

วิทยานิพนธ์

ดนตรีกะตู้แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

THE KATU'S MUSIC OF LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

นายพัน พงษ์ผล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ. 2551

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา)

ปริญญา

ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา | ศิลปนิเทศ

สาขา | **ภาควิชา**

เรื่อง ดนตรีกะตู้แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

The Katu's Music of Lao People's Democratic Republic

นามผู้วิจัย นายพัน พงษ์ผล

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....

(รองศาสตราจารย์ปัญญา รุ่งเรือง, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม .....

(รองศาสตราจารย์ปพาณี จิติวัฒนา, ค.ม., สค.ม.)

หัวหน้าภาควิชา .....

(อาจารย์พจี บำรุงสุข, ศศ.ม.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

.....

(รองศาสตราจารย์กัญจนา ธีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 15 **เดือน** สิงหาคม **พ.ศ.** 2551

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ดนตรีกะตู้แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

The Katu's Music of Lao People's Democratic Republic

โดย

นายพัน พงษ์ผล

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา)
พ.ศ. 2551

Pun Pongpon 2008: The Katu's Music of Lao People's Democratic Republic. Master of Arts (Ethnomusicology), Major Field: Ethnomusicology, Department of Comunication Arts. Thesis Advisor: Associate Professor Panya Roongruang, Ph.D. 328 pages.

This is a qualitative research using of ethnomusicological research technique to studies Paw-A Done-a-la's Katu music of Ban Don-toeng, Muang Bajiang-jaroensuk, Champasak District, Lao People's Democratic Republic

The research purposes were to studied: 1) The Katu's social and culture. 2) The musical social functions and music traits of Katu tribe. 3) Instruments, tunes and performance of Katu people including music analysis.

The research results were

1. Since Laos was ruled by France and later the civil war ruined the country, these movements caused Katu tribe moved from the original home land to present area. Katu people's ways of life and their culture subjected to change by affective of those political movements. Katu people had to adjusted their life style, custom, ritual and believe to suited to new environments.

2. Katu's music have been transmitted orally. Music functioned to individuals and society such as for ritual ceremonies and entertainment in any occasions. Musical instruments symbolized tribal's spirit as well as the owners wealthy. They believed that music was part of life, security, and also social status. Paw-A Done-a-la's Katu music divided in to 2 types; ritual music performed by *panaoh* – flat gong, and music for entertainment which separated into 2 kinds. 1) The instrumental music played by *talue*-harp, *talueseng*-tube zither, *tingtong*-xylophone, and *mam*-free reed instrument . 2) Percussive instruments were *tratrae* - bamboo stick, *takoitri* - buffalo horn, *hakkrueru* - drum and *rongraeng* - rattle .

3. There were 2 favorite songs: 1) *Yatkok*, an instrumental music usually performed by *talue* in pentatonic, A major likes, 2 lines polyphony, and it's form was the theme and variations. 2) *Plenglang*, a vocal music in pentatonic, C major likes, monophony, and was in iterative strophic form. The song was accompanied by *rongraeng*.

Student's signature Thesis Advisor's signature 30 / 7 / 08

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความเมตตากรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา รุ่งเรือง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ปพาณี ฐิติวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ทั้งสองท่านเป็นครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการ และเป็นผู้ชี้นำแนวทางแห่งภูมิปัญญาในทุกๆด้านแก่ผู้วิจัย และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน ประธานการสอบ รองศาสตราจารย์ กาญจนา อินทรสุนานนท์ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณพ่อเอ โดนอาหล่า นักดนตรีชนเผ่ากะตู้ ทรัพยากรบุคคลที่สำคัญมากต่องานวิจัย ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์ รวมทั้ง รองศาสตราจารย์ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ และคุณวิมล กิจบำรุง ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัย

เบื้องหลังความสำเร็จครั้งนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณพ่อวิเชียร-คุณแม่วิไลวรรณ วรรณพงศ์ ผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือและให้กำลังในด้านต่าง ๆ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อารีรัตน์ เรืองกำเนิด ผู้มอบความสำเร็จในด้านการศึกษาและหน้าที่การงานที่มั่นคงแก่ผู้วิจัย และบุคคลสำคัญที่ลืมเสียมิได้ คือ คุณแมนวดี พงษ์ผล ภรรยาผู้คอยอยู่เคียงข้างเสมอทั้งยามสุขและยามทุกข์ เป็นกำลังใจยามใดที่เจอปัญหาและอุปสรรค เฝ้าคอยดูแล ห่วงใย และเอาใจใส่ผู้วิจัยเสมอมา ทำให้ผู้วิจัยต้องมุมานะ อุตสาหะ และเพียรพยายามจนมีอนาคตที่สดใสในวันนี้

คุณค่าและประโยชน์อันพึงได้รับจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ สาขาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ต้นสังกัดที่ให้ทุนการศึกษาแก่ผู้วิจัย

เหนือสิ่งอื่นใดผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิดและให้การเลี้ยงดู คุณครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ที่ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จได้ในวันนี้

พัน พงษ์ผล

กรกฎาคม 2551

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(4)
สารบัญภาพ	(5)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและความเป็นมา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
ข้อตกลงเบื้องต้น	5
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
ด้านประวัติศาสตร์	12
ด้านมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม	32
ด้านดุริยางควิทยาและมานุษยดุริยางควิทยา	39
ด้านภาษาศาสตร์และอักษรศาสตร์	42
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
บทที่ 3 วิธีการดำเนินวิจัย	53
ขั้นเตรียมการ	53
ขั้นลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น	54
ขั้นดำเนินการวิจัย	54
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	57
การนำเสนอผลงานการวิจัย	57
แผนการดำเนินงานวิจัย	59
บทที่ 4 สภาพสังคมและวัฒนธรรมชนเผ่ากะตู้	60
สภาพสังคมของลาวเทิงในพื้นที่ลาวตอนใต้	62

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

พื้นที่ การปกครอง ประชากร และระบบการศึกษา 64
ชนเผ่ากะตู้ในบริบททางสังคม 70
ความเป็นมาและความหมาย 70
บริบททางสังคมชนเผ่ากะตู้ ในช่วง พ.ศ. 2117-พ.ศ. 2518 75
ชนเผ่ากะตู้ในบริบททางวัฒนธรรม 82
วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่ากะตู้ 83
ภาษาของชนเผ่ากะตู้ 86
สถาปัตยกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านชนเผ่ากะตู้ 93
วัฒนธรรมการสูบกอกของชนเผ่ากะตู้ 104
ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ 108
บทที่ 5 วัฒนธรรมดนตรีชนเผ่ากะตู้ 125
เครื่องดนตรีกะตู้ของพ่อเอ โดนอาหล่า 132
ปะเนาะ 133
ตะลือ 135
ตะลือเชง 158
ติงต็อง 164
มาม 170
แตรแตร้ 177
ตะก้อยตริ 181
หักกรือรู 182
ร่องแร่ง 185
วิเคราะห์บทเพลง 188
การวิเคราะห์เพลงยัดกอก 188
การวิเคราะห์เพลงลาง 205
บทที่ 7 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 215
สรุปผลการวิจัย 215

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

อภิปรายผล 227
ข้อเสนอแนะ 232

เอกสารและสิ่งอ้างอิง 235

ภาคผนวก 239
ภาคผนวก ก ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 240
ภาคผนวก ข สภาพการเดินทางและพื้นที่ทำวิจัย 302
ภาคผนวก ค ประวัติพ่อเอ โดนอาหล่า 318
ภาคผนวก ง คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 322

ประวัติการศึกษาและการทำงาน 328

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงการเปรียบเทียบรูปพยัญชนะลาว-กะตู้-ไทย	43
2	แสดงการเปรียบเทียบสระลาว กะตู้-ไทย	44
3	แสดงระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย	59
4	แสดงพื้นที่ การปกครอง และจำนวนประชากรทั้ง 4 แขวงในลาวตอนใต้	65
5	ชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงแห่งลาวตอนใต้	66
6	การวัดระดับเสียงของตะลือ	145
7	การวัดระดับเสียงของตะลือเชง	162
8	การวัดระดับเสียงของติงต็อง	167
9	การวัดระดับเสียงของมาม	172
10	ชื่อแขวงทั้ง 16 แขวง 1 กำแพงนคร (เทศบาลนคร) เมืองหลวงที่สำคัญของ สปป.ลาว	284

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ใน สปป.ลาว	61
2	แผนที่ลาวตอนใต้	62
3	ผู้วิจัยกับเด็กชนเผ่ากะตู้ หลานพ่อเอ โดนอาหล่า	72
4	ความหนาแน่นของการทิ้งระเบิด	79
5	แหล่งที่อยู่อาศัยใหม่ของชนเผ่ากะตู้ ในอาณาบริเวณที่ราบสูงบอละเวน	81
6	พ่อเอ โดนอาหล่า (ซ้าย) กับนางดุ ภรรยาคนแรก และคนปัจจุบัน	83
7	ท้าวนัง (ซ้าย) และท้าวนึก (ขวา)	85
8	หอก้วน (หอผี) สถาปัตยกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของชนเผ่ากะตู้	94
9	เรือนแบบมูลเชื้อของชนเผ่ากะตู้กับเขาควายเสียบหลังคาบ้าน (ขวา)	95
10	บ้านชนเผ่ากะตู้มีสองครัวในหลังคาเดียว	96
11	บ้านแบบลาวลุ่มของพ่อเอโดน (ซ้ายบน) บ้านของญาติพี่น้อง (ขวาบน) หมู่บ้านโดนเทิง	97
12	ตุ๊กตารูปคนของชนเผ่ากะตู้ บ้านกันดอน เมืองท่าแตง แขวงเซกอง	98
13	เครื่องประดับต่างหูเงิน สร้อยคอและสร้อยข้อมือที่ทำจากลูกปัด	99

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
14	ลวดลายผ้าทอชนเผ่ากะตู้ ที่ทอผ้าผสมกับลูกปัด	100
15	ลายผ้าสีแดงสดสลับลายดำ (ซ้าย) และเสื้อปอกกะเจา (ขวา) เอกลักษณ์ที่ไม่มีใครเหมือน	100
16	การทอผ้าด้วยกี่เอวที่ผูกติดกับลำตัว กรรมวิธีแบบดั้งเดิมของชนเผ่าลาวเทิง	101
17	กะพา หรือ อาเจระ เครื่องใช้สอยสาระพัดประโยชน์ของชนเผ่ากะตู้	102
18	เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการดำรงชีพ ของชนเผ่ากะตู้	103
19	อาดรือ	104
20	พ่อเอ โดนอาหล่ากำลังยัดกอก (สูบกอก)	104
21	ลักษณะรูปร่างและส่วนประกอบของบ้องยาสูบกอก	105
22	บั้งรองยาสูบ	106
23	พ่อเอ โดนอาหล่า (ซ้าย) ยื่นกอกให้ผู้วิจัย (ขวา) สูบเพื่อเป็นการให้เกียรติ	108
24	กะฮีร (โล่) ด้านหน้ากะฮีร (ซ้าย) และด้านหลังกะฮีร (ขวา)	115
25	ด้าว (ดาบ) ปลอกหนังเสือของพ่อเอ โดนอาหล่า	115
26	หิ้งที่เคารพบูชาทั้งผี (ศาสนาผี) ไม้กางเขน(คริสต์) พระเครื่อง (พุทธ)	117

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
27	เด็กเผ่ากะตู้บรรดาลูกหลานเชื้อสายของพ่อเอ โดนอาหล่า	118
28	ช่องสำหรับไว้จกสาว ในแบบบ้านเรือนของชนเผ่ากะตู้	119
29	ไหแจระ	121
30	โลงศพของชนเผ่ากะตู้ที่ไว้ใต้ถุนบ้าน (บน) หรือลานโล่งบริเวณบ้าน (ล่าง)	123
31	พ่อเอ โดนอาหล่ากำลังบรรเลงตะลือ	125
32	ตีปะเนาะ	126
33	การฟ้อนนักรบกะตู้ 4 คน (จากซ้ายไปขวา) และตีปะเนาะ 3 คน (จากขวามาซ้าย)	127
34	พ่อเอ โดนอาหล่า กำลังฟ้อนนักรบกะตู้ ให้ผู้วิจัยดู	127
35	เป่ามาม	129
36	ดีดตะลือ (พ่อเอ โดนอาหล่า)	129
37	ปะเนาะ	133
38	แผ่นปะเนาะ ด้านหน้า (ซ้าย) ด้านข้าง (ขวา)	134
39	ไม้ตีปะเนาะ	134

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		**หน้า**
40	การตีเปิด	135
41	การตีปิด	135
42	การตีปิดและเปิด	136
43	ตะลือ เครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะตู้	138
44	ดนตรีประเภท Bowl Harp ที่ปรากฏอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	140
45	จำหลักบรรเลงพิณหลายสายนครวัด นครธม	141
46	ลักษณะไม้เพื่อทำตะลือ	142
47	รูเจาะสำหรับใส่ขาตะลือ	143
48	ส่วนขาตะลือ	144
49	ผู้วิจัยบรรเลงตะลือ (ซ้าย) การใช้มือทั้งสองข้าง ดีด ตะลือ (ขวา)	146
50	นางดุ โดนอาหล่า ภรรยาของพ่อเอโดน กำลังยัดกอก	157
51	ตะลือเชง	158
52	ส่วนประกอบตะลือเชง	160

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
53	วิธีการบรรเลงตะลือเชง	163
54	ติงต็อง 6 ลูก	164
55	ตำแหน่งการเจาะรูร้อยเชือก และปล้องไม้ไผ่คั้นลูกติงต็อง	165
56	ส่วนประกอบของติงต็อง 7 ลูก	166
57	ลักษณะการบรรเลงติงต็อง	168
58	มาม	170
59	ส่วนประกอบของมาม	170
60	รูนิ้วมาม	171
61	ลิ้นมาม	171
62	พ่อเอ โดนอาหล่ากำลังเป่ามาม	173
63	การเป่ามาม	174
64	มามกับบ้องกอก	176
65	แตรแตร้	177

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
66	ส่วนประกอบของแตรแตร้	178
67	การเคาะแตรแตร้ กับอวัยวะส่วนต่างๆของร่างกาย	179
68	การเคาะเสียงแตร	179
69	การเคาะเสียงแตร้	180
70	ตะก้อยตริ	181
71	หักกรือรู	182
72	ลักษณะรูปร่างหักกรือรู	182
73	หน้ากลองทำจากหนังวัวขึงโยงด้วยเชือกไนลอน(ซ้าย)ภายในหุ่นกลวง (ขวา)	183
74	ร่องแร่ง	185
75	ลักษณะรูปร่างร่องแร่ง	185
76	การเสียดินแดนไทยให้ฝรั่งเศส 5 ครั้ง	268
77	แผนที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	277
78	แผนที่แสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของ สปป ลาว	278

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
79	ธงชาติของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	281
80	ตราแผ่นดิน พ.ศ. 2492-2518 ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	281
81	ตราแผ่นดิน พ.ศ. 2518-2534 ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	281
82	ตราแผ่นดิน พ.ศ.2534 ถึงปัจจุบัน ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	282
83	แผนที่การแบ่งเขตการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	283
84	หอคำ เมืองหลวงพระบาง	291
85	วัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง	292
86	ปราสาทวัดพู	292
87	ทุ่งไหหิน	293
88	วงพิณพาทย์หลวง	293
89	แคนลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง	295
90	ทำบุญตักบาตร วันมาฆบูชา ณ ปราสาทวัดพู	297

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
91	ผู้วิจัยเดินทางถึงด่านตรวจคนเข้าเมืองช่องเม็ก ชายแดนไทย-ลาว	303
92	ช่องเม็ก ประเทศไทย ด่านวังเต่า สปป.ลาว และที่ราบสูงบอละเวน	304
93	แผนที่เส้นทางไปบ้านโดน เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก	305
94	ท่ารถโดยสาร ด่านวังเต่า–ปากเซ แขวงจำปาสัก สปป.ลาว	306
95	สะพานข้ามแม่น้ำโขงมิตรภาพลาว-ญี่ปุ่น เชื่อมผ่านเมืองโพนทองสู่เมืองปากเซ	306
96	รถสามล้อรับจ้างสภาพเก่า ยางแตกระหว่างทางไปน้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง	307
97	ซุ้มประตูทางเข้าบาเจียงรีสอร์ทและทัศนียภาพของน้ำตกผาส้วมช่วงฤดูหนาว	307
98	รถโดยสารระหว่างประเทศ อุบลราชธานีประเทศไทย-เมืองปากเซ สปป.ลาว	308
99	รถโดยสารประจำทาง เที่ยวสุดท้ายจากเมืองปากเซ ไปเมืองสาละวัน สปป.ลาว	309
100	บ้านโดน และแขวงทั้ง 4 แขวง ในอาณาบริเวณที่ราบสูงบอละเวน	310
101	แผนที่เส้นทางเมืองบาเจียงจะเลินสุก บ้านโดน และอุทยานบาเจียง	310

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
102	ภูมิศาสตร์ที่ตั้งของบ้านโดนเทิง และบ้านโดนลุ่ม	311
103	ห้วยจำปีในช่วงฤดูหนาว (ซ้าย) และห้วยจำปีในช่วงฤดูฝน (ขวา)	312
104	สะพานเหล็กข้ามห้วยจำปี เชื่อมระหว่างเมืองบาเจียงกับบ้านโดน	312
105	บ้านโดนเทิง	313
106	สามแยกบ้านโดนเทิง และทางเข้าไปน้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง	313
107	ซุ้มประตูทางเข้าบาเจียงรีสอร์ทและทัศนียภาพน้ำตกผาส้วมในฤดูน้ำหลาก	314
108	น้ำตกผาส้วม	315
109	น้ำตกอีกแห่งหนึ่งในอุทยานบาเจียง	316
110	หมู่บ้านชนเผ่า	316
111	พ่อเอ โดนอาหล่า (ເອ ໂດນອາລາ)	319
112	วังลา หรือแก่งลา เมืองกะลึม แขวงเซกองในปัจจุบัน	320
113	การสัมภาษณ์ที่อบอุ่นเป็นกันเองพร้อมสำรับกับข้าวต้อนรับผู้วิจัย (ซ้าย) ท้าวเอโดน (ขวา)	323

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมา

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นประเทศที่มีความหลากหลายด้านกลุ่มชาติพันธุ์ มีชนเผ่าต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศถึง 49 ชนเผ่า ในจำนวนชนเผ่าต่าง ๆ ดังกล่าวจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ ชนเผ่าลาวลุ่ม ชนเผ่าลาวสูง และชนเผ่าลาวเทิง

กลุ่มชนเผ่าในลาวตอนใต้ มีอยู่ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มชนเผ่าลาวลุ่มและกลุ่มชนเผ่าลาวเทิง คนลาวเรียกสั้น ๆว่า “ลาวลุ่มและลาวเทิง” ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ของลาวตอนใต้จะมีกลุ่มชนเผ่าลาวเทิงอาศัยอยู่มากที่สุดถึง 18 ชนเผ่า โดยอาศัยกระจัดกระจายอยู่ตามเขตแนวภูเขาสูงและที่ราบสูงบอละ-เวน

ซึ่งเดิมทีพวกชนเผ่าลาวเทิงมีถิ่นฐานที่อยู่อาศัยในพื้นที่ของประเทศลาวทางทิศตะวันออกติดกับประเทศเวียดนามที่มีเทือกเขาสูงและสลับซับซ้อนอยู่จำนวนมาก และภายหลังเกิดผลกระทบทางการเมืองการปกครอง เมื่อครั้งฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง ได้กวาดต้อนพวกลาวเทิงเกณฑ์แรงงานมาสร้างถนนเพื่อการคมนาคม และเป็นแรงงานในการปลูกกาแฟเพื่อนำไปจำหน่ายในประเทศตะวันตก ประกอบกับสภาวะสงครามช่วงสงครามปฏิวัติลาว ลาวเทิงได้อพยพโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานในเมืองปากเซเพื่อความปลอดภัยจากการทิ้งระเบิดทางอากาศ เมื่อสงครามได้สงบลง ลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ บางกลุ่มได้กลับไปยังถิ่นฐานเดิมที่อพยพมา และบางกลุ่มได้ตั้งหลักปักฐานอยู่ที่ภูเพียงบอละเวน ซึ่งพื้นที่นี้มีสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศไม่แตกต่างจากถิ่นที่อยู่อาศัยแต่เดิม และรัฐบาลได้จัดสรรที่ดินที่ทำกินในการเพาะปลูกพืชไร่ พืชสวน จึงทำให้ลาวเทิงได้โยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานตามกันมาอยู่ในพื้นที่ที่ราบสูงบอละเวนนี้จำนวนมาก

ชนเผ่ากะตู้ ที่เรียกตนเองว่า “กันตู้” เป็นชนเผ่าใหญ่ชนเผ่าหนึ่งในกลุ่มลาวเทิง มีถิ่นฐานที่อยู่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ในเขตลาวตอนใต้โดยเฉพาะในแถบที่ราบสูงบอละเวน ที่อาศัยใหม่หลังสงคราม เช่น บ้านห้วยหุน เมืองเลางาม แขวงสาละวัน, บ้านกันดอน บ้านดอนซา

เมืองท่าแตงแขวงเซกอง และบ้านโดน เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในอาณาบริเวณของที่ราบบอละเวนทั้งสิ้น (วิมล กิจบำรุง, 2549: สัมภาษณ์)

ลาวเทิงในแต่เผ่าพันธุ์ ส่วนใหญ่แล้วจะมีวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อการนับถือผี ที่พวกเขาเรียกว่า “ศาสนาผี” มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก รวมถึงดนตรีที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมและดนตรีเพื่อความบันเทิงด้วย

ดนตรีของชนเผ่ากะตู้ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมและดนตรีที่เล่นเพื่อความบันเทิง

ดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมของเผ่ากะตู้ มีลักษณะไม่แตกต่างกับดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมของชนเผ่าลาวเทิงเผ่าอื่น ๆ แต่ละเผ่าจะมีพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกันมาก รูปแบบการบรรเลง และเครื่องดนตรีที่ใช้ โดยจะใช้เล่นเฉพาะในเวลาที่สำคัญ ๆ ทางพิธีกรรม เช่น งานศพและงานบุญเท่านั้นงานศพของชนเผ่ากะตู้ เขาถือว่าการตายเป็นเรื่องธรรมดา จึงมีการสร้างโลงศพของตนเองเตรียมไว้ก่อน การมีโลงศพไว้ใต้ถุนบ้านจึงเป็นเรื่องธรรมดาของเผ่ากะตู้ พิธีงานศพก็จัดแบบเรียบง่าย ดนตรีงานศพก็ใช้เพียงเครื่องดนตรีที่ชื่อ “ปะเนาะ” (ฆ้องไม่มีปุ่ม) ตีเท่านั้น และงานบุญประเพณีทำบุญเลี้ยงผี หลังจากการเก็บเกี่ยว ประมาณ เดือนกุมภาพันธ์–เมษายน ของทุกปีจะมีพิธีทำบุญกินอาดหรือกินงะ หรือเรียกว่า “งานบุญกินควาย” ก็จะนำเครื่องดนตรีได้แก่ “ปะเนาะ” หรือภาษาลาวลุ่มเรียกว่า “ผะหาด” (ฆ้องไม่มีปุ่ม) และบางครั้งมีการนำเครื่องดนตรีอื่น ๆ เข้ามาผสมวงด้วยเพื่อเพิ่มความสนุกสนาน

ดนตรีเพื่อความบันเทิงของเผ่ากะตู้ เป็นดนตรีที่เล่นกันทั่ว ๆ ไปแต่เดิม ในกลุ่มชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ เพราะแต่ละชนเผ่าล้วนแต่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรีนานาชนิดที่แทบไม่หลงเหลือให้เห็นมากนักในปัจจุบัน ได้แก่ ตะลือ ตะลือเชง ติงต็อง แตรแตร้ ตะก้อยตริ หักกรือรู ร่องแร่ง และปี่มาม

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ประเทศลาวได้เปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถาบันต่าง ๆ ตามมา โดยเฉพาะในด้านสังคมและวัฒนธรรมของ สปป.ลาว

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชนเผ่ากะตู้ โดยเฉพาะดนตรีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมก็เกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

ในปัจจุบันดนตรีกะตู้ที่ใช้เพื่อความบันเทิง เราจะไม่ค่อยได้พบเห็นกันบ่อยนัก เพราะผู้คนได้มองชีวิตความเป็นอยู่การทำกินเป็นเรื่องใหญ่เป็นเรื่องสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด เวลาส่วนใหญ่จะอยู่กับการประกอบอาชีพ หาเลี้ยงชีพ ประกอบกับการเกิดสภาวะทางการเมืองและผลกระทบจากภัยสงครามในอดีต ที่ต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานอยู่ตลอดเวลา และทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรบุคคล ส่งผลให้ในปัจจุบันต้องขาดแคลนนักดนตรีอย่างหนัก อีกทั้งยังขาดผู้อุปถัมภ์ ผู้สนับสนุน ผู้ฟังที่ดีจากคนในสังคมของเผ่ากะตู้เองเป็นเหตุให้บทบาทหน้าที่ของดนตรีในสังคมแลวัฒนธรรมลดน้อยลง ดนตรีประเภทนี้จึงถูกมองข้าม และถูกละเลย จนแทบจะสูญสิ้นไป

ส่วนดนตรีที่ใช้ประกอบในพิธีกรรม ยังคงมีให้เห็นอยู่เป็นประจำทุกปีของชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ ในปัจจุบัน เพราะเป็นดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ผนวกกับความเชื่อเรื่องผี หรือ ศาสนาผีเข้ามาเกี่ยวข้อง เสมือนกฎหมายจารีตเผ่าที่คนในเผ่าต้องยึดปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ยังคงอยู่ได้ แต่ในไม่ช้าก็ไม่อาจจะทนต่อกระแสตามความต้องการของคนในสังคม ค่านิยมของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามกระแสโลกยุคโลกาภิวัฒน์ การแทรกแซงทางวัฒนธรรมจากภายนอกได้หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมในชนเผ่ากะตู้อย่างต่อเนื่อง โดยรับอิทธิพลมาจากสื่อที่เจริญก้าวหน้าในรูปแบบต่าง ๆ ได้แพร่กระจายไปทั่วทุกมุมโลกและรวดเร็วมากเหนือการควบคุม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาดนตรีของชนเผ่ากะตู้ เพราะดนตรีของชนเผ่ากะตู้เป็นดนตรีที่แสดงความเป็นตัวตนของชนเผ่าลาวเทิงกลุ่มสุดท้ายในลาวตอนใต้แห่งเอเชียอาคเนย์ หากสูญสิ้นไปกับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นและกำลังจะเกิดขึ้น คงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายมาก การวิจัยนี้จะศึกษาเพื่อบันทึกเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และส่งผลประโยชน์ทางอ้อมต่อผู้คนในชนเผ่ากะตู้เอง หรือชนเผ่าลาวเทิงเผ่าอื่น ๆ รวมทั้งประชาชนชาวลาวทั้งภาครัฐและเอกชน ได้เล็งเห็นคุณค่าความดีงามในดนตรีของตน และร่วมกันระดมความคิดเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมอันทรงคุณค่านี้ให้คงอยู่สวนกระแสต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านดนตรีชาติพันธุ์วิทยา (Ethnomusicology) ทั้งในประเทศไทยและในระดับนานาชาติ อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. สภาพสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่ากะตู้

2. องค์ประกอบทางวัฒนธรรมดนตรีและคุณลักษณะทางดนตรีของชนเผ่ากะตู้

3. ลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรี รูปแบบการบรรเลงและบทเพลงของชนเผ่ากะตู้

4. วิเคราะห์บทเพลงในเชิงดุริยางคศาสตร์ (Musicology) รวบรวมและเก็บบันทึกบทเพลงของชนเผ่ากะตู้ เพื่อเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบประวัติความเป็นมาของสภาพสังคมและวัฒนธรรมในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ของชนเผ่ากะตู้

2. ทราบองค์ประกอบทางวัฒนธรรมดนตรีและคุณลักษณะทางดนตรีของชนเผ่ากะตู้

3. ทราบลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรี รูปแบบการบรรเลงและบทเพลงของชนเผ่ากะตู้ ในเชิงดุริยางคศาสตร์ (Musicology)

4. ได้องค์ความรู้ใหม่ด้านดนตรีชาติพันธุ์วิทยา (Ethnomusicology) เป็นช่องทางสำหรับนักดนตรีชาติพันธุ์วิทยา หรือผู้ที่สนใจศึกษาต่อในอนาคตทั้งในประเทศไทยและในระดับนานาชาติ โดยการรวบรวมและเก็บบันทึกบทเพลงของชนเผ่ากะตู้ เพื่อเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาในเชิงดนตรีชาติพันธุ์วิทยา (Ethnomusicology) ซึ่งจะศึกษา ประวัติความเป็นมาของสภาพสังคมและวัฒนธรรมในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และวัฒนธรรมทางดนตรีของชนเผ่ากะตู้ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารและออกเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์บุคคลภายนอกวัฒนธรรม ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ในลาวตอนใต้มาไม่น้อยกว่า 10 ปี และศึกษาจากบุคคลภายในวัฒนธรรม ซึ่งจะศึกษาเฉพาะกรณีของพ่อเอ โดนอาหล่า นักดนตรีเผ่ากะตู้ ณ บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ.2550 – เดือนเมษายน พ.ศ.2551

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การสะกดชื่อเฉพาะที่เป็นภาษาลาวจะสะกดตามหลักไวยากรณ์ลาว ได้แก่ ชื่อประเทศ ชื่อเมือง และชื่อสถานที่ อย่างเช่น จำปาสัก (ຈຳປາສັກ) บาเจียงจะเลินสุก (ບາຈຽງຈະເລີນສຸກ) ยกเว้นชื่อของบุคคลจะสะกดตามหลักไวยากรณ์ไทย โดยจะวงเล็บชื่อภาษาลาวไว้ข้างหลัง อย่างเช่น เอ โดนอาหล่า (ເອ ໂດນອາລາ) พระยาฟ้าหล้าธรณีศรีสัตนาคนหุต (ພຣະຍາຟ້າຫລ້າທໍ ຣະນີສີສັຕນາຄະນະຫຸດ) มหาสิลา วีระวงศ์ (ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌) เป็นต้น
2. คำว่า กะตู้ ภาษาลาวเขียนว่า “กะตู” (ກะຕູ) แต่ผู้วิจัยเขียนเป็นภาษาไทยว่า “กะตู้” ตามการออกเสียงของคนกะตู้ รวมถึงชื่อของคนกะตู้ เช่น ภาษาลาวอ่านและเขียนว่า “เอ โดนอาลา” แต่ผู้วิจัยจะเขียนเป็นภาษาไทยตามการออกเสียงว่า “เอ โดนอาหล่า”
3. ชนเผ่าต่าง ๆ ในกลุ่มลาวเทิง ผู้วิจัยจะเรียกสั้น ๆ ว่า “ลาวเทิง”
4. คำว่า “Ethnomusicology” ภาษาไทยผู้วิจัยจะใช้คำว่า “ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา”
5. การบันทึกโน้ตเพลงจะบันทึกด้วยโน้ตสากล (บรรทัด 5 เส้น)
6. ในกรณีการใช้ปีที่อ้างอิงจากหนังสือของประเทศลาว ผู้วิจัยจะลงด้วยปี ค.ศ. โดยจะวงเล็บปี พ.ศ. และเขียนด้วยเลขอาราบิค ไว้ข้างหลัง ซึ่งจะระบุชื่อบุคคลที่อ้างอิงเป็นภาษาลาว
7. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยใช้คำย่อว่า “สปป.ลาว”
8. พื้นที่ในการทำวิจัย ชื่อ บ้านโดน แบ่งตามภาษาเรียกขานของชาวบ้านออกเป็น 2 กลุ่ม

คือ กลุ่มบ้านโดนเทิง คือ กลุ่มชาวบ้านที่ตั้งบ้านอยู่บนที่เนินสูง และกลุ่มบ้านโดนลุ่ม คือ กลุ่มชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ต่ำ ซึ่งเป็นที่รู้กันดีโดยทั่วไป บ้านโดน ที่ผู้วิจัยกล่าวถึง คือ บ้านโดนเทิง ที่เป็นที่ตั้งบ้านเรือนของท้าวเอ โดนอาหล่า

นิยามศัพท์

กก หมายถึง ต้นตระกูล ต้นกำเนิด เช่น คำว่า “อ้ายกก” หมายถึง พี่คนโต พี่ใหญ่

ก้วน หมายถึง ศาลาประชาคมกลางหมู่บ้าน ไว้สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ

กอก หมายถึง ยาสูบ, บ้องยาสูบ

กองฟอน หมายถึง เชิงตะกอน

กะตู้ หมายถึง คนยอดน้ำ

กะตู้ต่ำ หมายถึง คนกะตู้ที่อาศัยอยู่ในที่ราบลุ่ม ที่ราบสูง

กะตู้สูง หมายถึง คนกะตู้ที่อาสัยอยู่บนที่สูง ภูเขาสูง

กะฮีร หมายถึง โล่ ป้องกันตัว

กินดอง หมายถึง แต่งงาน

กินนอก หมายถึง การกอด จูบ จับลูบคลำของสงวน โดยไม่ได้สอดใส่อวัยวะเพศ

กินใน หมายถึง การมีเพศสัมพันธ์โดยการสอดใส่อวัยวะเพศ

กีบ หมายถึง สกุลเงินของลาว จำนวน 275 กีบ เท่ากับ 1 บาทไทย

ขบ หมายถึง กัด

ข่อย หมายถึง ฉัน, ข้าพเจ้า

ขัว หมายถึง สะพาน

ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยวและบุคคลอื่น อาจเป็นบิดามารดาหรือภรรยา หรือญาติพี่น้องฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาอยู่รวมกันในบ้านหลังเดียวกันเป็นครัวครอบใหญ่

ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง เป็นครอบครัวขนาดเล็ก ที่แยกออกมาจากครอบครัวขยาย ที่อยู่กันเพียงสามี ภรรยา และบุตร

ครอบครัวหมุนเวียน หมายถึง ครอบครัวที่เริ่มจากครอบครัวเดี่ยวไปสู่ครอบครัวขยายและเวียนไปครอบครัวเดี่ยวสู่ครอบครัวขยายหมุนเวียนเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

ค้วย หมายถึง ควาย

คะลำ หมายถึง ข้อห้าม หรือสิ่งต้องห้าม

คักแน่ หมายถึง มากเกินไป

ค่าแต่งดอง หมายถึง สินสอดทองหมั้น ส่วนคำว่า “ดอง” คำเดียว หมายถึง การแต่งงาน

เคิ่ง หมายถึง ครึ่ง, กึ่ง

จกสาว หมายถึง จุดเริ่มต้นของหนุ่มสาวในการครองชีวิตคู่ และสร้างครอบครัว หรือที่ภาษาไทยจะใช้คำว่า “จีบ” เพื่อคบหาดูใจกันก่อนจะตกลงปลงใจใช้ชีวิตคู่ด้วยกัน

ชนเผ่า หมายถึง สำหรับ สปป.ลาว แล้ว ไม่ใช่เป็นคำที่ดูถูกเหยียดหยามดั่งที่เราเข้าใจ แต่

เป็นคำที่รัฐบาลลาวและนักวิชาการลาวใช้อย่างเป็นทางการในความหมายว่า “เชื้อชาติเผ่าพันธุ์” ในแนวคิดที่ว่า สปป.ลาวมีชาติเดียวแต่ประกอบด้วยหลายชนเผ่า

เซ หมายถึง แม่น้ำสาขาต่าง ๆ ของแม่น้ำโขง หรือที่ภาษาไทยเรียกว่า คลอง

ด้าว หมายถึง มีดดาบของนักรบชนเผ่ากะตู้

ต้อย หมายถึง ดีด

ตะก้อยตริ หมายถึง เป็นเครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) ประภทถูกตี (Stamped) ทำจากเขาควาย เป็นเครื่องประกอบจังหวะ ในภาษากะตู้คำว่า “ตะก้อย” แปลว่า เขา ส่วน “ตริ/ตีรี้” แปลว่า ควาย

ตะลือ หมายถึง เครื่องดนตรีที่มีสาย, เครื่องดนตรีกะตู้ที่จัดอยู่ในตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย (Chordophones) ประเภทฮาร์พ (Harps) ชนิดที่มีกล่องเสียงเป็นรูปชาม (Bowl) มี 6 สาย

ตะลือเชง หมายถึง เครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย (Chordophones)ประเภทจะเข้ (Zither) ชนิดมีกล่องเสียงใช้ตี (Struck board) ทำจากกระบอกไม้ไผ่วางราบเล่นกับพื้น

ติงต็อง หมายถึง เครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) ชนิดระนาด Xylophones ลักษณะมีลักษณะรูปร่างคล้ายคลึงกับ โปงลางใช้ไม้ท่อน 7 ท่อนผูกกับรางไม้ตีไล่เสียงกัน

แตรแตร้ หมายถึง เครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) ประภทนำไปตี (Stamping) เป็นเครื่องดนตรีที่ทำทำนองได้ และในบ้างครั้งก็เป็นเครื่องประกอบจังหวะได้

ทุ่งเพียง หมายถึง ที่ราบเสมอกัน

เทิง หมายถึง บน, ข้างบน

นุ่งถือ หมายถึง

บ่ หมายถึง ไม่

บอละเวน หมายถึง มาจากคำว่า บ่อนละเวน หมายความว่า เป็นถิ่นที่อยู่ของพวกละเวน แต่ฝรั่งเศส กับเรียกขานตามสำเนียงฝรั่งเศสว่า โบโลเวน พะแลโท (Boloven plateau แปลว่า ที่ราบสูงโบโลเวน) ทำให้ชื่อนี้กลายเป็นที่รู้จักของคนทั่วโลกจนถึงทุกวันนี้

บ้าน หมายถึง หมู่บ้าน

ปะเนาะ หมายถึง เครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) ประเภทเครื่องตี (Percussion) ชนิดฆ้อง (Gong) แบบไม่มีปุ่ม เครื่องดนตรีประเภทฆ้องไม่มีปุ่ม หรือภาษาลาวลุ่มเรียกว่า “ผะหาด” ภาษาไทยเรียกว่า “ผางฮ้าด”

ปาย หมายถึง ที่สูงกว่า

ปูง หมายถึง ใหญ่ เช่นคำว่า “น้ำเต้าปูง” หมายถึง ผลน้ำเต้าลูกใหญ่

แปงเฮือน หมายถึง ขมาผีบ้านผีเรือน

เผิ่น หมายถึง มัน, เขา

ภูดอย หมายถึง ที่ภูเขาสูง

ภูเพียง หมายถึง ที่ราบสูง

มาม คือ ภาษาลาว และภาษาไทย เรียกว่า “ปี่” เป็นเครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศ (Aerophones) ประเภทลิ้นอิสระ (Free reed)

มังกี หมายถึง เวลาแห่งความหายนะ

มูลเชื้อ หมายถึง ดั้งเดิม, แบบดั้งเดิม

แม่น้ำของ หมายถึง แม่น้ำโขง

ย่าง หมายถึง วิญญาณ, จิตวิญญาณ

ร่องแร่ง หมายถึง เครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) ประภทเขย่า Rattle เป็นเครื่องประกอบจังหวะ มีลักษณะเป็นไม้เท้า 2 อัน

ลาวเทิง หมายถึง ชนเผ่าที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบสูงของ สปป.ลาว เป็นกลุ่มชนที่ใช้ภาษาตระกูลมอญ–เขมร

ลาวลุ่ม หมายถึง ชนเผ่าที่อาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงและที่ราบลุ่มแม่น้ำสาขา เป็นกลุ่มชนที่ใช้ภาษาตระกูลไท–ลาว

ลาวสูง หมายถึง ชนเผ่าที่อาศัยในเขตที่สูงและมีอากาศเย็นส่วนใหญ่จะอาศัยตามภูเขาสูงในเขตภาคเหนือและภาคกลางตอนบนของ สปป.ลาว เป็นกลุ่มชนที่ใช้ภาษาตระกูลจีน–ทิเบต และตระกูลภาษาม้ง-เมี้ยน(เย้า)

ลิโตน หมายถึง สงสาร

ลุ่ม หมายถึง พื้นที่ต่ำ เช่น ที่ราบลุ่มแม่น้ำ

ไส หมายถึง ไหน

หยาน หมายถึง กลัว

หล้า หมายถึง สุดท้าย เช่นคำว่า “น้องหล้า” หมายถึง น้องคนสุดท้อง

หักกรือรู หมายถึง เครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของแผ่นหนัง (Membranophones) คือ กลองประเภทหุ่นกลวง (Tubular) ชนิดทรงกระบอก (Cylindrical)

อีหลี่ หมายถึง จริง เช่นคำว่า “อีหลี่เด้อ” หมายถึง จริงนะ

อ้าย หมายถึง พี่ชาย

เอื้อย หมายถึง พี่สาว

ฮอด หมายถึง ถึง เช่นคำว่า “คิดฮอด” หมายความว่า คิดถึง

ฮักแพง หมายถึง รักฉันเพื่อน, รักฉันพี่ฉันน้อง

ฮ่างมี หมายถึง มั่งมี

ฮีตคอง หมายถึง จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี

ฮีตบ้าน หมายถึง จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้าน

เฮ็ด หมายถึง ทำ เช่นคำว่า “เฮ็ดหยัง” หมายถึง ทำอะไร

เฮา หมายถึง เรา

เฮือน หมายถึง เรือน, บ้านหลังเดียว

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยดนตรีเผ่ากะตู้ ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มการศึกษาเอกสารดังนี้

1. เอกสารด้านประวัติศาสตร์
2. เอกสารด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
3. เอกสารด้านดุริยางควิทยาและมานุษยดุริยางควิทยา
4. เอกสารด้านภาษาศาสตร์และอักษรศาสตร์

ด้านประวัติศาสตร์

ที่มาและความหมายของคำว่า ลาว

คำว่า “ลาว” นั้น จากหนังสือประวัติศาสตร์ลาว (ปวัดสาดลาอ) ของมหาสิลา วีระวงศ์ มีผู้เชี่ยวชาญ นักปราชญ์ และนักวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ได้ให้ข้อสันนิษฐานถึงที่มาและความหมายไว้แตกต่างกันไป ดังนี้

หลวงวิจิตรวาทการ ได้กล่าวไว้ในพงศาวดารชาติไทยว่า ลาว มาจากคำว่า ลัวะ หรือละว้า ซึ่งเป็นชื่อของกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนแต่ดั้งเดิมมาก่อน เมื่อพวกไท อพยพลงมาอยู่ด้วย พวกไทจึงเรียกว่า ลาว

ในหนังสือนิทานขุนบรมราชาธิราช กล่าวไว้ว่า คนชาติลาวเรานี้ เกิดมาจากน้ำเต้าใหญ่สองลูก หมากน้ำเต้านั้น ภาษาบาลีว่า ลาวุ ดังนั้นคนลาวเราจึงมีชื่อว่า ลาว ตามชื่อของหมากน้ำเต้า

พระยาอนุมานราชทน ได้กล่าวไว้ในตำนานเรื่องชาติไทยว่า มาจากคำว่า หลง ก่อนจะชื่อว่า ลาว แต่ก่อนมีคนจำพวกหนึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่เลาะตามแม่น้ำโขง ข้างภูเขาอันเป็นเขตแขวงเมืองเสสวนของจีนทุกวันนี้ ในคนพวกนั้น มีหญิงคนหนึ่ง มีลูกชาย 9 คน เวลานางจะมีลูกคนที่ 9 นั้น นางได้ไปช้อนปลาตามตลิ่งแม่น้ำโขง และในขณะนั้น ปรากฏว่ามีขอนไม้เป็นเกล็ดมาพาดขา แต่นั้นมานางก็มีลูกคนที่ 9 เมื่อลูกคนที่ 9 ได้เติบโตขึ้นพอวิ่งได้ นางก็พาลูกไปหาปลาที่แม่น้ำโขงอีก เวลา

นั้น มีนากตัวหนึ่ง มาร้องถามนางว่า ลูกเราอยู่ไหน นางก็ตกใจ จึงร้องขึ้นได้คำเดียวว่า “เก๋าหลง” แล้วก็วิ่งนี้ไปพร้อมกับพวกลูก ส่วนลูกคนเล็กวิ่งไม่ทัน นาคจึงลงมาแลบลิ้นเลียหลัง ต่อมาเมื่อชายทั้ง 9 นั้นเติบโตขึ้น มีครอบครัว จึงยกให้ลูกชายคนที่ 9 ให้เป็นหัวหน้าปกครองหมู่บ้าน ชายทั้ง 9 คนนั้น เป็นต้นกำเนิดของชาติลาว จึงเรียกว่า อ้ายลาว

ในพงศาวดารจีน เรียกพวกอ้ายน้องทั้ง 9 นี้ว่าพวกลี และเรียกประเทศของพวกลีนี้ว่าประเทศจก ในระหว่างก่อนพุทธศักราช 2055 นั้น พวกลีทั้ง 9 เมืองซึ่งเป็นพี่น้องกันนั้นได้ทำสงครามกับจีนเป็นการใหญ่ ดังนั้น คำว่า “หลง” กับ “ลี” คงเป็นคำเดียวกัน ต่อมาเสียงเลยเพี้ยนมาเป็น ลุง แล้วเพี้ยนมาเป็น ลวง ต่อมาเลยเพี้ยนเป็น ลาว คำที่จีนเรียกว่า เก๋าหลง หรือ “กิวลุง” นั้น ก็หมายความว่าลาวทั้ง 9 นั้นเอง

นักปราชญ์บางท่าน บอกว่าคำว่า “ลาว” เป็นคำเดียวกับคำว่า ดาว เนื่องจากพวกลาวอยู่บนที่สูง และมีความเจริญมาก่อนจีน จึงเป็นพวกดาว หรือ เทียม แถน ไท ไท้ ซึ่งหมายความว่า ฟ้าเหมือนกัน ดังนั้น ลาว ก็ต้องแปลว่า ฟ้า ได้เพราะเสียงตัว ด เพี้ยนเป็น ล พวกนี้จึงมีลัทธิเชื่อถือผีฟ้าผีแถน มาแต่โบราณ

ท่านเจ้าพระคุณธรรมธีรราชมหามุนี(ธีร์) กล่าวไว้ในหนังสือพิมพ์รายเดือนโยนก ว่า ลาวเพี้ยนมาจากคำว่า ดาว ซึ่งหมายความว่าฟ้าหรือสูงสุด เพราะพวกลาวมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ราบสูงในประเทศจีน และถือตัวว่าเป็นพวกเจริญ สืบเชื้อสายมาจากแถน คำว่า แถน เทียน ไท ไท้ ก็มีความหมายว่า ฟ้า เช่นเดียวกัน

มหาสิลา วีระวงศ์ บอกว่าคำว่า **“ลาว”** เพี้ยนมาจากคำว่า หลง ลี ลุง ลวง คำว่า **“ลวง”**[1] เพี้ยนเป็น **“หลวง”** ก็ได้ ดังนั้น **“ ลาว”** จึงมีความหมายว่า ใหญ่หรือมีความเจริญ (มหาสิลา วีระวงศ์ , 2001: 6-9)

---

[1] ในหนังสือเรื่องขุนทึง กล่าวว่า คำว่า ลวง เป็นชื่อของนางเอกได้ซึ่งเป็นลูกกษัตริย์เมืองหนองแสที่สืบเชื้อสายมาจาก หลง ลี ลุง ลวง ดังนั้นจึงเรียกว่า นางลวง หมายความว่า นาค (ลวงเป็นคำลาว นาคเป็นคำบาลี) เนื่องจากคนชาติลาวสืบสกุลมาจาก ลวง ลุง หลง คำว่า ลวง ดังนั้น คนชาติลาวจึงนิยมถือนาค ใช้รูปนาคเป็นตราประจำชาติจนทุกวันนี้

ประวัติศาสตร์สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว[2]

ประวัติศาสตร์ลาว เป็นเรื่องราวที่บอกเล่าเหตุการณ์ความเป็นมาของชนชาติลาวในอดีตจนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่ตำนานปรัมปราคติน้ำเต้าปูง ท้าวฮุ้งท้าวเจือง สมัยสมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้มเรื่อยมาจนถึงยุคการปกครองของฝรั่งเศส และยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ ผู้วิจัยแปลและเรียบเรียงมาจาก พงศาวดารลาว (ພົງສາວະດານລາວ) และประวัติศาสตร์ลาว (ປະຫວັດສາດລາວ) ของมหาสิลา วีระวงศ์ (ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌)

การเขียนประวัติศาสตร์ลาวนั้น เดิมเขียนไว้ในรูปแบบผสมผสานมีการบันทึกเหตุการณ์บ้านเมืองที่สำคัญต่อจากนิทานพื้นขุนบรมราชาธิราช จารุวรรณ ธรรมวัตร (2540, 62 อ้างถึง สุเนด โพทิสาน, 1996: 48–49) นักค้นคว้าลาว กล่าวว่า

ข้าพเจ้าได้ค้นคว้าพื้นขุนบรมจำนวนหนึ่งแล้วและมีทัศนะที่แยกขุนบรมเป็นสามระยะดังนี้

1. ระยะก่อนพงศาวดาร คือก่อนปี 757 หรือก่อนขุนบูลมจะสร้างเมืองแถน เรื่องราวก่อนนี้เป็นเรื่องราวเทพนิยาย

2. ระยะเคิ่งพงศาวดาร คือระยะแต่ปี 757 เถิงปี 1316 คือตั้งแต่ขุนบูลมเถิงพระยาลัง (สุวันนะคำผง)เป็นระยะเคิ่งพงศาวดารย้อนมีการเว้าที่เรียงตามลำดับกษัตริย์แต่บ่ละเอียด ยังบ่มีศักราชกำกับอย่างคักแน่จึงมีลักษณะเคิ่งพงศาวดาร

3. ระยะพงศาวดาร คือระยะปี 1316 เป็นต้นมา ถือว่ามีลักษณะเป็นพงศาวดารอย่างเต็มส่วนมีการจัดลำดับกษัตริย์ มีปี จ.ส. หรือ พ.ศ. กำกับคักแน่ทั้งเนื้อในละเอียดสมควรจึงมีลักษณะเป็นพงศาวดารสมบูรณ์

---

[2] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก

การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะตู้ ไม่อาจละเลยที่จะกล่าวถึงตำนาน คติความเชื่อ ที่มา ประวัติศาสตร์ ของสปป.ลาวได้ เนื่องด้วยความเป็นมาของชนแผ่กะตู้ มีความเกี่ยวพันกับบริบทต่าง ๆ ทั้งประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของสปป.ลาว เห็นได้จาก

เอกสารภาษาลาวกับความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ส่วนใหญ่ปรากฏในเอกสารชั้นรอง (secondary document) ทั้งภาษาลาวและที่ปริวรรตจากภาษาลาวเป็นภาษาไทยโดยเฉพาะตำนานและพงศาวดาร

โดยเริ่มด้วยเรื่องราวเหตุการณ์ที่เป็นตำนาน หรือนิยายปรัมปราเรื่องน้ำเต้าปูงและท้าวฮุ่งท้าวเจือง ที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลกับระบบความเชื่อของคนกลุ่มชาติพันธุ์ในอินโดจีนแถบลุ่มน้ำโขง ในดินแดนแถบนี้จะมีความเชื่อในตำนานเกี่ยวกับการกำเนิดของมนุษย์ และเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน โดยเชื่อว่ามีเมืองฟ้า เป็นที่อยู่ของแถน และเมืองลุ่มเป็นที่อยู่ของมนุษย์

ตำนานน้ำเต้าปูงหรือตำนานขุนบรมราชาธิราช

ตำนานน้ำเต้าปูงหรือตำนานขุนบรม เป็นตำนานที่มีอิทธิพลด้านความคิดและวิธีการเขียนพงศาวดารลาวเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นพงศาวดารลาวฉบับกระทรวงศึกษาธิการ พงศาวดารลาวฉบับมหาสีลา วีรวงศ์ และพงศาวดารเมืองพวน ฉบับเจ้าคำหมั้น วงกตรัตนะ พงศาวดารทั้งสามฉบับนี้ล้วนแต่มีการเริ่มดำเนินเรื่องและผูกโยงเรื่องราวมาจากตำนานน้ำเต้าปูงหรือขุนบรมทั้งสิ้น

ในตำนานน้ำเต้าปูง ได้เล่าสืบต่อกันมาเป็นตำนานปรัมปราคติว่า เมื่อโลกเรานี้ยังเป็นดินเป็นหญ้าเป็นฟ้าเป็นแถน ผีและคนก็เที่ยวไปมาหากันอยู่ไม่ขาดสาย ยังมีขุนใหญ่สามคน คือ ปู่ลางเชิง ขุนคาน และขุนเค็กได้ร่วมกันสร้างเมืองลุ่ม พระยาแถนจึงให้คนลงมาว่าแก่คนเมืองลุ่มทั้งหลายว่า

“...กินเข้าไปให้บอกนายกินงายให้บอกแก่แถน กินซิ้นก็ให้ส่งขากินปลาก็ให้ส่งรอยแก่แถน...” (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540: 22) คือ การบอกให้รู้ว่าเมื่อคนเมืองลุ่มมีความเป็นอยู่ที่ดี มีอันจะกินแล้วอย่าลืมแถน ให้ส่งข้าว ส่งเนื้อ และปลาเป็นเครื่องสังเวยแก่แถนบ้าง แต่ปู่ลางเชิง ขุนคาน และขุนเค็กกับเพิกเฉย ทำให้พระยาแถนกริ้วแล้วปล่อยน้ำให้ท่วมเมืองลุ่ม คนตายกันมาก ปู่ลางเชิง ขุนคาน และขุนเค็ก รู้ว่าแถนกริ้วให้พวกเขา จึงเอาไม้แห้งมาทำแพแล้วจึงเอาครอบครัวขึ้นแพ พอ

น้ำขึ้นจนถึงฟ้าขุนทั้งสามจึงพากันเข้าไปหาพระยาแถน พระยาแถนบอกว่ากริ้วให้ขุนทั้งสาม กล่าวว่า “สูบ่ยำบ่ยีเฒ่า สูบ่ยำเจ้าจีบ่ยืน สูบ่ฟังความอายุสูบ่มีเถิง สองร้อยขวบ” (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540: 22) เมื่อขุนทั้งสามได้ฟังแล้วพร้อมกับขอขมา ในขากลับพระยาแถนได้ส่งแถนลอและควายเขาหลู้ลงมาเมืองลุ่มในบริเวณนาน้อยอ้อยหนู

เมื่อควายเขาหลู้ได้ตายลง เกิดผลน้ำเต้างอกขึ้นมาจากจมูกควายมีขนาดใหญ่ (หรือปูง)และมีเสียงคนร้องก้องดังมากอยู่ข้างใน ปู่ลางเชิงได้ยินเสียงคนร้องจึงเอาเหล็กเผาไฟแดง ๆ แทงลงไปที่น้ำเต้าปูงก็พบว่ามีคนหลั่งไหลออกมาสองกลุ่มได้แก่ “ไทลม และ ไทลี” ขณะที่ขุนคานได้เอาสิ่วฝานน้ำเต้าปูงอีกข้างหนึ่งคนก็หลั่งไหลออกมาอีกสามวันสามคืน โดยมีคนจำนวนสามกลุ่ม ได้แก่ “ไทลอ ไทเลิง และไทกวาง”

บางแห่งกล่าวว่าพระยาแถนส่งแถนซีให้ลงมาเจาะน้ำเต้าปูงด้วยเหล็กซี (เหล็กเผาไฟ) และสิ่ว ทำให้ผลน้ำเต้าแตก คนที่อยู่ใกล้เหล็กซีโดนความร้อนจึงมีผิวคล้ำเรียกว่า “ข่า” ให้อยู่บริเวณภูเขาสูง ส่วนคนที่อยู่ใกล้สิ่วซึ่งเย็นกว่าจึงมีผิวงามเรียกว่า “ไท” ให้อยู่ที่ราบเพื่อสร้างเมืองช่วยขุนบรมต่อไป ซึ่งกล่าวเป็นบทกลอนว่า

“ ฝูงออกฮูซีก็บ่มีพอสมลูกตนเสี้ยว
เหตุว่าผิวดำเหลื้อมเสมอกาดำก่ำ
ทั้งเล่าปากต่ำตั้งเป็นตาอยากหัว
แต่นั้นเขาจึ่งมาเลือกเล้มฮูสิ่วลองดู
โสมไวมีผิวเพศไทงามล้วน” (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540 :71–72 อ้างถึงพื้นขุนบรมราชธิราช, 1967: 29)

โดยสำนวนกลอนบทข้างต้นเป็นสำนวนเดิมที่กล่าวถึงการกำเนิดชนเผ่าพันธุ์ ต่าง ๆ ในอาณาจักรล้านช้าง ชายแดนจีนและเวียดนาม อันได้แก่ ข่า ผู้ไท ลาว ญวน และฮ่อ แต่ยังมีอีกสำนวนหนึ่งที่กล่าวไว้เป็นกลอนลำร่วมสมัย ซึ่งกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งสิบสองภาษาที่ออกมาจะน้ำเต้าปูง ดังกลอนลำ หมากน้ำเต้าปูงแตก กล่าวไว้ว่า

ฟังอีกก่อนเรื่องหมากน้ำเต้าปูง ข้อยเฮียนได้เต็มพุงบ่ผิดบ่พลาด
คือว่าเครือเขากาดแต่ก่อนเดิมที น้ำเต้าปูงนี้ดีมีคนลงเกิด

มนุษย์กกกำเนิดสิบสองภาษา คนได้แตกออกมาฮูซีฮูสิ่ว
คนตาบอดตาหลิ่วหม้นออกนำกัน ส่วนว่าฮูชันชันฮูเดิมแต่เก่า
มีบุคคลหลายเหล่าจำพวกผิวขาว พวกรูปร่างสูงยาวอังกฤษอ้ายเศส
พวกนี้ละต้นเหตุออกจากรูเดิม เป็นเนื้อสีปลาเริมขาวพอนจนด่อน
พวกนี้หม้นออกก่อนฮูชีฮูสิ่ว พวกเขมรนี้ตี้สีดำปานซี่
เพราะผงธุลีมันติดมันก่ำ มีบุคคลหลายส่ำจำพวกผิวเหลือง
พวกนี้ออกฝืดเคืองออกจากฮูสิ่ว ฮูใดมันฝี่วฝี่วหม้นออกไปเลย
คือพวกลาวนี้เวยไทยจีนญี่ปุ่น มันจั่งมีหลายฮุ่นมนุษย์มะนา
พูดคนละภาษาญวนแกวข้าแขก น้ำเต้าปูงนี้แปลกกว่าหมู่ทั้งหลาย
(จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540: 45)

เมื่อคนที่ออกมาจากน้ำเต้าปูงนั้นไม่รู้วิธีทำมาหากินและหลักการเลี้ยงชีพ ปู่ลางเชิงจึงเป็นผู้สอนวิชาทำมาหากินให้และบอกให้มีการสืบพันธุ์เป็นสามีภรรยาสร้างครอบครัว พร้อมให้เคารพพ่อแม่หรือคนที่แก่กว่าตน ถ้ามีการตายเกิดขึ้น ฝูงออกฮูสิ่วนั้นตายให้เผา ฝูงออกฮูซีนั้นตายให้ฝัง

ฝูงคนเหล่านั้นมีอายุได้ถึงสามร้อยปี จนทำให้มีประชากรเพิ่มขยายมากขึ้นส่งผลให้ขุนเค็กกับขุนคานขึ้นไปเฝ้าพระยาแถนเพื่อขอคนมาปกครองเมืองลุ่ม พระยาแถนได้ส่งขุนบรมราชาธิราชพร้อมคนเก้าสิบล้านคนมาเมืองลุ่ม เมื่อประชากรขยายจำนวนคนเพิ่มขึ้นอีกขุนบรมได้ส่งขุนเสวยขึ้นไปหาพระยาแถน พระยาแถนได้ส่งแถนแต่งมาสอนวิชา “…ปลูกฝังเข้าแลลูกไม้ บอกต่ำหูกทอฝ้ายด้ายไหม และตีเข็มพร้าขวานเสียม…” (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540: 23) และได้เปลี่ยนชื่อจากเมืองลุ่มเป็นเมืองแถน เมื่อประชาชนสามารถทำมาหากินเลี้ยงตัวเองได้แล้ว พระยาแถนจึงสั่งตัด “ขัวหลวง”[3] ที่ไปมาหาสู่ระหว่างเมืองลุ่มกับเมืองแทนของพระยาแถนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ต่อมาไม่นานได้เกิดเครือเขากาดงอกขึ้นสูงถึงแสนโยชน์ปกคลุมเมืองแถงจนถึงและเมืองแมน ขุนบรมได้ให้เฒ่าเยอ[4]และย่าง่ามไปตัดเครือเขากาด หลังจากเครือเขากาดขาดลงเมืองแถนได้ร่มเย็นนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พร้อมกับเปลี่ยนชื่อเมืองอีกครั้งเป็นเมืองแถง

---

[3] ขัว ภาษาลาวแปลว่า สะพาน

[4] พงศาวดารหลวงพระบาง กล่าวถึงเฒ่าเยอ เฒ่าย่าง่าม ซึ่งได้สั่งไว้ว่าหากเขาทั้งสองตายจากการตัดเครือเขากาดนั้นแล้วให้คนทั้งหลายนับถือเอาชื่อเสียงเป็นหมั้นแก่นไว้ และกินอะไรให้เรียกหาเฒ่าสองคนนั้นก่อน แต่นั้นมาก่อนกินอะไร คนทั้งหลายจึงเรียกว่า กินเยอ จะไปจะมา ก็ว่า ไปเยอมาเยอ เพื่อคิดถึงคุณเฒ่านั้นแล

ขุนบรมมีลูกจำนวนเจ็ดคน โดยเป็นลูกที่เกิดจากนางเอดแคงสี่คน ได้แก่ขุนลอ ขุนยีผาลาน ขุนจูสง และขุนเจ็ดเจือง และมีลูกกับนางพาลาสามคน ได้แก่ ขุนไสผง ขุนงัวอิน และขุนโลกกม เมื่อลูกทั้งเจ็ดเติบใหญ่ขึ้นมา ขุนบรมได้ตัดงาช้างของพระยาแถนชื่อว่างาเกียดกอดจำนวนเจ็ดท่อน พร้อมกับส่งไปสร้างเมืองต่าง ๆ ดังนี้ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540: 24, 63)

ขุนลอ	สร้างเมืองชวา หรือหลวงพระบาง
ขุนยี่ผาลาน	สร้างเมืองอ้อง หรือเมืองหอแต หรือเมืองสิบสองปันนา
ขุนจูงสง	สร้างเมืองจุพนี หรือเมืองปะกัน หรือเมืองแกว
ขุนไสผง	สร้างเมืองยวน หรือเมืองโยนก หรือเมืองล้านนา
ขุนงัวดิน	สร้างเมืองละโว้ หรือเมืองอยุธยา
ขุนโลกกม	สร้างเมืองมาน หรือเมืองหงษาวดี หรือเมืองมอญ
ขุนเจ็ดเจือง	สร้างเมืองหูนพวน หรือเมืองพวน หรือเมืองเชียงขวาง[5]

เมื่อสร้างเมืองเสร็จแล้ว ขุนบรมได้สั่งสอนให้พี่น้องทั้งเจ็ดคนรักกัน ดังความว่า

> "...ผู้ใดโลภโลภาตัณหามาก ๆ เลวเอาบ้านเมืองแห่งอ้ายน้องกันแล้วให้วินาศฉิบหายทำอันใดอย่าให้เป็นปลูกไม้อย่าให้ทันตายปลูกหวายอย่าให้ทันปงยอด เมืองอ้ายไว้ให้แก่อ้าย เมืองน้องให้ไว้แก่น้อง..."(จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540: 24)

เมื่อสิ้นขุนบรมและนางเอดแคงและนาพาลาแล้ว ลูกทั้งสี่ของขุนบรมได้ปฏิญาณตนว่าจะเป็นไมตรีกันต่อไป

จากตำนานน้ำเต้าปูงหรือตำนานขุนบรมราชาธิราช ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า ในเรื่องราวของตำนานจะกล่าวถึงการกำเนิดผู้นำ[6] กำเนิดชนเผ่า กำเนิดมนุษย์และสรรพสิ่งต่าง ๆ และมิได้เป็นเพียง

---

[5] มหาสีลา วีระวงศ์กลับสันนิษฐานตามตำนานท้าวฮุ่งท้าวเจืองว่าเมืองเชียงขวางคือเมืองปะกันของท้าวกว่าซึ่งเป็นชาวแกว (เวียดนาม) ไม่ใช่เมืองพวน (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2538: 121 อ้างถึง มหาสีลา วีระวงศ์)

[6] ปราณี วงศ์เทศ (2543: 184 อ้างถึง ศิราพร ณ ถลาง, 2539: 87) ได้กล่าวว่า ตำนานของ ไท ลาว เวียด เขมร จามมักจะมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปกครองทำให้ประชาชนของตนเชื่อว่า บรรพบุรุษของชนชั้นปกครองเป็นลูกหลานของสวรรค์

ตำนานที่กล่าวถึงที่มาของล้านช้างเท่านั้น หากแต่ยังเป็นตำนานที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่ปรากฏในบริเวณลุ่มน้ำโขง ได้แก่ ข่าหรือกำมุ ผู้ไท ลาว เวียดนามและฮ่อ โดยมีกลุ่มชาติพันธุ์จำพวก ข่า กลุ่มที่พูดภาษามอญ–เขมร จำพวกเดียวกันกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเทิงในลาวตอนใต้ ทั้งยังมีเนื้อหาการผูกเรื่องที่เชื่อมโยงกับตำนาน การสร้างโลก และมังกี (น้ำท่วมครั้งใหญ่) ของเผ่ากะตู้ ปรากฏรวมอยู่ด้วย

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2540: 71 อ้างถึง ถวิล เกษราช, 2512: 37-38) ในนิทานเรื่องน้ำเต้าปูงของชาวผู้ไท เล่าว่า เดิมเมืองแถงไม่มีมนุษย์เป็นทุ่งว่างเปล่ามีภูเขาและต้นไม้ตามชายทุ่ง ครั้งนั้นมีเทพยดา 5 องค์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ชวนกันจุติ เพื่อมาเป็นต้นชาติมนุษย์ เพื่อสร้างบ้านแปลงเมือง เทพยดาทั้งห้านฤมิตน้ำเต้าปุ้งขึ้น แล้วเข้านั่งประชุมในผลน้ำเต้าปูง ลอยไปบนฟ้ามาตกในภูเขาที่ทุ่งนาเตาทิศตะวันออกเมืองแถง เมื่อมีน้ำเต้าแตก มีมนุษย์รูปกายหลายลักษณะอยู่ในน้ำเต้า มนุษย์คนที่หนึ่ง คือ ข่าแจะปรากฏกายก่อนใคร มนุษย์คนที่สอง คือ ผู้ไทดำ มนุษย์คนที่สาม คือ ลาว มนุษย์คนที่สี่ คือ ฮ่อ มนุษย์คนที่ห้า คือ ญวน โดยแต่ละคนมีผู้หญิงออกมาด้วยรวมทั้งหมดสิบคน ครั้นแล้วชายหญิงทั้งสิบพากันลงจากภูเขา ไปอาบน้ำชำระกายในหนองน้ำศักดิ์สิทธิ์ชื่อหนองฮกหนองฮาย น้ำในหนองนั้นศักดิ์สิทธิ์เย็นใสสะอาด ใครได้อาบได้กินแล้ว ร่างกายผ่องใสมีสติปัญญาฉลาด ข่าแจะซึ่งออกมาก่อนหนาวไม่ยอมอาบน้ำจึงมีผิวดำ ประกอบกับเกียจคร้านจึงไม่อาจคิดการใหญ่ได้ ชอบอาศัยอยู่ตามภูเขา ตัดไม้ทำไร่ ด้วยออกจากน้ำเต้าปุ้งก่อนทั้งผู้ไทดำ ลาว ฮ่อ ญวนต่างแยกย้ายกันไปตั้งถิ่นฐานสืบต้นชาติมนุษย์มาจนทุกวันนี้

ในตำนานนี้ยังได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ฉันท์พี่น้องของมนุษย์โลก[7] ที่เกิดออกมาจากที่เดียวกัน แต่สภาพแวดล้อมต่างกัน จึงทำให้คนมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ดังเช่นที่กล่าวไว้ในตำนานน้ำเต้าปูง ตอน พระยาแถนส่งแถนซีให้ลงมาเจาะน้ำเต้าปูงด้วยเหล็กซี[8] และสิ่ว ทำให้ผลน้ำเต้าแตก มีผู้ชายผู้หญิง สรรพสัตว์ต่างออกมาจากน้ำเต้าปูง โดยที่ชนเผ่าจำพวก “ข่า” ออกมาก่อนเขาเรียกเป็นอ้าย เพราะอยู่ใกล้เหล็กซีและโดนความร้อน จึงมีผิวดำคล้ำ ให้อยู่บริเวณภูเขาสูง ส่วนคนที่อยู่ใกล้สิ่วซึ่งเย็นกว่าจึงมีผิวงามเรียกว่า “ไท” ให้อยู่ที่ราบ เป็นต้น

---

[7] Dang Nghien Van ผู้รวบรวมตำนานสร้างโลกของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในอุษาคเนย์ ตั้งข้อสังเกตว่า ตำนานในแถบนี้มีลักษณะต่างจากตำนานในภูมิภาคอื่น ๆ ของโลกอยู่ 2 ประเด็น คือ การอธิบายว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีกำเนิดร่วมกันเป็นพี่น้องกันทุกตำนาน ซึ่งความคิดนี้ไม่มีอยู่ในความเชื่อของผู้คนในภูมิภาคอื่น

[8] เหล็กที่เผาไฟจนแดง

อีกทั้ง “ควาย” สัตว์ที่มีความผูกพันธ์กับชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิง รวมถึงชนเผ่าพันธุ์ในเอเชียอาคเนย์ด้วย เพราะน้ำเต้าปูงได้เกิดจากจมูกควาย ควายจึงเปรียบเสมือนตัวแทนของความอุดมสมบูรณ์ ในพิธีกรรมและความเชื่อของชนเผ่าต่าง ๆ ในแถบนี้ จึงมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับควาย เช่น ชนเผ่ากะตู้ในกลุ่มลาวเทิง ได้มีพิธีกรรมงานบุญกินงะ หรือกินอาด เช่นเดียวกับชนเผ่าขมุที่มีพิธีเพื่อเซ่นสังเวยควายในช่วงเริ่มฤดูกาลเพาะปลูก

ตำนานท้าวฮุ่งท้าวเจือง

ตำนาน ท้าวฮุ่งท้าวเจือง เป็นมหากาพย์ที่สำคัญและแพร่หลายอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์สองฝั่งโขง ที่สะท้อนถึงระบบความเชื่อ และการผสมสานของกลุ่มคนเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ที่ยังมีการสืบทอดอยู่ในสังคมปัจจุบัน เช่นการ ถือผีแถน ผีฟ้า ผีบรรพบุรุษ (ผีด้ำ ผีเรือน) และผีอื่น ๆ เช่น ผีเสื้อผีภูผา ป่าไม้ ผีนา ฯลฯ (ดวงเดือน บุนยาวง, 2540: 157) ได้สรุปเนื้อเรื่องย่อไว้ว่า

ท้าวฮุ่งหรือเจืองเป็นลูกขุนจอมธรรม และนางจอม แห่งเมืองสวนตาลหรือนาคอง มีพี่คนหนึ่งชื่อว่า ท้าวเจื่อง เมื่อเกิดโหรได้ทำนายว่า จะมีโชคได้ครองเมือง 3 เมือง แต่จะเสียพ่อ เมื่ออายุได้ 3 ปี พวกชนเผ่า “พางคำ” อยู่ที่ภูเขาทุ่มเอาดาบและฆ้องเงินคู่หนึ่งมาถวาย

พางคำ เป็นพวกชนเผ่าตระกูลมอญเขมร เช่น พวกข่า, ลัวะ(ละว้า) ล้วนมีความพูกพันและภักดีต่อตระกูลของท้าวฮุ่งฯ อย่างยิ่ง (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2548: 474) ในหนังสือท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง ได้กล่าวไว้ว่า

ฝูงหมู่พางคำข้า พูสูงดั้นรอด
เอิากำนำดาบก้า ทังถ้องคู่เงิน
มาแต่ท้องๆ พูซางเหยียกขึ้น
,,,,,,,,,,,,,,,,,, ,,,,,,,,,,,,,,,,,,
ชื่อว่าตาวรางเฮือง ข่าในแดนข้า
(หุมพัน ลัดตะนะวิง, 2538)

แปลว่า ฝูงหมู่พางคำข้าภูสูงดั้นฮอด เขาก็นำดาบกล้าทั้งฆ้อง คู่เงิน มาแต่ท้องภูขาง เหล็กฮ่อ ชื่อว่า ตาวฮางเซ็งซ่าในแดนข้า มีความหมายว่า ฝูงหมู่ชาวข้าพางคำที่อาศัยอยู่บริเวณภูสูง นำของวิเศษอันได้แก่ ดาบกล้าชื่อว่า ตาวฮางเซ็ง ซึ่งทำมาจากเหล็กชั้นดีที่ภูขางในดินแดนฮ่อ พร้อมกับฆ้องเงิน 1 คู่

ต่อมามีคนเอาช้างเผือกเชือกหนึ่งชื่อว่า “พานดำ” และช้างอีกหลายเชือกมาให้ ท้าวฮุ่งจึงฝึกช้างอย่างชำนาญเมื่อเติบโตเป็นวัยรุ่นขุนจอมธรรมผู้พ่อตาย แม่จึงให้ ท้าวเจื่อง ครองแทน ให้ท้าวฮุ่งเป็นอุปราช (ปราณี วงศ์เทศ, 2543: 297-298) ขณะเดียวกันท้าวฮุ่งไปสู่ขอนางอ้อมลูกสาวของนางเม็งซึ่งเป็นเจ้าเมืองเชียงเครือแต่นางเม็งคิดค่าสินสอดแพงมากท้าวฮุ่งจึงลักลอบเข้าหานางอ้อมแทน

ต่อมาท้าวแองกาหลานของท้าวกั่ว เจ้าเมืองปะกันหรือเมืองเชียงขวางต้องการแต่งงานกับนางอั้วลูกสาวของขุนชื่มเจ้าเมืองเงินยางหรือเมืองเชียงแสน (สีลา วีระวงศ์ อ้างใน สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2538: 102) โดยที่ขุนชื่มเป็นลุงของท้าวฮุ่งกับท้าวเจืองและคาดหวังว่าจะให้นางอั้วแต่งงานกับท้าวฮุ่ง ทำให้ท้าวแองกาไม่พอใจจึงไปบอกท้าวกว่าซึ่งเป็นน้าของตน ท้าวกว่ากับท้าวแองกาจึงยกทัพไปรบกับท้าวชื่มท้าวชื่มต้านกำลังไม่ไหวจึงส่งสาส์นไปขอให้ท้าวฮุ่งยกทัพจากเมืองสวนตาลมาช่วย นอกจากนี้นางอ้อมชู้ของท้าวเจืองก็ได้จัดทัพไปช่วยท้าวฮุ่งรบด้วยเช่นกัน

ในการรบดังกล่าวท้าวกว่าเสียชีวิตในสนามรบส่วนท้าวแองกาและทหารบางส่วนถูกทหารของนางอ้อมจับได้ ท้าวฮุ่งระดมกำลังติดตามทหารของท้าวกว่าและท้าวแองกาที่แตกพ่ายไปจนถึงเมืองปะกันและสามารถยึดเมืองปะกันได้ เมื่อตั้งขุนนางครองเมืองปะกันแล้วท้าวฮุ่งจึงยกทัพกลับมาแต่งงานกับนางอั้วพร้อมกับครองเมืองเงินยางของขุนชื่มแทน

ต่อมาหุนบังแม่ทัพของท้าวแองกาซึ่งหนีไปอยู่กับพระยาฟ้าฮ่วนที่เมืองตุมวางได้ยกทัพมาโจมตีเขตเมืองปะกัน ท้าวฮุ่งจึงยกทัพไปปราบหุนบังพร้อมทั้งเจรจาให้พระยาฟ้าฮ่วนส่งตัวหุนบังมา พระยาฟ้าฮ่วนไม่ยอมพร้อมกับส่งคนไปเชิญแถนลอแห่งเมือง “กาหลง”[9] มาช่วย

---

[9] สุจิตต์ วงษ์เทศ อ้างจากข้อสันนิษฐานของมหาสีลา วีระวงศ์และหุมพัน ลัดตะนะวงโดยมหาสีลาอ้างว่าเมืองกาหลงมาจากคำว่า “เก๋าหลง” ซึ่งปัจจุบันคือสิบสองปันนา ขณะที่หุมพันกับอ้างว่ามาจากทำว่า “กิวลอง” ซึ่งเป็นภาษาเวียดนามที่ใช้เรียกแม่น้ำโขงสอดคล้องกับบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ที่ระบุว่าชาวจีนเรียกแม่น้ำโขงว่า แม่น้ำล้านช้างหรือ “กิวลุ่ง” (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2538: 62)

เมื่อแถนลอยกทัพมารบกับท้าวฮุ่ง ในที่สุดท้าวฮุ่งตายในสนามรบกลายเป็นผีและเป็นผู้นำทัพผีไปรบกับเมืองแถนในสวรรค์จนเจ้าเมืองแถนต้องยอมรับอำนาจท้าวฮุ่ง

ส่วนท้าวเจืองและขุนชื่มได้ยกทัพจากเมืองเงินยางไปรบกับพระยาฟ้าฮว่านอีกครั้งหนึ่ง ในที่สุดพระยาฟ้าฮว่านเสียชีวิตในสนามรบและท้าวเจืองสามารถยึดครองเมืองตุมวางได้ในที่สุด

จากตำนานท้าวฮุ่งท้าวเจือง เป็นการสนับสนุนหลักฐานทางโบราณคดีของวัฒนธรรม “หินตั้ง” อันเป็นที่ฝังศพของกลุ่มชนบนที่สูงในเขตภาคเหนือของไทยและลาว เมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว(ปราณี วงศ์เทศ, 2543: 302 อ้างถึง สุจิตต์ วงศ์เทศ, 2538: 41-44)

โดยได้มีการขุดค้นพบเครื่องใช้ที่เป็นหิน ดินเผา โลหะชนิดต่าง ๆ และโครงกระดูกมนุษย์และสัตว์ ตามบริเวณเชิงเขาส่วนใหญ่จะอยู่ทางตอนกลางถึงตอนบนของประเทศ เช่น ทุ่งไหหิน แขวงเชียงขวาง (ທົ່ງໄຫຫີນ ແຂວງຊຽງຂວາງ)

มหาสิลา วีระวงศ์ ได้กล่าวไว้ในพงศาวดารลาวว่า ขุนเจืองได้ทำสงครามกับพวกแกว แล้วตีเอาเมืองปะกัน (เมืองเชียงขวาง) ของแกวได้ เจ้านครปะกันตายในสนามรบชื่อเจ้าแองกา ขุนเจืองได้เมืองปะกันแล้วจึงฉลองชัยชนะอยู่ที่เมืองปะกันถึง 7 เดือน ในการฉลองครั้งนี้ ขุนเจืองได้จัดให้ทำเหล้าไหเลี้ยงไพร่พลเป็นอันมาก ไหหินที่อยู่ในแขวงเชียงขวางจึงถือกันว่าเป็น **“ไหเหล้าเจือง”** ต่อมาถึงทุกวันนี้

กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายจากตำนานเรื่อง ท้าวฮุ่งท้าวเจือง น่าจะเป็น กลุ่มที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติด หรือ มอญ-เขมร เช่น ข่า ลัวะ ละว้า เม็ง จาม ที่กระจายตัวอยู่ทางตอนเหนือของอุษาคเนย์ ก่อนจะผสมและสัมพันธ์กับลาว ไทย เวียดนาม และเขมร (ปราณี วงศ์เทศ, 2543: 302) รวมถึงพวกกลุ่มชนเผ่าลาวเทิงในลาวตอนใต้ปัจจุบัน

ตำนานท้าวฮุ่งท้าวเจือง เป็นมหากาพย์ที่สำคัญและแพร่หลายอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์สองฝั่งโขง ที่สะท้อนถึงระบบความเชื่อ และการผสมสานของกลุ่มคนเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ เป็นการสนับสนุนหลักฐานทางโบราณคดีของวัฒนธรรม “หินตั้ง” อันเป็นที่ฝังศพของกลุ่มชนบนที่สูง ในกลุ่มที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติด หรือ มอญ-เขมร อาทิ **พางคำ** เป็นพวกชนเผ่าตระกูลมอญ-เขมร เช่น พวกข่า ลัวะ ละว้า เม็ง จาม และน่าจะรวมถึงพวกชนเผ่ากลุ่มลาวเทิงในลาวตอนใต้ปัจจุบันด้วย ในกลุ่มชาติ

พันธุ์เหล่านี้ล้วนมีความผูกพันและจงรักภักดี ที่เป็นกองกำลังสำคัญของท้าวฮุ่งท้าวเจือง และเรื่องท้าวฮุ่งหรือเจือง ยังกล่าวถึง ข่าบ่อยครั้ง เช่น ตอนกำเนิดท้าวฮุ่งหรือเจือง พวกข่าพางคำแห่งภูสูง นำตาวหรือดาบเหล็กเนื้อดีมาถวายเป็นบรรณาการ

กลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายจากตำนานเรื่อง ท้าวฮุ่งท้าวเจือง น่าจะเป็น กลุ่มที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติด หรือ มอญ-เขมร เช่น ข่า ลัวะ ละว้า เม็ง จาม ที่กระจายตัวอยู่ทางตอนเหนือของอุษาคเนย์ ก่อนจะผสมและสัมพันธ์กับลาว ไทย เวียดนาม และเขมร (ปราณี วงศ์เทศ, 2543: 302) รวมถึงพวกกลุ่มชนเผ่าลาวเทิงในลาวตอนใต้ปัจจุบัน

ดวงเดือน บุนยาวง (2540) หนังสือชื่อ “แนวคิดและฮีตคอง ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง” บอกแนวคิดและอุดมคติในมหากาพย์ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง ศึกษาเปรียบเทียบกับตำนานท้องถิ่นของกลุ่มลาว-ไต ประเพณีฮีตคอง ประเพณีในมหากาพย์ ประเพณีการถือผี และประเพณีต่าง ๆ ที่สำคัญของลาว

สิ่งที่สะท้อนจากตำนานน้ำเต้าปูง และท้าวฮุ่งท้าวเจือง คือ ระบบความเชื่อ และการผสมผสานของกลุ่มคนเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ที่ยังมีการสืบทอดอยู่ในสังคมปัจจุบัน เช่น การถือผีแถน ผีฟ้า ผีบรรพบุรุษ (ผีด้ำ, ผีเรือน) และผีอื่น ๆ เช่น ผีเสื้อ ผีภูผา ป่าไม้ ผีนา ฯลฯ (ปราณี วงศ์เทศ, 2543: 301 อ้างถึง ดวงเดือน บุนยาวง, 2540: 147)

รัชสมัยพระยาฟ้าหล้าธรณีศรีสัตนาคนหุต (เจ้าฟ้างุ้ม)[10]

เมื่อถึงรัชสมัยเจ้าฟ้างุ้ม ช่วงต้นระยะพงศาวดาร กษัตริย์ลาวองค์แรกที่สามารถรวบรวมอาณาล้านช้างให้เป็นหนึ่งเดียวได้ ในพงศาวดารลาวระบุไว้ว่า

> ทิศตะวันออก ติดต่อประเทศแกว (เวียดนาม) ตามสันภูแบ่งน้ำ ทิศอาคเนย์ ติดต่อ ดินจาม และแดนเขมร ตั้งแต่หลี่ผีขึ้นมา ทางทิศทักษิณ และทิศหรดี ต่อแดนกรุงศรีอยุธยานับตั้งแต่ดงพญาไฟ ไปถึงเมืองนครไท ทิศปัจฉิม ต่อแดนประเทศล้านนา นับตั้งแต่เมืองผาไดลงมา ทางทิศอุดร ติดต่อกับประเทศจีน นับแต่เมืองบูนใต้บูนเหนือลงมา
>
> (ມะหาสีลา ວิระวົงส์, 2001: 47)

---

[10] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก

ในสมัยนั้นผู้คนยังมีความเชื่อในเรื่องผีฟ้า ผีแถนอยู่ ดังปรากฏอยู่ในพงศาวดารลาว ในคราที่เจ้าฟ้างุ้มได้รับสั่งเหล่าเสนาอมาตย์ ได้ขึ้นไปไหว้สักการะ บูชาที่เมืองเชียงทองดังวรรคตอนที่ว่า

,,,ເຮົາຈັກ ໄດ້ບູຊາແຖນຟ້າຄື່ນ ທັ້ງແຖນຄມ ແຖນແຕ່ງ ແຖນຊັ່ງ ແຖນເຖືອກ ທັ້ງເຖົ້າເຢ ເຖົ້າໄລ່ ແມ່ຍ່າງ່າມ ແມ່ມດ ທັ້ງເທວະດາອັນຮັກສາຜາຕິ່ງ ແລະສົບອູ ໆລໆ,,,

(มะหาสีลา วิระวงส์, 2001: 44)

แปลว่า เราจะได้บูชาแถนฟ้าคื่น ทั้งแถนคม แถนแต่ง แถนชั่ง แถนเถือก ทั้งเฒ่าเยอ เฒ่าไล่ แม่ย่าง่าม แม่มด ทั้งเทวดา อันรักษาผาติ่ง และสบอู ฯลฯ

และในปลายรัชสมัยได้มีการนำศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท ลัทธิลังกาวงศ์ จากประเทศเขมรเข้ามาในอาณาจักรล้านช้าง

ซึ่งแต่ก่อนนั้นผู้คนในอาณาล้านช้างได้มีความเชื่อนับถือผี และพุทธศาสนาควบคู่กันมาแต่ก่อนแล้ว ก่อนที่จะนำพุทธศาสนาจะเข้ามาฟื้นฟูใหม่ ในปี ค.ศ. 1357 (พ.ศ. 1901) สมัยพระเจ้าฟ้างุ้มพระองค์ได้นำเอาพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ หรือนิกายหินยานมาจากประเทศเขมรโดยท่านมหาสิลา วีระวงศ์ กล่าวไว้ว่า

> …ตั้งแต่โบราณมา ชนชาติลาวพากันนับถือผีฟ้าผีแถนผีพ่อผีแม่ ผีด้ำ ตามลัทธิของพวกจีน…และชนชาติลาวก็ได้รับถือศาสนาพุทธมานานแล้วตั้งแต่ในสมัยแผ่นดินของขุนหลวงลีเหมา เจ้านครงายลาว เมื่อ ค.ศ. 69 (พ.ศ. 612) นิกายพุทธศาสนาที่ลาวนับถือ… เป็นนิกายมหายาน ต่อมาอีกหลายร้อยปี เมื่อคนลาวแตกหนีมาอยู่ในดินแดนล้านช้าง การนับถือพุทธจึงเจือจางลง คงนับถืออยู่ในลัทธิแต่เดิม คือ การถือผี…

ถึงแม้ว่าได้รับเอาพุทธศาสนาเข้ามาในอาณาจักรล้านช้างแล้วก็ตาม ในขณะเดียวกันชนเผ่าต่าง ๆ ก็ยังนับถือผีบรรพบุรุษเพื่อจัดระเบียบภายในครอบครัวและเครือญาติอยู่ พุทธศาสนาในอาณาจักรล้านช้างนั้นมีอิทธิพลต่อการจัดระเบียบสังคมทุกระดับ กฎหมายพระธรรมศาสตร์ของลาวได้ประยุกต์ไปจากวินัยสงฆ์ ส่วนหลักการดำเนินชีวิตของกษัตริย์ ขุนนาง ประชาชน ล้วนยึดหลักศีลห้าเป็นหลักการขั้นพื้นฐาน

ต่อมาในสมัยพระเจ้าโพธิสารราชทรงมีประกาศห้ามเลี้ยงผี หรือทำพิธีเกี่ยวกับผี ให้รื้อหอผีและสร้างวัดขึ้นมาแทน

รัชสมัยสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า[11]

ต่อมาเมื่อ**สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า** โอรสของพระเจ้าโพธิสารราช ขึ้นเสวยราชย์ครองอาณาล้านช้าง การสงครามเพื่อแย่งชิงดินแดนก็ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่อง ถ้าว่างเว้นจากสงครามพระองค์ก็ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านช้างให้มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอันมาก ในพระนครเต็มไปด้วยวัดวาอาราม และพระธาตุเจดีย์ที่ประดับประดาอย่างวิจิตรพิสดาร แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้คนก็ยังนับถือผีฟ้า ผีแถนควบคู่ไปกับพุทธศาสนาอยู่จนถึงปัจจุบัน

ในรัชสมัยของพระองค์ได้โยกย้ายเมืองหลวงจากนครเชียงทอง (หลวงพระบาง) มาตั้งที่นครเวียงจันทน์ และได้ถูกกองทัพพม่าจากกรุงหงสาวดี ของพระเจ้าบุเรงนองเข้าตีถึงสองครั้ง และในการศึกนี้กองทัพพม่าได้ยกลี้พลมาจำนวนมาก เข้ายึดนครเวียงจันทน์ และทหารพม่าต้องถอยทัพกลับไปทั้งสองครั้ง และแต่ละครั้งพม่าได้ทิ้งไพร่พลเป็นเชลยศึกไว้ในนครเวียงจันทน์จำนวนมาก ดังพงศาวดารลาวกล่าวว่า “พระยาแสนสุรินจึงนำทัพจับได้ ช้าง ของพม่า 100 เชือก งาช้างที่ตาย 2,300 งา ได้เฉลยพม่า ม่าน เม้ง ยวน ลื้อ เขมร ไทเมืองค้อง เมืองยาง และชาวอยุธยา รวม 30,000 คน” จากสงครามทำให้เกิดการอพยพโยกย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ และถ่ายเททางวัฒนธรรมระหว่างกันและกันครั้งใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ลาว

หลังจากที่**สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า** ได้หายสาบสูญไปครั้งศึกเมืององคกานได้ไม่นาน **พระสุมังคละไอยโกโพธิสัตว์** ก็ขึ้นเสวยราชสมบัติ ประชาชนไม่ให้การยอมรับ เพราะคิดว่า พระสุมังคละไอยโกโพธิสัตว์นั้น ไม่ใช่หน่อเนื้อเชื้อพระวงศ์กษัตริย์ ต่างพากันอพยพโยกย้ายถิ่นฐานหนีออกจากเมือง ลงไปอยู่ทางตอนใต้กันเป็นจำนวนมาก นับเป็นเหตุการณ์ครั้งหนึ่งที่ประชาชนชาวลาวได้หลั่งไหลแทรกแซม อยู่แผ่นดินจาม (เวียดนามตอนใต้) และดินแดนเขมร พม่ายกทัพตีนครล้านช้างเวียงจันทน์ อีกเป็นครั้งที่ 3 พม่าสามารถเข้าตียึดครองนครเวียงจันทน์ไว้ได้ อาณาจักรล้านช้างก็ตกเป็นเมืองขึ้นต่อพม่า สิ่งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ลาว เพราะเป็นการเสียเอกราชครั้งแรกในประวัติศาสตร์ และเป็นครั้งแรกที่มี **“กบฏข่า”** จากแขวงอัตตะปือ (แขวง

---

[11] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก

ทางลาวตอนใต้) เป็นผู้มีวิชาอาคม เกณฑ์เอา**พวกข่า ส่วย เมืองโสก และเมืองซุง** เข้ายึดนครเวียงจันทน์ไว้ได้ ก่อนถูกพม่าปรามได้สำเร็จ ซึ่งอาณาจักรล้านช้างได้ตกเป็นเมืองขึ้นพม่าถึง 24 ปี

รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าสุริยะวงศาธรรมิกราช[12]

ได้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายใหม่ขึ้นเรียกว่า **คัมภีร์พระธรรมศาสตร์โบราณ** (ᨣᩢᩴᨾᩦᨾᩮᨵᩮᩋᨦᨵᩢᨾᩈᩣᨲᨾᨻᩩᨶᩣᨶ) ดังความในพงศาวดารลาวว่า

> ᩉᨾᨣᩢᩴᨾᩦᨾᩮᨵᩮᩋᨦᨵᩢᨾᩈᩣᨲᨶᩦᩋᩮᩈᩣᨾᨧᨴᨾᩦᨾᩮᨵᩮᩋᨦᨵᩢᨾᨲᩣᨾᩉᨧᨴᩈᩥᨠᩴᨶᩦᩋᩮᩈᩣᨾ 5 ᨲᩦ: ᨠᩣᨾᩋᩣᨲᩦᨠᩴᨶ ᨧᨴᩋᩮᩣᩋᩣᨲᩦᨠᩴᨶᩉᨾᨴᨾᩦᨾᩮᨵᩮᩋᨦᨵᩢᨾᨲᩣᨾᩉᨧᨴᩈᩥᨠᩴᨶᩦᩋᩮᩈᩣᨾ

อาณาจักรล้านช้างเสียเอกราชให้กับไทย[13]

ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช (เจ้ากรุงธนบุรี) ยึดเมืองเวียงจันทน์ได้สำเร็จแล้ว กองทัพสยามก็ต้อนผู้คนครอบครัวลาวและกวาดทรัพย์สินของมีค่า รวมทั้งพระแก้วมรกต และพระบาง **สมัยรัชกาลเจ้าอนุวงศ์** มีการก่อกบฏต่อต้านศักดินาสยามซึ่งการครั้งนี้มีผลกระทบต่อจำนวนประชากรในประเทศลาวและต่อการตั้งถิ่นฐาน ของประชากรในแถบลุ่มน้ำโขงมาก และ **กบฏข่า** ได้เกิดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ ตระกูลภาษามอญ–เขมร ในลาวตอนใต้ มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มกบฏเชียงแก้ว และ กลุ่มกบฏสาเกียดโง้ง

สาเหตุของการกบฏ สุวิทย์ ธีรศาศวัต (2543: 109–111) ได้กล่าวไว้ว่า ในเอกสารของฝ่ายไทยได้บันทึกไว้ 4 ประการคือ

ประการแรก เจ้าอนุวงศ์ขอแบ่งครัวชาวเวียงจันทน์ที่กวาดต้อนลงมา เมื่อกองทัพไทยไปตีกรุงศรีสัตตะนาคนหุต ครั้งกรุงธนบุรี จะเอากลับขึ้นไปบ้านเมือง พระบาทสมเด็จฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำริว่า พวกครัวก็ได้ตั้งภูมิลำเนาเป็นหลักแหล่งอยู่หัวเมืองชั้นในแล้ว ถ้าพระราชทานไปแม้แต่พวกใดพวกหนึ่ง พวกอื่นก็จะพากำเริบ จึงไม่พระราชทานตามประสงค์ (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 109 อ้างถึง จดหมายเหตุเรื่อง ปราบกบฏเวียงจันทน์, 2479: 4)

ประการที่สอง เจ้าอนุวงศ์กราบบถวายบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพวกหม่อมละครเล็ก ผู้หญิงข้างในซึ่งเป็นละครเล็กในรัชกาลที่ 2

ประการที่สาม เจ้าอนุวงศ์ ขอพระราชทานเจ้าดวงคำลาวชาวเวียงจันทน์ซึ่งตกมาแต่ครั้งแผ่นดินกรุงธนบุรีนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่พระราชทานให้ตามเจ้าอนุวงศ์ขอสักอย่างเดียว(สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 111 อ้างถึง จดหมายเหตุ ร. 3 จ.ศ. 1187 เลขที่ 5/ข)

ประการที่สี่ ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ยังได้กล่าวถึงารที่รัชกาลที่ 3 ทรงมีรับสั่งให้เจ้าอนุวงศ์ ซึ่งลงมาช่วยงานพระบรมศพรัชกาลที่ 2 เสร็จแล้วให้นำคนลาวที่มาด้วยไปตัด

---

[13] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก

ต้นตาลที่สุพรรณบุรี และลำเลียงไปสมุทรปราการ (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 111 อ้างถึง เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2506: 30)

จากสาเหตุทั้งสี่ประการนี้ อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้พระอนุวงศ์ไม่พอใจประกอบกับที่พระอนุวงศ์เป็นนักรบผู้มีใจรักชาติ รักอิสระภาพเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงมองว่าประเทศสยามนั้นกดขี่ขมเหงคนลาวในฐานะเป็นเมืองขึ้น จึงเป็นจุดฉนวนที่ทำให้เกิดการก่อตั้งกลุ่มกบฏขึ้นต่อมา

ในการกบฏครั้งนี้ ได้มีกลุ่มกบฏกลุ่มใหญ่ขึ้นมาอีกกลุ่มหนึ่ง คือ **กบฏข่า** กลุ่มพวกข่า ส่วยนี้เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในดินแดนเขตลาวตอนใต้เป็นจำนวน ได้แก่กลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ ในตระกูลภาษามอญ–เขมร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มกบฏเชียงแก้ว และกลุ่มกบฏสาเกียดโง้ง

กลุ่มกบฏเชียงแก้ว ค.ศ.1791 (พ.ศ. 2334) เป็นกบฏของพวกข่า ซึ่งอาศัยอยู่ตำบลเขาโองฝั่งลำน้ำโขงตะวันออก แขวงเมืองโขง (สีพันดอน) ซึ่งได้กล่าวไว้ในพงศาวดารไทยนับตั้งแต่ไทยเข้าปกครองลาวว่า

> จ.ศ. 1153 (ตรงกับ ค.ศ. 1791 (พ.ศ. 2334) สมัย ร. 1) อ้ายเชียงแก้วซึ่งอยู่ตำบลเขาโองฝั่งลำน้ำโขงตะวันออก แขวงเมืองโขง (ศรีทันดร) แสดงตนเป็นคนมีวิทยาคุณ มีคนนับถือมาก และอ้ายเชียงแก้วรู้ข่าวว่าเจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) ป่วยหนักอยู่ เห็นเป็นโอกาสอันดี จึงคิดการเป็นกบฏยกกำลังมาล้อมเมืองจำปาศักดิ์ ฝ่ายเจ้านครจำปาศักดิ์ ทราบดังนั้นก็ตกใจโรคกำเริบขึ้นเลยถึงแก่พิราลัย อายุได้ 81 ปี...กองทัพอ้ายเชียงแก้วก็เข้าตีเมืองนครจำปาศักดิ์ได้ ครั้นความทราบถึงกรุงเทพฯ จึงโปรดเกล้า ให้พระยานครราชสีมา (ทองอิน)…ไปปราบปรามอ้ายเชียงแก้ว และจัดราชการเมืองนครจำปาศักดิ์ กองทัพยกขึ้นไปยังมิทันถึง พระปทุมสุรราช (คำผง)[14] นายกองใหญ่บ้านเวียงดองกองซึ่งย้ายไปตั้งอยู่ที่บ้านห้วยแจะละแม[15] กับท้าวฝ่ายหน้าบุตรพระตาซึ่งไปตั้งอยู่บ้านสิงทา จึงพากันยกกำลังไปตีอ้ายเชียงแก้ว อ้ายเชียงแก้วยกกำลังออกต่อสู้ ณ ที่แก่งตะนะ กองทัพอ้ายเชียงแก้วแตกหนี ท้าวฝ่าย

---

[14] รัชกาลที่ 1 โดยโปรดเกล้าตั้งชื่อตามนาม **พระประทุมวรราชสุริยวงศ์** (ท้าวคำผง) ด้วยบำเหน็จความดีความชอบที่ พระปทุมฯ ได้ยกทัพไปปราบอ้ายเชียงแก้วที่แก่งตะนะบริเวณลำน้ำมูลได้เป็นผลสำเร็จ (เติม วิภาคย์พจนกิจ, 2546)

[15] ปัจจุบัน ชื่อ ห้วยแจระแม จ.อุบลราชธานี

หน้าจับอ้ายเชียงแก้วได้ให้ฆ่าเสียแล้ว (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 98 อ้างถึง หม่อมอมรวงศ์วิจิตร, 2512: 205–206)

สุวิทย์ ธีรศาศวัต ได้กล่าวอีกว่า สาเหตุของการกบฏในครั้งเกิดจากการกดขี่ เรื่องการเก็บส่วยกับชาวข่า เป็นเหตุให้พวกข่าไม่พอใจ จึงลุกขึ้นต่อสู้ ต่อศักดินาไทย มีหลักฐานว่าดังนี้

จ.ศ. 1142 (ค.ศ. 1780 (พ.ศ. 2323)ปลายกรุงธนบุรี) เจ้าโอบุตรเจ้าอุปราชธรรมเทโว ผู้เป็นเจ้าเมือง และเจ้าอินอุปฮาดผู้น้อง เมืองอัตตะปือ กระทำการกดขี่ข่มเหงราษฎรให้ได้รับความเดือดร้อน เจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) ทราบข่าว จัดให้เจ้าเชฐ เจ้านู หลานคุมกำลังไปตามตัวเจ้าโอออกมา แล้วเอาเชือกหนังรัดคอเจ้าโอถึงแก่กรรม (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 99 อ้างถึง หม่อมอมรวงศ์วิจิตร, 2512: 204)

กลุ่มกบฏสาเกียดโง้ง ค.ศ. 1820 (พ.ศ. 2363) เป็นกบฏพวกข่าที่ใหญ่ที่สุด ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เจ้าหมาน้อย ผู้ครองนครจำปาศักดิ์ ได้ส่งข่าวไปบอกทางกรุงเทพฯว่า อ้ายสาเกียดโง้ง ตั้งตัวเป็นผู้วิเศษในพวกข่าเมืองสาละวัน เมืองคำทอง และเมืองอัตตะปือ (ลาวตอนใต้) โดยกล่าว “ที่ตรงนี้ตัวเราได้เล็งญานดูแล้วว่า แต่ก่อนเคยสร้างเป็นที่อยู่อาศัยมาแล้ว เราได้มาเกิดที่นี่สามชาติแล้ว ชาติก่อนเราเป็นพระราชาพระนามว่า **เจืองหาญ**” (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 103) มีชาวข่าได้ถูกเกลี้ยกล่อมให้เป็นสมัครพรรคพวกอ้ายเกียดโง้งจำนวนมาก เมื่อมีกำลังพลมากพอก็นำกำลังเข้าตีเมืองจำปาสัก เจ้านครจำปาสักราษฎรต้องอพยพหนีมาอยู่ที่เมืองอุบล และเสียนครจำปาสักไปในครานั้น ต่อมากองทัพของเจ้าราชบุตร (โย้) เมืองเวียงจันทน์จับตัวอ้ายเกียดโง้งไว้ได้ และคุมตัวไปกุมขังไว้ที่กรุงเทพฯ ส่วนเมืองจำปาสักนั้นก็ให้ เจ้าราชบุตร(โย้) เป็น เจ้าครองนครจำปาสัก

การปกครองของฝรั่งเศส (พ.ศ. 2436-2497)[16]

ศักดินาสยามได้ปกครองหัวเมืองลาวทั้งหมด มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1779 จนถึงปี ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2322-2436) รวมเวลาปกครองลาวนานถึง 114 ปี ในที่สุดสยามก็เสียดินแดนทั้งฝั่งซ้ายและฝั่ง

[16] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก

ขวาแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส ตามสนธิสัญญาฉบับวันที่ 3 ตุลาคม พ. ศ. 2436 ก็เกิดขบวนการต่อต้านอำนาจฝรั่งเศสขึ้น และกองกำลังที่ต่อต้านก็เป็นเหล่าชนเผ่าในกลุ่มลาวสูง ลาวเทิง และลาวลุ่ม ที่ทนการขู่รีดไม่ไหวผู้วิจัยกล่าวถึงเพียงกลุ่ม 2 กลุ่ม ได้แก่ **กลุ่มพ่อกะดวด** และ **กลุ่มองค์แก้วและองค์กมมะดำ** ซึ่งประกอบด้วยผู้นำชนเผ่าต่าง ๆ ได้แก่ องค์แก้ว และองค์ทอง เผ่าละแว, องค์กมมะดำและองค์ปิด เผ่าอาลัก, **องค์ลอง และองค์ยอด เผ่ากะตู้**, องค์สังคีชาวลาว, องค์เพยน้อย เผ่ายาเหิน, นางแม่เยะ เผ่าตะโอย, ล้วนแล้วเป็นชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงในลาวตอนใต้ทั้งสิ้น ที่มีบทบาทในการเข้าต่อต้านอำนาจรัฐบาลฝรั่งเศส เป็นวีรกรรมที่แสดงถึงความกล้าหาญและเด็ดเดี่ยวของชนเผ่าที่รักชาติ

วิธีการต่อสู้ของผู้นำ **"กบฏข่า"** ตั้งแต่กบฏข่า จากแขวงอัตตะปือ ในสมัยเป็นเมืองขึ้นของพม่า, กลุ่มกบฏเชียงแก้วและกลุ่มกบฏสาเกียดโง้ง สมัยเป็นเมืองขึ้นของศักดินาสยาม และขบวนการต่อต้านอำนาจฝรั่งเศส กลุ่มพ่อกะดวดและกลุ่มองค์แก้วและองค์กมมะดำ สมัยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ต่างใช้วิธีเหมือนผู้นำในสมัยโบราณทั่วไป คือประกาศตัวเป็นผู้วิเศษ อ้างตัวเป็น **ธรรมิกราช** ซึ่งหมายถึงเป็น **ขุนเจือง** มีคำเรียกสมัยนั้นว่า **ข่าแจะเจือง** มีความหมายเท่ากับ ผีบุญ พวกข่ายังนับถือผีเจืองเป็นสรณะมาจนถึงทุกวันนี้ และมีความเชื่อมั่นว่าขุนเจืองจะกลับมาเป็นเจ้าธรรมิกราชอีก ฉะนั้น เมื่อกองทัพจากราชสำนักสยามปรามปรามได้ แล้วจับหัวหน้าข่าผู้ก่อกบฏมาตัดหัวเสียบประจานไว้กลางทุ่ง จึงมีคำประกาศว่าเพื่อ **"ให้โจรข่าแจะอย่าทำเจือง"** (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2538)

ภายหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2[17]

เกิดขบวนการต่อต้านรัฐบาลหุ่นของฝรั่งเศสขึ้นมาอีก และครั้งนี้เป็นขบวนการที่เข้มแข็งมาก คือ พรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยมีบรรดาชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงในลาวตอนใต้ เป็นกำลังสำคัญ ในการต่อสู้กับรัฐบาลเวียงจันทน์ที่มีสหรัฐอเมริกาให้การสนุบสนุนทั้งด้านการเงิน อาวุธ และกำลังคน จึงทำให้เกิดการต่อสู้กันในวงกว้างประชาชนพลเมืองล้มตายเป็นจำนวนมาก ด้วยการทิ้งระเบิดทางอากาศแบบเลือกสุ่มของรัฐบาลเวียงจันทน์ พื้นที่ในลาวตอนใต้ได้รับความเสียหาย ผู้คนในบรรดาชนเผ่าต่าง ๆ พากันหนีตายจากระเบิด และอพยพโยกย้ายหาถิ่นฐานใหม่ที่ปลอดภัย

---

[17] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก

เหตุการณ์นี้ถือเป็นการอพยพถิ่นฐานของชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ลาว

ระยะเวลาสงครามยืดเยื้อถึง 21 ปี แต่ในที่สุดชัยชนะก็เป็นของฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาว นับเป็นครั้งแรกที่กองกำลังบรรดากลุ่มชนเผ่าได้รับชัยชนะอย่างถาวร ทำให้ชาติลาวพ้นจากระบอบศักดินาและเมืองขึ้นกลายเป็นประเทศเอกราชและประชาธิปไตยจนมาถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยด้านประวัติศาสตร์ลาว ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชนชาติลาว สังคม การเมือง การปกครอง ตลอดจน แบบแผนการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของผู้คนในอดีต ที่ส่งผลต่อระบบความคิดของผู้คนในสังคมปัจจุบัน

ซึ่งพวกชนกลุ่มน้อย หรือที่ สปป.ลาว เรียกว่า “ชนเผ่า”[18]เป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อการเมือง การปกครองของ สปป.ลาว มายาวนาน ตามประวัติศาสตร์เราจะเห็นว่า ชนเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนเผ่าในตระกูลภาษามอญ-เขมร จำพวก ข่า ได้ทำการสู้รบเพื่อกู้เอกราชของชาติมาหลายต่อหลายครั้ง ตั้งแต่การเข้ายึดเอาเมืองเวียงจันทน์คืนจากพม่า การต่อสู้เพื่อกู้เอกราชจากการปกครองของศักดินาสยาม ตลอดจนการตั้งขบวนการต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศส มาจนถึงสมัยหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 เกิดพรรคประชาชนปฏิวัติลาวสู้รบเพื่อปลดปล่อยประชาชนจากรัฐบาลเวียงจันทน์ รัฐบาลหุ่นของฝรั่งเศส ในการกู้เอกราชดังที่กล่าวมานี้ ล้วนแต่เป็นการก่อตั้งขบวนการที่มาจากกลุ่มชนเผ่าทั้งสิ้น รวมทั้งประธานประเทศ ผู้นำของประเทศ และพรรคการเมืองที่มีอยู่พรรคเดียวด้วย

ในอดีตสงครามเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดกระบวนการรับเอาวัฒนธรรมของชนชาติทั้งผู้ที่ชนะและแพ้สงครามมาผสมผสานกันจนเกิดการกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ขึ้น

---

[18] คำว่า “ชนเผ่า”สำหรับ สปป.ลาว แล้ว ไม่ใช่เป็นคำที่ดูถูกเหยียดหยามดั่งที่เราเข้าใจ แต่เป็นคำที่รัฐบาลลาวและนักวิชาการลาวใช้อย่างเป็นทางการในความหมายว่า “เชื้อชาติเผ่าพันธุ์” ในแนวคิดที่ว่า สปป.ลาวมีชาติเดียวแต่ประกอบด้วยหลายชนเผ่า

ด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

มนุษย์ทุกชาติทุกสังคม ต่างก็มีวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งอาจแตกต่างหรือเหมือนกันก็ได้ แต่โดยทั่วไปแล้วชุมชนหรือสังคมที่อยู่ใกล้เคียงกัน มักจะมีวัฒนธรรมเป็นอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันและสามารถเข้าใจซึ่งกันและกันได้ง่ายกว่าและดีกว่าบุคคลกลุ่มอื่นที่อยู่ห่างไกลออกไป เช่น ชนเผ่ากะตู้กลุ่มลาวเทิงย่อมเข้าใจในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าต่าง ๆ ในกลุ่มลาวเทิง ได้ดีกว่าชนเผ่าในกลุ่มลาวสูง หรือลาวลุ่ม เป็นต้น

ความหมายของวัฒนธรรม

ในพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2485 วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้างอกงาม ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน (ปพาณี ฐิติวัฒนา, 2523: 15)

พระยาอนุมานราชธน (กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา, ม.ป.ป.: 6) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิธีแห่งชีวิตของส่วนรวม วัฒนธรรม คือ วิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันกันได้ เรียนกันได้เอาอย่างกันได้

ปพาณี ฐิติวัฒนา (2523: 16) กล่าวไว้ว่า ในทางสังคมศาสตร์ คำว่า วัฒนธรรม มีความหมายถึงชีวิต (way of life) ของมนุษย์ในสังคม แบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ เช่น อาหาร ผลไม้ ก้อนหิน ดินทรายต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ในการยังชีพ และทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นจากสภาพที่มีอยู่โดยธรรมชาติมาให้เกิดรูปร่างใหม่หรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นประโยชน์กับตัวมนุษย์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ จากพลังความสามารถ มันสมอง สติปัญญาของมนุษย์ นอกจากนี้ยังรวมถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐานทางสังคม ระบบความเชื่อถือต่าง ๆ คุณค่า ความนิยม เทคโนโลยี ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างราบรื่นโดยส่วนรวม

ปัจจุบันนี้นักสังคมวิทยาเห็นว่า วัฒนธรรม คือ ความรู้ ความเชื่อ และวิธีในการกระทำทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งมนุษย์ได้มีส่วนร่วมในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม และได้มีการถ่ายทอดจากคนอีกรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง วิถีการกระทำ (Way of doing things) นั้น เป็นต้นว่า การทำงาน การกินอยู่ การหลับนอน ฯลฯ

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือ แบบแผนการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่ได้มาจากการเรียนรู้ในสังคม โดยการถ่ายทอดจากคนอีกรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งในทุกสิ่งทุกอย่างทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุซึ่งมนุษย์ได้สร้างขึ้นจากสภาพที่มีอยู่โดยธรรมชาติ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการยังชีพ และช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม ระเบียบกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานทางสังคม ระบบความเชื่อถือ คุณค่า ความนิยม ประยุกต์วิทยาต่าง ๆ

ลักษณะของวัฒนธรรม

ปพาณี ฐิติวัฒนา (2523: 17-21) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมทั้งหลายจะถูกถ่ายทอดโดยการสั่งสอนอบรมจากชั่วอายุคนหนึ่งไปสู่ชั่วอายุคนหนึ่ง มีการแลกเปลี่ยนจากสังคมที่ติดต่อกัน มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นโดยมีภาษาเป็นสัญลักษณ์ ทำหน้าที่ถ่ายทอดทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งสามารถแยกวัฒนธรรมออกได้เป็น 5 ลักษณะ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาจากการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดจากการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ตัวการสำคัญ คือ ภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด ภาษาเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่ใช้ทุกวัฒนธรรม ตัวอย่างของเด็กหญิงกมลาที่ค้นพบในประเทศอินเดีย เธอเติบโตมาจากการเลี้ยงดูของสุนัขป่า ขาดการเรียนรู้การถ่ายทอดทางภาษาจากมนุษย์ด้วยกัน ครั้งแรกที่พบเธอกล่าวได้ว่ากมลาเป็นมนุษย์เพียงสภาพร่างกายเท่านั้น การเรียนรู้นั่นย่อมเป็นไปตามลักษณะของแต่ละสังคม และยังมีข้อปลีกย่อยในส่วนของประเพณี แฟชั่น ความเชื่อถือต่าง ๆ อีกด้วย

2. วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นเหนืออินทรีย์ (superorganic) มนุษย์เท่านั้นที่มีวัฒนธรรมในลักษณะที่อยู่เหนืออินทรีย์ ในขณะที่สัตว์มีลักษณะเพียงอินทรีย์เท่านั้น ลักษณะอินทรีย์นั้นต้องอาศัยการถ่ายทอดทางสายโลหิต (กรรมพันธุ์) เป็นสำคัญและเป็นไปในทางสายลง (พ่อมาสู่ลูกหลาน ฯลฯ) ในขณะที่มนุษย์ทำได้จากการเรียนรู้ เป็นเรื่องของนอกกาย นอกอินทรีย์ และไม่จำเป็นต้องรับทางสายโลหิตสายลงเท่านั้น อาจจะย้อนกลับก็ได้ (พ่ออาจเรียนรู้จากลูกได้) ลักษณะที่

แตกต่างชัดเจนระหว่างอินทรีย์ในสัตว์และอยู่เหนืออินทรีย์ในมนุษย์อีกข้อหนึ่งก็คือ สัตว์นั้นจะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมโดยปรับสภาพทางร่างกายของตน

3. วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม มนุษย์เมื่อเกิดมาและอยู่ในสังคมใดก็จะได้รับการอบรมทั้งทางตรงและทางอ้อมตั้งแต่เกิดจนสิ้นสภาพจากความเป็นมนุษย์ การที่บุคคลได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งจากผู้อื่นและเรียนจากประสบการณ์ของตนเองเรื่อยมาตามลำดับนั้น เท่ากับบุคคลได้รับมรดกทางสังคมไว้จากผู้อื่นที่เขาได้สร้างและสะสมเอาไว้ให้ และมีการปรับปรุงและเสริมสร้างสิ่งใหม่สืบต่อกันทุกชั่วอายุคน และมอบให้กับคนรุ่นต่อไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน หรือแม้จะมีอุปสรรคหรือหยุดชะงักขาดตอนบ้างในบางครั้งก็จักต้องมีการรื้อฟื้นปรับปรุงและสืบต่อกันอีกต่อไป เพราะมิฉะนั้นแล้ว ในระยะยาววัฒนธรรมของสังคมนั้นอาจสูญหาย หรือสิ้นสุดลงอย่างน่าเสียดาย เช่น วิธีการรักษาศพมิให้เน่าเปื่อยของชาวอียิปต์โบราณ ตำรับยาโบราณของไทยที่รักษาโรคร้ายบางอย่างให้หายขาดได้ เป็นต้น

4. วัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต มนุษย์แต่ละสังคมต่างก็มีวิถีชีวิตที่มีลักษณะเป็นเฉพาะของตนเอง แต่ละสังคมก็มีวัฒนธรรมต่างกัน เนื่องจากมนุษย์มีความคิดและการมองโลกต่างกัน และอยู่ในสภาพแวดล้อมไม่เหมือนกัน วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมาเพื่อช่วยให้ตนดำรงอยู่ต่อไปในโลกได้ และการจะมีชีวิตอยู่ในโลกได้นั้นมนุษย์จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ และจะต้องรู้จักควบคุมพฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในสังคม แบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นรวมตลอดทั้งการกินอยู่ การหลับนอน การแต่งกาย การควบคุมพฤติกรรมทางด้านการปกครอง และความเชื่อถือศรัทธาต่าง ๆ ดังนั้น ลักษณะของวัฒนธรรมในความหมายข้อนี้ จึงไม่มีวัฒนธรรมใดสูงหรือต่ำกว่ากัน วัฒนธรรมไทยก็มีแบบแผนการดำเนินชีวิตของพวกเราอีกลักษณะหนึ่งที่อาจคล้ายคลึงหรือแตกต่างไปจากวัฒนธรรมอื่นไม่มากก็น้อย

5. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมไม่ใช่เป็นสิ่งที่อยู่คงที่ เนื้อหาของวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มนุษย์ได้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา เพราะมนุษย์มีสติปัญญาสูง (ประสิทธิภาพของการทำงานของสมองมนุษย์ดีกว่าสัตว์อื่นทั้งปวง) มนุษย์จึงสามารถไตร่ตรองพินิจพิจารณาและใคร่ครวญใช้เหตุและผล การรับวัฒนธรรมจึงเป็นการรับมาโดยมิได้คิด ก่อนจะทำอะไรมนุษย์จะต้องสร้างความหมายในสิ่งที่มากระทบหรือเป็นมูลเหตุก่อนเสมอ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงคิดปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมวัฒนธรรมของตน นอกจากนี้แล้ว สภาพแวดล้อม ที่มนุษย์เผชิญอยู่ก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น จำนวนคนที่เพิ่มขึ้น ปัญหาต่าง ๆ

ที่ประสบร่วมกัน ทำให้วัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพปัญหาและกาลเวลา เช่น ภาษา โดยเฉพาะภาษาพูด หรือชาวนาเปลี่ยนจากการใช้แรงงานสัตว์ “ควาย” มาเป็นเครื่องยนต์ผ่อนแรง “ควายเหล็ก” แทน เป็นต้น

ประเภทของวัฒนธรรม (เฌอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์, 2545: 59-61)

วัฒนธรรม จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material culture) และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-material culture)

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ วิธีการต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดขึ้นมาแล้วสามารถสร้างทำให้เห็นเป็นรูปร่างได้ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค รถยนต์ เครื่องบิน เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางวัตถุเป็นการถ่ายทอดวิธีการทำอาหาร วิธีการตัดเย็บเสื้อผ้า วิธีการสร้างบ้าน วิธีการประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ ทั้งนี้เพราะวัตถุทั้งหลายย่อมเสื่อมสลายไปจะเหลืออยู่ก็แต่เพียงรูปแบบและวิธีการประดิษฐ์ ซึ่งจะถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป

2. วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เป็นวิธีคิดและแบบแผนพฤติกรรมที่มนุษย์คิดขึ้นมาแล้ว ไม่สามารถสร้างทำให้เห็นเป็นรูปร่างได้ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม จริยธรรม กฎหมาย เป็นต้น การถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุจึงเป็นการถ่ายทอดแนวทางแห่งความคิดและแบบอย่างการปฏิบัติ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 337) ได้กำหนดความหมายของ “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ไว้ว่า หมายถึง การที่ระบบสังคมกระบวนการแบบอย่างหรือรูปแบบทางสังคม เช่น ระบบครอบครัว ระบอบการปกครองได้เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้อาจเป็นไปในทางก้าวหน้าหรือถดถอยเป็นไปอย่างถาวรหรือชั่วคราว โดยวางแผนให้เป็นไปหรือเป็นไปเองและที่เป็นประโยชน์หรือให้โทษก็ได้ทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมของประชาชาติหนึ่ง ๆ ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ”

เฉลียว ฤกษ์รุจิพิมล ได้ให้ความหมายไว้ในหนังสือมนุษย์กับสังคม (2545: 239) ไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” หมายถึง การเปลี่ยนรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมและพฤติกรรมทางสังคม และอธิบายว่าตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงจากระบบครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว กับการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองจากเผด็จการเป็นประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการจัดชนชั้นจากระบบไพร่เป็นระบบอุตสาหกรรม

ปพาณี ฐิติวัฒนา (2523: 143-144) กล่าวไว้ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” เป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและการทำงานของสังคม กล่าวคือ ในระเบียบกฎเกณฑ์และแบบความสัมพันธ์ในสังคมตลอดจนสถานภาพบทบาทอำนาจหน้าที่และลักษณะความเกี่ยวข้องพึ่งพาอาศัยกันระหว่างบุคคลกลุ่มต่าง ๆ และสถานภาพต่าง ๆ ในสังคม มีผลกระทบกระเทือนความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมและเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ และสถาบันต่าง ๆ เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่วนคำว่า “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” ซึ่งคำนี้รวมถึงการเปลี่ยนแปลงในแบบสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ดนตรี และรสนิยมทางสุนทรียศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนี้อาจจะเกิดในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปตามความเหมาะสมของเหตุการณ์

การศึกษาปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนำไปสู่การตั้งทฤษฎีสังคม เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสาเหตุและความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยใช้ทฤษฎีที่นักสังคมศาสตร์ปัจจุบันมีความเชื่อถือและยอมรับร่วมกันนั่นคือ “ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่” (Structural Functional Theory) คือ การมองสังคมส่วนร่วมว่าเป็นระบบอันหนึ่งซึ่งประกอบด้วยส่วนหรือระบบย่อยต่าง ๆ ที่ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจเกิดขึ้นหรือเริ่มต้นได้ในทุกส่วนและส่งผลสะท้อนไปยังส่วนอื่น ๆ... การที่สังคมจะดำรงอยู่ได้สังคมจะต้องมีโครงสร้างเพื่อทำหน้าที่สำคัญๆในสังคม เสมือนกับร่างกายของมนุษย์… แต่ละส่วนนั้นทำหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ ในขณะเดียวกันก็ตอบสนองความต้องการของส่วนอื่นๆ ด้วย... เป็นเสมือนกลไกที่ทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคมและบุคคลที่อยู่ร่วมกันในสังคมนั้น และมีผลทำให้สังคมอยู่ในสภาพสมดุล... สังคมที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สภาพสมดุลดังกล่าวจึงเป็นสภาพสมดุลเคลื่อนที่ (Moving equilibrium) กล่าวคือ สถาบันของสังคมทุกส่วนจะปรับตัวเข้าหากันตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมและภูมิศาสตร์ และเป็นไปในทางที่สนับสนุนซึ่งกันและกันในขั้นสุดท้าย (ปพาณี ฐิติวัฒนา, 2523: 147-148)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ระบุมาข้างต้น สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านชีวิตความเป็นอยู่หรือวิถีแห่งการดำรงชีวิต ซึ่งครอบคลุมวัฒนธรรมทั้งเป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุของมนุษย์ ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและหน้าที่ของโครงสร้างสังคม ในด้านสถานภาพ บทบาท บรรทัดฐานทางสังคม ความแตกต่างทางสังคม การขัดเกลาทางสังคม กลุ่มสังคม และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม การเปลี่ยนแปลงทั้งสองอย่างจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก็จะทำให้วัฒนธรรมของสังคมแห่งนั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย นักสังคมวิทยาจึงนิยมรวมคำทั้งสองคำนี้เข้าด้วยกันและเรียกว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม” (Socio Cultural Change)

กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (สนธยา พลศรี, 2545: 199-201)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นผลมาจากกระบวนการของความคิด ความรู้หรือสติปัญญาของมนุษย์ ซึ่งมีหลายกระบวนการดังนี้

1. การค้นพบ (Discovery) เป็นการค้นพบข้อเท็จจริงซึ่งไม่เคยรู้จักมาก่อน แม้ว่าจะมีอยู่นานแล้ว ทำให้ได้ความรู้ใหม่ขึ้น การค้นพบเป็นการร่วมในความคิดของมนุษย์ในการพิสูจน์ค้นหาข้อเท็จจริง

2. การประดิษฐ์ (Invention) การประดิษฐ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการรวมเอาเทคนิควิธีการหรือความคิดที่มีอยู่ก่อนและความรู้ในวัฒนธรรม เป็นการใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้วเพื่อประดิษฐ์สิ่งอื่นขึ้นมา การประดิษฐ์เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องการเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นค่อยไป มีการผสมผสานและปรับปรุงที่ต่อเนื่องกัน

3. นวัตกรรมหรือนวกรรม (Innovation) นวัตกรรมเป็นการคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งอาจเป็นความคิด พฤติกรรม หรือสิ่งของซึ่งเป็นของใหม่มาใช้ในสังคม

4. การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) เป็นการที่วัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น โดยทั่วไปแล้วการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่จะมาจากการกระจายเผยแพร่ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อสังคมมีการติดต่อกันเป็นกระบวนการที่มีทั้งการให้และการรับ เมื่อมีการปะทะสังสรรค์ระหว่าง

วัฒนธรรมแต่ละสังคม นอกจากนี้การกระจายแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมจะเป็นไปโดยไม่เท่าเทียมกัน โดยสังคมที่รับจะรับไปน้อยหรือมากขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคมเป็นสำคัญ

5. การขอยืม (Borrowing) เป็นการรับเอาเทคนิคแนวความคิดของสังคมอื่น โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของสิ่งของที่รับมาใช้ได้หรือเป็นที่ยอมรับในสังคมหรือไม่ การขอยืมนี้มักเป็นเทคนิควิธีการต่าง ๆ มากกว่าด้านอุดมการณ์ความคิด ทั้งนี้ เพราะสะดวกและง่ายที่จะใช้มากกว่าเมื่อขอยืมมา แล้วจะต้องปรับให้เหมาะสมเข้าได้กับสังคมของตน

6. การยกเลิกวัฒนธรรมเดิม (Cultural Loss) เป็นการรับและสะสมของใหม่ ๆ เข้ามาสู่สังคม ซึ่งเมื่อผนวกเข้ากับสิ่งเก่า ๆ และการยอมรับในสิ่งใหม่ ๆ แล้วก็จะละทิ้งในสิ่งเก่าที่เคยมีมาแต่เดิม

7. การรับเอาวัฒนธรรมใหม่ (Acculturation) เมื่อมีวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาสู่สังคมสมาชิกในสังคมจึงมีการเปลี่ยนแปลงในดารดำรงชีวิตไปจากเดิม ลักษณะการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นอาจเกิดการทดแทนวัฒนธรรมหรือไม่มีการทดแทนวัฒนธรรมขึ้นก็ได้

8. การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultura Integration) เป็นการที่วัฒนธรรมซึ่งแตกต่างกันมาพบกัน เกิดการแลกเปลี่ยนหยิบยืมกันใช้ในระยะเวลาที่ยาวนานและด้วยความสม่ำเสมอ วัฒนธรรมเหล่านั้นก็จะปะปนผสมผสานกัน แต่ยังรู้ว่าวัฒนธรรมใดเป็นของใครเมื่อกลับสู่สังคมเดิม เจ้าของวัฒนธรรมก็ยังประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนได้

9. การกลืนกลายทางวัฒนธรรม (Assimilaton) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมในกระบวนการนี้วัฒนธรรมที่เกิดการผสมผสานกันจะผสมกลมกลืนกันจนแยกไม่ออก และกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ของสังคมไป

10. การถอยหลังเข้าคลอง (Devolution) เป็นการที่สังคมรับเอาวัฒนธรรมหรือแนวความคิดใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เข้ามาใช้ จนกระทั่งได้กลายไปเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตโดยที่ไม่คิดว่าการรับเอาสิ่งเหล่านั้นมาแล้วทำให้เกิดการสูญเสียวัฒนธรรมดั้งเดิมบางอย่างไป ต่อมาเมื่อระลึกขึ้นได้ก็เรียกร้องให้ย้อนกลับไปใช้วัฒนธรรมเดิม เรียกว่าเป็นการถอยหลังเข้าคลอง (บุญเดิม พันรอบ, 2528: 222)

ด้านดุริยางควิทยาและทางมานุษยดุริยางควิทยา

ความหมายของคำว่า “ดนตรี”

คำว่า **“ดนตรี”** ใน The Oxford Universal Dictionary (1955) กล่าวว่าดนตรีเป็นหนึ่งในศิลปะที่มีความบริสุทธิ์เกี่ยวกับการผสมผสานของเสียงที่สวยงามให้ออกมาเป็นรูปแบบ และยังรวมไปถึงการแสดงอารมณ์ทางความคิดตลอดจนความรู้สึก

The American College Dictionary (1948) กล่าวไว้ว่า ดนตรีเป็นศิลปะของเสียงตามระยะเวลาและการแสดงออกมาเพื่อสื่อความคิดเหล่านั้นด้วยรูปแบบ อารมณ์และความรู้สึก ประกอบด้วยเรื่องของจังหวะ ทำนอง เสียงประสาน และสีสันของเสียง

Nettl (เอกสารอัดสำเนา) ดนตรีเป็นการร่วมกันของกิจกรรมความคิดจุดประสงค์ที่จะถูกหล่อหลอมเป็นรูปแบบในความหมายเชิงวัฒนธรรม ในรูปแบบของเสียงในทุกระดับชนชั้นในการสื่อสารทั่วไปของประชาชนชาวบ้าน

Farnswort (เอกสารอัดสำเนา) กล่าวไว้ว่าดนตรีเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นและได้รับการยอมรับเป็นรูปแบบของเสียงในสังคม

เมื่อพิจารณาโดยรวมถึงองค์ประกอบอันแท้จริงของดนตรีแล้ว “ดนตรีเป็นองค์ประกอบระหว่างเสียงกับเวลา”

Nettl (เอกสารอัดสำเนา) ได้สรุปประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมดนตรีของมนุษย์ว่า หากปราศจากแนวคิดทางดนตรี พฤติกรรมก็ไม่สามารถจะเกิดขึ้น และถ้าปราศจากพฤติกรรม แนวคิดทางดนตรีก็ไม่สามารถที่จะถูกสร้างขึ้นได้

แนวคิดและทฤษฎีทางดนตรี

ปัญญา รุ่งเรือง (2546: 1) ได้อธิบายความหมายของ “มานุษยดุริยางควิทยา” ในเอกสารประกอบการสอนหลักวิชามานุษยดุริยางควิทยาไว้ว่า “มานุษยดุริยางควิทยา” มาจากคำใน

ภาษาอังกฤษว่า “Ethnomusicology” ประกอบด้วยคำสองคำคือ คำว่า Ethno หมายถึง เชื้อชาติ หรือชาติพันธุ์ กับคำว่า Musicology (Music+Logos) หมายถึง ความรู้เรื่องดนตรี ความหมายรวมว่าการศึกษาดนตรีของผู้คน ซึ่งจะเป็นดนตรีของใครก็ได้ ที่ไหนก็ได้ แต่ต้องไม่ใช้ดนตรีของชาวตะวันตกและไม่ใช่ดนตรีแบบฉบับของตะวันตก

ส่วนภาษาไทยใช้คำว่า “มานุษยดุริยางควิทยา” เป็นคำสมาสและสนธิประสมกัน เกิดจากคำในภาษาสันกฤต 4 คำ คือ มานุษย + (ดุริยะ+องคะ)+วิทยา คำว่า “มานุษย” หมายถึงการเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ตรงกับภาษาบาลีว่า “มานุส” คำว่า “ดุริยะ” ที่ตรงกับบาลี “ตันตริ” หรือ “ดนตรี” นำไปสนธิกับคำว่า “องคะ” หรือ “องค์” ที่แปลว่าส่วนหรือตอน สระอะเมื่อสนธิกับสระอะด้วยกัน ตามหลักให้ยืดเสียงออกไปเป็นอาจึงได้คำว่า “ดุริยางค์” นำไปสมาสกับคำว่า “วิทยา” รวมเป็น มานุษยดุริยางควิทยา แปลรวมว่า “ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีของมนุษย์

ปัญญา รุ่งเรือง (2546: 11) ได้ให้ความหมาย การศึกษาด้านดุริยางควิทยา (Musicology) คือการศึกษาตามแนวคิดของตะวันตกเป็นการศึกษาประวัติการดนตรี นักดนตรี สังคีต กวีและผลงานตลอดจนการบรรเลง และลักษณะของบทเพลงแต่ละบท ที่คีตกวีในอดีตได้สรรค์สร้างไว้ในอดีต ซึ่งเจาะจงเฉพาะบทศิลปะการดนตรีแบบฉบับของตะวันตก (Classical Music) โดยใช้วิธีการการศึกษาจากหลักฐานเอกสารเป็นสำคัญ

ส่วนการศึกษาด้านมานุษยดุริยางควิทย (Ethnomusicology) คือ เป็นการศึกษาดนตรีที่กำลังดำเนินไปในปัจจุบัน มีอยู่ในปัจจุบัน โดยศึกษาตัวดนตรีเอง แนวคิดทางดนตรีของผู้คนในการสร้างดนตรี การใช้ดนตรี การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของดนตรีในท้องถิ่นต่าง ๆ ในแง่วิธีการศึกษามุ่งศึกษาภาคสนามเป็นสำคัญซึ่งเป็นการศึกษาที่ไม่ตายตัวและไม่มีวันจบสิ้นเนื่องจากดนตรีมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

คำว่า Ethnomusicology นี้ยังไม่มีในศัพท์บัญญัติของไทย จึงมีผู้ใช้กันต่าง ๆ นานา เช่นคำว่า ดนตรีเผ่าชนวิทยา มานุษยดุริยางวิทยาการดนตรี มนุษย์ดนตรีวิทยา ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา (ปัญญา รุ่งเรือง, 2546: 1)

ปัญญา รุ่งเรือง (2546: 24) ได้กล่าวถึงทฤษฎีทางมานุษยดุริยางควิทยาในหนังสือหลักวิชามานุษยดุริยางควิทยาไว้ว่า การถ่ายโยงทางวัฒนธรรม (Acculturation) การถ่ายโยงทางวัฒนธรรม

เป็นธรรมชาติทั่วไปของมนุษย์ ดนตรีของวัฒนธรรมหนึ่งสามารถมีอิทธิพลต่ออีกวัฒนธรรมหนึ่งได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นภายในชาติเดียวกัน หรือต่างชาติกัน และการถ่ายโยงนั้นจะเป็นแบบสองทาง คือทั้งรับและให้ และทฤษฎีการกำเนิดของเครื่องดนตรี ได้แก่ “ทฤษฎีการแพร่กระจาย (Diffusion)” ซึ่งมีแนวคิดว่าดนตรีและเครื่องดนตรีที่มีอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของโลก อาจจะมีอิทธิพลมาจากที่อื่นก็ได้ ส่วน “ทฤษฎีนานากำเนิด (Polygenesis)” มีแนวคิดว่ามนุษย์แต่ละส่วนของโลก สามารถสร้างสรรค์ดนตรีและเครื่องดนตรีของตนเองขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องรู้ หรือเห็นตัวอย่างมาจากไหน และสาเหตุที่เครื่องดนตรีมีลักษณะคล้ายคลึงกันก็เพราะว่ามีแหล่งกำเนิดเสียงมาจากวัสดุประเภทเดียวกันนั่นเอง ได้แก่ กระแสอากาศ สิ่งที่เป็นเส้น วัตถุทึบตัน และแผ่นหนัง เป็นต้น

Diagram Group (1976) หนังสือชื่อ “Musical Instruments of the world” เป็นหนังสือที่จำแนกลักษณะของเครื่องดนตรีทั่วโลก โดยใช้วิธีการจำแนกประเภทเครื่องดนตรี แบบชาร์คและฮอร์นบอสเตล (Sachs-Honbostel Classification) ออกเป็น 4 ตระกูล โดยยึดหลักจากวัสดุที่เป็นแหล่งกำเนิดเสียง ดังนี้

1. Aerophones ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศ
2. Chordophones ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย
3. Idiophones ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของวัตถุทึบตัน
4. Membranophones ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของหนัง

(ปัญญา รุ่งเรือง, 2546: 28)

แนวทางการศึกษาดนตรีอย่างเป็นระบบ (Systematic Guidelines for Studying of Music) เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ดนตรีทางดนตรีชาติพันธุ์วิทยา เพื่อศึกษาดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สื่อสร้างเสียง ท่วงทำนอง จังหวะ ความเร็ว ผิวพรรณรูปแบบ สุ้มเสียง ความดัง และดนตรีลักษณะพิเศษ (ปัญญา รุ่งเรือง, 2546: 25-28)

การวัดค่าระบบเสียงใช้หลักการวัดขั้นคู่เสียงของ Alexander J Ellis โดยแบ่ง 1 ช่วงทบเสียง (Octave) ของระบบเสียงดนตรีตะวันตก (Chromatic Scale) ออกเป็น 12 เสียง เท่า ๆ กัน และกำหนดให้แต่ละส่วนนั้นมีค่าเท่ากับ 100 เซ็นต์ จะได้ค่า 1,200 เซ็นต์/หนึ่งช่วงทบเสียง (ปัญญา รุ่งเรือง, 2546: 13-14)

จากแนวคิดในข้างต้นทำให้ผู้วิจัยทราบถึงระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงมานุษยดุริยางควิทยา โดยการสำรวจและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทราบถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพ รูปแบบการบรรเลงและบทเพลง ตามแนวทางการศึกษาดนตรีอย่างเป็นระบบ

ด้านภาษาศาสตร์และอักษรศาสตร์

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยดนตรีชนเผ่ากะตู้ กลุ่มลาวเทิง สปป.ลาว จำเป็นที่ต้องใช้หลักการทางภาษาศาสตร์และอักษรศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะดนตรีในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นมีทั้งบทเพลงและบทร้อง ซึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มชน บทร้องมักแสดงออกมาเป็นภาษาถิ่น เพราะแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ต่างก็มีภาษาพูดเป็นของตนเองด้วยกันทั้งสิ้น บางกลุ่มชนที่ไม่มีตัวอักษรเป็นของตนเอง เช่น วัฒนธรรมทางภาษาของเผ่ากะตู้นั้นไม่มีตัวอักษรใช้เอง จะต้องใช้พยัญชนะอักษรลาว หรือพยัญชนะอักษรของเวียดนามแทน โดยสะกดตามการออกเสียงเขียนเป็นอักษรลาว ดังนั้น ในการศึกษาผู้วิจัยจึงต้องค้นคว้าจากเอกสารและข้อมูลต่าง ๆ ที่จะต้องศึกษาและเก็บข้อมูลส่วนใหญ่จึงเป็นภาษาลาวภาษาอังกฤษ และภาษากะตู้ที่เขียนด้วยตัวอักษรลาว ผู้วิจัยจึงต้องศึกษาประกอบกับหนังสือวัจนานุกรม (Dictionary) และเพื่อให้เกิดความหลากหลายทางภาษาผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องใช้หลายฉบับ ได้แก่

พจนานุกรม ลาว-ไทย ของวีระพงษ์ มีสถาน (2543)

ภาษาลาว- ภาษากะตู้-ภาษาอังกฤษ จากหนังสือ หนังสือชื่อ ประเพณีศึกษาการดำรงชีวิตของเผ่ากะตู้โบราณ (ປະເພນີສຶກສາການດຳລົງຊີວິດຂອງເຜ່າກະຕູບູຮານ) ของท่านคำเลื่อน สุลาวัน, ท่านทองเพ็ด กิ่งสะดา และ Nancy A. Costello (1996)

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบรูปพยัญชนะลาว-กะตู้-ไทย

ตัวที่	พยัญชนะลาว	กะตู้(พยัญชนะลาว)	พยัญชนะไทย
1	ປ	ປ	ป
2	ພ	ພ	พ
3	ຕ	ຕ	ต
4	ທ	ທ	ท
5	ກ	ກ	ก
6	ຄ	ຄ	ค
7	ບ	ບ	บ
8	-	ຜ	ผ
9	ດ	ດ	ด
10	-	ຖ	ถ
11	ຈ	ຈ	จ
12	ຊ	ຊ	ซ
13	ໆ	ᦺ	ๆ
14	ຍ	ຍ	ย
15	-	ᦵ	เ–ีย
16	ວ	ວ	ว
17	ລ	ລ	ล
18	-	ຣ	ร
19	ຮ	ຮ	ฮ
20	ມ	ມ	ม
21	ນ	ນ	น
22	ຢ	ຢ	ย
23	ງ	ງ	ง

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบสระลาว กะตู้-ไทย

ตัวที่	กะตู้	ไทย	ตัวที่	กะตู้	ไทย
1	-ະ	-ะ	15	เ-າະ	เ-าะ
2	-າ	-า	16	ໍ	-อ
3	◌ິ-	◌ิ-	17	ເ◌ິ	เ-อะ
4	◌ີ-	◌ี-	18	◌ີ	เ-อ
5	◌ຶ-	◌ึ-	19	ເຍະ	เ-ียะ
6	◌ື-	◌ื-	20	ເຍ(ໂ)	เ-ีย
7	◌ຸ-	◌ุ-	21	ເ◌ືອ	เ-ือะ
8	◌ູ-	◌ู-	22	◌ືອ	เ-ือ
9	ເ-ະ	เ-ะ	23	◌ົວະ	-ัวะ
10	ເ-	เ-	24	◌ົວ	-ัว
11	ແ-ະ	แ-ะ	25	◌ໄ-	◌ไ-
12	◌ແ-	◌แ-	26	◌ໃ-	◌ใ-
13	◌ໂ-ະ	◌โ-ะ	27	◌ເ◌ົາ	เ-า
14	◌ໂ-	◌โ-	28	-ໍາ	-ำ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ (2539) หนังสือชื่อว่า “ลาวตอนใต้” เป็นพระราชนิพนธ์ในการเสด็จเยือน สปป.ลาว ตอนใต้ และทรงนิพนธ์ในเชิงสารคดี กล่าวถึง สภาพทางภูมิศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมวิถีชีวิตของประชากรลาวลุ่มและลาวเทิง กลุ่มต่าง ๆ ในเขตพื้นที่ลาวตอนใต้ ได้แก่ แขวงสาละวัน แขวงอัตตะปือ แขวงเซกอง และแขวงจำปาสัก

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2542) หนังสือชื่อว่า “โครงการสารคดีลาวตอนล่าง” เป็นโครงการวิจัย (สกว) เป็นหนังสือที่เขียนในรูปแบบสารคดี ในเชิงพรรณา โดยเน้นเรื่องราวของกลุ่มลาวลุ่มและลาวเทิง ในด้านมิติทางประวัติศาสตร์ สภาพภูมิศาสตร์ สภาพทางสังคม ศิลปวัฒนธรรม พิธีกรรม และความเชื่อ ตลอดทั้งเรื่องราวทั่วไปด้านความเป็นอยู่ของประชากรลาวลุ่มและลาวเทิง ในพื้นที่ 5 แขวง ได้แก่ แขวงสะหวันเขต แขวงสาละวัน แขวงเซกอง แขวงอัตตะปือ และแขวงจำปาสัก

ในอุษาคเนย์มีภาษาพูดที่แตกต่างกันหลายร้อยภาษาและแต่ละภาษาอาจจะไม่มีความสัมพันธ์กันเลย นักภาษาศาสตร์จัดภาษาในอุษาคเนย์ให้อยู่ในตระกูลใหญ่ต่าง ๆ กัน กว่า 5 ตระกูล เช่น กลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติค หรือ มอญ-เขมร กลุ่มตระกูลภาษาออสโตรนีเซียนที่พูดกันในหมู่เกาะอินโดนีเซีย และชาวเลในประเทศไทย กลุ่มตระกูลภาษาไท-กะได กลุ่มตระกูลภาษาจีน-ทิเบต และกลุ่มตระกูลภาษาม้ง-เย้า (ปราณี วงศ์เทศ, 2543: 284)

ผลงานของนักประวัติศาสตร์อุษาคเนย์เป็นจำนวนมาก ที่ยังคงยืนยันถึงทฤษฎีที่ว่าพวกชนเผ่าออสตราลอยด์ได้ถูกแทนที่ครั้งแรกโดยกลุ่มคนที่เรียกว่า “โปรโต-มาเลย์” พูดภาษา ออสโตรนีเซี่ยน (หรือมาลาโยโปลิเนเชี่ยน) และเชื่อว่ากลุ่มคนพวกนี้ต่อมาก็ถูกกลุ่มคนที่พูดภาษา ออสโตรเอเชียติค (หรือพวกมอญ-เขมร) เข้าแทนที่ตลอดทั่วอุษาคเนย์ ยกเว้นในแหลมมาเลย์ และบางส่วนของเวียดนามใต้และกัมพูชา (ปราณี วงศ์เทศ, 2543: 118)

แม้วิธีการแบ่งกลุ่มตระกูลภาษาดังกล่าวจะช่วยให้เราสามารถจำแนกกลุ่มคนอันมากมายหลากหลายได้ชัดเจนและง่ายขึ้น แต่หากขาดความเข้าใจและความระมัดระวัง ก็อาจทำให้เผลอไปปนเปภาษากับเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ได้ เพราะโดยทางชีววิทยาแล้ว เผ่าพันธุ์ไม่เกี่ยวข้องแต่อย่างใดเลยกับภาษา (ปราณี วงศ์เทศ, 2543: 284 อ้างถึง แอนโทนี่ ดิลเลอร์, 2533 : 136)

สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรมและสังคมศาสตร์ และ A. Costello (1993: 625) หนังสือชื่อ นิทานพื้นเมืองและสังคมเผ่ากะตู้ เป็นหนังสือที่รวบรวมนิทานต่าง ๆ ของเผ่ากะตู้สูง และกะตู้ต่ำ[19] เป็นภาษาลาวและภาษากะตู้ บางเรื่องเป็นนิทานพื้นเมือง บางเรื่องเป็นนิทานเกี่ยวกับความเชื่อนับถือผีฟ้า ผีแถน ดังนิทานเรื่อง ลูกผีฟ้าผีแถน (กะตู้ต่ำ) กล่าวไว้ว่า

> ພວກເຈ້ຳເອີ້ນ**ຜີຟ້ຳຜີແຖນ** ແຕ່ດົນນຳນມຳ ພວກເຮົຳເອີ້ນເພິ່ນວ່ຳ “ອະແຍງ” ເພິ່ນເປັນ ລູກຂອງຜີຟ້ຳຜີແຖນ,,,

แปลว่า พวกเจ้าเรียกว่า**ผีฟ้าผีแถน** แต่นานมา พวกเราเรียกเขาว่า “อะแยง” เขาเป็นลูกของผีฟ้าผีแถน…

และบางเรื่องจะเล่าถึงสังคมเผ่ากะตู้ในด้านต่าง ๆ เพราะแต่ก่อนคนกะตู้ มีฮีตคองประเพณีหลายอย่าง ที่แตกต่างจากเผ่าอื่น ๆ เช่น การลักเอาเด็กน้อย มาจากบ้านห่างไกลโดยเอาใส่กระติ๊บที่มีฝาอัดสะพายมาเพื่อจะเอาเลือดบูชายัญ การล่าสังหารคนนั้นมักจะปฏิบัติต่อชาวบ้านที่ห่างไกล ตามความเชื่อถือผี หรือว่าเพื่อเป็นการแก้แค้นกัน เลือกของผู้ประสพเคราะห์ร้าย ไม่ว่าจะเป็นหรือตายไปแล้วก็ตามจะต้องนำ เอาไปบูชาผี แล้วเอาผมกลับไปบ้าน และเอาไปห้อยไว้ในเรือนส่วมลวม คนกะตู้ ยังได้ฝังคนเสียจิตทั้งเป็นซึ่งพวกเขาถือว่าคนเหล่านั้น คนชอบข่มขู่รังแกชาวบ้าน เป็นต้น

ท่านคำเลื่อน สุลาวัน, ท่านทองเพ็ด กิ่งสะดา และ A. Costello (1996) หนังสือชื่อว่า ประเพณีศึกษาการดำรงชีวิตของเผ่ากะตู้โบราณ (ປະເພນີສຶກສຳກຳນດຳລົງຊີວິດຂອງ ເຜ່ຳກະຕູ ບູຮຳນ) เป็นหนังสือภาษาลาวและภาษากะตู้ ที่กล่าวถึงความเชื่อถือของเผ่ากะตู้ วิถีการดำรงชีวิตตลอดจนภาษาและวัฒนธรรมของเผ่ากะตู้ เช่นการเชื่อเรื่องผีฟ้า ผีแถน การเชื่อถือโชคลาง เกี่ยวกับการดูเดือน ดูดาว ฤกษ์ยาม ตำราการทำนายต่าง ๆ

ดนตรีที่มีปรากฏอยู่ในตำนานนิยายปรัมปรา พงศาวดารลาว และประวัติศาสตร์ลาว มีดังนี้

---

[19] กะตู้สูง คือ พวกชนเผ่ากะตู้ที่อาศัยอยู่บนภูเขาสูง ที่ภาษาลาวว่า “ภูดอย” ส่วน กะตู้ต่ำ พวกชนเผ่ากะตู้ที่อาศัยอยู่บนที่ราบสูง ที่ภาษาลาวว่า “ภูเพียง”

ในหลักฐานทางดนตรีในสมัยอาณาจักรหนองแส หรือหนองกะแสแสนย่าน จีนเรียกว่า ตาลีฟู ปรากฏอยู่ในประเพณีลาวหนองแส เรื่องของดนตรีและการเลี้ยงแขก ซึ่งท่านมหาสิลา วีระวงศ์ ได้แปลมาจากพงศาวดารจีนว่า

> ຊາວໜອງແສ**ເປ່າເຄື່ອງເສບ**ຢ່າງນຶ່ງ ເຮັດດ້ວຍໝາກແຕງແມວນຶ່ງ (ເຫັນຈະແມ່ນໝາກນ້ຳເຕ້າ) ກັບໄມ້ ຮຽກວ່າ **ຜີ້ວຊັ້ງ** ຜີ້ວຊັ້ງ ມີຮູສຳລັບນັບ 5 ຮູ ເມື່ອເອົາເຫລົ້າຕ້ອນຮັບແຂກ ໃຊ້ຜີ້ວຊັ້ງຮອງ ຈອກເຫລົ້າ ໄວ້ ແລ້ວຂໍໃຫ້ໄທແຂກດື່ມ (**ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌**, 2001: 25)

แปลว่า ชาวหนองแส**เป่าเครื่องเสพ**อย่างหนึ่ง ทำด้วยหมากแตงลูกหนึ่ง(เห็นจะใช่หมากน้ำเต้า) กับไม้เรียกว่า **ผิ้วซั้ง** ผิ้วซั้งมีรูสำหรับเปิดนิ้ว 5 รู เมื่อเอาเหล้าต้อนรับแขก ใช้ผิ้วซั้งรอง จอกเหล้าไว้ แล้วขอให้ไทแขกดื่ม

ในตำนานน้ำเต้าปูงได้กล่าวถึงดนตรี เมื่อครั้งพระยาแถน ให้ปู่ลางเชิงลงมาสอนคนเมืองลุ่ม ให้รู้จักสหวิทยาการในการดำรงชีพ กฤษฎา สุขสำเนียง (2549: 57 อ้างถึง สุเนต โพทิสาน, 2003: 281) ว่า

> ...ແຖນແພນເຈົ້າສີຄັນທັບ ລົງມາສອນຄົນເມືອງລຸ່ມ ລົດຈາລະນາ ເປັນເຄື່ອງເສບ (ເຮັດເຄື່ອງເສບຕ່າງໆ) ຄື: **ຄ້ອງ, ປີ່, ແຄນ, ພິນພາດ, ສວ່ານໄລ, ແຕ, ຕຸດ ແລະ ກາລະສັບປະດັບ** ທຸກເຍື່ອງ ເຄື່ອງເສບຫລິ້ນໃນເມືອງລຸ່ມຊູ່ປະການ ...

แปลว่า "...แถนแพนเจ้าสีคันทับ ลงมาสอนคนเมืองลุ่ม รจนา เป็นเครื่องเสพ (ดนตรี) (สร้างเครื่องดนตรีต่าง ๆ) **คือ ฆ้อง ปี่ แคน พิณพาทย์ สว่านไล แตร ตุด และกาละสับปะดับ**ทุกอย่าง เครื่องดนตรีเล่นในเมืองลุ่มทุกประการ..."

ในตำนานท้าวฮุ่งท้าวเจือง ได้กล่าวถึงฆ้องคู่เงิน ดังกลอนว่า

> ฝูงຫມູ່ພາງຄຳຂ້າ ພູສູງດັ້ນຮອດ
> ເຂົາກໍນຳດາບກ້າ ທັ້ງ**ຄ້ອງ**ຄູ່ເງິນ (ขุมพัน ลัดตะมะวิง, 2538: 153)

แปลว่า ฝูงหมู่พางคำข้า ภูสูงดั้นฮอด เ
ขาก็นำดาบกล้า **ทั้งฆ้องคู่เงิน**

ในสมัยเจ้าฟ้างุ้มได้ปรากฏหลักฐานทางดนตรี ในครั้งที่พระองค์ได้ขอพระราชทานพุทธศาสนาจากพระเจ้านครหลวง (เจ้าสิริจุนทราช) ประเทศเขมร ให้มาประดิษฐานในดินแดนอาณาจักรล้านช้าง และพระเจ้านครหลวงทรงพระราชทานให้ ดังความว่า

,,,ນອກຈາກນີ້ ຍັງພຣະຣາຊທານ ພວກຊ່າງຕ່າງໆ ຂຶ້ນມານຳເປັນອັນມາກ ຄື ຊ່າງຫລໍ່ພຣະພຸທຮູບ ຊ່າງເຫລັກ ຊ່າງທອງ ຊ່າງຄຳ ເປັນຕົ້ນ ຕລອດ**ເຄື່ອງຕຸຣິຍະນົນຕີ ປີ່ພາດ ຣະນາດ ຄ້ອງວົງ ເຄື່ອງຫລິ້ນມະໂຫຣະສົບຄົບງັນ**ທຸກຢ່າງດ້ວຍ,,,(**ມະຫາສິລາ ວິຣະວົງສ໌**, 2001: 46)

แปลว่า …นอกจากนี้ยังพระราชทานพวกช่างฝีมือต่าง ๆ คือ ช่างหล่อพระพุทธรูป ช่างเหล็ก ช่างทองคำ เป็นต้น **ตลอดเครื่องดุริยะดนตรี ปี่พาทย์ ระนาด ฆ้องวง เครื่องเล่นมโหรสพครบครัน…**

ในสมัยพระเจ้าสุริยะวงศาธรรมิกราช ได้ปรากฏดนตรีที่ใช้บรรเลงในขบวนเสด็จ ในบันทึกของคณะท่านวันวุสตบ (Van Wustoff) ชาวฮอลันดา ครั้นมาเข้ามาในอาณาล้านช้าง เป็นคณะแรก ในปี ค.ศ. 1641 (พ.ศ. 2184) มีบันทึกตอนหนึ่งที่แปลเป็นภาษาลาวแล้วว่า

,,,ພຣະເຈົ້າແຜ່ນດິນສະຖິດຢູ່ເທິງຫລັງຊ້າງເຜືອກ ກໍສະເດັດກາຍຜານຂອງພວກ ຂ້າພະເຈົ້າໄປ ພຣະອົງປາກົດວ່າ ຍັງໜຸ່ມໆ ອາຍຸອາດພຽງ 23 ປີຫໍ່ນັ້ນ ຕໍ່ໜ້າຊ້າງເຜືອກມີທະຫານ 300 ຄົນ ຄົນຖືປືນຍ່າງກ່ອນ ຂ້າງຫລັງມີຊ້າງຫລາຍໂຕ ບັນທຸກທະຫານ ຖັດມາແມ່ນ**ພວກດົນຕີ** ຖັດ**ພວກດົນຕີ** ມີທະຫານອີກ 2000 ຄົນ,,,(**ມະຫາສິລາ ວິຣະວົງສ໌**, 2001: 97)

แปลว่า …พระเจ้าแผ่นดินสถิตอยู่บนหลังช้างเผือก ก็เสด็จผ่านพวกข้าพระเจ้าไป พระองค์ปรากฏว่ายังหนุ่ม อายุอาจเพียง 23 ปี เท่านั้น ต่อหน้าช้างเผือกมีทหาร 300 คน คนถือปืนเดินก่อน ข้างหลังมีช้างหลายตัว บรรทุกทหาร ถัดมาคือ **พวกนักดนตรี** ถัด**พวกนักดนตรี** มีทหารอีก 2000 คน…

ในบันทึกของท่านวันวุสตบ บอกเพียงว่านักดนตรีเท่านั้น ไม่ได้แจงรายละเอียดว่าเป็นดนตรีอะไร มีเครื่องดนตรีชนิดไหนบ้าง ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า ดนตรีที่เล่นนั้นน่าจะเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้การเดินบรรเลงในขบวนแห่ เช่น แคน แตรเขาควาย กังดาน ฆ้อง กลองมโหระทึก เป็นต้น

ในสมัยที่ประเทศลาวเสียเอกราชในกับศักดินาสยาม มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1779 จนถึงปี ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2322-2436) รวมเวลาปกครองลาวนานถึง 114 ปี ก่อนสยามก็เสียดินแดนทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส ทำให้เมืองหลวงพระบางได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมทางดนตรีจากไทยอยู่มากจวบจนทุกวันนี้ ดังที่ท่านมหาสิลา วีระวงศ์ ได้กล่าวไว้ว่า

> ,,,ແຕ່ປີ ຄ.ສ. 1779 ເຖິງ ຄ.ສ. 1893 ຊາວນະຄອນຫລວງພຣະບາງ ຈຶ່ງໄດ້ຮັບເອົາ
> ວັທນະທັມໄທມາໃຊ້ຫລາຍ ອັນຜິດແຜກແຕກຕ່າງໄປຈາກວັທນະທັມລາວໃນພາກອື່ນໆ ຕົວຢ່າງ
> ຈຳພວກ**ດົນຕີ** ຊາວຫລວງພຣະບາງໃຊ້**ຊໍ** ບໍ່ໃຊ້**ແຄນ**ຄືພາກອື່ນ ບົດຮ້ອງກໍເປັນທຳນອງເພງ
> ແລະຮູ້ກວ່າ **ຂັບ** ບໍ່ຮູ້ກວ່າ **ລຳ** ດັ່ງຂັບສາມສ້າວ ຂັບລອດໄຄ້ ເປັນຕົ້ນ ການຟ້ອນໂຄມ
> ຊຶ່ງໃຊ້ໃນຣາຊວັງ ກໍເປັນຣາຊທຳນຽມທີ່ໄດ້ມາຈາກໄທສຍາມ. ບົດເພງ ບົດລະຄອນ ກໍແມ່ນ
> ບົດວັນນະກັມຂອງໄທ ດັ່ງບົດລະຄອນເລື່ອງ ຣາມກຽນ ບົດລະຄອນເລື່ອງອິເໜົາ ເປັນຕົ້ນ
> ເພາະບົດລະຄອນທັງສອງເລື່ອງນີ້ ແມ່ນພຣະເຈົ້າແຜ່ນດິນສຍາມ ໄດ້ທົ່ງແຕ່ງຂຶ້ນ ໂດຍສະເພາະ
> ບົດລະຄອນເລື່ອງອິເໜົານັ້ນ ສົມເດັດພຣະເຈົ້າສັກຣິນທະຣະຣິດ
> ໄດ້ນຳເອົາມາແຕ່ງເປັນຄຳກອນລາວ ກໍມີຫລາຍຕອນ. ນອກຈາກນີ້
> ການສຳພັນຕິດຕໍ່ຂອງຊາວຫລວງພຣະບາງ ກໍໄດ້ສນິດສນົມກັບໄທສຍາມ ຫລາຍ
> ຈຶ່ງໄດ້ມີເຊື້ອສາຍສືບ ພັນຕິດຕໍ່ກັນມາ,,,(**ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌**, 2001: 243-245)

แปลว่า … แต่ปี ค.ศ. 1779 ถึง ค.ศ.1893 ชาวนครหลวงพระบาง จึงได้รับเอาวัฒนธรรมไทยมาใช้หลาย อันผิดแผกแตกต่างไปจากวัฒนธรรมลาวในภาคอื่น ๆ ตัวอย่าง จำพวก**ดนตรี** ชาวหลวงพระบางใช้**ซอ** ไม่ใช้**แคน**เหมือนภาคอื่น บทร้องก็เป็นทำนองเพลง และเรียกว่า **ขับ** ไม่เรียกว่า **ลำ** ดั่งขับสามส้าว ขับลอดได้ เป็นต้น การฟ้อนโคม ซึ่งใช้ในราชวัง ก็เป็นราชทำเนียมที่ได้มาจากไทสยาม. บทเพลง บทละคร ก็ใช่บทวรรณกรรมของไท ดังบทละครเรื่องรามเกียรติ์ บทละครเรื่องอิเหนา เป็นต้น เพราะบทละครทั้งสองเรื่องนี้ อันที่จริงพระเจ้าแผ่นดินสยามได้ทรงแต่งขึ้น โดยเฉพาะบทละครเรื่องอิเหนานั้นสมเด็จพระเจ้าสักรินทรฤทธิ์ ได้นำเอามาแต่งเป็นคำกลอนลาวก็มีหลายตอน นอกจากนี้ การสัมพันธ์ติดต่อของชาวหลวงพระบางก็ได้สนิทสนมกับไทสยามหลาย จึงได้มีเชื้อสายสืบพันธุ์ติดต่อกันมา

กฤษฎา สุขสำเนียง (2549: 57) วิทยานิพนธ์เรื่องหมอลำสีพันดอน: กรณีศึกษาคณะทองบาง แก้วสุวันเมืองปากเซ แขวงจำปาศักดิ์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในวิทยานิพนธ์นี้ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมดนตรีของชนเผ่ากะตู้ดังนี้

...ดนตรีสำหรับประกอบพิธีกรรมและดนตรีสำหรับการบันเทิง เฉพาะเครื่องดนตรีพิธีกรรมของกะตู เป็นเครื่องดนตรีที่ห้ามเล่นในเวลาอื่นที่ไม่เป็นพิธีกรรมหรืองานบุญ แม้จะเอามาทดลองเล่นก็ไม่ได้ ถือว่าถ้าผีได้ยินจะมาเพราะนึกว่า มีการเลี้ยงผี และถ้ามาพบว่าไม่มีของกินก็จะโกรธ เครื่องดนตรีพวกนี้มี **ก็องลา จึกรือ ปะเนาะ ปัรเนาะ ปะฮ้าด ตรลัด** ซึ่งทำด้วยทองเหลืองและได้มาจากเวียดนาม...

ดนตรีของเผ่ากะตู้ ได้มีกล่าวไว้ในนิทานพื้นเมืองและสังคมของเผ่ากะตู้ โดย สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรมและสังคมศาสตร์ และ A. Costello (1993: 625) ได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

ในนิทานเรื่อง ลูกของเทวดา(กะตู้ต่ำ)

ถ้าเจ้าเธ็ดโลงสิบด้วยหิน ให้มีถวายป่า หมูบ้าน หมูป่า หมีที่จับเอา
บอกให้ลูกของเจ้าจับเอา บาดแล้วจึ่งตี**ก้องขึ้น**... พวกเขาได้ยินชาวบ้านพวม**ตีกอง**
พวมเขาม่วนชื่นหาย...

แปลว่า ...ถ้าเจ้าทำโลงศพด้วยหิน ให้มีควายป่า หมูบ้าน หมูป่า หมีที่จับเอา บอกให้ลูกของเจ้าจับเอา บาดแล้วจึง**ตีก็อง (ฆ้อง)** ขึ้น... พวกเขาได้ยินชาวบ้านพวม**ตีกลอง** พวมเขาสนุกกันสนานกันมาก...

ในประเพณีเรื่อง การตาย (กะตู้สูง)

...เขา**ตีกอง** เขาเอาเสื้อผ้าๆมๆของผู้ตายไปไว้ใน สูสานแล้ว**ตีกอง**อาไวอาไล
ขุมโลงสิบก่ยู่ที่นั้น... พิธี**ตีกองตึงตึบ** ธ้องไห้เถิงผู้จากไป ข้าพะเจ้า
บ่รู้อะทิบายย่างใด ถิงจะแม่น**ดิมตีธ้องอาไลขา**... จากนั้นเขา เล่ม**ตีกอง ตีถ้อง**อีก
จากนั้นเจ้าจะรู้สึกว่า นั้นแม่น**สูงกอง** เขา**ตีกองช้าๆ**
เขา**ตีกองอาไล**ธักเถิงดวงวิญยานของผู้จากไป...

แปลว่า ...เขา**ตีกลอง** เขาเอาเสื้อผ้างาม ๆ ของผู้ตายไปไว้ในสุสานแล้ว**ตีกลอง**ไว้อาลัยหลุมโลงศพก็อยู่ที่นั้น...พิธี**ตีกลองตึงตึบ** ร้องไห้ถึงผู้จากไป ข้าพระเจ้า ไม่รู้อธิบายอย่างใดคงจะใช่

ดนตรีร้องอาลัยหา… จากนั้นเขาเริ่ม**ตีกลอง ตีฆ้อง**อีก จากนั้นเจ้าจะรู้สึกว่านั้นใช่**เสียงกลอง** เขา**ตีกลองช้า ๆ** เขา**ตีกลองอาลัย**รักถึงดวงวิญญาณของผู้ตายไป…

การใช้ดนตรีในพิธีปลงศพ ของกะตู้สูงว่า

ພວກເຮົາຮ້ອງສຽງດົງຄືຈັ່ງຊີ້ ພວກເຮົາຕ້ອງ**ຕີກອງແລະຟ້ອນ** ຈະເປັນການດີ
ຖ້າເຈົ້າຫາກເຫັນຄົນ**ຕີກອງ** ຜູ້ຍິງຟ້ອນຊົ່ວໄລຍະຫນຶ່ງ ພວກເຫຼົ່ານັ້ນ**ຟ້ອນເພື່ອຄົນຕາຍ,,,**
ຂ້ອຍໄຫວ້ວອນວ່າ"ຂ້ອຍໄດ້ຂ້າຄວາຍຕົວຫນຶ່ງ,ຂ້ອຍໄດ້ເຮັດເຮືອນຫໃຫ້ເຈົ້າແລ້ວຈົ່ງໃຫ້ຂ້ອຍມີ
ຊີວິຕຕໍ່ໄປພາຍຫນ້າເຖີ້ນຄົນທັ້ງຫຼາຍພາກັນ**ຕີກອງພວກຜູ້ຍິງຟ້ອນ** ກາງບ້ານ
ເຕັມໄປດ້ວຍຝູງຄົນ...

แปลว่า "…พวกเราร้องเสียงดัง เพราะว่า พวกเราต้อง**ตีกลองและฟ้อน** จะเป็นการดีถ้าเจ้าหากเห็นคนตีกลอง ผู้หญิงฟ้อนชั่วระยะหนึ่ง พวกเหล่านั้น**ฟ้อนเพื่อคนตาย**...ฉันไหว้วอนว่า ฉันได้ฆ่าควายตัวหนึ่ง ฉันได้สร้างเรือนหอให้เจ้าแล้ว จึงให้ฉันมีชีวิตต่อไปภายหน้าเทอญ คนทั้งหลายพากัน**ตีกลอง พวกผู้หญิงฟ้อน** กลางบ้านเต็มไปด้วยผู้คน..."

และยังกล่าวถึงการใช้ดนตรีในประเพณีด้านความรัก กะตู้สูง (1993: 546) ว่า

...ลาวไปหาเฮือน ลาวลุกข้ึน ข้อยย่างไปแล้ว ฆม้อาฆาม ยู่ฆั้นได้ยินบ่?
ผู้บ่าวก่ำยู่ฆั้นแล้วพวกเฮาบ่ก้า. (ว่าพวกเฮารักกัน) ย้ามเกิดเลื่องบ่ดีในพายหน้า
ลาว**ดีดอะขวด** บาดแล้วแม่นางๆ ก่ำได้ยินส฽ง**อะขวด...**

แปลว่า ...เธอไปหาเรือน เธอลุกขึ้น ฉันเดินไปแล้ว กินอาหารอยู่นั้น ได้ยินไหม ผู้บ่าวก็อยู่นั้นแล้ว พวกเขาไม่กล้า (ว่าพวกเขารักกัน) กลัวเกิดเรื่องไม่ดีในภายหน้า เขา**ดีดอะขวด**และแล้วแม่นางก็ได้ยินเสียง**อะขวด(Jew's harp)...**

ในประเพณีทางสังคมเรื่อง การเอาเมีย (กะตู้สูง)

(ผู้บ่าวเว่า) ...พวกเฮาจะห้ามได้แมวใด บ่ให้ได้แมวใดทังเสื้อผ้าใหย่. ผ้าทะต่วง
ถือแมวนี้ ทัง**ถ้อง** และ**ถ้องน้อย** พวกเฮาเอาส้อยถ้ทังฆมิด พวกเฮาจะ
ขัดขวางได้แมวใด...พวกเฮาเอา**ถ้องใหย่**ให้ **ถ้อง**ที่ พวกเฮาเรือดเอง พวกเฮาเอา
เถื่องมาฮ ... พวกเฮาสิ้นสุด ด้วยการตีกลิงกับ**ถ้อง** เอาถ่าดอง และสิมบัดมอบให้...

แปลว่า (ผู้ชายพูดว่า) "...พวกเราจะห้ามได้อย่างไร จะไม่ให้ได้อย่างไร ทั้งเสื้อผ้าใหญ่ ผ้ากะเตี่ยว คือแบบนี้ ทั้ง**ฆ้อง และฆ้องน้อย** พวกเราเอาสร้อยทองคำทั้งหมด พวกเราจะขัดขวางได้อย่างไร พวกเขาเอา**ฆ้องใหญ่**ให้**ฆ้อง**ที่พวกเขาทำเอง พวกเราเอาเครื่องมาขอ ... พวกเขาสิ้นสุด ด้วยการตกลงกับ**ฆ้อง** เอาค่าดอง และสมบัติมอบให้...

ประเพณีทางความเชื่อ เรื่อง ฆาตกรกับจากเบ้เจ (การเซ่นสังเวยผี เพื่อการรักษาโรคร้าย)

ພວກເຮົາຮ້ອງເພັ້ງຍ່າງກັບຄືນ **ຕີກອງ ຕີຄ້ອງ** ຕາມຂອບວົງ...ພວກເຂົາ**ຕີຄ້ອງ ຕີກອງ**
ພວກເຂົາແບກ**ຄ້ອງ**ພວກແມ່ຍິງ**ຟ້ອນລຳ** ພວກຜູ້ຊາຍ**ຕີກອງ...**

แปลว่า ...พวกเราร้องเพลงเดินกลับมา **ตีกลอง ตีฆ้อง** ตามขอบวง พวกเขา**ตีฆ้อง ตีกลอง** พวกเขาแบก**ฆ้อง**พวกแม่ยิง**ฟ้อนลำ** พวกผู้ชาย**ตีกลอง**...

ประเพณีทางความเชื่อ เรื่อง การแต่งงาน (กะตู้ต่ำ)

ເຂົາເຈົ້າຖືເອົາຊີ້ນ ນ້ຳອ້ອຍໄປຕົ້ມໃຫ້ເປື່ອຍ ຈັບສັດຢູ່ໃນມື ພ້ອມນັ້ນເຂົາ**ຕີກອງ**
ບາດແລ້ວມີຄົນຮ້ອງສັ່ງໃຫ້ຢຸດ ແລ້ວກໍ່ທຳການໄຫວ້ຜີ

แปลว่า เขาเจ้าเอาเนื้อ น้ำอ้อยไปต้มให้เปื่อย จับสัตว์อยู่ในมือ พร้อมนั้นเขา**ตีกลอง**บาดแล้ว มีคนร้องสั่งให้หยุด แล้วก็ทำการไหว้ผี

จากเอกสารและงานวิจัยทำให้ทราบว่า ดนตรีและการแสดงที่ปรากฏพบในตำนานและพงศาวดารลาว ได้แก่ ผิ้วซั้ง ฆ้อง ปี่ แคน พิณพาทย์/ปี่พาทย์ สว่านไล แตร ตุด กาละสับปะดับ ฆ้องคู่เงิน เครื่องดุริยะดนตรี ระนาด ฆ้องวง เครื่องเล่นมหรสพครบครัน

ดนตรีและการฟ้อนรำของชนเผ่ากะตู้ที่ปรากฏพบในตำราและเอกสาร ได้แก่ ก็องลา (ฆ้องลา) จึกรือ ปะเนาะ /ปัรเนาะ /ปะฮ้าด (ฆ้องไม่มีปุ่ม) ตรลัด ฆ้อง กลอง อะขวด (Jew's harp) ฆ้องน้อย ฆ้องใหญ่ การฟ้อนรำเพื่อคนตาย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงมานุษยดุริยางควิทยา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจัดทำรายงานการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณลักษณ์ (Ethnography) ซึ่งผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการทำงานและวิธีการศึกษาดังนี้

ขั้นเตรียมการ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นดังนี้

1. ข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร หนังสืองานวิจัย และวิทยานิพนธ์ ที่มีเนื้อหาสาระดังนี้

1.1 หนังสือที่มีเนื้อหาทั่ว ๆไปที่เกี่ยวกับ สปป.ลาว ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในภาพรวมของ สปป.ลาว ทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง ด้านวรรณกรรมและศิลปวัฒนธรรม และด้านดนตรี

1.2 หนังสือที่มีเนื้อหาเฉพาะ ในเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ลาวตอนใต้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในภาพรวมของกลุ่มชนเผ่าลาวเทิงที่อาศัยอยู่ในเขตแขวง 4 แขวง ได้แก่ แขวงสาละวัน แขวงเซกอง แขวงอัตตะปือ และแขวงจำปาสัก โดยศึกษาสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ และวัฒนธรรมวิถีการดำรงชีวิต ตลอดทั้งสถานที่สภาพการเดินทางทั่ว ๆ ไป

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในลาวตอนใต้มาไม่น้อยกว่า 10 ปี ได้แก่

2.1 รองศาสตราจารย์ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย-

มหาสารคาม ผู้เขียนหนังสือ และงานวิจัยเรื่อง โครงการสารคดีลาวตอนล่าง และหนังสือมาดเกรียง (วิธีแห่งตนไพรและสายน้ำ) โดยสัมภาษณ์เรื่องราววัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชนเผ่ากะตู้

2.2 คุณวิมล กิจบำรุง นักธุรกิจชาวไทยเจ้าของสัมปาทานบาเจียงรีสอร์ท น้ำตกผาส้วม อุทยานแห่งชาติบาเจียง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับชนเผ่าลาวเทิง แถบลาวตอนใต้ และยังเป็นผู้อุปถัมภ์ชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ ให้มีอาชีพ สร้างรายได้เลี้ยงตนเอง โดยใช้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่าที่ดีงามเป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่าที่ทำรายได้ให้กับชนเผ่าลาวเทิงนั้น ๆ เกิดเป็นธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นมา

2.3 นักศึกษาของ สปป. ลาว ที่มาศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน อยู่หอพักชายที่ 12 ทั้งผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในแขวงจำปาสัก และแขวงต่าง ๆใน สปป.ลาว

ขั้นลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น[19]

เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราว สถานที่ และสภาพการณ์ของพื้นที่ที่จะเข้าไปศึกษา ในการลงพื้นที่สำรวจ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับพ่อ เอ โดนอาหล่า (เอโดน) เพราะเห็นว่าท่านเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญต่องานวิจัย เพราะเป็นเสมือนตัวแทนนักดนตรีของกลุ่มชนเผ่าลาวเทิง จากเพียงไม่กี่คนที่ยังคงเหลืออยู่ให้เห็นในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยได้สอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องราวทางดนตรีของชนเผ่ากะตู้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ และเตรียมความพร้อมในขั้นดำเนินงานภาคสนาม

ขั้นดำเนินการวิจัย

ในขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยผู้วิจัยใช้หลักการระเบียบและวิธีการศึกษาวิจัยทางมานุษยดุริยางควิทยา ที่มีความสำคัญต่อนักดนตรีชาติพันธุ์วิทยา โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ การศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์และผลผลิตทางดนตรีที่มนุษย์สร้างขึ้น

---

[19] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข

แนวทางการศึกษาวิจัย โดยใช้วิธีการและกระบวนทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษา มีการศึกษาภาคสนาม และมีการใช้ห้องปฏิบัติการ โดยใช้วิธีการบันทึกข้อมูลภาคสนาม เช่น บันทึกจากการสังเกต บันทึกจากการสัมภาษณ์ จดบันทึกประจำวัน หรือการใช้เทคโนโลยีอุปกรณ์ในการบันทึกทั้งเสียงและภาพสมัยใหม่มาช่วย เช่น เครื่องอัดเสียง กล้องถ่ายภาพนิ่ง และกล้องวีดิทัศน์เพื่อนำข้อมูลทั้งหมด มาจัดระเบียบข้อมูลและทำการวิเคราะห์ เพื่อหาสาหตุของปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกวิธีในการดำเนินงานออกภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีหลักการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตดังนี้

1.1 สังเกตการแสดงออกของคนในสังคมว่ามีพฤติกรรมที่แสดงออกต่อดนตรีของตนเองอย่างไร

1.2 สังเกตกิจกรรมบทบาทหน้าที่ของดนตรีในสังคม การใช้ดนตรีของคนในสังคมว่าใช้เนื่องในโอกาสอะไรบ้าง ใช้เมื่อใด แล้วใช้ที่ไหน และใช้อย่างไร

1.3 สังเกตว่าดนตรีที่ใช้นั้นมีความหมายต่อคนในสังคมอย่างไรบ้าง ทั้งหมายความของบุคคลที่เป็นนักดนตรีเอง และบุคคลที่ไม่ใช่นักดนตรี ว่ามีความหมายอะไรต่อบุคคลเหล่านั้น รวมถึงความหมายของบทเพลง เนื้อร้องทำนอง เพลงด้วย

1.4 สังเกตความสัมพันธ์เพื่อให้เข้าใจถึงโครงสร้างทางสังคม ว่าคนในสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เช่น ความสัมพันธ์ทางครอบครัว ความสัมพันธ์ของคนในสังคมทั้งที่เป็นนักดนตรีเอง และไม่ใช่นักดนตรี ความสัมพันธ์ของดนตรีที่มีต่อคนในสังคมด้วย

1.5. สังเกตการมีส่วนร่วมของคนในสังคมในแง่ของการยอมรับในสังคมที่เกี่ยวกับดนตรี ในบทบาทหน้าที่การใช้งาน ซึ่งขึ้นกับความนิยมของคนในสังคมและสภาพทางเศรษฐกิจหรือปัจจัยอื่น ๆ

1.6 สังเกตสภาพการณ์สภาพความเป็นอยู่ทั่วไป สภาพแวดล้อม การดำรงชีพ ความเชื่อ ศาสนา ดนตรี ศิลปะ วรรณกรรม ฯลฯ ของคนในสังคม เพราะสิ่งนี้เป็นตัวที่บอกถึงแนวความคิด ปรัชญาของการดำรงชีวิต

2. การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์อยู่ 2 ประเภท คือ

2.1 การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ผู้วิจัยจะเตรียมข้อมูลที่สัมภาษณ์ โดยมีคำถามที่เฉพาะเจาะจง (ดังที่ระบุไว้ในภาคผนวก ง)

2.2 การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์นี้มากที่สุด แบบการพูดคุยกันธรรมดา ไม่มีการตระเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า ตั้งคำถามแบบเปิดกว้าง เพื่อให้ได้คำตอบที่แท้จริง (ดังที่ระบุไว้ในภาคผนวก ง)

3. การใช้เครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนาม

3.1 การเก็บข้อมูลประเภทภาพ คือ ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว โดยใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น กล้องถ่ายภาพนิ่งดิจิตอล กล้องถ่ายวิดิทัศน์ กระดาษดินสอ ใช้ในการวาดภาพในจุดที่กล้องไม่สามารถถ่ายให้เห็นได้ ฯ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องศิลปะและการแสดงออก วัสดุเครื่องดนตรี วิธีการบรรเลง อารมณ์ ท่าทางการบรรเลง ตลอดจนสภาพสิ่งแวดล้อมโดยรอบและภาพบุคคลที่สำคัญ

3.2 การเก็บข้อมูลประเภทเสียง คือ เครื่องบันทึกเสียง และการจดบันทึกในรูปแบบที่เป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่เครื่องบันทึกเสียงไม่สามารถบันทึกได้ ในการบันทึกเสียงมีความสำคัญมากในการศึกษาวิจัยทางดนตรี เพื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์ในเรื่อง แนวทำนอง (Melody) ระบบเสียง (Tuning system) ลีลาจังหวะ (Rhythm) สุ้มเสียง (Tone Color) กลุ่มเสียงที่ใช้ (Mode) รูปแบบ (Form) ผิวพรรณทางดนตรี (Texture) ความเร็ว (Tempo) การประสานเสียง (Harmony) ความดังเบา (Dynamic) การขึ้นเสียง (tuning) เครื่องดนตรี เนื้อร้องเพลง (Song text)

อุปกรณ์และเครื่องมือใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ กล้องถ่ายภาพนิ่ง กล้องวิดีโอพร้อมขาตั้ง สมุดจดบันทึก ดินสอ ตลับเมตร ปากกา แผนที่การเดินทาง เครื่องวัดระดับเสียงTuner Chromatic เป็นต้น

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

เก็บข้อมูลดิบตามขั้นตอนข้างต้น นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยนำข้อมูลมาจำแนก และวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา ดุริยางควิทยา มานุษยดุริยางควิทยา และแบบไม่ใช้ทฤษฎี เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สามัญสำนึก ความคิด และประสบการณ์ของผู้วิจัยเป็นหลัก (ปัญญา รุ่งเรือง, 2546: 37) เพื่อหาบทสรุปของข้อมูลนั้น และระมัดระวังในการอ้างอิงปัญหาและทำความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษาให้กระจ่างชัดเจน โดยไม่พิจารณาจากความคิดเพียงด้านเดียว โดยพิจารณาจากการศึกษาในหลาย ๆ ด้านด้วยกัน เช่น ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ลักษณะทางกายภาพ สุนทรียศาสตร์ และการวิเคราะห์ข้อมูลทางดนตรี

การนำเสนอผลงานการวิจัย

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลได้ครบทุกกระบวนการแล้ว จึงนำมาเรียบเรียงและนำเสนอผลงานวิจัย โดยผู้วิจัยจะนำเสนอเป็น 2 รูปแบบ คือ 1. เอกสารวิทยานิพนธ์ 2. C.D. Rom โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการนำเสนอผลงานวิจัยดังนี้

1. โปรแกรมพิมพ์เอกสาร (Program Microsoft Word) เพื่อพิมพ์วิทยานิพนธ์

2. โปรแกรมนำเสนอผลงาน (Program Microsoft Power Point) เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยประกอบคำบรรยาย

3. โปรแกรมเขียนโน้ต (Program Sibelius Vertion 3.0) เพื่อบันทึกโน้ตเพลง

4. โปรแกรมตกแต่งภาพนิ่ง (Program Adobe Photoshop) เพื่อตกแต่งภาพนิ่ง

5. โปรแกรมแปลงสัญญาณภาพเคลื่อนไหว (Program Movie Studio Vcc) เพื่อแปลงสัญญาณภาพเคลื่อนไหว

6. โปรแกรมตัดต่อภาพเคลื่อนไหว (Ulead Video Studio 6) เพื่อตัดต่อภาพเคลื่อนไหวและจัดทำภาพยนตร์ที่ใช้ในการนำเสนอผลงานวิจัยให้ได้ครบทั้งองค์ความรู้ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง และคำบรรยายประกอบ

7. โปรแกรมแปลงสัญญาณเสียง (Program Cool Edit Pro) เพื่อแปลงสัญญาณเสียงและตัดต่อเสียง

8. โปรแกรมเขียน C.D. (Program Nero, Easy C.D.) เพื่อบันทึกข้อมูลลงในC.D. Rom

แผนการดำเนินงานวิจัย

ตารางที่ 3 แสดงระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย

เดือน / ปี / ขั้นตอนการดำเนินงาน	ธันวาคม 2549	มกราคม 2550	กุมภาพันธ์ 2550 - เมษายน 2551						มิถุนายน 2551	กรกฎาคม 2551
สำรวจพื้นที่วิจัย	←	→								
เสนอโครงการวิจัย	←	→								
การเก็บข้อมูล			←				→			
การวิเคราะห์ข้อมูล								↔		
การจัดพิมพ์รูปเล่มวิทยานิพนธ์									←	→
รายงานผลการวิจัย									←	→

บทที่ 4

สภาพสังคมและวัฒนธรรมชนเผ่ากะตู้

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)[20] เป็นประเทศที่มีความหลากหลายด้านกลุ่มชาติพันธุ์ มีชนเผ่าต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศ เดิมทีมี 68 ชนเผ่า แต่ในปัจจุบันได้มีการรวมกลุ่มชนเผ่าให้เหลือน้อยลง เพื่อสะดวกต่อการพัฒนาชนเผ่าตามนโยบายของรัฐ โดยจัดตามหมวดภาษาที่มีความใกล้เคียงกันทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ ที่มีต้นกำเนิดมาจากแหล่งเดียวกัน รวมเข้าไว้ด้วยกันจัดเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งมีจำนวน 49 ชนเผ่า[21] ซึ่งบางชนเผ่ายังแบ่งแยกออกเป็นเผ่าย่อยอีกจำนวนหนึ่ง โดยสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มตระกูลภาษาได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1) ชนเผ่าในกลุ่มภาษาไท-ลาว ชนเผ่าในกลุ่มนี้มี 8 ชนเผ่า
2) ชนเผ่าในกลุ่มภาษาจีน-ธิเบต[22] ชนเผ่าในกลุ่มนี้มี 7 ชนเผ่า
3) ชนเผ่าในกลุ่มภาษาม้ง-เมี้ยน(เย้า) ชนเผ่าในกลุ่มนี้มี 2 ชนเผ่า
4) ชนเผ่าในกลุ่มภาษามอญ-เขมร ชนเผ่าในกลุ่มนี้มี 32 ชนเผ่า

ซึ่งใน สปป. ลาวได้แบ่งชนเผ่าต่าง ๆ เหล่านี้ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ ชนเผ่าในกลุ่มลาวลุ่ม ชนเผ่าในกลุ่มลาวสูง และ ชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิง

1. ชนเผ่าในกลุ่มลาวลุ่ม เป็นชนเผ่าที่อาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงและที่ราบลุ่มแม่น้ำสาขา หรือที่ภาษาลาวเรียกที่ราบลุ่มว่า “ทุ่งเพียง” เป็นกลุ่มชนที่ใช้ภาษาตระกูลไท–ลาว นับถือพุทธศาสนา มี วิถีชีวิตผูกพันกับการทำนาดำ มีอาชีพเกษตรกรรม และมักจะอาศัยตามตัวเมืองต่าง ๆ แทบทุกเมืองแม้ในเขตของกลุ่มชนเผ่าอื่น ๆ เพื่อประกอบอาชีพค้าขายและรับรัฐการเป็นกลุ่มชนที่มี

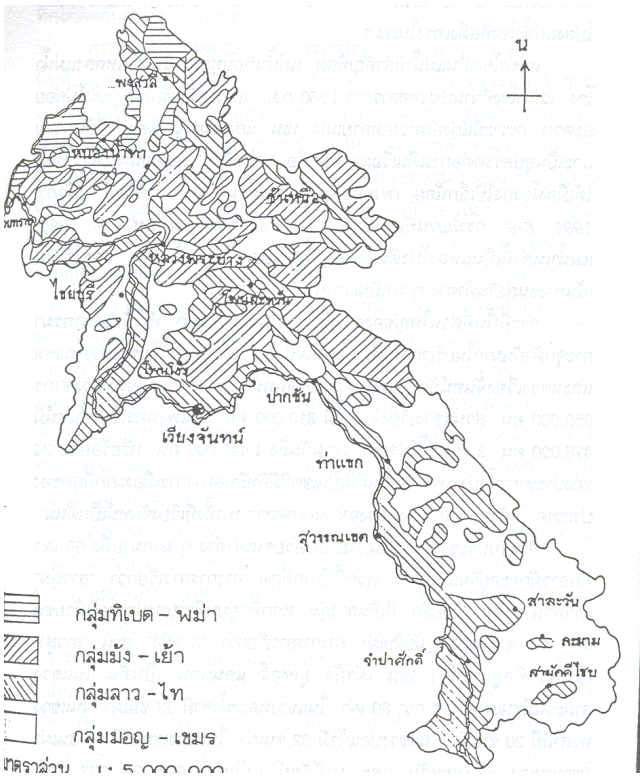
---

[20] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ก

[21] ท่าน ตงเยอทอ รองประธานศูนย์กลางแนวลาวสร้างชาติ ได้กล่าวไว้ในกองประชุมนโยบายของพรรคต่อชนเผ่าใน สปป.ลาว ซึ่งศูนย์กลางแนวลาวสร้างชาติเป็นผู้จัดขึ้น ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2005 ณ โรงแรมล้านช้าง นครหลวงเวียงจันทน์ (หนังสือพิมพ์เวียงจันทน์ใหม่ ฉบับวันที่ 08/02/2005)

[22] สุวิทย์ ธีรศาศวัต (2543: 8 อ้างถึง สุทันต์ มั่งไธสง, 2539: 42) ระบุในแผนที่ว่าเป็น กลุ่มตระกูลภาษาธิเบต - พม่า

จำนวนมีประชากรประมาณร้อยละ 68 ของประชากรทั้งหมด (ข้อมูล พ.ศ. 2548) ชาวลาวลุ่มดังกล่าวมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ ทั้งด้านเชื้อชาติและวัฒนธรรมกับชาวอีสานของไทยอย่างแนบแน่น

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงกลุ่มชาติพันธุ์ที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ใน สปป.ลาว
ที่มา: สุวิทย์ ธีรศาศวัต (2543: 8 อ้างถึง สุทัน์ มั่งไชสง, 2539: 42)

2. ชนเผ่าในกลุ่มลาวสูง เป็นชนเผ่าที่อาศัยในเขตที่สูงและมีอากาศเย็นส่วนใหญ่จะอาศัยตามภูเขาสูงในเขตภาคเหนือและภาคกลางตอนบน หรือที่ภาษาลาวเรียกภูเขาสูงว่า “ภูดอย” เป็นกลุ่มชนที่ใช้ภาษาตระกูลจีน–ทิเบต และตระกูลภาษาม้ง-เมี้ยน(เย้า) มีจำนวนประชากรประมาณร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (ข้อมูล พ.ศ. 2548)

3. ชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิง เป็นชนเผ่าที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ราบสูง หรือภาษาลาวเรียกที่ราบสูงว่า “ภูเพียง” ที่ราบสูงที่สำคัญทางลาวตอนใต้ ได้แก่ ภูเพียงบอละเวน ชนเผ่าลาวเทิงเป็นกลุ่มชนที่ใช้ภาษาตระกูลมอญ–เขมร นับถือผี ซึ่งพวกเขาเรียกว่า ศาสนาผี ระยะหลังชาวลาวเทิงได้หันมานับถือ ศาสนาพุทธกันมากขึ้น ชนเผ่าลาวเทิงดำรงชีวิตด้วยการปลูกข้าวไร่ มีความสามารถด้านการถัก

ทอ การจักสาน และการประยุกต์ใช้ทรัพยากรในเขตภูเพียง เพื่อยังชีพ เช่น การล่าสัตว์ การรับประทานเผือกมันป่า มีประชากรประมาณร้อยละ 22 ของประชากรทั้งหมด (ข้อมูล พ.ศ. 2548) ส่วนใหญ่อาศัยหนาแน่นในเขตพื้นที่ลาวตอนใต้

สภาพสังคมของลาวเทิงในพื้นที่ลาวตอนใต้

ในเขตพื้นที่ลาวตอนใต้แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 4 แขวง ได้แก่ แขวงสาละวัน แขวงเซกอง (แยกออกมาจากแขวงสาละวัน เมื่อปี พ.ศ. 2527) แขวงอัตตะปือ และแขวงจำปาสัก ที่ถือได้ว่าเป็นแขวงเมืองท่าที่สำคัญของลาวตอนใต้

ภาพที่ 2 แผนที่ลาวตอนใต้
ที่มา: ดัดแปลงมาจากแผนที่การปกครอง สปป. ลาว ปี ค.ศ. 2000 กรมแผนที่แห่งชาติ

พื้นที่ของ 4 แขวงลาวตอนใต้

ทิศเหนือ คือ แขวงสาละวันมีชายแดนติดกับแขวงสะหวันนะเขต

ทิศใต้	คือ แขวงจำปาสักกับแขวงอัตตะปือ ติดประเทศกัมพูชา
ทิศตะวันออก	คือ แขวงสาละวัน แขวงเซกองและแขวงอัตตะปือมีชายแดน ติดประเทศเวียดนาม
ทิศตะวันตก	คือ แขวงสาละวันและจำปาสักมีชายแดนติดประเทศไทย มีแม่น้ำโขงกั้นเขตแดนประเทศทั้งสองช่วงระหว่างแขวงสาละวันและบางส่วนของแขวงจำปาสัก

ภูมิประเทศของ 4 แขวงลาวตอนใต้ โดยภาพรวมพื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบสูง มีแนวภูเขาทอดยาวกั้นระหว่างชายแดน สปป.ลาว กับประเทศเวียดนาม ทำให้แม่น้ำลำธารในบริเวณนี้ไหลลงมาสู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงทางด้านทิศตะวันตกซึ่งติดกับชายแดนประเทศไทย ลักษณะสำคัญของพื้นที่ในลาวตอนใต้มี 3 ลักษณะ คือ

1. เขตที่ราบลุ่มซึ่งชาวลาว เรียกว่า “ทุ่งเพียง” ที่อุดมสมบูรณ์คือ ที่ราบลุ่มจำปาสักและที่ราบลุ่มอัตตะปือ ซึ่งจัดเป็นอู่ข้าวอู่น้ำที่สำคัญของลาวตอนใต้ เพราะมีแม่น้ำโขงและลำน้ำสาขาต่าง ๆ ทำให้พื้นที่นี้มีความชุ่มชื้นตลอดปี เหมาะแก่การทำนา และเพาะปลูกพืชพันธุ์ สารอาหารพืชและสัตว์ มีภูมิอากาศคล้ายคลึงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

2. เขตที่ราบสูงซึ่งลาว เรียกว่า “ภูเพียง” ซึ่งที่ราบสูงที่สำคัญในลาวตอนใต้ คือ ที่ราบสูง **“บอละเวน”**[23] (ບໍລະເວນ) เป็นที่ราบสูงที่อยู่บริเวณใจกลางของลาวตอนใต้ ที่ราบสูงแห่งนี้มีเนื้อที่กว่า 10,000 ตารางกิโลเมตร มีความสูงโดยเฉลี่ย 1,200 เมตร มีศูนย์กลางอยู่ในเขตเมืองเลางาม แขวงสาละวัน เมืองปากซ่องกับเมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก และเมืองท่าแตง แขวงเซกอง ลักษณะพิเศษของที่ราบสูงบอละเวน คือ มีสภาพภูมิอากาศที่เย็นสบายและโครงสร้างของดินลาวาภูเขาไฟ ทำให้พื้นที่แห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ด้านสารอาหารพืชและมีอากาศที่เหมาะสม จึงเป็นพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจนำรายได้หลักเข้าสู่ประเทศได้อย่างมาก โดยเฉพาะกาแฟพันธุ์อาราบิก้า และพันธุ์โรบัสต้า (ฝรั่งเศสนำเข้ามาปลูก) ชา พืชตระกูลถั่ว กล้วย ฯลฯ บริเวณที่ราบสูงบอละเวนปัจจุบันเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าต่าง ๆ ในกลุ่มลาวเทิง ในตระกูลภาษามอญ-เขมร เช่น เผ่าละแว เผ่าละเวน เผ่าอาลัก เผ่ากะตู้ ฯลฯ

---

[23] บอละเวน มาจากคำว่า บ่อนละเวน หมายความว่า เป็นถิ่นที่อยู่ของพวกละเวน แต่ฝรั่งเศส กับเรียกขานตามสำเนียงฝรั่งเศสว่า โบโลเวน พะแลโท (Boloven plateau แปลว่า ที่ราบสูงโบโลเวน) ทำให้ชื่อนี้กลายเป็นที่รู้จักของคนทั่วโลกจนถึงทุกวันนี้

3. เขตภูเขาซึ่งชาวลาว เรียกว่า “ภูดอย” เป็นเขตที่อยู่ซีกกลางของพื้นที่ไปยังขอบด้านทิศตะวันออกด้านชายแดนเวียดนามดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งบริเวณรอยต่อระหว่างแขวงจำปาสักและอัตตะปือ เขตภูเขาเป็นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าลาวเทิง และเป็นแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญ คือ ป่าไม้ ซึ่งในอดีตนั้น ป่าไม้ถือได้ว่าเป็นรายได้หลักของประเทศ แต่ปัจจุบัน สปป. ลาวมีนโยบายจำกัดการให้สัมปทานป่าไม้ และการควบคุมการปลูกข้าวไร่และการทำไร่เลื่อนลอย โดยไม่ให้มีรุกรานและทำลายผืนป่าด้วยวิธีต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ทาง สปป.ลาว ได้มุ่งไปสู่การพัฒนาพลังงานไฟฟ้าจากสายน้ำ และสามารถปลูกพืชเมืองหนาวในเขตภูเขาสูงชายแดนเวียดนามที่มีสภาพหนาวเย็น รวมทั้งการปศุสัตว์ในเขตดังกล่าวแทน นอกจากนี้เขตภูเขายังเป็นแหล่งทำมาหากินของประชาชนโดยเฉพาะชนเผ่าลาวเทิงที่ดำเนินชีวิตผูกพันกับสภาพธรรมชาติ และมีรายได้จากการเก็บเครื่องป่าของดงมาจำหน่าย อาทิ ชัน ชันโรง น้ำมันยาง เปลือกบง ฯลฯ

สำหรับพรมแดนประเทศด้านตะวันตกที่ติดต่อกับประเทศไทย มีแม่น้ำโขงไหลหล่อเลี้ยงพื้นที่และผู้คน ด้านชายขอบด้านทิศตะวันตกของแขวงสะหวันนะเขต สาละวันแล้วไหลผ่ากลางแขวงจำปาสักเข้าสู่ประเทศกัมพูชาและเวียดนาม และมีลำน้ำสาขาของแม่น้ำโขง ไหลกระจายในพื้นที่ลาวตอนล่างจำนวนหลายสาย ซึ่งประชาชนในพื้นที่ลาวตอนล่างจะเรียกนามสายน้ำสาขาแม่น้ำโขง ตั้งแต่รอยต่อระหว่างแขวงคำม่วนกับสะหวันนะเขตลงมาจนถึงใต้สุดของ สปป.ลาว ว่า “เซ” ซึ่งลาวตอนล่างมีลำน้ำสาขาแม่น้ำโขง 2 สาย คือ

1. เซกอง ไหลผ่านแขวงเซกองกับแขวงอัตตะปือ ความยาว 320 กิโลเมตร
2. เซโดน ไหลผ่านแขวงสาละวันกับแขวงจำปาสัก ความยาว 192 กิโลเมตร

ส่วนลำน้ำที่แตกแขนงเป็นสาขาย่อยจากลำน้ำสาขาแม่น้ำโขงดังกล่าว มีจำนวนมาก เช่น เซจำพอน เซโปน เซน้อย เซบั้งนวน เซละนอง เซกง เซคะหมาน ฯลฯ ซึ่งสายน้ำลำเซต่าง ๆ เหล่านี้ทางการ สปป.ลาว ได้ศึกษาพบว่า มีหลายจุดที่สามารถสร้างเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าได้อย่างคุ้มทุน (ศูนย์สถิติแห่งชาติลาว, 2000: 3-9)

พื้นที่ การปกครอง ประชากร และระบบการจัดการศึกษา

ลาวตอนใต้มีพื้นที่ 44,091 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 18.61 ของเนื้อที่รวมทั้งประเทศ มีประชากร 1,110,100 คน (พ.ศ. 2547) คิดเป็นร้อยละ 18.73 ของประชากรลาวทั้งหมด

ตารางที่ 4 แสดงพื้นที่ การปกครองและจำนวนประชากรทั้ง 4 แขวงในลาวตอนใต้

ชื่อแขวง	พื้นที่ (ตร.กม)	ประชากร (พ.ศ. 2534)	ประชากร (พ.ศ. 2547)	ความหนาแน่นของประชากร ต่อ 1 ตร.กม.	เมืองต่าง ๆ
สาละวัน	10,691	231,000	336,600	31	สาละวัน, ตะโอย, ตุ้มลาน, ละคอนเพ็ง, วาปี, คงเซโดน, เล่างาม, สะหม้วย
เซกอง	7,665	58,000	83,600	8	ละมาม, กะลึม, ดักจึง, ท่าแตง
อัตตะปือ	10,320	465,000	114,300	11	ไซเสดถา, สามัคคีไซ, สะหนามไซ, ซานไซ, พูวง
จำปาสัก	15,415	81,000	575,600	24	ปากเซ, ซะนะสมบูน, บาเจียงจะเลินสุก, ปากซ่อง, ปะทุมพอน, โพนทอง, จำปาสัก, สุขุมา, มูลละป่าโมก, โขง
รวมทั้งสิ้น	**44,091**	**835,000**	**1,110,100**	**เฉลี่ย 25 คน: 1 ตร.กม**	**27 เมือง**

ซึ่งประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของลาวตอนใต้ สามารถแบ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มลาวลุ่ม และกลุ่มลาวเทิง คนลาวเรียกสั้น ๆ ว่า “ลาวลุ่ม” และ “ลาวเทิง”

ลาวเทิง เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมมีแหล่งที่อยู่อาศัยกระจัดกระจายตามพื้นที่ในลาวตอนใต้ของ สปป. ลาว ส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ทางทิศตะวันออกติดกับประเทศเวียดนาม แถบเทือกเขาสูง และบริเวณที่ราบสูง มีจำนวนทั้งสิ้น 18 เผ่า โดยแต่ละเผ่าอาศัยอยู่ตามพื้นที่ในแขวงต่าง ๆ เห็นได้จากตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 ชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงแห่งลาวตอนใต้

ลำดับ	ชนเผ่า	แขวง			
		สาละวัน	เซกอง	อัตตะปือ	จำปาสัก
1	กะโด (ກະໂດ)	✓	-	-	-
2	กะตาง (ກະຕາງ)	✓	-	-	✓
3	กะตู้(ກະຕູ)	✓	✓	-	✓
4	เกรียง/แงะ (ກຣຽງ)	✓	✓	-	-
5	เจง(เจ๊ง)	-	-	✓	
6	ตะโอ้ย (ตะโอ้ย)	✓	✓	✓	-
7	เตรียง (ตຣຽງ/ตะฎຽງ)	-	✓	✓	-
8	เบรา/ละแว (เบร๊า/ละแอ)[24]	-	-	-	✓
9	ปะโกะ(ปะโกะ)	✓	-	-	-
10	ยาเหิน(ยาเหิน)	-	-	✓	✓
11	ยรุ/ละเวน(ยรุ/ละเอน)	✓	✓	✓	✓
12	แยะ(แยะ)	-	✓	✓	-
13	ละวี(ละอี)	-	✓	-	-
14	ส่วย(ส่วย)	✓	✓	-	✓
15	สะดาง(สะดาง)	-	-	✓	-
16	อาลัก(อาลัก)	✓	✓	✓	✓
17	โอ้ย (ᩉᩮᩬᩴ)	-	-	✓	-
18	ปะยอง (ปะยอง)[25]	-	-	✓	-

[24] เผ่าบราว (เบรา) ที่ถูกเรียกว่า เผ่าละแว เป็นการเรียกตามมิสเตอร์ละแว ชาวฝรั่งเศสผู้ควบคุมชนเผ่านี้ในการใช้แรงงานในช่วงตกเป็นอาณานิคมฝรั่งเศส (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2548)

[25]เผ่าปะยอง ในแขวงอัตตะปือ มีปรากฏอยู่ในหนังสือ โครงการสารคดีลาวตอนล่า ของศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2542: 159)

แขวงสาละวัน ได้แก่ เผ่ากะตาง เผ่ากะตู้ เผ่าเกรียง (แงะ) เผ่าตะโอ้ย/อิน/ต้ง เผ่าปะโกะ/กะไน/กะโด เผ่ายรุ/ละเวน เผ่าส่วย และเผ่าอาลัก

แขวงเซกอง ได้แก่ เผ่ากะตู้/ตะริ้ว เผ่าเกรียง (แงะ)/จะต๋อง เผ่าตะโอ้ย เผ่าเตรียง/กะเส็ง เผ่ายรุ/ละเวน เผ่าแยะ เผ่าละวี เผ่าส่วย และเผ่าอาลัก

แขวงอัตตะปือ ได้แก่ เผ่าเจ้ง เผ่าตะโอ้ย เผ่าเตรียง เผ่าละแว/เบรา (บราว) เผ่ายะเหิน เผ่ายรุ/ซุ/ละเวน เผ่าแยะ เผ่าอาลัก เผ่าโอ้ย เผ่าสะดาง และเผ่าปะยอง

แขวงจำปาสัก ได้แก่ เผ่ากะตาง เผ่ากะตู้ เผ่าละแว/เบรา (บราว) เผ่ายาเหิน เผ่ายรุ/ละเวน เผ่าส่วย และเผ่าอาลัก

ระบบการจัดการศึกษา

ในพื้นที่ทั้ง 4 แขวงในลาวตอนใต้ มีการจัดการศึกษาอยู่ 3 ระบบ คือ ระบบสามัญศึกษา ระบบอาชีวะศึกษา และระบบการศึกษามหาวิทยาลัย (ยกเว้นสถาบันที่ภาครัฐจำกัดการผลิตคนเฉพาะ เช่น ตำรวจ ทหาร เป็นต้น)

1. ระบบการศึกษาสามัญ เป็นการศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาล ชั้นประถม จนถึงชั้นมัธยมตอนปลาย ตามระบบการเรียนการสอนของหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติ โดยใช้หลักสูตรเดียวกันทั้งประเทศ มีการเรียนในระดับต่าง ๆ ได้แก่ เตรียมอนุบาล (เลี้ยงเด็ก) อนุบาล 3 ปี ประถม 5 ปี มัธยมต้น 3 ปี มัธยมปลาย 3 ปี

ซึ่งลักษณะพิเศษที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความโดดเด่นมากในระบบการศึกษานี้คือ การจัดให้มี **"โรงเรียนสามัญชนเผ่า"** เป็นแหล่งให้การศึกษาพิเศษแก่ชนเผ่าต่าง ๆ ในพื้นที่ลาวตอนใต้ โดยเฉพาะในแขวงเซกอง แขวงอัตตะปือ แขวงสาละวัน และแขวงจำปาสัก ที่มีจำนวนประชากรลาวเทิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ตามนโยบายการพัฒนา และแก้ปัญหาในบรรดาชนเผ่าของรัฐ เพื่อให้ชนเผ่าที่ไม่มีความรู้ในภาษาลาว ได้มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาลาว ในการสื่อสารกันระหว่างภาครัฐกับชนเผ่าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพูดและการเขียน เพราะภาษาและตัวหนังสือลาว

คือ ภาษาประจำชาติ โดยภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญในสิ่งนี้ เพราะภาษาคืออุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาชนเผ่าและประเทศชาติในด้านต่าง ๆ

โรงเรียนสามัญชนเผ่า เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามระบบสามัญทั่วไป เหมือนกับโรงเรียนสามัญอื่น ๆ แต่จะแตกต่างตรงที่ โรงเรียนสามัญชนเผ่าจะเป็นโรงเรียนกินนอน และจะเน้นรับเฉพาะเด็กนักเรียนที่มาจากชนเผ่าต่าง ๆ เป็นกรณีพิเศษ และการบริหารโรงเรียนรัฐบาลจะเน้นเฉพาะผู้ที่มีความรู้ความสามารถ จากชนเผ่าลาวเทิงชนเผ่าใดชนเผ่าหนึ่งมาเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน เพราะสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับชนเผ่าได้ดีกว่าผู้อำนวยการที่เป็นชนลาวลุ่ม

ในลาวตอนใต้มีโรงเรียนสามัญชนเผ่าอยู่ 3 แห่ง คือ

โรงเรียนสามัญชนเผ่าอัตตะปือ เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเมืองสามัคคีไซ ซึ่งเป็นเมืองหลักของแขวงอัตตะปือ เดิมเป็นโรงเรียนสร้างครูชั้นต้น เมื่อโรงเรียนได้ถูกยุบลง จึงเปลี่ยนมาเป็นโรงเรียนสามัญชนเผ่าขึ้น ในปี พ.ศ. 2540 ซึ่งจัดเป็นแบบโรงเรียนกินนอน โดยเน้นรับเด็กจากชนเผ่าต่าง ๆ ที่อยู่ในที่ทุรกันดาร ได้มีที่พักอาศัย รวมทั้งอาหารการกิน ควบคู่ไปกับการศึกษาเล่าเรียน โรงเรียนแห่งนี้ จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กชนเผ่าต่าง ๆได้มีความรู้ความสามารถ เพื่อการต่อยอดในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น หรืออย่างน้อยที่สุด ก็ให้สามารถพูด อ่าน เละเขียนภาษาลาวได้ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

โรงเรียนบรรดาเผ่าเซกอง เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ที่เมืองละมาม แขวงเซกอง เป็นสถานศึกษาที่สร้างโดยทุนของรัฐบาลเวียดนาม มอบให้แก่รัฐบาล สปป.ลาว เมื่อพ.ศ. 2543 การเรียนการสอนจะใช้ระบบการศึกษาสามัญทั่วไป และเรียนควบคู่ไปกับการศึกษาทางวิชาชีพ เช่น วิชาช่างก่อ วิชากสิกรรม วิชาช่างฝีมือเย็บปักถักร้อย เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนสามารถประกอบอาชีพและช่วยเหลือตนเองได้ เมื่อจบการศึกษาออกไป

โรงเรียนชนเผ่าจำปาสัก เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ซึ่งก็เป็นอีกโรงเรียนหนึ่งที่ได้การช่วยเหลือจากรัฐบาลเวียดนาม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาคารเรียนสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ โรงเรียนชนเผ่าจำปาสักเปิดขึ้นพร้อมกับโรงเรียนบรรดาเผ่าเซกอง เมื่อพ.ศ. 2543 เป็น

โรงเรียนแบบกินนอน โดยรัฐบาลรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมด ซึ่งการเรียนการสอนก็เช่นเดียวกันกับโรงเรียนการศึกษาสามัญทั่วไปของ สปป.ลาว

ปัญหาหลักของโรงเรียน คือ นักเรียนมักออกกลางครั้นทั้งที่ยังเรียนไม่จบการศึกษา เพราะนักเรียนส่วนใหญ่มาจากชนเผ่าต่าง ๆ ซึ่งอยู่ห่างไกล ทำให้การปิดภาคเรียน[26]แต่ละครั้งนักเรียนทุกคนจะต้องกลับไปบ้านเกิดเมืองนอน ซึ่งการกลับบ้านในแต่ละครั้ง บางคนต้องใช้เวลาหลายวัน สาเหตุเกิดจากระยะทางที่ไกลและทุรกันดารไม่มีทางรถเข้า ทำให้ไม่อยากกลับมาเรียนอีก บางคนก็กลับไปแต่งงาน เพราะชนเผ่าลาวเทิงมักจะแต่งงานเมื่ออายุประมาณ 13-18 โดยเฉพาะผู้หญิงที่จะเลือกแต่งงานมากกว่าที่จะมาเรียน (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2544: 246)

2. ระบบอาชีวศึกษา หรือที่ สปป.ลาวมักเรียกว่า การศึกษาสายอาชีพ ซึ่งในพื้นที่ 4 แขวงลาวตอนใต้ มีสถาบันและวิทยาลัยสายอาชีพดังนี้

สถาบันผลิตครู เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของลาวตอนใต้ นอกจากจะผลิตคนเป็นออกไปเป็นครูแล้วยังผลิตคนเพื่อมาเป็น เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ฝ่ายวัฒนธรรม ฝ่ายเศรษฐกิจ ฯลฯ ลาวตอนใต้มีสถาบันสร้างครูอยู่ 2 แห่ง คือ โรงเรียนสร้างครูสาละวัน[27] และวิทยาลัยสร้างครูปากเซ

สถาบันวิชาชีพอื่น ๆ อาทิ โรงเรียนสาธารณสุข เพื่อผลิตเจ้าหน้าที่อนามัยออกไปทำหน้าที่ประจำหมู่บ้านต่าง ๆ โรงเรียนกสิกรรมชั้นกลางภาคใต้เป็นโรงเรียนที่ผลิตเกษตรกร เพื่อทำงานพัฒนาชุมชนด้านการเกษตรในแขวงต่าง ๆ โรงเรียนวิชาชีพชั้นกลาง ผลิตช่างฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างเชื่อม ช่างไฟฟ้า ช่างก่อสร้าง เป็นต้น โดยได้รับการช่วยเหลือจากโครงการ JICA ของญี่ปุ่น

3. ระบบการศึกษามหาวิทยาลัย ในลาวตอนใต้ทั้ง 4 แขวง มีมหาวิทยาลัยอยู่ 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ตามดำรัสของท่านนายกรัฐมนตรี เลขที่ 214/มย, ลงวันที่ 28/11/2002 ว่าด้วยการสร้างตั้ง สาขามหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว วิทยาเขตจำปาสัก และต่อมาในวันที่ 5 กรกฎาคม

---

[26] ปิดภาคเรียนช่วงเดือนมิถุนายน ซึ่งเป็นช่วงการทำกสิกรรมของชนเผ่า เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้กลับไปช่วยเหลือครอบครัวทำการเพาะปลูกอย่างเต็มตัว (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2544: 246)

[27] แขวงสาละวัน มีแผนการยกระดับ โรงเรียนสร้างครู ขึ้นเป็นวิทยาลัยสร้างครู เพื่อการพัฒนาศักยภาพครูและการเรียนการสอนที่ดีขึ้น (รายงานข่าวจาก Radio Free Asia โดย จะเลินสุก เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 2007)

ค.ศ. 2004 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยจำปาสัก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพมีมาตรฐาน ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของประเทศชาติให้ยั่งยืน

ชนเผ่ากะตู้ในบริบททางสังคม

ความเป็นมาและความหมาย

ชนเผ่ากะตู้ เป็นชนเผ่าที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมนุษย์โลกมาแต่โบราณ ไม่ทราบแน่ชัดว่าตั้งแต่เมื่อไร ซึ่งวิวัฒนาการจากกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งไปสู่ชุมชน และสังคมที่ใหญ่ขึ้น ชนเผ่ากะตู้นั้นมีความภาคภูมิใจมากต่อทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ ที่ก่อให้เกิดพืชพันธุ์ธัญญาหารในการหล่อเลี้ยงชีวิต อุดมสมบูรณ์ไปด้วย แร่ธาตุสารอาหารพืชและสัตว์ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปเป็นเทือกเขาสูงที่เป็นแหล่งกำเนิดแม่น้ำลำธาร สิ่งเหล่านี้ คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของธรรมชาติที่สร้างขึ้นด้วยตัวของมันเอง

คนกะตู้ตั้งแต่สมัยโบราณเชื่อว่า การที่ได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำนา ทำไร่ และทำสวน เพื่อเลี้ยงชีพ และการมีที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นที่พักอาศัยนั้น “เจ้าฟ้าพระยาแถน” เป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้นมาทั้งสิ้น ดังเช่นนิทานของกะตู้ (ต่ำ) เรื่อง การสร้างโลก จากหนังสือนิทานพื้นเมืองและสังคมเผ่ากะตู้ ว่า

ภาบสัางโลภ (ภะตูตต่ำ)

ใบเมื่อก่อบ สะไทบที่บ่ทับมิท้องฟ้า และผืบแผ่บดิบเที่อ.
ทุภทิบทุภแห่ง บิบพืบแผ่บดิบ สุดที่มืดมิอ บ่มิถิบ บ่มิสัดสาอาสิ่ง
ต้ิบไม้แม่บท้ลำหาบ และอื่บๆฆัๆจาภบั้บ, **ผีฟ้าผีแถบ**ก่ำได้สัางๆ
ดอๆตาเอ้บ,เดิอบ,ดาอเพื่อให้แสงสะหว่างแก่ท้องฟ้า.
จาภบั้บได้ ก่ำสัางมื้เอ้บ และมื้ถิบ จาภบั้บเหบพะเจ้าแห่งท้องฟ้า
ได้เบละมิดให้มิถิบ เบละมิดให้มิลูภามิฆาบ ยั่งยายไป ที่อสาละพัดหิด
เอลาได้ล่องภาย มาย่างเหิงบาบ สาบพันปีฆื สี่พันปี **ผีฟ้าผีแถบ** ได้บันดาบให้มิเอลา (มังภี) แห่งถอาบหายยาบะและทุภสิ่งย่าง ก่ำดับสูบไป.

(คำเลื่อน สุลาวัน, ทองเพ็ด กิ่งสะดา และ Costello, 1993: 35-36)

แปลว่า ในเมื่อก่อน สมัยที่ไม่ทันมีท้องฟ้า และผืนแผ่นดิน
ทุกหนทุกแห่ง บนแผ่นดินสุดมืดมัว ไม่มีคน ไม่มีสัตว์สาวาสิ่ง
ต้นไม้แม่น้ำลำธาร และอื่น ๆ หลังจากนั้น ผีฟ้าผีแถนก็ได้สร้าง
ดวงตะวัน, เดือน, ดาวเพื่อให้แสงสว่างแก่ท้องฟ้า
จากนั้นได้ ก็สร้างกลางวัน และกลางคืน จากนั้นเทพเจ้าแห่งท้องฟ้า
ได้เนรมิตรให้มีคน เนรมิตรให้มีลูกมีหลาน ยั่งยายไป ทั่วสารพัดทิศ
เวลาได้ล่วงเลย มาอย่างเนินนาน สามพันปีหรือสี่พันปี ผีฟ้าผีแถนได้บันดานให้
มีเวลา(มังกี)[28] แห่งความหายนะและทุกสิ่งทุกอย่าง ก็ดับสูญไป

ชนเผ่ากะตู้ เป็นกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ที่รวมคนจากหลาย ๆ เผ่าพันธุ์ ที่มีแนวความคิด วิถีการดำเนินชีวิตเหมือนกัน และความเชื่อเดียวกัน เช่น ความเชื่อในการนับถือผี การถือฮีตคอง นับถือประเพณีเดียวกัน ทั้งทางภาษาพูดในระบบเดียวกัน ฮีตคองประเพณีการทำมาหากิน อยู่ในภาวะอันเดียวกันตลอดลักษณะการตั้งบ้านเรือน ลักษณะการตั้งเรือนชานที่เป็นเอกลักษณะเฉพาะ รูปแบบการนุ่งถือ ทางด้านภาษาพูด การนุ่งห่ม เช่น การนุ่งห่มเสื้อผ้าของผู้หญิงที่เป็นเครื่องหมาย หรือเอกลักษณ์ของเผ่ากะตู้เป็นการจำแนกลักษณะท้องถิ่น ที่เข้าใจได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของเผ่ากะตู้มาแต่โบราณ ซึ่งคนก่อนนั้นได้พูดเกี่ยวกับการนุ่งห่มเสื้อผ้า จนถึงการตำหูกทอผ้า สามารถที่จะรู้ได้ว่าเป็นของใครโดยดูจากสีสันและลวดลายก็จะรู้ได้ทันทีว่าเป็นของเผ่ากะตู้ (ดูรายละเอียดในหน้า 99-102)

เผ่ากะตู้สมัยโบราณ ตั้งถิ่นฐานเลียบตามลำน้ำเซกอง และแม่น้ำสาขา ทั้ง 4 สาขาของเซกอง เริ่มตั้งแต่ถิ่นอาศัยที่ติดต่อกับเผ่าแงะนับตั้งแต่บ้านอาโดล, บ้านตางครุง จนถึงบ้านติ่ง, บ้านติลน จดชายแดนเวียดนาม มีถิ่นฐานเลาะตามเทือกเขาภูหลวงชายแดนเวียดนาม–ลาว

ชนเผ่ากะตู้ เป็นชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่ง คำว่า “กะตู้” ภาษาลาวเขียนว่า “กะตู” ออกเสียงว่า “ตู” “กะตู” เป็นการออกเสียงตามภาษาเขียนแต่ภาษาพูดของคนกะตู้เองออกเสียงว่า “ตู้” “กะตู้” แต่จริง ๆ แล้วนั้น คนกะตู้มักจะเรียกตนเองว่า **“กันตู้”**[29] (เอ โดนอาหล่า, 2549: สัมภาษณ์)

---

[28] เวลามังกี ภัยน้ำท่วมครั้งใหญ่เป็นเหตุให้ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่บนโลกดับสูญ

[29] คนเผ่าตะโอ้ย เรียกคนกะตู้ ว่า “ กันตู้” เพราะชนเผ่าตะโอ้ย กับชนเผ่ากะตู้นั้น ต่างมีความสัมพันธ์และผูกพันกันมากกว่าเผ่าอื่น ๆ(เอ โดนอาหล่า, 2549, สัมภาษณ์)

ภาษาของชนเผ่ากะตู้จัดอยู่ในหมวดตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติค หรือ ภาษามอญ-เขมร มีถิ่นฐานที่อยู่อาศัยกระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ในเขตลาวตอนใต้โดยเฉพาะในแถบบริเวณภูเขาสูงทางทิศตะวันออกของแขวงเซกอง[30] และแขวงสาละวันใน สปป.ลาว ต่อเขตกับดินแดนในจังหวัดกว่างหนำของประเทศเวียดนาม ในบริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่มีประชากรเผ่ากะตู้อาศัยอยู่มากที่สุด ใน สปป.ลาว มีหมู่บ้านกะตู้ ประมาณ 72 หมู่บ้าน ในเมืองกะลึม 50 หมู่บ้าน เมืองท่าแตง 19 หมู่บ้าน และเมืองละมาม 3 หมู่บ้าน รวมคนกะตู้ทั้งใน สปป. ลาว และเวียดนามมีจำนวน ประมาณ 52,000 คน (ธีระพันธ์ ล.ทองคำ, 2544: 86 อ้างถึง Sulavan et al, 1998) แต่เนื่องจากผลกระทบของสงครามปฏิวัติลาว คนกะตู้ได้อพยพจากเมืองกะลึมมาอยู่ที่เมืองท่าแตงและเมืองละมาม ซึ่งปัจจุบันเป็นเมืองในแขวงเซกอง ที่อยู่ในอาณาบริเวณที่ราบสูงบอละเวน เป็นที่อาศัยใหม่หลังสงคราม

ภาพที่ 3 ผู้วิจัยกับเด็กชนเผ่ากะตู้ หลานพ่อเอ โดนอาหล่า
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

[30] แขวงเซกอง เป็นแขวงใหม่ที่แยกออกมาจากแขวงสาละวัน เมื่อปี พ.ศ. 2527

ความหมายคำว่า กะตู้

คนกะตู้ในสมัยโบราณไม่มีใครทราบว่า ตนเองนั้นเป็น " กะตู้ " มีเรื่องเล่ากันว่า สมัยที่ทหารฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง สปป.ลาวนั้น ทหารฝรั่งเศสได้ถามคนกะตู้ว่า *"บ้านนี้บ้านคนกะตู้หรือเปล่า?"* คนกะตู้ตอบกลับไปว่า *"ไม่ใช่กะตู้ บ้านกะต้อยู่โน้น"* เมื่อทหารฝรั่งเศสได้ไปถึงอีกบ้านหนึ่ง ทหารฝรั่งเศสก็ถามอีกว่า *"ใช่บ้านคนกะตู้หรือเปล่า"* คนที่นั่นก็ตอบกลับไปว่า *"ไม่ใช่บ้านกะตู้ บ้านกะต้อยู่โน้น"* ทหารฝรั่งเศสก็โมโหใส่คนกะตู้แล้วว่า *"ถามว่าอยู่นี้ว่าอยู่โน้น ตกลงคนกะตู้อยู่ไหนกันแน่?"*

คำว่า "กะตู้" เป็นคำที่บุคคลภายนอกใช้เรียกแทนคนที่อาศัยอยู่เลาะเลียบตามแม่น้ำแถบเทือกเขาภูหลวง โดยเรียกชื่อขึ้นตามแหล่งกำเนิด แหล่งที่อยู่อาศัย หรือชื่อของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นต้นตระกูล ซึ่งขอกล่าวถึงที่มาของคำว่า "กะตู้" ไว้ 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

ประเด็นที่ 1 พวกกะตู้ที่มีถิ่นฐานอาศัยอยู่ใน สปป.ลาว จะเรียกว่า " กะตู " (ກະຕູ) ส่วนพวกกะตู้ที่มีถิ่นฐานอาศัยอยู่ในประเทศเวียดนามจะมีชื่อเรียก 3 ชื่อ คือ

1. เฟือง (ເຟືອງ) คือ พวกกะตู้ที่ตั้งถิ่นฐานเลาะเลียบตามภูหลวง ชายแดนเวียดนามและลาว

2. อาตวก (ອາຕວກ) คือ พวกกะตู้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ถัดจากพวกเฟือง ไปทางทิศตะวันออกชายแดนเวียดนามและลาว

3. อารอง (ອາຣອງ) คือ พวกกะตู้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ติดชายแดนเวียดนาม–ลาว

ซึ่งคนกะตู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศเวียดนามทั้ง 3 พวกนี้ จะเรียกคนกะตู้ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่อีกฟากหนึ่งของภูหลวงใน สปป.ลาวว่า อาสานลาว (ອາສານລາວ)[31] แต่คนกะตู้ที่มีถิ่นฐานอาศัยอยู่ใน สปป.ลาว จะเรียกว่า พวกซะนา (ຊະນາ) คือ พวกที่อาศัยอยู่ระหว่างกลางของท้องถิ่นกะตู้ นอกนั้นจะเรียกว่า พวกอยู่ทางเหนือ, พวกอยู่ทางใต้, พวกอยู่ทางเบื้องโน้น, พวกที่อยู่เขตเทิง (ข้างบน) โน้น

---

[31] คนกะตู้มักจะมีนามสกุลลงท้ายว่า "อาสาน" เช่น จออาสาน ตุ๊อาสาน ฯลฯ (ธีระพันธ์ ล.ทองคำ, 2544: 86)

มาในปัจจุบันนี้คนกะตู้จะเรียกแบ่งกันในหมู่กะตู้เองว่า พวกกะตู้เทิง และพวกกะตู้ดอย [32] ตามลักษณะภูมิประเทศที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนกะตู้แต่ละกลุ่ม พวกกะตู้ดอย คือ คนกะตู้ที่อาศัยที่อยู่บนที่สูงทางเมืองกะลึม แขวงเซกอง ส่วนพวกกะตู้เทิง คือ คนกะตู้ที่อาศัยอยู่ต่ำลงมาทางเมืองละมาม เมืองท่าแตง แขวงเซกอง, เมืองสาละวัน เมืองเลางาม แขวงสาละวัน, บางกลุ่มก็อาศัยอยู่กระจัดกระจายที่ละเล็กละน้อยในเมืองปากซ่อง เมืองบาเจียงจะเลินสุก เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก

ประเด็นที่ 2 ในการเรียกชื่อกะตู้นั้น หลายคน หลายภาษาก็เรียกแตกต่างกันไปด้วยกัน แต่พวกคนลาวจะเรียกชื่อ เผ่ากะตู้หรือคนกะตู้ว่า ข้าตู ข้าตุ่ ข้ากะตู ขะตู ข้าตู้ ขะตรู[33] ส่วนพวกคนเผ่าตะโอ้ย จะเรียกชื่อคนเผ่ากะตู้ว่า “กันตู้”

ประเด็นที่ 3 คนกะตู้สมัยโบราณ ได้บอกเล่าสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนว่า ภาษาแต่สมัยโบราณ ที่เรียกว่า กะตู้ เป็นภาษาที่ดี ไม่ใช่ภาษาที่หยาบคาย อย่างที่เข้าใจกัน ซึ่งได้อธิบายที่มาและความหมายของคำว่ากะตู้เป็นคำประสม ระหว่างสองคำ คือคำว่า “กะ” กับ คำว่า “ ตู” ในภาษาลาว

คำว่า “ กะ” ในภาษากะตู้มีอยู่ 4 ความหมาย คือ

ความหมายที่ 1 เป็นภาษาพูดของคนกะตู้ที่แปลว่า แม่เฒ่า

ความหมายที่ 2 มาจากภาษาพูดของคนกะตู้แปลว่า บ่รู้ บ่ได้ บ่มี

ความหมายที่ 3 มาจากภาษาพูดของกะตู้ ที่แสดงความนับถือ คือ แม่ย่า หรือ ย่า

ความหมายที่ 4 เป็นภาษาของกะตู้ที่ใช้เรียกผู้สูงอายุ คนเฒ่าคนแก่

คำว่า “ตู” ในภาษากะตู้มีอยู่ 5 ความหมาย คือ

ความหมายที่ 1 คำว่า ตู เป็นภาษาพูดของคนกะตู้ว่า ยอดน้ำ ต้นกำเนิดของสายน้ำ ที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยแต่เดิมคือ แม่น้ำเซกอง

---

[32] บางครั้งมักจะเรียกกันเพื่อให้เข้าใจง่าย ๆว่า กะตู้ต่ำ และกะตู้สูง

[33] คำว่า **ข่า** นี้ มาจากคำว่า **ข้า** เป็นคำที่กล่าวอยู่ในพงศาวดารลาวทุกฉบับ ซึ่งเป็นคำดูหมิ่นเหยียดหยามจากเผ่าอื่น หมายถึง ความเป็นทาส หรือ ผู้รับใช้

ความหมายที่ 2 คำว่า ตู มาจากภาษาของพวกกะตู้ ที่เรียก สิ่งที่อยู่สูงสุดหรือที่คนลาวลุ่มเรียกว่า ปาย

ความหมายที่ 3 คำว่า ตู เป็นคำที่ใช้ในประเพณีของคนกะตู้ที่ได้ลูกคนสุดท้าย หรือที่คนลาวลุ่มเรียกว่า หล้า

ความหมายที่ 4 สิ่งที่อยู่สูงสุดอาจจะเป็นวัตถุที่อยู่ที่สูง ภูเขา ยอดเขาสูงสุดจะเรียกว่า " ตู " ทั้งหมด

ความหมายที่ 5 ศีลธรรม จารีตประเพณีการครองตนของคนในสังคมกะตู้ เช่น การประพฤติต่อครอบครัว การกระทำที่ผิดฮีตคอง ผิดลูกผิดเมียผู้อื่น โดยมิมีการสู่ขอตามประเพณี สิ่งนี้คนกะตู้จะเรียกว่า คะดี (ตู)

สรุปได้ว่า คำว่า "กะตู้" หมายถึง คนหรือกลุ่มคนที่อาศัยอยู่บนที่สูงต้นกำเนิดของสายน้ำ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า "คนยอดน้ำ"

บริบททางสังคมชนเผ่ากะตู้ในช่วง พ.ศ. 2117 – พ.ศ. 2518

ถ้าย้อนกลับไปดูพงศาวดารลาว เราจะเห็นถึงวีรกรรมอันกล้าหาญของชนเผ่าต่าง ๆ ในสปป.ลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนเผ่าในจำพวกข่า เป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทมากต่อการเมืองการปกครองของประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กลุ่มชนเหล่านี้เป็นผู้ที่มีจิตใจรักชาติ มีจิตวิญญาณของการต่อสู้เพื่อกู้อิสรภาพอันกล้าหาญเด็ดเดี่ยว อย่างเช่น ในปี ค.ศ. 1574 (พ.ศ. 2117) สมัยพระสุมังคละไอยโกโพธิสัตว์อาณาจักรล้านช้างก็ตกเป็นเมืองขึ้นต่อพม่า สิ่งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ลาว เพราะเป็นการเสียเอกราชครั้งแรกในประวัติศาสตร์ และเป็นครั้งแรกที่มี **"กบฏข่า"** จากแขวงอัตตะปือ (แขวงหนึ่งอยู่ทางภาคใต้ของลาว) เป็นผู้มีวิชาอาคม เกณฑ์เอาพวกข่าส่วย เมืองโสก และเมืองซุง เข้ายึดนครเวียงจันทน์ไว้ได้ ก่อนถูกพม่าปรามได้สำเร็จ ซึ่งอาณาจักรล้านช้างได้ตกเป็นเมืองขึ้นพม่าถึง 24 ปี

ครั้นในปี ค.ศ.1779 (พ.ศ.2322) สมัยพระเจ้าตากสินมหาราช หัวเมืองลาวทั้งหมดได้ตกอยู่ในการปกครองของระบบศักดินาสยาม ล่วงมาได้ 47 ปี พวก **กบฏข่า** ได้เกิดขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เป็น

การรวมตัวกันของกลุ่มชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ ในเขตลาวตอนใต้ มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มกบฏเชียงแก้ว และ กลุ่มกบฏสาเกียดโง้ง ส่วนกลุ่มของเจ้าอนุวงศ์ เป็นกลุ่มกบฏที่ใหญ่ที่สุด ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ครั้งนี้ จะไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็ทำให้สยามประเทศต้องเสียกำลังพลและงบประมาณจำนวนมาก ในการปราบปรามการก่อกบฏครั้งนี้ได้มีผลกระทบและสร้างความเสียหายต่อจำนวนประชากรใน สปป.ลาวและประชากรที่ตั้งถิ่นฐาน อาศัยอยู่ในแถบลุ่มน้ำโขงเป็นอย่างมาก

บริบททางสังคมชนเผ่ากะตู้ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส

เมื่อไทยปกครอง สปป.ลาว มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1779 (พ.ศ. 2322) จนถึงปี ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2436) รวมเวลาปกครอง สปป.ลาวนานถึง 114 ปี ในที่สุดสยามประเทศก็เสียดินแดนทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส ตามสนธิสัญญาฉบับวันที่ 3 ตุลาคม พ. ศ. 2436

หลังจากที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง สปป.ลาว และได้แบ่งการปกครองอยู่ในท้องถิ่นชนเผ่ากะตู้ มีประมาณ 30 ตาแสง[34] เช่น ตาแสงเลือย ตาแสงอาลึง ตาแสงอางอ ตาแสงอาโรง ตาแสงอาเต็ง ตาแสงอาโปน ตาแสงเยิม ตาแสงอะวาง ตาแสงน้อย ตาแสงกะตืบ ตาแสงยุบ ตาแสงปะลาย ในปัจจุบันตาแสงอาเลือยได้ขึ้นอยู่ในการปกครองของประเทศเวียดนาม มีเรื่องเล่าว่า

> “คนกะตู้ของพวกเรามีการแยกบ้าน เกิดมีหลายหลังคาเรือนเหมือนกับว่าคนกะตู้ของพวกเราเห็นน้ำฝากวังเกิดมีหลายหาดหลายแก้งมันก็เป็นได้ แต่ว่าพวกคนกะตู้เขาเจ้าแตกกันไปอยู่เป็นคนละทิศละแห่ง เขาเจ้าแตกออกหลาย พาข้าวไปพอใครพอมันเพื่อความอยู่รอดแต่ละคน จากบ่อนนั้นก็เกิดมีหลายผู้ใหญ่ได้มาเป็นหลายท่าน” (คำเลื่อน สุลาวัน, ทองเพ็ด กิ่งสะดา และ Costello, 1996: 23)

ตลอดสมัยแห่งการปกครองของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสไม่สนใจที่จะสร้างพัฒนา สปป.ลาว มีแต่ตั้งใจจะกอบโกยผลประโยชน์กลับประเทศตน ได้กดขี่ขูดรีดประชาชนลาว เก็บส่วยกับประชาชนชาวลาว ปีละ 2 กีบ ทั้งถูกเกณฑ์ไปเป็นแรงงานข้าทาส แล้วให้คนเวียดนามมาเป็นนายควบคุมข่มเหง ผู้ซึ่งคนลาวไม่พอใจมาแต่อดีตประวัติศาสตร์ ก็ยิ่งทำให้คนลาวมีความเคียดแค้นเกลียดชังฝรั่งเศสเพิ่มเป็นเท่าทวีคูณขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสในหลายรูปแบบ

---

[34] ตำบล

ครั้งแล้ว ครั้งเล่า จึงทำให้ผู้รักชาติ รักความเป็นเอกราช ได้รวมตัวก่อตั้งขบวนการต่อต้านลับไล่ฝรั่งเศส ซึ่งเกิดขึ้นมาหลายกลุ่มด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นชนเผ่าในกลุ่มลาวสูง ลาวลุ่ม ในเขตผงสาลี ซำเหนือ และเชียงขวาง และชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิง ทางภาคใต้ของ สปป.ลาว ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงเพียง 2 กลุ่ม ได้แก่ **กลุ่มที่นำโดยพ่อกะดวด** และ**กลุ่มที่นำโดยองค์แก้ว และองค์กมมะดำ** ซึ่งเป็นกลุ่มของชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงที่มีบทบาทในการนำบรรดาชนเผ่าต่าง ๆ ในลาวตอนใต้เข้าต่อต้านอำนาจรัฐบาลฝรั่งเศส เป็นวีรกรรมที่แสดงถึงความกล้าหาญและเด็ดเดี่ยวของชนเผ่าที่รักชาติ ที่ประวัติศาสตร์ลาวได้จารึกและเล่าขานสืบมาในผลของวีรกรรมครั้งนี้ไว้ ซึ่งเหตุการณ์นี้มันไม่แตกต่างอะไรกับการที่สมเด็จเจ้าอนุวงศ์ นำพาประชาชนลาวลุกขึ้นต่อต้านการสักเลขตีตรา และระบอบข้าทาสของศักดินาสยามในสมัยรัชกาลที่ 3 ของไทยในอดีต เพื่อให้ตนมีอิสรภาพ อธิปไตย ในปี ค.ศ. 1828 (พ.ศ. 2371)

การลุกขึ้นต่อต้านของชนเผ่าต่าง ๆ ขบวนการต่อต้านของพ่อกะดวด และขบวนการต่อต้านของเจ้ามีบุญ องแก้ว และองกมมะดำ กลุ่มนี้เป็นขบวนการที่ต่อสู้เคียงข้างกับกลุ่มของพ่อกะดวด อยู่ในภาคใต้ของลาวแต่สายภูหลวงเลียบชายแดนประเทศเวียดนามและแขวงเซกอง แขวงอัตตะปือ จนถึงฝั่งขวาแม่น้ำโขง ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ภายใต้การนำขององแก้ว เป็นลาวเทิงชนเผ่าแงะ ซึ่งประกอบด้วยผู้นำชนเผ่าต่าง ๆ ได้แก่ องแก้ว และองทอง เผ่าละแว, องกมมะดำ และองปิด เผ่าอาลัก, **องลอง และองยอด เผ่ากะตู้**, องสังคีชาวลาว, องเพยน้อย เผ่ายาเหิน, นางแม่เยะ เผ่าตะโอย, มีฐานที่มั่นอยู่ที่ราบสูงบอละเวน เป็นขบวนการต่อต้านที่ไม่ยอมเสียส่วย และไม่ยอมไปเป็นกูลี ให้ฝรั่งเศส ในปี ค.ศ.1900 (พ.ศ. 2443) จนถึงปี ค.ศ.1903 (พ.ศ. 2446)

จนฝรั่งเศสยอมรับในสายเลือดของการต่อสู้ ต้านอำนาจฝรั่งเศสในบันทึกตอนหนึ่งความว่า “ประชาชนลาวทั้งหมดเป็นจำนวนประมาณ 250,000 คน ที่ดำรงชีวิตกระจายอยู่ในท้องถิ่นอันทุรกันดารทางภาคใต้ของลาว ซึ่งมีเนื้อที่เท่ากับ 5 แขวง ของประเทศฝรั่งเศสนั้น ล้วนแต่ได้เป็นส่วนประกอบโดยตรงในการต่อสู้หรือให้การสนับสนุน ขบวนการต่อสู้ต้านฝรั่งเศส” (สุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2542: 150 อ้างถึง สุเนด โพทิสาน, 2000: 588-603) และขนานนามว่า **“พวกไม่ยอมจำนน”** ศักดินาจำปาสักเรียกว่า **“ข้าขัด”** คือ พวกขัดขืนไม่ยอมเสียส่วย แม้ว่าการขบวนการต่อต้านดังกล่าวจะไม่สำเร็จในสมัยนี้ แต่วีรกรรมและการร่วมใจ ก็มีผลเป็นการกระตุ้น ให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของชนเผ่าต่าง ๆ ทางตอนใต้ของ สปป.ลาวได้เป็นอย่างดี ก่อเกิดความสามัคคีของชนเผ่าลาวลุ่มและลาวเทิงผู้มีบทบาทในการต่อสู้ทำการปฏิวัติลาว ที่มีทหารของรัฐบาลเวียงจันทน์โดยการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในสงครามอินโดจีนครั้งล่าสุดในคราวต่อมา

จากอิทธิพลของการปกครองฝรั่งเศสทำให้พวกลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ รวมถึงเผ่ากะตู้ด้วย ได้ถูกกวาดต้อนเกณฑ์แรงงานมาสร้างถนนเพื่อการคมนาคม และเป็นแรงงานในการปลูกกาแฟเพื่อนำไปจำหน่ายในประเทศตะวันตก เหตุการณ์นี้ทำให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานอยู่กระจัดกระจายตามพื้นที่ต่าง ๆ ในอาณาบริเวณโดยรอบที่ราบสูงบอละเวน ซึ่งเป็นแหล่งที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และมีภูมิประเทศ ภูมิอากาศเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ ถือได้ว่าเป็นขุมเงินขุมทองของฝรั่งเศสในการกอบโกยเป็นสินค้านำเข้าประเทศตนและส่งขายไปยังประเทศทางแถบตะวันตกเป็นแหล่งสร้างรายได้จำนวนมหาศาล

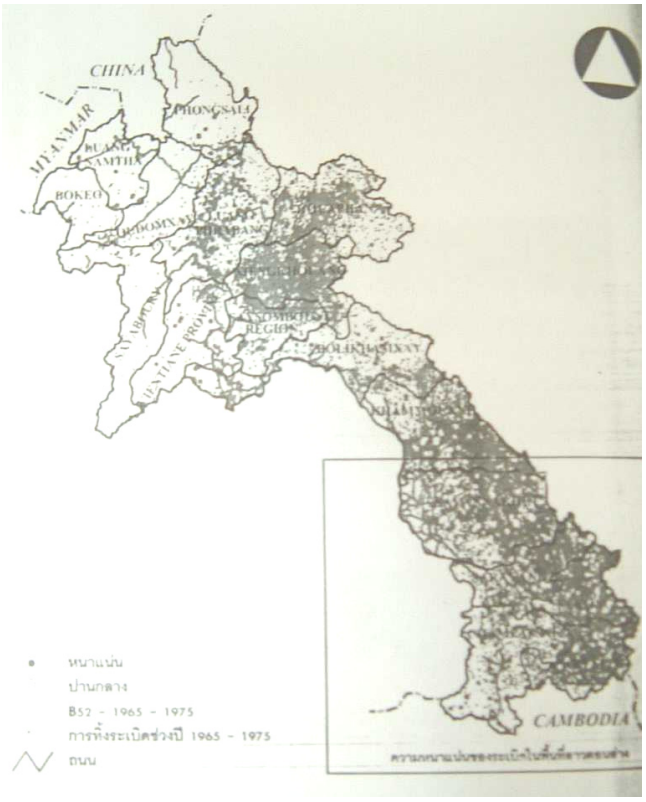
บริบททางสังคมชนเผ่ากะตู้ภายใต้สงครามปลดปล่อยประชาชนปฏิวัติลาว

ภายหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง มาในปี พ.ศ. 2492 ระบบการเมืองได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ฝ่ายขวา (รัฐบาลลาวเวียงจันทน์) และฝ่ายซ้าย (ประชาชนปฏิวัติลาว) เป็นขบวนการต่อต้านรัฐบาลหุ่นของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นขบวนการที่เข้มแข็งมาก โดยมีบรรดาชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงในลาวตอนใต้เป็นกำลังสำคัญ โดยเกณฑ์กำลังคนจากเผ่าต่าง ๆ จับอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ได้รับการสนับสนุนมาจากเวียดนามเหนือเพื่อใช้ในการต่อสู้กับรัฐบาลเวียงจันทน์ที่มีสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนทั้งด้านการเงิน อาวุธและกำลังคน จึงทำให้เกิดการต่อสู้กันในวงกว้างประชาชนพลเมืองล้มตายเป็นจำนวนมาก

ในปี พ.ศ. 2497 ขณะนั้นพ่อเอโดน[35]มีอายุได้ 25 ปี สงครามได้เกิดการสู้รบกันในวงกว้างขึ้น ฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาวได้ทำการปลดปล่อยพื้นที่ทางแถบเมือง กะลึมออกจากรัฐบาลเวียงจันทน์ ซึ่งบ้านโดน (หมู่บ้านเดิมของชนเผ่ากะตู้) เมืองกะลึม ก็เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ได้ถูกปลดปล่อย ทำให้เป็นเป้าหมายในการโจมของรัฐบาลเวียงจันทน์ ประชาชนพลเมืองล้มตายเป็นจำนวนมาก และพ่อเอโดนก็ต้องสูญเสียภรรยาคนที่สองไป จากการทิ้งระเบิดทางอากาศแบบสุ่มเดาของรัฐบาลเวียงจันทน์ รวมจำนวนระเบิดที่ทิ้งถึง 2,080,000 ตัน ทำให้พื้นที่ในลาวตอนใต้ ทางสายภูหลวง หมู่บ้านที่เลาะเลียบมาทางแม่น้ำเซกอง รวมถึงบริเวณที่ราบสูงบอละเวนในบางส่วนที่อุดมสมบรูณ์ด้วยแร่ธาตุอาหารพืชและสัตว์ ได้รับความเสียหาย ชนเผ่าต่าง ๆ ในแถบเมืองกะลึมพากันหนีตายไปคนละทิศละทาง

---

[35] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ค

ภาพที่ 4 ความหนาแน่นของการทิ้งระเบิด
ที่มา: ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ (2542: 302 อ้างถึง Annual Report, 1999)

จากการทิ้งระเบิดอย่างหนักทำพ่อเอโดนพร้อมกับภรรยาคนแรก ต้องอพยพถิ่นฐานหนีภัยสงครามจากบ้านโดนที่ตั้งอยู่เหนือทางเมืองกะลึม แขวงสาละวัน (ปัจจุบันอยู่ในเขตแขวงเซกอง) หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แก่งลาหรือวังลา” เพื่อเอาชีวิตรอดและต้องระหกระเหินเร่รอนหลบภัยไปตามที่ต่าง ๆ นานถึง 16 ปี ก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในตัวเมืองปากเซ แขวงจำปาสักในปี พ.ศ. 2513 เพราะเป็นพื้นที่ปลอดจากการทิ้งระเบิดของรัฐบาลเวียงจันทน์

หลังจากสงครามสิ้นสุดลง ในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลเวียงจันทน์ก็ได้ปราชัยต่อฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาว โดยกองกำลังปลดปล่อยประชาชนเข้ายึดเวียงจันทน์และหลวงพระบางได้สำเร็จ สงครามที่ยืดเยื้อมาถึง 21 ปี ก็ได้สิ้นสุดลง นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ลาวที่กองกำลังบรรดากลุ่มชนเผ่าได้รับชัยชนะอย่างถาวร ทำให้ชาติลาวพ้นจากระบอบศักดินาและเมืองขึ้นกลายเป็นประเทศเอกราชและประชาธิปไตย แต่เหตุการณ์นี้ได้สร้างความหายนะอย่างใหญ่หลวง ต่อระบบ

สังคมชนเผ่ากะตู้ และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชนเผ่ากะตู้โดยส่วนใหญ่ได้มาตั้งหลักฐานทำกินแบบถาวรจวบจนถึงปัจจุบัน

ดังเช่น พ่อเอโดนที่ยังคงปักหลักอยู่แขวงจำปาสักต่อไปอีก 6 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2524 ขณะนั้นพ่อเอโดนมีอายุได้ 52 ปี รัฐบาลที่นำโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้จัดสรรที่ทำกินใหม่ โดยเอาพื้นที่โดยรอบภูเพียงบอละเวนซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศใกล้เคียงกับถิ่นฐานเดิมของชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ ซึ่งพ่อเอโดนเป็นบุคคลแรกที่มาอาศัยในพื้นที่เมืองบาเจียงจะเลินสุก และตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านโดน(เทิง) โดยใช้ชื่อเดียวกันกับบ้านโดนทางเมืองกะลึม

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ทราบว่า ชนเผ่ากะตู้มีหลักแหล่งที่อยู่อาศัยกระจัดกระจายคลอบคลุมไปทั่วพื้นที่อาณาบริเวณเขตลาวตอนใต้ บางก็จะอาศัยอยู่ปะปนกันไปจากหลาย ๆ ชนเผ่ามาอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน ได้แก่

บ้านห้วยหุนใต้ เมืองเลางาม แขวงสาละวัน

บ้านถ้ำเด้ง และบ้านโดน เมืองกะลึม (เอ โดนอาหล่า, 2549: สัมภาษณ์) แขวงเซกอง

บ้านกันดอน เมืองท่าแตง แขวงเซกอง

บ้านโดน(เทิง) เมืองบาเจียงจะเลินสุก (รวมหลายเผ่า มีเผ่ากะตู้ เผ่าแงะ เผ่าละเวน เผ่าเตรียง เผ่าตะโอ้ย เป็นต้น) แขวงจำปาสัก (ที่อยู่ใหม่ของพ่อเอ โดนอาหล่า พื้นที่ทำวิจัย)

ซึ่งแหล่งที่อยู่อาศัยของลาวเทิงจากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมานี้ บางแห่งก็เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชนเผ่ากะตู้แต่เดิม ไม่ได้โยกย้ายไปไหน อย่างเช่น บ้านโดน บ้านถ้ำเด้ง เมืองกะลึม แขวงเซกอง และบางแห่งก็เป็นที่อยู่อาศัยใหม่ อย่างเช่น บ้านห้วยหุน เมืองเลางาม แขวงสาละวัน บ้านกันดอน เมืองท่าแตง แขวงเซกอง และบ้านโดน เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก หลังเกิดผลกระทบทางการเมืองการปกครอง เมื่อครั้งฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง ได้กวาดต้อนลาวเทิง เกณฑ์แรงงานมาสร้างถนนเพื่อการคมนาคม และเป็นแรงงานในการปลูกกาแฟเพื่อนำไปจำหน่ายในประเทศตะวันตก ประกอบกับสภาวะสงครามช่วงสงครามปฏิวัติลาว ลาวเทิงได้อพยพโยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานในเมืองปากเซเพื่อความปลอดภัยจากการทิ้งระเบิดทางอากาศ

ภาพที่ 5 แหล่งที่อยู่อาศัยใหม่ของชนเผ่ากะตู้ ในอาณาบริเวณที่ราบสูงบอละเวน
ที่มา: ดัดแปลงจากแผนที่ Google Earth

เมื่อสงครามได้สงบลง บางกลุ่มได้กลับไปยังถิ่นฐานเดิมที่อพยพมา และบางกลุ่มได้ตั้งหลักปักฐานอยู่ที่ภูเพียงบอละเวน ซึ่งพื้นที่นี้มีสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศไม่แตกต่างจากถิ่นที่อยู่อาศัยแต่เดิม และรัฐบาลได้จัดสรรที่ดินที่ทำกินในการเพาะปลูกพืชไร่ พืชสวน ในอาณาบริเวณภูเพียงบอละเวน เขตพื้นที่นี้จึงกลายเป็นที่อยู่อาศัยแบบถาวร

ดังกรณีของพ่อเอ โดนอาหล่า ก็เป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากภัยสงคราม ซึ่งในขณะนั้นพ่อเอโดนมีอายุได้ 25 ปี ต้องอพยพถิ่นฐานมาพร้อมกับภรรยาคนแรก หนีภัยสงครามจากบ้านโดนที่ตั้งอยู่เหนือทางเมืองกะลึม แขวงสาละวัน (ปัจจุบันอยู่ในเขตแขวงเซกอง) หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แก่งลาหรือวังลา” เพื่อเอาชีวิตรอดและต้องหลบภัยไปตามที่ต่าง ๆ นานถึง 16 ปี ก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในตัวเมืองแขวงจำปาสักในปี พ.ศ. 2513 เพราะเป็นพื้นที่ปลอดจากการทิ้งระเบิดของรัฐบาลเวียงจันทน์

เมื่อพ่อเอโดน ได้หลบภัยสงครามอยู่ในแขวงจำปาสักเป็นระยะเวลา 5 ปี ในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลเวียงจันทน์ก็ได้ปราชัยต่อฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาว โดยกองกำลังปลดปล่อยประชาชนเข้ายึด

เวียงจันทน์และหลวงพระบางได้สำเร็จ สงครามที่ยืดเยื้อมาถึง 21 ปี ก็ได้สิ้นสุดลง ชนเผ่าบางกลุ่มก็จะกลับถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนที่จากมา และบางกลุ่มก็ยังคงยึดหลักปักฐานอยู่ที่เดิมไม่ไปไหน

หลังจากสงครามสิ้นสุดลง พ่อเอโดนก็ยังคงอยู่แขวงจำปาสักต่อไปอีก 6 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2524 ขณะนั้นพ่อเอโดนมีอายุได้ 52 ปี รัฐบาลลาวนำโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้จัดสรรที่ดินให้กับผู้คนบรรดาเผ่าต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากสงครามและไม่ได้ย้ายกับไปถิ่นฐานเดิมให้มีที่ทำกิน ส่วนพ่อเอ โดนอาหล่า ซึ่งเป็นคนกะตู้ก็ได้รับการจัดสรรที่ทำกินและที่อยู่อาศัยใหม่อยู่ในเขตพื้นที่เมือง บาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก ในปี พ.ศ. 2524 และตั้งชื่อที่อยู่ใหม่นี้ว่า “บ้านโดน”[36] โดยใช้ชื่อเดียวกันกับบ้านโดน ทางเมืองกะลึม

ชนเผ่ากะตู้ในบริบททางวัฒนธรรม

ถึงแม้ว่ารัฐบาล สปป.ลาว ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2518 และได้ประกาศให้วัฒนธรรมฮีตคองประเพณี ตลอดจนภาษาและตัวหนังสือของชนกลุ่มลาวลุ่ม ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของ สปป.ลาว เป็นภาษาประจำชาติ แต่ภาษาพูดและฮีตคองประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า ก็ยังได้รับการเอาใจใส่รักษาและอนุญาตให้ใช้ได้อย่างเสรี โดยการสร้างจิตสำนึกให้ชนเผ่าต่าง ๆ มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมชนเผ่าของตนเอง ให้สิทธิแก่ชนเผ่าทุกชนเผ่าในการปกปักรักษาฮีตคองประเพณี และวัฒนธรรมของตน โดยเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ไม่คิดที่จะลบล้างฮีตคองประเพณีของชนเผ่าต่าง ๆ ที่เชื่อถือกันมาแต่โบราณ

โดยจัดระเบียบพร้อมกับนโยบายการปกครองให้ชนเผ่าต่าง ๆ มีสิทธิเสมอภาคกัน ตามรัฐธรรมนูญและกฎระเบียบแห่งชาติ หมวดที่ 4 ว่าด้วย สิทธิและพันธะพื้นฐานของพลเมือง มาตรา 35 บัญญัติไว้ว่า “พลเมืองลาวโดยไม่จำแนกหญิงชาย ฐานะทางด้านสังคม ระดับการศึกษา ความเชื่อถือ และชนเผ่าล้วนแต่มีความเสมอภาคต่อกฎหมาย” และ มาตรา 43 บัญญัติไว้ว่า “พลเมืองลาวมีสิทธิเสรีภาพในการเชื่อถือ หรือนับถือศาสนา” (รัฐธรรมนูญ และกฎระเบียบแห่งชาติลาว แปลโดย ผู้วิจัย, 2550)

---

[36] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่ากะตู้

ระบบครอบครัวของชนเผ่ากะตู้เป็นระบบหมุนเวียน คือ เริ่มจากครอบครัวเดี่ยวไปสู่ครอบครัวขยายและเวียนไปครอบครัวเดี่ยวสู่ครอบครัวขยายหมุนเวียนเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ชนเผ่ากะตู้มีการแต่งงานอยู่กินแบบสามีภรรยาคนเดียว หรือแบบสามีหนึ่งคนกับภรรยาหลายคน ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความเกี่ยวพันกับรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนของชนเผ่ากะตู้ด้วย

ชนเผ่ากะตู้ มีการจัดระเบียบครอบครัวและควบคุมสังคมคนภายในครอบครัวเป็นอย่างดี โดยฝ่ายชายสามารถแต่งงานมีภรรยาได้หลายคน เมื่อมีลูก ลูกชายจะแต่งงานแล้วนำภรรยามาอยู่ในครอบครัวร่วมกับพ่อแม่ อาศัยอยู่ในบ้านหลังเดียวกันขยายจนกลายเป็นบ้านหลังใหญ่ขึ้น และเมื่อมีสมาชิกเพิ่มจำนวนมากขึ้น บ้านที่ขยายก็ไม่เพียงพอต่อการอยู่อาศัย ก็จะออกไปสร้างเรือนใหม่เป็นครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยายหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ

ภาพที่ 6 พ่อเอ โดนอาหล่า (ซ้าย) กับนางดุ ภรรยาคนแรก และคนปัจจุบัน
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ค่านิยมการมีภรรยาหลายคนของชนเผ่ากะตู้ ในสังคมของชนเผ่ากะตู้ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคนพร้อมกัน อาศัยอยู่ในเรือนเดียวกันได้ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติ และไม่ใช่แต่ชนเผ่ากะตู้เท่านั้นที่สามารถมีภรรยาได้หลายคน ชนเผ่าอื่น ๆ ก็สามารถมีภรรยาหลายคนได้เช่นกัน แต่ไม่ใช่ทุกคนที่จะมีได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัวแต่ละคนด้วย หรือภาษาลาวว่า “ฮ่างมี”(มั่งมีร่ำรวย) ความฮ่างมีจำนวนวัว ควายที่เลี้ยง ฮ่างมีเงินทอง ที่สามารถเลี้ยงดูได้ และต้องขึ้นอยู่กับการยอมรับของคนภายในครอบครัวและสังคมด้วย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สังคมเผ่ากะตู้มีคือ “การยอมรับ” ยอมรับจากสังคมในชนเผ่า ยอมรับจากสมาชิกภายในครอบครัวให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์

ดังกรณีของพ่อเอ โดนอาหล่า ที่เริ่มแต่งงานตั้งแต่อายุ 20 ปี มีภรรยา 2 คน คนแรกและคนปัจจุบันชื่อ “ดุ โดนอาหล่า” อายุ 67 ปี คนที่สองชื่อ “ห่ม โดนอาหล่า” มีลูกด้วยกันทั้งหมด 12 คน ลูกที่เกิดจากภรรยาคนแรกมี 10 คน เสียชีวิตไป 3 คนเป็นชาย 2 คน เป็นหญิง 1 คน คงเหลือ 7 คน ลูกที่เกิดจากภรรยาคนที่สองมี 2 คน เป็นผู้ชายทั้งหมด และได้เสียชีวิตไปแล้วทั้งสองคน โดยลูกทั้ง 5 คน ที่เสียชีวิตไปสาเหตุมาจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งสิ้นในปัจจุบันพ่อเอโดนใช้ชีวิตคู่อยู่กับนางดุ กับลูก ๆ ที่ยังมีชีวิตอยู่ 7 คน แบ่งเป็นผู้ชาย 2 คน ผู้หญิง 5 คน ลูกแต่ละคนได้เรียนหนังสือหมดทุกคน และได้ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา และรับจ้าง ตามรายนามต่อไปนี้

1. นางนอก แต่งงานแล้ว มีลูก 8 คน เสียชีวิตไป 1 คน
2. นางนุ แต่งงานแล้ว มีลูก 5 คน เป็นผู้ชาย 2 คน เป็นผู้หญิง 3 คน
3. นางนะ แต่งงานแล้วและได้หย่าร้าง มีลูก 1 คน
4. นางใน แต่งงานแล้วและได้หย่าร้าง มีลูก 2 คน
5. นางเกษ แต่งงานแล้วและได้หย่าร้าง เพราะเป็นโรคประสาท มีลูก 3 คน
6. ท้าวนัง แต่งงานแล้ว มีลูก 5 คน เป็นผู้ชาย 2 คน เป็นผู้หญิง 3 คน ทำงานอยู่ในน้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง
7. ท้าวนึก ยังไม่ได้แต่งงาน จบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมปีที่ 6 ในบรรดาลูกทั้ง 7 ที่เหลืออยู่ของพ่อเอโดน ท้าวนึกเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงกว่าพี่ ๆ ทุกคน ปัจจุบันทำงานสวนยาง และไร่กาแฟ ของนายทุนเวียดนาม

ภาพที่ 7 ท้าวนัง (ซ้าย) และท้าวนึก (ขวา)
ที่มา: บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2550)

ปัจจุบันลูกทั้ง 7 คน ยังอาศัยอยู่ที่บ้านโดนเทิง และได้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามเท่าที่จะหาทำได้ในระแวงนั่น ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะอยู่บ้านคอยเฝ้าเรือน ปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ และดูแลลูกที่ยังเล็กไม่ได้ออกไปไหน ส่วนผู้ชายจะออกไปรับจ้างทำงานไร่กาแฟกับนายทุนเวียดนาม และทำงานในอุทยานบาเจียง ซึ่งเป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของครอบครัว เพราะจะได้รับค่าตอบแทน เป็นจำนวนเงินที่จะนำไปซื้อหาเครื่องอุปโภค บริโภคต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้

แม้ว่ากะตู้จะมีภรรยาหลายคน มาอาศัยอยู่ภายใต้หลังคาเรือนเดียวกัน แต่พวกเขาจะไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง และการประพฤติผิดศีลธรรมต่อครอบครัวอื่น โดยโครงสร้างครอบครัวเผ่ากะตู้ กำหนดให้สามีเป็นหัวหน้าครอบครัว แม้จะมีภรรยาอยู่ด้วยกันหลายคน เมื่อสามีจะร่วมหลับนอนกับภรรยาคนใดเป็นพิเศษ ภรรยาคนอื่น ๆ ที่อยู่ในบ้านนั้นไม่ได้ถือว่าเป็นการหลบหลู่ตนเอง เพราะต่างถือเป็นหน้าที่ที่ภรรยาทุกคนจะต้องดูแลสามี ส่วนบุตรที่เกิดมาไม่ว่ากับภรรยาคนไหน ภรรยาคนอื่น ๆ ทุกคนจะต้องถือเสมือนว่าเป็นลูกของตนเองด้วยความ “ฮักแพงกัน” จะตีหรือดุด่ากันไม่ได้เด็ดขาด เพราะผิดผี ผิดฮีตคองของผีเรือน ซึ่งเป็นความผิดอันร้ายแรง

สถาบันครอบครัวของชนเผ่ากะตู้มีความมั่นคงมาก ไม่พบว่ามีกรณีหย่าร้าง ยกเว้นชุมชนอื่นมาแต่งงานกับพวกเขา เช่น นางนะ นางใน และนางเกษ ลูกสาวของพ่อเอโดน ที่ได้แต่งงานกับคนเผ่าอื่น ๆ และได้เลิกลากันไปในที่สุด แต่สำหรับคนกะตู้แล้วหากจะหย่าร้างก็คือ การต้องเสียตัว

ควายจำนวนเท่ากับจำนวนควายที่สู่ขอแต่งดองเพื่อแปงฮีต ดังนั้นจำนวนควายดังกล่าวแทนที่จะนำไปใช้แปงฮีตเพื่อการหย่าร้างซึ่งไม่เกิดผลดีทางเศรษฐกิจเพราะผู้หญิงคือ กลุ่มผู้ผลิต ฝ่ายชายมักจะนำควายที่มีไปแต่งงานคนอื่นมาเพิ่มเติมให้ครอบครัวของตน เพื่อจะได้ทั้งเป็นภรรยาและได้แรงงาน เพื่อการผลิตเพิ่มเติมขึ้นอีกด้วย ในขณะเดียวกันภรรยาคนอื่นก็เห็นดีในส่วนนี้ เพราะพวกเขาจะได้มีคนมาช่วยแบ่งเบาภาระการงานอีกแรงหนึ่ง จึงกล่าวได้ว่า หากได้แต่งงานแล้วไม่มีสิ่งใดจะพรากพวกเขาจากครอบครัวได้เว้นแต่ความตาย

ภาษาของชนเผ่ากะตู้

ชนเผ่าต่าง ๆ ในกลุ่มลาวเทิงมีรากศัพท์ทางภาษาที่คล้ายคลึงกันมาก อาจเป็นเพราะว่าชนเผ่าเหล่านี้ได้มีการติดต่อและแต่งงานข้ามเผ่า การสัมผัสภาษาและการผสมผสานทางวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดการแทรกแซง การยืม การปน การแลกเปลี่ยนผสมผสาน ก็เป็นได้

ภาษากะตู้เป็นภาษาที่จัดอยู่ในหมวดตระกูลภาษามอญ-เขมร เป็นสายมอญ-เขมรตะวันออก ซึ่งมีอยู่ 4 สาขา คือ เปียริก เขมร บัฮนาริก และกะตูอิก ภาษากะตู้อยู่ในสาขากะตูอิก โดยมีชนเผ่าที่อยู่ในสาขากะตูอิก ได้แก่ ตรี กะตาง ส่วย (เลางาม) ปะก็อฮ (ปะโกะ, ผู้วิจัย) ตะโอย แงะ (เกรียง) จะต็อง กะตู้ ตรีว (ตะรีว ตะลีว) และด้ากกัง (ธีระพันธ์ ล.ทองคำ, 2544: 113)

ชนเผ่ากะตู้มีภาษาพูดเป็นของตนเองที่เป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ ซึ่งยังคงรักษาไว้อย่างเหนียวแน่น โดยจะใช้พูดเป็นปกติอยู่ในชีวิตประจำวันของตนเองตลอดมาหลายชั่วอายุคน ชนเผ่ากะตู้เชื่อว่าภาษาพูดที่ตนใช้อยู่นี้เป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเทพพระเจ้าได้ดลบันดาลให้พวกเขา ด้วยเหตุนี้ชนเผ่ากะตู้จึงได้อนุรักษ์วัฒนธรรมทางภาษาโดยการสืบทอดให้กับลูกหลาน เพราะกลัวว่าต่อไปในภายภาคหน้า วัฒนธรรมภาษาของลาวลุ่มจะเข้ามาแทรกแซง และทำให้ภาษากะตู้สูญหายไป อีกทั้ง ความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามทางภาษา ที่ทำให้คำที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำอาจจะสูญหายไปได้ เช่น คำว่า “ช้าง” ภาษากะตู้จะเรียกว่า “อะเจียง” แต่เนื่องจากช้างเป็นสัตว์ป่าขนาดใหญ่ ที่อาจเป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ บางชนเผ่าจึงถือเป็นคำต้องห้าม หรือหลีกเลี่ยงการพูดคำนี้ และมาใช้คำอื่นแทน จึงอาจทำให้คำว่า “อะเจียง” หายไปในที่สุด

ภาษาพูดของคนกะตู้ที่เป็นคำพูดแต่เดิม เป็นภาษาคำพูดที่เกิดขึ้นมาพร้อมคนกะตู้ เป็นภาษาพูดที่เป็นเสมือนมรดกที่ตกทอดมาแต่บรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น ภาษาพูดที่มักจะได้ยินอยู่บ่อย ๆ

ที่มีการออกเสียงที่คล้ายคลึงกันอย่างเช่นคำอุทาน ภาษาลาว ปัดโท! (ปัทโธ่!) ภาษากะตู้ว่า ปะโท!(ปะโท!) ภาษาลาว ໂอ้ย! (โอ นอ!) ภาษากะตู้ว่า โอ้ย! (โอ นอ!) ภาษาลาว โย้ว! (โย้ว!) ภาษากะตู้ว่า โยฮ! (โยฮ!) ภาษาลาว เอ๋! (เอย!) ภาษากะตู้ว่า เอ๋! (เอย!) เป็นต้น

ถึงชนเผ่ากะตู้จะมีภาษาพูดเป็นของตนเอง แต่กลับไม่มีภาษาเขียนที่เป็นตัวอักษรใช้เอง เช่นเดียวกันกับชนเผ่าลาวเทิงเผ่าอื่น ๆ และสาเหตุที่ชนเผ่ากะตู้ไม่มีตัวอักษรใช้นั้น ได้มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาโดยเชื่อว่า “เมื่อก่อนนั้นคนทุกเชื้อชาติเป็นพี่น้องมีเชื้อสายเดียวกันไม่ว่าจะเป็น ไทย ลาว ลุ่ม เวียดนาม โดยมีชนเผ่าลาวเทิงเป็นอ้ายกก (พี่คนโต) ลาวลุ่ม เป็นน้องคนที่ 1 เวียดนาม เป็นน้องคนที่ 2 ไทยเป็นน้องหล้า (น้องคนสุดท้อง) ซึ่งแต่ละคนก็มีภาษาเขียนเป็นของตนเองรวมถึงภาษาของชนเผ่าด้วย โดยที่ชนเผ่าเป็นอ้ายกก ก็จะเขียนตัวอักษรไว้บนหนังวัว หนังควาย คนลาวลุ่ม กับคนไทย จะเขียนไว้บนใบลาน คนเวียดนามจะเขียนไว้บนดิน แต่เนื่องจากชนเผ่าลาวเทิงได้เขียนไว้บนหนังวัว หนังควาย เลยถูกหมาคาบไปกินหมด จึงทำให้ไม่มีตัวอักษรใช้แต่นั้นมา และคนเวียดนามเขียนไว้ที่ดินก็ถูกไก่เขี่ยแต่ตัวหนังสือก็พออ่านได้ ส่วนคนลาวลุ่ม และคนไทยเขียนไว้ที่ใบลานก็ยังคงอยู่ทุกวันนี้ และยังเชื่อว่าตัวหนังสือขอมนั้น เป็นของชนเผ่าลาวเทิง (อ้ายกก) มาก่อน (เอ โดนอาหล่า, 2550: สัมภาษณ์)

จากความเชื่อในเรื่องเล่าดังกล่าว ส่งผลให้ชนเผ่ากะตู้คิดว่าภาษาเขียนของตนเคยมีอยู่จริง แต่ได้สูญหายไปแล้ว ซึ่งภาษาเขียนของชนเผ่ากะตู้ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้นำเอาพยัญชนะอักษรลาว หรือพยัญชนะอักษรของเวียดนามมาแทนคำสะกดตามการออกเสียง โดยผู้วิจัยจะแบ่งประเภทของคำในภาษากะตู้ ตามชนิดของคำ ได้แก่ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำสันธาน คำอุทาน และประเภทของคำในภาษาไทย ได้แก่ คำมูล คำประสม คำซ้อน คำซ้ำ ดังนี้

ชนิดของคำในภาษากะตู้

คำนาม คือ คำที่ใช้เรียกชื่อ คน สัตว์ สิ่งของ อาการ สภาพ และลักษณะสถานที่ ทั้งสิ่งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ตัวอย่างเช่น

ตะคูย (ตะคูย)	แปลว่า	คน
อะแซฮ (อะแซฮ)	แปลว่า	ม้า

ꪋꪖꪚꪋ (อะบวด)	แปลว่า	สัตว์
ꪋꪖꪪꪕ (อะชีว)	แปลว่า	ปลา
ꪋꪖ ꪀꪰꪖ (อะ เจ๊ะ)	แปลว่า	นก
ꪋꪖꪣꪴꪗ (อะโอ้ย)	แปลว่า	ไก่
ꪻꪻꪴ (ตีรี้ / ตริ)	แปลว่า	ควาย
ꪀꪖꪑꪗꪀ (กะเตียก)	แปลว่า	ดิน
ꪣꪶꪖꪀ (ด๋ำก)	แปลว่า	น้ำ
ꪋꪖꪫꪶꪑ (อะงิน)	แปลว่า	ลม
ꪋꪴꪪ (อซ)	แปลว่า	ไฟ
ꪖꪋꪜ (แวล)	แปลว่า	บ้าน
ꪗꪊꪊ / ꪗꪶꪊꪊ (ยาง/ย๋าง)	แปลว่า	วิญญาณ
ꪻꪖꪕꪊ (ตะพา)	แปลว่า	ข้าว
ꪋꪴꪀꪑꪗ (อีกมย)	แปลว่า	พ่อ
ꪋꪴꪀꪲ (อีกัน)	แปลว่า	แม่
ꪋꪴꪀꪋꪣ (อีกอน)	แปลว่า	ลูก
ꪋꪴꪌꪋꪀ (อีเยีก)	แปลว่า	ผัว
ꪋꪴꪗꪜ (อีเดียล)	แปลว่า	เมีย
ꪋꪴꪣ (อีนอ)	แปลว่า	พี่
ꪋꪴꪖꪋꪑ (อีแอม)	แปลว่า	น้อง
ꪋꪖꪌꪋ (อะยี)	แปลว่า	ลุง

คำสรรพนาม คือ คำที่ใช้แทนคำนามที่กล่าวมาแล้ว จะใช้คำสรรพนามโดยไม่ต้องกล่าวคำนามซ้ำ ๆ เพื่อทำให้เนื้อความมีความสละสลวยยิ่งขึ้น โดยวางตำแหน่งไว้หลังคำที่ถูกขยาย ตัวอย่างเช่น

ꪇꪪ (กู)	แปลว่า	เรา, ฉัน, ผม, ข้า
ꪋꪖꪪꪪ (อะซู)	แปลว่า	ข้าน้อย, ข้าพเจ้า, ฉัน

ꪮꪫꪱꪶ (อะงาย)	แปลว่า	พวกเขาเหล่านั้น
ꪮꪎ (ออ)	แปลว่า	เขา, ท่าน, มัน
ꪊꪣ (ไม)	แปลว่า	คุณ, ท่าน,เธอ

คำกริยา คือ คำที่แสดงอาการของนามหรือสรรพนามเพื่อให้รู้ว่า นามหรือสรรพนามนั้นทำหน้าที่ใด หรือเป็นการแสดงการกระทำของประธานในประโยค ตัวอย่างเช่น

ꪨꪱ (จา)	แปลว่า	กิน
ꪮꪫꪊꪮ (อะไอ)	แปลว่า	เจ็บ
ꪻꪮꪱꪣ (ตราน)	แปลว่า	เขียน
ꪮꪫꪀꪖꪮ (อะก็ฮ)	แปลว่า	เห็น
꪿ꪖꪮ (ยุฮ)	แปลว่า	หิวต้องการ อยาก
ꪌꪒꪀ (เยีก)	แปลว่า	ชน
ꪖꪗ (บิจ)	แปลว่า	นอน
ꪀꪗꪮ (เงิว)	แปลว่า	นั่ง
ꪌꪒꪶ (เยิง)	แปลว่า	ยืน
ꪖꪜꪮ (ปัร)	แปลว่า	บิน
ꪀꪜꪮꪶꪮ (กัรลุฮ)	แปลว่า	วิ่ง
ꪒꪖꪣ (ยีม)	แปลว่า	ร้องไห้
ꪀꪫꪨꪶ (กะจัง)	แปลว่า	หัวเราะ
ꪑꪮꪶ (ถ็อง)	แปลว่า	บอกให้

คำคุณศัพท์ คือ คำที่ประกอบคำนาม คำกริยา และคำขยายด้วยกัน เพื่อให้มีคุณลักษณะนามที่เด่นชัดขึ้น บอกขนาด บอกชนิด บอกสีสัน ตัวอย่างเช่น

ꪻꪫ꪿ ꪶꪫ (ตะคูย โละ)	แปลว่า	คนดี
ꪶꪻꪣ ꪑꪮꪶ ꪶꪖꪫ (โตน ถอง โปะ)	แปลว่า	ต้นไม้ใหญ่

ເດັ໋ງ (เด็ง ยียง)	แปลว่า	เรือนสูง
ແພຣ ໂປຣ໋ງ (แพร โปรง)	แปลว่า	ผ้าแดง
ย้า ดึ๊ฮ (ย้าดึฮ)	แปลว่า	ไวขึ้น
ย้า ແจ๊ย (ย้าแจีย)	แปลว่า	ไวมาก
ภัรมัง ແจ๊ย (กัรมัง แจีย)	แปลว่า	ดำมาก

คำสันธาน คือ คำที่ทำหน้าที่เชื่อมความในประโยคให้สมบูรณ์ ตำแหน่งของคำจะอยู่หน้าคำนาม คำสรรพนาม หรือคำกริยา ตัวอย่างเช่น

ฮันอา (อันวา)	แปลว่า	อันว่า
ติ ยัง (ติ ยัง)	แปลว่า	ยัง
ฮัง โค (อังโค)	แปลว่า	แก่, ด้วย, โดย
ตอง (ตอง)	แปลว่า	ต้อง
ตะตัอง (ตะต็อง)	แปลว่า	ต่อ
แอิน (แอิน)	แปลว่า	จาก, จะ
แต (แต)	แปลว่า	แต่
เลิง (เลิง)	แปลว่า	กับ
อา (วา)	แปลว่า	และ

คำอุทาน คือ คำที่เปล่งออกมาเพื่อแสดงอารมณ์ หรือความรู้สึกของผู้พูด คำอุทานส่วนมากจะไม่มีความหมายตรงตามถ้อยคำ แต่จะมีความหมายทางเน้นความรู้สึก ตัวอย่างเช่น

ปะโท!(ปะโท)	ตรงกับคำว่า	ปัทโธ่!
โอ นอ! (โอ นอ)	ตรงกับคำว่า	โอละหนอ!
โยฮ! (โยฮ)	ตรงกับคำว่า	โย้ว!
เอ๊! (เอย)	ตรงกับคำว่า	เอย!

ประเภทของคำในภาษากะตู้

คำมูล คือ คำดั้งเดิมในภาษากะตู้ เป็นภาษาคำพูดที่เป็นมรดกตกทอดกันมาแต่โบราณ อาจจะมีพยางค์เดียวหรือหลายพยางค์ เช่น ᩋᨠᩅᩋ (กะเตียก) แปลว่า ดิน ᨴ᩠ᩋᩋ (ด๋าก) แปลว่า น้ำ ᩍᨠᩋᩢ (อะงิน) แปลว่า ลม ᩍᩫᩈ (อซ) แปลว่า ไฟ ᩍᨠᩋᨧᩮᨠ(อะเจ็ะ) แปลว่า นก ᩍᨠᩋᨿᩫᩈ (อะยีซ) แปลว่า หนาว ᩍᨠᩋᩣᩍ (อะไอ) แปลว่า เจ็บ ᨧᩋ (จา) แปลว่า กิน ᩍᩢᨴ (อัด) แปลว่า อยู่ ᩍᩫᨧ (เวีจ) แปลว่า ไป ᩍᨠᩋᨲᩮᨠ (อะโตะ) แปลว่า แดด,ร้อน

คำประสม คือ คำที่สร้างจากคำมูลตั้งแต่สองคำขึ้นไปมาประสมกันอาจเป็นคำกะตู้แท้หรือคำที่มาจากภาษาอื่น ทำให้เกิดความหมายใหม่ หรือมีความหมายเดิมอยู่บ้าง คำประสมนี้มักจะเป็นคำนามหรือคำกริยา ตัวอย่างเช่น

ᩋᨠᩅᩋ ᨲᩋᩋ (กะเตียก ตาง)	แปลว่า	ดินสวน
ᨴ᩠ᩋᩋ ᩍᨠᩋᨲᩮᨠ (ด๋าก อะโตะ)	แปลว่า	น้ำร้อน
ᨲᨠᩋ ᩍᨠᩋᨲᩮᨠ (ตะพา อะโตะ)	แปลว่า	ข้าวร้อน
ᨲᨠᩋᨿ ᨲᩥᩢ᩠ (ตะกอย ตีรี้/ตริ)	แปลว่า	เขาควาย
ᩍᨠᩋᨶᩮ ᨣᩢᨻ (อะรอ เด็บ)	แปลว่า	ข้าวเหนียว
ᨴ᩠ᩋᩋᩋᩫᩁ (ด๋ากกอน)	แปลว่า	น้ำแข็ง
ᨣᩢᨻ ᨦᩢᩁ (เด็บ งัน)	แปลว่า	ข้าวอุ่น ๆ

คำซ้อนที่ใช้ในภาษากะตู้ คือ การนำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือเป็นไปในทำนองเดียวกันซ้อนเข้าคู่กัน ไม่ใช่การสร้างคำเพื่อเรียกสิ่งใหม่แต่เป็นการซ้อนเพื่อไขความ ตัวอย่างเช่น

ᩍᩋᨶᩈ ᩋᨶᩣᨦ (อารุซ กรูง)	แปลว่า	ป่าดงพงไพร
ᨣᩢᨦ ᨣᩢᨤᩢᩃ ᨣᩢᩅᩢᩃ ᩈᩍᨦ (เด็ง แด็ล แวล ซอง)	แปลว่า	เรือนชานบ้านช่อง
ᩋᨠᩅᩢᩃᨦ ᨸᩢᨶᩋᨦ (กะแลิง ปะราง)	แปลว่า	ถนนหนทาง
ᩍᨲᩋᩫᩁ ᩍᨲᩫᩋ (อีกอน อีเกา)	แปลว่า	ลูกเต้าเหล่ากอ

คำซ้ำที่ใช้ในภาษากะตู้ คือ คำที่เกิดจากการซ้ำเสียงคำเดียวกันตั้งแต่ 2 หน ขึ้นไป เพื่อทำให้เกิดคำใหม่ได้ความหมายใหม่ สัญลักษณ์ที่แทนคำซ้ำของไทยจะใช้ “ๆ” แต่ของภาษากะตู้จะใช้ “ᦺ” ตัวอย่างเช่น

ᦶᦙᦲᦺ (งัน ๆ)	แปลว่า	อุ่น ๆ
ᦶᦟᦲᦙᦲᦺ (กัรมัง ๆ)	แปลว่า	ดำ ๆ
ᦶᦋᦲᦙᦲᦺ (โปรง ๆ)	แปลว่า	แดง ๆ
ᦶᦌᦲᦺ (ย้า ๆ)	แปลว่า	ไวไว

ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างประโยคของคำในภาษากะตู้ที่ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งเขียนด้วยตัวอักษรลาว ประกอบคำอ่าน และแปลไทยมีดังนี้

ภาษากะตู้ว่า ᦟᦱ ᦎᦲ ᦈᦷᦐᦲ (กู-จา-ตะพา)
แปลไทยว่า เรา กิน ข้าว

ภาษากะตูว่า ᦈᦷᦐᦱᦌ ᦎᦲ ᦈᦷᦐᦲ (ตะคูย-จา-ตะพา)
แปลไทยว่า คน กิน ข้าว

ภาษากะตู้ว่า ᦟᦱ ᦷᦈᦟ ᦷᦈᦱᦓ (กู-อะก็ฮ-อะกู้)
แปลไทยว่า เรา เห็น เสือ

ภาษากะตู้ว่า ᦟᦱ ᦷᦈᦟ ᦋᦴᦙ ᦔᦷᦒᦲ ᦋᦴᦐᦷ (กู-อะกัฮ-โตน-ถอง-โปะ)
แปลไทยว่า เรา เห็น ต้น ไม้ ใหญ่

ภาษากะตู้ ᦷᦈᦱᦓ ᦷᦈᦟ ᦈᦲᦓᦲ ᦷᦅᦎ (อะซู-อะกัฮ-ติรี้-บิจ)
แปลไทยว่า ฉัน เห็น ควาย นอน

ภาษากะตู้ ꪋꪎꪱ ꪐꪮꪊ ꪋꪎꪮꪫ ꪗꪗ ꪗꪗ (อีกัน-ถ็อง-อิกอน-เดิง-เด็ง)
แปลไทยว่า แม่ บอกให้ ลูก เฝ้า เรือน

ภาษากะตู้ ꪜꪱ ꪗꪖꪉ ꪣꪮꪊꪣꪱꪫ ꪮꪖꪫ ꪣꪱꪫ ꪑꪸꪒ ꪣꪱꪫ ꪑꪸꪒ ꪑꪸꪒ ꪑꪸꪒ
(กู เวิจ โฮเฮียน เพือ เฮียน กัรตะราน)
แปลไทย เรา ไป โรงเรียน เพื่อ เรียน หนังสือ

ปัจจุบันชนเผ่ากะตู้ที่อาศัยอยู่ใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาลาวลุ่มซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ ตามที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญลาว ในการสื่อสารกันโดยทั่วไปกับบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เป็นคนกะตู้ด้วยกันเอง จึงทำให้เกิดการผสมผสานทางภาษา และรู้จักกันทั่วไปเช่นคำว่า พ่อ แม่ อ้าย น้อง ป้า (อะมา) ลุง (อะยี) ดิน (กะเตียก) น้ำ ไฟ ลม ยืน ย่าง (เดิน) นั่ง นอน เป็นต้น และคนกะตู้ยังได้ใช้ภาษาคำศัพท์ใหม่ที่มาจาก ภาษาลาว และภาษาถิ่นอื่นมากขึ้น เช่นคำว่า สาธารณรัฐ ประเทศ นคร กรรมกร กสิกรรม หัตถกรรม ยุติธรรม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคนิค เป็นต้น

สถาปัตยกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านชนเผ่ากะตู้

สถาปัตยกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของชนเผ่ากะตู้ มีหลายอย่างที่สร้างขึ้นแบบกายภาพโบราณโดยเรียนรู้สืบทอดกันมาจากการลอกเลียนแบบและบอกเล่า เช่น การสร้างบ้านเรือน หอกวานหรือหอก้วน เครื่องประดับ การวาดลวดลายหน้ากาก การวาดและแกะสลักเป็นรูปตุ๊กตา รูปคน รูปหญิงสาว รูปหญิงชรา และรูปสัตว์ สิ่งเหล่านี้เป็นศิลปะที่อยู่บนฝาผนังเรือน ฝาแอ้มก้วน โดยใช้ลวดลายของคนกะตู้เอง ตลอดจนข้าวของเครื่องใช้สอยอื่น ๆ ทั่วไป แต่ภายหลังจากสงครามสิ่งเหล่านี้ได้ถูกทำลายไปจำนวนมาก เหลือแต่เพียงภาพความทรงจำเท่านั้น ในปัจจุบันคนกะตู้รุ่นหลังได้นำภาพความทรงจำกลับมารื้อฟื้นและนำมาประดิษฐ์ขึ้นใหม่จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของคนกะตู้ และกลายเป็นสินค้าที่ทำรายได้ในการเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัวได้เป็นอย่างดี

สถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้าง

ภาพที่ 8 หอก้วน (หอผี) สถาปัตยกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของชนเผ่ากะตู้
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

หอก้วน[37] (หอผี) สถาปัตยกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของชนเผ่ากะตู้และชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิง แทบทุกชนเผ่า คนกะตู้มีความเชื่อว่าหอก้วนเป็นที่อยู่ของผีประจำหมู่บ้าน คนกะตู้ต่างให้ความสำคัญกับหอก้วนของตนเองมาก ได้ประดิษฐ์ประดอยสร้างสรรค์งานศิลปะบนฝาแอ้มก้วน (หอกวาน) มีทั้งแกะสลักเป็นรูปคน แกะสลักเป็นรูปสัตว์นานาชนิด มีการวาดลวดลายต่าง ๆ โดยใช้ลวดลายของคนกะตู้เอง ทำให้หอก้วนดูทรงคุณค่าและดูแตกต่างจากบ้านเรือนอื่น ๆ ทั่วไปอย่างสิ้นเชิง

หอก้วน มีลักษณะเป็นเรือนโล่งไม่มีฝากั้น มีแต่หลังคาที่ทำจากหญ้าคาฟ่อน มีเขาควายเสียบไว้ตรงส่วนปลายยอดของหลังคา ตัวเรือนก้วนจะยกสูงจากพื้นดินประมาณ 1 เมตร จำนวน

---

[37] คำว่า ก้วน หมายถึง ศาลาประชาคมกลางหมู่บ้านที่ทั้งด้านอรรถประโยชน์และความเชื่อร่วมกัน กล่าวคือ ก้วนเป็นที่พัก อาคารสันทนาการ ที่ประชุมและที่ประกอบพิธีกรรม ประการสำคัญก้วนเป็นสถาปัตยกรรมที่ลาวเทิงเชื่อว่า เป็นหอผีหรือเป็นที่สิงสถิตของผู้ที่คอยดูแลสมาชิกชุมชนนั้น ๆ (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2548: 103-105)

ของเสาก้วน ขึ้นอยู่กับขนาดของหอก้วน หอก้วนที่มีขนาดเล็กจะใช้เสา 9-10 ต้น ถ้าหอก้วนที่มีขนาดใหญ่ จำนวนเสาก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

หอก้วนจะตั้งอยู่ลานใจกลางหมู่บ้าน โดยคนกะตู้จะปลูกเรือนอาศัยเป็นรัศมีกระจายรายรอบ จนกลายเป็นเอกลักษณ์รูปแบบแผนผังหมู่บ้านของชนเผ่ากะตู้และชนเผ่าอื่น ๆ ในกลุ่มลาวเทิงโดยทั่วไป การมีหอก้วนประจำอยู่กลางหมู่บ้านก็เพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของคนภายในชนเผ่านั้นเอง

แบบบ้านเรือน แบบบ้านเรือนของชนเผ่ากะตู้ มีลักษณะคล้ายกันกับเรือนของชนเผ่าแงะเผ่าตะโอ้ย เผ่ากะตาง และเผ่าเตรียง (เอ โดนอาหล่า, 2550: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 9 เรือนแบบมูลเชื้อของชนเผ่ากะตู้กับเขาควายเสียบหลังคาบ้าน (ขวา)
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

เรือนแบบมูลเชื้อ[38]ของกะตู้ที่ได้แบบอย่างมาจากเมืองกะลึม หลังคาบ้านจะทำจากหญ้าคาฟ่อน เส้นหวาย และเครือไม้ที่นำมาทำโครงสร้างตัวบ้านจะเป็นเครือไม้ที่มีลักษณะพิเศษในการป้องกันไม่ให้มอดกิน ทนแดดทนฝน หลังคาบ้านจะมุงหญ้าที่หนามาก การมุงหนึ่งครั้ง สามารถอยู่ได้นาน 10-20 ปี เมื่อเริ่มผุพังก็จะรื้อสร้างใหม่

[38] เรือนแบบดั้งเดิม

ส่วนเขาควายที่เสียบอยู่บนหลังบ้าน ทำหน้าที่คล้ายกับกาแลในเรือนแบบภาคเหนือของไทย เขาควายที่เสียบอยู่บนหลังคาไม่ว่าจะอยู่ที่หอก้วน หรืออยู่ที่หลังคาบ้าน เป็นสัญลักษณ์แสดงถึงฐานะของเจ้าบ้าน เพื่อแสดงให้เห็นว่าบ้านนี้อุดมสมบูรณ์ ร่ำรวย มีการกินควายทุกปี เรือนของกะตู้ส่วนใหญ่แล้วจะมีเขาควาย ถ้าบ้านเรือนไหนไม่ได้กินควายจะใช้ไม้แทน ในสมัยก่อนนั้น ถ้ามีแขกบ้านแขกเมืองมาเยี่ยมเยือนเขาจะมองขึ้นไปดูบนหลังคาบ้านก่อนว่าบ้านนี้มีเขาควายหรือไม่ ถ้ามีก็แสดงว่าบ้านนี้อยู่ดีกินดี เป็นการอวดความมั่งมีกัน

ภาพที่ 10 บ้านชนเผ่ากะตู้มีสองครัวในหลังเดียวกัน
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

การสร้างบ้านเรือนของกะตู้จะสร้างขึ้นจากวิถีชีวิตที่เกี่ยวโยงถึงสภาวะครอบครัวและสถานะของครอบครัว โดยยึดสมาชิกของบ้านเป็นสำคัญ เช่น วัฒนธรรมการมีเมียหลายคนของเผ่ากะตู้ ทำให้มีสมาชิกของครอบครัวเป็นจำนวนมาก รูปแบบบ้านจึงมีลักษณะแบ่งเป็น 2 ห้องครัวในบ้านหลังเดียวกัน

ในปัจจุบันได้เกิด อุทยานบาเจียง[39] บริเวณน้ำตกผาส้วม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันดับต้นของสปป.ลาวขึ้นมา ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในบ้านโดนเทิงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งมีทั้งผลกระทบในทางบวกและผลกระทบในทางลบ ผลกระทบในทางบวกชนเผ่าเหล่านี้มีที่ทำมาหากิน มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่เข้าป่าเพื่อล่าสัตว์มาบริโภค หรือทำลายป่าสงวนเพื่อการเพาะปลูกเหมือนเช่นเคย ผลกระทบในทางลบ ชนเผ่าเหล่านี้

[39] ดูรายละเอียดในภาคผนวก ข

ได้รับเอาวัฒนธรรมจากบุคคลภายนอก ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวชาวลาวเอง หรือชาวต่างชาติก็ดี ทำให้เกิดการการรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น ผู้คนนิยมใช้เสื้อผ้าตามสมัยนิยมมากขึ้น มีการใช้อุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารแทบทุกชนิด สภาพบ้านเรือนจะนิยมสร้างบ้านเรือนในแบบลาวลุ่มกันเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้น

ภาพที่ 11 บ้านแบบลาวลุ่มของพ่อเอโดน (ซ้ายบน) บ้านของญาติพี่น้อง (ขวาบน) หมู่บ้านโดนเทิง ที่มา: เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2550)

บ้านโดนเทิง เป็นหมู่บ้านที่กำลังเริ่มพัฒนา ชนเผ่าต่าง ๆ ที่มาอาศัยอยู่ได้ละทิ้งบ้านเรือนแบบดั้งเดิมไป บ้านเรือนโดยส่วนใหญ่จะนิยมปลูกสร้างตามแบบสถาปัตยกรรมลาวลุ่มทั่วไปคือ เรือนไม้ยกใต้ถุนสูง หลังคาใช้สังกะสีแทนหญ้าคาฟ่อนเพราะหาซื้อได้ตามท้องตลาดทั่วไป แบบผังของหมู่บ้านจะสร้างบ้านเรือนตั้งเรียงเป็นแนวยาวขนานไปกับถนน ไม่ได้สร้างกระจายล้อมหอก้วนเหมือนที่เคยเป็นมาแต่เดิม แต่การสร้างบ้านเรือนยังคงไว้ซึ่งระบบเครือญาติ โดยบ้านหลังหนึ่งจะอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ถ้าสมาชิกในบ้านเพิ่มจำนวนมากขึ้น จนบ้านที่อยู่มันคับแคบไม่สามารถรองรับต่อจำนวนสมาชิกที่เพิ่มขึ้นได้ ก็จะขยับขยายโดยที่ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งต้องออกไปสร้างบ้านใหม่ และมักจะสร้างอยู่ใกล้ ๆ กันหรืออยู่ในบริเวณเดียวกัน

ภาพที่ 12 ตุ๊กตารูปคนของชนเผ่ากะตู้ บ้านกันดอน เมืองท่าแตง แขวงเซกอง
ที่มา: บ้านกันดอน เมืองท่าแตง แขวงเซกองสปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

รูปสลัก ชนเผ่ากะตู้กับเผ่าตะโอ้ยนั้นต่างมีความสัมพันธ์กันแนบแน่น จึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันมาก เช่น งานหัตถกรรมไม้สลักเป็นรูปคน สัตว์หรือสิ่งของตามความเชื่อถือผีของชนเผ่าตะโอ้ย และเผ่ากะตู้ ซึ่งมีความเชื่อว่า ใช้แทนตัวคนที่เสียชีวิต โดยนำไปไว้บนกองฟอน (เชิงตะกอน) ในพิธีฌาปณกิจศพ (ส่งสกานต์) เนื่องจากสมัยก่อนไม่มีกล้องถ่ายรูป จึงใช้วิธีการแกะสลักไม้แทนตัวคน ในการแกะสลักส่วนใหญ่จะแกะเป็นรูปคนพร้อมเครื่องมือทำมาหากินใส่ไว้ด้วย เมื่อการคมนาคมสะดวกสบายจึงได้มีการนำรูปแกะสลักมาเป็นของแลกเปลี่ยนกันระหว่างชนเผ่า และกลายมาเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้กับตนเองและครอบครัวได้อีกด้วย

เครื่องประดับของชนเผ่ากะตู้

เครื่องประดับเป็นสิ่งที่บ่งบอกและแสดงถึงสถานะของคนที่สวมใส่ และยังเป็นเครื่องลางที่ให้ความเป็นสิริมงคลและปัดเป่าภูตผีสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ได้ ตามคติความเชื่อ

เครื่องประดับทั่วไปของกะตู้ในปัจจุบันได้ถูกแปรเปลี่ยนไปจากเดิมมาก เนื่องจากได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมการนุ่งถือจากกลุ่มชนลาวลุ่ม และคนในชนเผ่ากะตู้เองที่มาอาศัยอยู่ในเมืองจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้เครื่องประดับกลายเป็นสินค้าที่หาซื้อได้ตามท้องตลาดทั่วไป เช่น ต่างหูเงิน-ทองคำ กำไลเงิน-ทองคำ ลูกปัด กำไลข้อมือ เป็นต้น

ภาพที่ 13 เครื่องประดับต่างหูเงิน สร้อยคอและสร้อยข้อมือที่ทำจากลูกปัด
ที่มา: เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

เครื่องประดับที่ถือว่าเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่ากะตู้ คือ ต่างหูเงิน สร้อยลูกปัดผสมกับหินเลือดนก มีตะขอทำจากโลหะที่ขดเป็นลายก้นหอย ภาษาลาวเรียกว่า ลายผักกูด

ผ้าทอชนเผ่ากะตู้ ชนเผ่าลาวเทิงโดยส่วนใหญ่จะมีความชำนาญในการทอผ้ามาก เนื่องจากผ้าถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต และเป็นอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นเผ่าพันธุ์ได้เป็นอย่างดี คนในชนเผ่าลาวเทิงเมื่อก่อนนั้นจะนิยมทอผ้าเก็บไว้ใช้เอง บางก็นำมาเป็นสินค้าแลกเปลี่ยนกับเครื่องอุปโภค บริโภคที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ดังคำขวัญของแขวงเซกอง ในช่วงปีการท่องเที่ยวลาว พ.ศ. 2543 กล่าวว่า

“ปันกอกเผ่าแงะ **ฮ่มเสื้อแซะเผ่ากะตู้**
บ่วงหูใหญ่เผ่าลาวี เชิญเที่ยวงานประจำปีบรรดาเผ่า”

(ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2542: 66)

สิ่งพิเศษของลวดลายผ้าทอชนเผ่า คือ การนำลูกปัดมาทอผสมกับผ้าทำให้เกิดเป็นลายที่แสดงถึงความประณีตในการทอ โดยลวดลายที่นำมาใช้มี 2 แนวคิด

1. ลวดลายที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ สัตว์ต่าง ๆ
2. ลวดลายที่เกิดจากจินตนาการจากสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 14 ลวดลายผ้าทอชนเผ่ากะตู้ ที่ทอผ้าผสมกับลูกปัด
ที่มา: บ้านห้วยหุน เมืองเลางาม แขวงสาละวัน สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ลวดลายผ้าของกะตู้มักจะเป็นลายแฉก ลายขัดกัน และมักจะมีสีสันฉูดฉาด ซึ่งเป็นลายเฉพาะของกะตู้ อย่างเช่น ผ้าซิ่นของผู้หญิง ผ้ากะเตี่ยว เสื้อแขนลายเป็นแฉกตั้ง แต่ละลายต่างมีความหมายที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่ากะตู้ ที่แสดงออกมาทางศิลปหัตถกรรมโบราณเป็นงานศิลปะอย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงภูมิปัญญาดั้งเดิม

ภาพที่ 15 ลายผ้าสีแดงสดสลับลายดำ (ซ้าย) และเสื้อปอกกะเจา (ขวา) เอกลักษณ์ที่ไม่มีใครเหมือน
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ภาพที่ 16 การทอผ้าด้วยกี่เอวที่ผูกติดกับลำตัว กรรมวิธีแบบดั้งเดิมของชนเผ่าลาวเทิง
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

การนุ่งห่มเสื้อผ้าของผู้หญิงเป็นเครื่องหมาย หรือ อัตลักษณ์ของเผ่ากะตู้เป็นการจำแนกลักษณะท้องถิ่น ที่เข้าใจได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของเผ่ากะตู้มาแต่โบราณ ซึ่งคนเมื่อก่อนนั้นได้พูดเกี่ยวกับการนุ่งเสื้อผ้า จนถึงการตำหูกทอผ้าว่าสามารถที่จะรู้ได้ว่าเป็นของใครโดยดูจากสีสัน และลวดลายก็จะรู้ได้ทันทีว่าเป็นของเผ่ากะตู้

ในขณะที่ฝ่ายชายออกไปเข้าป่าล่าสัตว์ ฝ่ายหญิงออกไปทำไร่ และทำอาหาร เมื่อยามว่างจากงานไร่ของฝ่ายหญิง ก็จะทอผ้าด้วยกี่มือที่คล้องหูกไว้กับเอว[40] ผู้หญิงกะตู้จะได้รับการถ่ายทอดและฝึกให้รู้จักการทอผ้ามาตั้งแต่เด็ก และจะทอจนถึงวัยสาว ในอดีตการทอผ้าของผู้หญิงกะตู้ เพื่อตอบสนองการนุ่งถือ หรือการสวมใส่ของตนเองและสมาชิกครอบครัว เพื่อเตรียมใช้ในพิธีแต่งงานของตนอีกด้วย สมกับที่ว่าเป็นภาษากะตู้โบราณว่า “ถ้าว่าพวกหญิงกะตู้ เขาเจ้าคว่ำมือแล้ว คนเรามักเห็นเป็นลาย แต่ในเมื่อพวกแม่หญิงกะตู้หงายมือขึ้น คนเราก็จะเห็นเป็นฝ้าย แล้วเขายังยกย่องว่าพวกแม่หญิง คือ คนที่ดูหมั่นขยันเพียรแท้” (คำเลื่อน สุลาวัน, ทองเพ็ด กิ่งสะดา และ Costello, 1996: 24)

---

[40] การทอผ้าด้วยกี่เอวที่ผูกติดกับลำตัว เป็นกรรมวิธี แบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ เป็นวิธีที่สะดวกต่อการเคลื่อนย้ายเดินทาง สามารถเก็บได้ง่าย พกพาสะดวก

แต่ปัจจุบันคนกะตู้เองแทบจะไม่ได้สวมใส่ผ้าทอดังกล่าว เพราะเปลี่ยนไปสวมใส่ผ้าทอแบบลาวลุ่ม และผ้าซิ่นโรงงานจากประเทศไทยแทน แต่การทอผ้าของกะตู้กลับเป็นรายได้สำคัญของชุมชน เพราะผ้าทอของกะตู้มีตั้งวางขายอยู่ในตลาดสินค้าพื้นเมือง ที่กำแพงนครเวียงจันทน์ โดยพ่อค้าคนกลางจากเมืองสาละวันมารับซื้อไปขายส่งต่ออีกทอดหนึ่ง

หัตถกรรมเครื่องจักสาน

กะพา กะตู้เรียกว่า **อาเจระ** กะพาห่าง กะทอ กะตู้เรียกว่า ซาง กะซาง เป็นเครื่องใช้สอยทั่วไป เมื่ออยู่ไร่ ใช้ใส่ข้าวเปลือก กาแฟ ข้าวโพด ใบชา พริก ใส่พืชผักชนิดต่าง ๆ ใส่สิ่งของได้ทุกอย่างเวลาไปไร่ เมื่อเดินทางเข้าป่าใช้ใส่ฟืน ใส่สมุนไพร ใส่อุปกรณ์ดักสัตว์ ใส่เครื่องป่าของดงต่าง ๆ ใส่สัตว์ที่ยิงหรือดักได้ เมื่ออยู่เรือน เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน ใช้ใส่ข้าวสาร อาหารแห้ง นุ่น และอื่น ๆ และยังใช้ในพิธีกรรม วิธีใช้สะพายติดหลัง

ภาพที่ 17 กะพา หรือ อาเจระ เครื่องใช้สอยสาระพัดประโยชน์ของชนเผ่ากะตู้
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ภาพที่ 18 เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการดำรงชีพ ของชนเผ่ากะตู้
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

กะติบ ก่องข้าว แอบ ใส่ข้าวเหนียวเพื่อเก็บความร้อนได้เป็นอย่างดี

กะโตก กะตู้เรียกว่า **อาตุ๊บ** ที่วางสำรับกับข้าว แบบพา ของอีสาน และขันโตก ของทางเหนือ

กระบุง กะตู้ **จูงกระนร๊อต** ใช้ใส่ข้าวสาร ใส่รำ ใส่พริก ผลไม้ ปลาร้า ทุกอย่าง

กระด้ง กะตู้เรียกว่า **อาตุ๊ง** ใช้ฝัดข้าว ตากข้าวหรือสิ่งของต่าง ๆ

ตุ้ม หรือตุ้มก่อง กะตู้เรียก **อาร๊าม** ใช้ดักปลา เลี้ยงหอย วางในน้ำตามห้วยตามนอง

กระเป๋า หรือ กะแต๊บเงิน .ใส่ของมีค่า ใส่เงิน

ภาพที่ 19 อาดรือ
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

อาดรือ ใช้ใส่สัตว์เช่นกบเขียด กุ้ง หอย ปูปลา ที่หามาได้

วัฒนธรรมการสูบกอกของชนเผ่ากะตู้

ภาพที่ 20 พ่อเอ โดนอาหล่ากำลังยัดกอก (สูบกอก)
ที่มา: เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

การสูบกอก หรือที่คนกะตู้เรียกว่า **“การยัดกอก”** (เอ โดนอาหล่า, 2550: สัมภาษณ์) เป็นยาสูบชนิดหนึ่งที่คนกะตู้นิยมสูบกันมาก

กอก คือ บ้องยาสูบทำจากกระบอกไม้ไผ่มีลักษณะคล้ายบ้องกัญชา ตัวยาสูบจะทำจากใบยาสูบผสมกับน้ำอ้อย นิยมสูบกันมากในวัฒนธรรมชนเผ่ากะตู้และชนเผ่าต่าง ๆ ในกลุ่มลาวเทิง ไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้ใหญ่ คนเฒ่าคนแก่ หรือแม้กระทั้งหญิงมีครรภ์ และแม่ลูกอ่อน

วัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ในการสูบกอก มีส่วนประกอบสำคัญ อยู่ 3 ส่วน คือ ยาสูบ บ้องยาสูบ บั้งรองยาสูบ

ภาพที่ 21 ลักษณะรูปร่างและส่วนประกอบของบ้องยาสูบกอก
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

1. ยาสูบ ชนเผ่ากะตู้จะปลูกยาสูบ เพื่อเอาใบยาที่แก่ได้ที่มาซอยให้เป็นเส้นตากแห้ง มีวิถีกรรมการทำแบบยาเส้นของไทย เมื่อตากจนแห้งแล้วก็นำยาเส้นมาต้มผสมกับน้ำอ้อย โดยการต้มน้ำอ้อยในเดือนก่อน แล้วจึงนำยาเส้นลงไปผสม และเคี่ยวจนกว่าน้ำอ้อยจะเข้าผสมกับเนื้อของยาเส้น เมื่อผสมได้ที่แล้วก็จะเอาออกจากเต้าไฟ ตั้งทิ้งไว้ให้เย็น จะได้ยาเส้นที่เหนียวและมีกลิ่นหอมของน้ำอ้อย การผสมยาเส้นกับน้ำอ้อยนอกจากจะทำให้ยาเส้นมากลิ่นหอมมีรสชาติในเวลาสูบแล้วยังทำให้ยาเส้นติดไฟแบบช้า ถ้าไม่สูบอย่างต่อเนื่องยาเส้นที่ติดไฟอยู่ก็จะดับไปเอง แล้วต้องจุดไฟใหม่เมื่อเวลาที่ต้องการสูบ บั้งหนึ่งสามารถสูบได้นานสูบได้ทั้งครอบครัวเลยทีเดียว

2. บ้องยาสูบ ทำด้วยปล้องไม้ไผ่ตัดปลายปล้องบนออกและแทงทะลุปล้องกลาง เหลือไว้แต่ปล้องท้ายเพื่อไว้ใส่น้ำ การใส่น้ำจะใส่ให้เหนือรูที่เสียบท่อไม้ไผ่เล็ก ๆ พอประมาณ เมื่อเวลาสูบควันจะผ่านน้ำโดยให้น้ำเป็นตัวกรองขี้เถ้าจากควันยาสูบอีกต่อหนึ่งก่อนจะถึงคนสูบ ซึ่งกรรมวิธีนี้มีลักษณะคล้ายกันกับการทำบ้องกัญชา หรือบ้องยาสูบของคนไทย แต่จะแตกต่างกันที่ตัวบ้องยาสูบของคนกะตู้นั้น โดยส่วนใหญ่มักจะตกแต่งและวาดลวดลายไว้ที่ลำตัวปล้อง ด้วยลวดลายตามความพึงพอใจของแต่ละคนอย่างสวยงาม เพราะบ้องยาสูบเปรียบเสมือนของที่มีค่าเป็นสิ่งที่สามารถนำติดตัวไปไหนมาไหนได้

ภาพที่ 22 บั้งรองยาสูบ
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

3. บั้งรองยาสูบ ทำจากไม้ไผ่ที่มีขนาดเล็กกว่าบ้องยาสูบ ซึ่งขนาดอยู่ที่ความพอใจของคนสูบ และตัดตรงส่วนข้อปล้องให้เหลือเพียงข้อสุดท้ายไว้ เพื่อสามารถที่นำยาเส้นผสมน้ำอ้อยมาใส่ในบั้งรอง ตัวบั้งรองยาสูบจะเจาะรูต่อกับท่อไม้ไผ่ขนาดเล็กเท่านิ้วมือผู้ใหญ่แล้วเชื่อมผสานด้วยชัน ท่อไม้ไผ่ขนาดเล็กนี้เป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างบั้งยาสูบกับตัวบ้องยาสูบ ท่อนี้จะทำหน้าที่เสมือนหลอดดูดควันจากบั้งยาสูบไปยังตัวบ้องยาสูบ

วิธีการสูบกอกหรือการยัดกอก

การสูบกอกของคนกะตู้จะสูบได้ทุกเวลาทุกสถานที่โดยไม่จำกัด แม้แต่ผู้หญิงที่มีครรภ์หรือแม่ลูกอ่อนก็ยังนิยมสูบกัน การสูบกอกของคนกะตู้จะเทน้ำลงไปในปล้องยาสูบให้น้ำพ้นรูท่อ

ต่อกับบั้งรองยาขึ้นมาพอประมาณ และน้ำยาเส้นผสมน้ำอ้อยมาใส่ในบั้งรองยาสูบใส่ให้เต็มบั้งรองยาหรือให้ล้นออกมาจากบั้งเล็กน้อย เมื่อใส่ยาเส้นในบั้งรองยาเรียบร้อยแล้ว ก็นำบั้งรองยาสูบมาเสียบกับท่อไม้ไผ่ที่เป็นเสมือนหลอดดูดควันเชื่อมต่อกับบ้อง และพร้อมสำหรับการยัดกอก

วิธีการสูบ เริ่มที่การจุดไฟ มีอยู่ 2 วิธีด้วยกัน คือ

วิธีที่ 1 ใช้ไม้ขีดไฟหรือไฟแช็ก จุดที่ยาเส้นในบั้งรองยาสูบ เมื่อยาเส้นติดไฟแล้ว ต้องรีบสูบทันที และต้องสูบให้ต่อเนื่องด้วย เพราะตัวยาเส้นที่ผสมกับน้ำอ้อย เมื่อติดไฟแล้วจะดับง่ายมาก ถ้าหยุดสูบไฟก็จะดับลงไปเอง และเมื่อต้องการสูบก็จะจุดใหม่อีกครั้งทำแบบนี้ไปเรื่อย ๆ การสูบกอกด้วยวิธีนี้ เป็นวิธีการเดียวกันกับการสูบยาไปร์ของชาวตะวันตก

วิธีที่ 2 จะใช้ถ่านเผาไฟก้อนเล็กวางที่บั้งรองยาเส้น เพื่อให้ตัวยาเส้นติดไฟอยู่ตลอดเวลา เป็นวิธีที่คนกะตู้มักใช้กันมากที่สุด เพื่อประหยัดเชื้อเพลิง และประหยัดเวลาทำให้สามารถสูบกอกได้อย่างต่อเนื่อง แต่ถ้าต้องการหยุดสูบก็จะเอาถ่านไฟออกจากบั้งรองยาสูบ ไม่นานนักยาเส้นก็จะมอดไฟก็จะดับลงไปเอง

เมื่อตัวยาเส้นติดไฟแล้ว ก็จะดูดที่บริเวณส่วนปลายด้านบนบ้องยาสูบโดยสูดลมเข้าทางปากลึก ๆ ยาเส้นจะติดไฟลุกแดงขึ้น ส่วนตัวควันที่อยู่ในบั้งรองยาสูบจะไหลผ่านท่อไม้ไผ่มาที่ปล้องยาสูบและผ่านน้ำเพื่อกรองเศษขี้เถ้าก่อนเข้าสู่คนสูบและพ่นควันออกมา ผู้ไม่เคยสูบจะมีอาการมึน ๆ ศีรษะเล็กน้อย ตัวควันจะไม่มีกลิ่นฉุน แต่จะหอมกลิ่นน้ำอ้อย บางครั้งจะมีรสหวานติดมากับควันอีกด้วย

การต้อนรับผู้มาเยือนด้วยการยัดกอก ในวัฒนธรรมชนเผ่ากะตู้มีการยัดกอกกันมาก ซึ่งวัฒนธรรมการยัดกอกของเผ่ากะตู้นั้นได้สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพชน และยังใช้ในการต้อนรับแขก โดยให้แขกผู้มาเยือนนั้นสูบกอกพอเป็นพิธี เพื่อให้เกียรติแก่เจ้าบ้าน สิ่งนี้ถือเป็นการต้อนรับที่แสดงถึงสัมพันธภาพระหว่างเจ้าบ้านที่มีกับแขกผู้มาเยี่ยมเยือนได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 23 พ่อเอ โดนอาหล่า (ซ้าย) ยื่นกอกให้ผู้วิจัย (ขวา) สูบเพื่อเป็นการให้เกียรติ
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ

ความเชื่อมีอิทธิพลมากต่อการก่อให้เกิดประเพณี และพิธีกรรม ชนเผ่ากะตู้ก็เป็นชนเผ่าหนึ่งที่มีความเชื่อที่คล้ายคลึงกับชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงเผ่าอื่น ๆ แต่จะแตกต่างกันบ้างในเรื่องของรายละเอียดในกิจกรรมย่อย โดยอาจจะแบ่งแยกย่อยได้อีกหลายประเพณีและหลายพิธีกรรมตามแต่ที่เผ่าใดเผ่าหนึ่งกำหนด หรือได้รับอิทธิพลทางความคิดจากนิยายปรัมปราคติ นิทานพื้นบ้านของแต่ละเผ่าพันธุ์ที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังยึดหลักความเชื่อที่เหมือนกันอยู่ คือ ความเชื่อในเรื่องผี หรือการนับถือผี เช่น การฆ่าควายเซ่นผี หรือ การพลีกรรมค้ำผี จะปรากฏพบได้ทุกชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงทั่วไป แม้อาจจะปราศจากเหตุผลรองรับ หรืออาจดูไร้เหตุผล สำหรับนักวิชาการทั่วไป แต่คนกะตู้เชื่อว่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าสืบต่อกันมานี้เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นจริงแต่นานมาแล้ว ดังคำที่พ่อเอ โดนอาหล่า ได้กล่าวกับผู้วิจัยว่า “ถ้าฉันโกหกเธอ ก็แสดงว่าปู่ย่าตายาย พ่อแม่ของฉันก็โกหกฉันด้วย” แต่ถึงอย่างไรก็ตามเรื่องราวที่ได้เล่าขานกันมานี้อาจมีทั้งเหตุการณ์ที่สมมุติปรุงแต่งขึ้น และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในวิถีชีวิต โดยสอดแทรกคติคำสอนเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคม และควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้ปฏิบัติตาม

ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชนเผ่ากะตู้ในอดีตที่มาจากคำบอกเล่าสืบต่อกันมา ได้แก่ ความเชื่อที่มาจากนิยายปรัมปรา ความเชื่อในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับการเจ็บป่วยและการรักษาโรค ความเชื่อในเรื่องโชคลาง ประเพณีเกี่ยวกับการลงโทษ ความเชื่อในคะลำของเชื้อสาย ประเพณีด้านความรัก และประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตาย เป็นต้น

ตามกระแสสังคม ค่านิยมของผู้คน หรือแม้แต่ความเชื่อของคนในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามกระแสโลกยุคโลกาภิวัฒน์ การแทรกแซงทางวัฒนธรรมจากภายนอกได้หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมกะตู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของคนกะตู้ได้ลดบทบาทลงไปมาก แต่ถึงอย่างไรคนกะตู้รุ่นเก่าที่ยังคงเหลืออยู่ได้พยายามถ่ายทอดให้คนกะตู้รุ่นใหม่ได้สืบสานประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ เพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ ซึ่งเราสามารถพบเห็นอยู่ในสภาพสังคมกะตู้ปัจจุบัน ได้แก่ ความเชื่อในนิยายปรัมปรา ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อในคะลำของเชื้อสาย ประเพณีด้านความรัก และประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตาย ดังต่อไปนี้

ความเชื่อที่มาจากนิยายปรัมปรา

ความเชื่อที่มาจากนิยายปรัมปรานี้ มีอิทธิพลมากต่อแนวคิดคติความเชื่อของคนกะตู้แต่เดิม ซึ่งเป็นความเชื่อที่ได้เล่าขานสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน เช่น นิทานเรื่องการสร้างโลก ภัยน้ำท่วมครั้งใหญ่ นิทานทำไมสัตว์ไม่สามารถพูดได้ คนตายไม่สามารถกลับคืนมาอีก และนิทานเกี่ยวกับผี โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวกับการสร้างโลกนั้น มีความคล้ายคลึงกันกับตำนานน้ำเต้าปูงหรือตำนานขุนบรมราชาธิราชนิยายในคติความเชื่อของชนกลุ่มน้อย-ใหญ่ในเอเชียอาคเนย์ ซึ่งนิทานการสร้างโลกของชนเผ่ากะตู้ได้มีการเล่าขานกันมาหลายชั่วอายุคน เล่าสืบต่อกันมาจนเป็นนิยายหรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นมหากาพย์ของชนเผ่าลาวเทิงเลยก็ว่าได้ เพราะนิยายการสร้างโลกของแต่ละกลุ่มชนต่างมีใจความหลักของเรื่องที่คล้ายคลึงกันมาก คือ มีการกล่าวถึงภัยน้ำท่วมใหญ่ที่ทำให้ทุกสิ่งดับสูญ แต่จะแตกต่างกันที่รายละเอียดของเนื้อหา จึงทำให้เกิดมีอยู่หลายสำนวนด้วยกัน ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างมาเพียง 2 สำนวน คือ สำนวนของคนกะตู้ต่ำ และสำนวนคำเล่าของท้าวเอ โดนอาหล่า ดังนี้

สำนวนที่ 1 การสร้างโลก และภัยน้ำท่วมใหญ่ของคนกะตู้ (ต่ำ)

ในเมื่อก่อน สมัยที่ยังไม่มีท้องฟ้า และผืนแผ่นดิน ทุกหนทุกแห่งมืดมัวไม่มีคน ไม่มีสัตว์อยู่อาศัย ไม่มีต้นไม้ แม่น้ำลำธาร อื่น ๆ ผีฟ้าผีแถนก็ได้สร้างให้มีดวงอาทิตย์ มีเดือนดาว เพื่อให้แสงสว่างแก่ท้องฟ้า จากนั้นก็สร้างให้มีกลางวัน และกลางคืน เทพเจ้าแห่งท้องฟ้าได้เนรมิตรให้มีคน ให้มีลูกหลาน ไปทั่วทุกสารทิศ และเมื่อเวลาล่วงเลยไปได้ สามพันปี สี่พันปี ผีฟ้าผีแถนได้ ทำให้มีเวลามังกี เวลาแห่งความหายนะ และทุกสิ่งทุกอย่างก็ดับสูญสิ้นไป

เมื่อได้เกิดเวลามังกีแล้ว สิ่งที่มีชีวิตอยู่บนโลก ก็ได้สูญสิ้นไป ผีฟ้าผีแถนจึงได้ปล่อยให้ผู้หญิงคนหนึ่ง และหมาตัวหนึ่งอยู่ด้วยกัน ทั้งสองอยู่ด้วยกันและสร้างครอบครัวจนมีลูกมีหลาน โดยทั้งหมดได้ทำไร่ เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต พ่อกับลูกไม่เคยเจอหน้ากันเลยสักครั้งเดียว จนลูกคิดว่าพ่อนั้นเป็นคน เพราะพ่อต้องไปอยู่เฝ้าไร่ ปล่อยในแม่เลี้ยงดูลูกตามลำพัง แม่ได้อบรมสั่งสอนให้ลูกรักษาผืนไร่ให้ดี เพื่อไว้ทำมาหากิน อยู่มาวันหนึ่งลูกได้ไปส่งข้าวให้พ่อที่ไร่ใกล้ ๆ ปรากฏว่าไม่เห็นพ่อ เห็นหมาตัวหนึ่ง ลูกเลยร้องตะโกนเรียกว่า พ่อ แต่ก็ไม่เห็นพ่อออกมาเลย พ่อที่เป็นหมาเมื่อเห็นลูกก็อยากที่จะไปโอบกอดลูก จึงได้เข้าไปกระโจมกอด ทำให้ลูกโมโห ก็เลยตีจนตาย หลังจากนั้นลูกก็ร้องเรียกพ่ออีก ก็ไม่เห็น เลยกลับไปที่บ้านบอกแม่ว่า “ไม่เห็นพ่อเห็นแต่หมาบ้าตัวหนึ่ง มากอดรัดลูก ลูกโมโห ลูกจึงได้ตีหมาตัวนั้นจนตาย” พอแม่ได้ฟังเช่นนั้นก็ร้องไห้และพูดว่า “ทำไมลูกจึงได้ตีพ่อจนตาย” ลูกตอบว่า “ฉันจะเรียกว่าพ่อได้อย่างไร” จนแม่พูดว่า “จะมีใครได้อีก ตั้งแต่ที่ผีฟ้าผีแถนได้ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างดับสูญไป นอกจากหมาตัวนั้นก็มีแม่นี่แหละ เมื่อเวลาล่วงเลยไปเราอยู่ด้วยกันมาครึ่งปีจนได้มีลูกด้วยกัน” และแม่ก็พูดว่า “เมื่อพ่อตายไปแล้ว พวกเราอาจจะต้องตายเพราะความอดหิว เนื่องจากไม่มีใครคอยทำไร่ให้พวกเรากินอีกแล้ว พวกเราต้องแยกทางกันอยู่ โดยให้ลูกเข้าไปอยู่ในป่า ส่วนแม่จะไปอีกทางหนึ่ง ถ้าเจ้าได้เจอสาวคนหนึ่งชื่อว่า “สะโปย” จงเอานางมาเป็นเมียและสร้างครอบครัวพากันทำไร่ ทำงานด้วยกัน กินข้าวกินเนื้อด้วยกัน เอานางมาเป็นเมียให้ได้” หลายปีผ่านไปผู้เป็นลูกได้พบสาวคนหนึ่ง โดยที่ผู้เป็นลูกไม่รู้ว่าสาวผู้นั้นเป็นแม่ของตนเอง ผู้เป็นแม่ก็ไม่รู้ว่าเป็นลูกของตนเช่นกัน พวกเขาได้พบกันและสร้างครอบครัวอยู่ด้วยกัน จนมีลูกหลานเต็มแผ่นดิน

ในเมื่อมีคนมากขึ้น มีทั้งคนฉลาดคนเก่ง มีทั้งคนสำคัญ และคนไม่สำคัญ พวกเขาได้แบ่งกันไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ ใครก็ตามที่เห็นว่า อ่าวทะเลมีความสำคัญ ก็ไปอาศัยอยู่กลายเป็นคนเวียดนาม ส่วนคนไม่สำคัญ ก็อยู่ที่เดิม ซึ่งอาศัยอยู่ตามภูเขา และกลายเป็นคนกะตู้ ส่วนคนฉลาดอยู่ประเทศ

อเมริกา ประเทศอังกฤษ คนอยู่ประเทศนั้นทุกคนมีความสามารถทำได้ทุกอย่าง (คำเลื่อน สุลาวัน, ทองเพ็ด กิ่งสะดา และ Costello, 1993: 35-46)

สำนวนที่ 2 ภัยน้ำท่วมครั้งใหญ่จากคำบอกเล่าท้าวเอ โดนอาหล่า (คนกะตู้)

ตามที่ปู่ยายเล่ามาว่า เมื่อก่อนนั้น พระได้จับมนุษย์ชายหญิง 2 คู่ คู่หนึ่งเป็นมนุษย์ธรรมดา ซึ่งเป็นพี่น้องกัน และคู่ที่สองเป็นมนุษย์ที่มีเชื้อปอบก็พี่น้องกัน เอาเข้าไปขังอยู่ในกลองใบใหญ่ เมื่อเกิดน้ำท่วมโลกทำให้สิ่งมีชีวิตและทุกสิ่งทุกอย่างดับสูญตายกันหมด กลองใบใหญ่ที่ทั้งสี่คนอยู่นั้นได้ลอยน้ำไปค้างอยู่ที่ยอดภูเริงซึ่งเป็นภูเขาที่สูงที่สุด เมื่อกลองใหญ่ลอยไปค้างอยู่ภูเริงกลองใหญ่ใบนั้นก็ผุพังลงและแตกออกมา ทำให้ทั้งสี่คนได้ออกมาอาศัยบนยอดภู เมื่ออยู่นานวันเข้าก็คิดที่จะดำรงเผ่าพันธุ์มนุษย์ขึ้นมาใหม่ เพราะคนอื่น ๆ ได้ตายไปกันหมดแล้ว มนุษย์ที่มีเชื้อปอบเลยได้บอกกับมนุษย์ธรรมดาว่า เรามาแลกน้องกัน เพื่อเอามาเป็นเมีย แต่มนุษย์ธรรมดาไม่ยอม เพราะถ้าเอามนุษย์ที่มีเชื้อปอบมาเป็นเมีย ลูกหลานที่ออกมาก็จะมีเชื้อปอบ และเผ่าพันธุ์มนุษย์ธรรมดาก็จะไม่เหลืออีก เลยต้องมาเอาน้องตัวเองแทน จนเกิดเป็นมนุษย์ที่มีเชื้อสายเดียวกัน เพราะมาจากพ่อแม่เดียวกันและได้ดำรงเผ่าพันธุ์แพร่กระจายออกไปอาศัยอยู่ในที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคนไทย คนลาวลุ่ม ลาวเทิง ลาวสูง คนเขมร คนเวียดนาม ล้วนแต่มาจากเชื้อสายเดียวกันทั้งสิ้น (เอ โดนอาหล่า, 2550: สัมภาษณ์)

จากความเชื่อเรื่องการสร้างโลกของชนเผ่ากะตู้ มีแนวคิดในเค้าโครงของเรื่องที่คล้ายคลึงกับตำนานน้ำเต้าปูงมาก ไม่ว่าจะเป็นการเกิดภัยน้ำท่วมครั้งใหญ่ และคนได้ออกมาจากน้ำเต้าปูง และขยายเผ่าพันธุ์มนุษย์ ส่วนในสำนวนของพ่อเอโดนที่อยู่ในตระกูลของนักดนตรี จึงได้มีการสร้างเรื่องว่า เมื่อเกิด น้ำท่วมโลกและคนที่รอดอยู่ในกลองใบใหญ่ และออกมาขยายเผ่าพันธุ์มนุษย์ แต่เรื่องการสร้างโลกของคนกะตู (ต่ำ) อาจจะแตกต่างไปจากเรื่องอื่น ๆ อยู่บ้าง โดยกล่าวว่า คนได้สร้างครอบครัวอยู่กับหมา และเกิดมีลูกด้วยกัน และขยายเผ่าพันธุ์ออกเป็นจำนวนมาก แต่ในเรื่องที่เหมือนกันคือ เชื่อว่าได้เกิดภัยน้ำท่วมโลกมาก่อน ที่มนุษย์จะดำรงเชื้อสายเผ่าพันธุ์มาจนถึงทุกวันนี้

นิทานทำไมสัตว์ จึงไม่สามารถ พูดได้ มีเรื่องเล่าว่า แต่ปางก่อนได้มีเด็กกำพร้า คนหนึ่ง เด็กกำพร้าแม่คนนี้ไม่มีที่อยู่อาศัย พ่อได้สั่งให้ไปดูควาย เขาจึงจูงควายไปทิ้งไว้ที่เชิงเขา ไม่ยอมเลี้ยงเหมือนคนเวียดนาม เขาเอาไปทิ้งไว้และไปเที่ยวเล่น ทำให้ควายไม่ได้กินหญ้า พอตกเย็นเขาก็กลับมาเอาควายมาส่งให้ผู้เป็นเจ้าของ และควายได้พูดว่า วันนี้ฉันหิวหญ้ามาก ยามกลางวัน ฉันอด

หญ้า เด็กกำพร้าไปเที่ยวเล่น ไม่เอาอะไรให้ฉันกิน ไม่เอาน้ำให้ฉันดื่ม แล้วเจ้าของควายก็ว่าเด็กกำพร้าว่า เพราะอะไรจึงไม่เอาหญ้าเอาน้ำให้ควายกิน มันหิวเกือบตาย เมื่อเด็กกำพร้าได้ยินเช่นนั้นก็ได้นำควายมาผูกที่เดิม แล้วก็ตีควายไม่เอาน้ำให้ควายกินอีก เด็กกำพร้าทำให้ควายตัวนั้นกลัว และควายก็ไปเล่าให้เจ้าของฟังอีกว่า หลังจากที่ฉันเล่าให้ฟังเมื่อวานนี้เด็กกำพร้ามันเคียดแค้น และแก้แค้นโดยการตีฉันอยู่ตลอดเวลาเลย แล้วก็หนีไปที่อื่นไม่เอาหญ้าเอาน้ำให้กิน ตั้งแต่นั้นมาเวลาที่กลับมาถึงบ้านควายก็เล่าให้เจ้าของฟังอีก จึงทำให้เด็กกำพร้าเอาใบไม้หอมหวานออกมาจุดไฟเผาที่หนัง และที่คอควาย แล้วเด็กกำพร้าพูดว่า ฉันจะเผาเจ้า ต่อไปภายหน้า เจ้าจะไม่สามารถพูดได้อีกตลอดจนถึงลูกถึงหลานของเจ้า (คำเลื่อน สุลาวัน, ทองเพ็ด กิ่งสะดา และ Costello, 1993: 47-59)

นิทานคนตายไม่สามารถกับคืนมาอีก มีเรื่องเล่าว่า เนินนานมาแล้ว มีตุ๊กแก และหัวหน้าผี ซึ่งบางครั้งเรียกผีนี้ว่า “เทพพระเจ้า” หัวหน้าผีเป็นผู้สร้างให้คนมีชีวิตแล้วก็ตายได้ โดยให้เจ้าตุ๊กแกช่วยดูแลโลกมนุษย์แทน ถ้าตุ๊กแกเห็นว่าโลกมันใหญ่ หัวหน้าก็สามารถที่จะสั่งให้คนตายฟื้นคืนชีวิตได้ แต่เมื่อตุ๊กแกตัวนี้ไปใกล้ ๆ โลกมนุษย์กลับเห็นว่าโลกมันเล็ก คนไม่พอที่จะอยู่เพราะตายไปแล้วยังฟื้อมาได้อีก และคนก็เกิดกันทุกวัน โลกก็จะเต็มไปด้วยคน เมื่อตุ๊กแกได้ไปรายงานให้หัวหน้าผีรับรู้ หัวหน้าผีก็เลยปล่อยให้คนตายและฝังไว้อยู่ในดิน แล้วคนผู้นั้นก็ตายตลอดไป ด้วยเหตุนี้ถ้าหากมีคนยังตายเรื่อย ๆ พวกเขาจะไม่ได้รับอนุญาตให้มีชีวิตอีก คนก็ไม่สามารถมีชีวิตอีกได้ ด้วยเหตุนี้คนกะตู้จึงได้มีข้อห้ามฆ่าตุ๊กแกและตุ๊กแกก็ไม่กลัวคน เพราะเชื่อว่าตุ๊กแกสามารถที่จะติดต่อกับหัวหน้าผีและสามารถรายงานต่อหัวหน้าผีถึงการกระทำของคนได้ (คำเลื่อน สุลาวัน, ทองเพ็ด กิ่งสะดา และ Costello, 1993: 85-88)

ความเชื่อในเรื่องผี

ลาวเทิงในแต่ละเผ่าพันธุ์ส่วนใหญ่มีวิถีการดำเนินชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อการนับถือผี ที่พวกเขาเรียกว่า “ศาสนาผี” มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันมาก โดยมีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ และภูตผีวิญญาณของชนเผ่าต่าง ๆ ที่ภาษากะตู้เรียกว่า **“ย่าง”** จึงนับเนื่องเป็นศาสนาหรือระบบสัญลักษณ์ที่มีบทบาทมีความหมายต่อมนุษย์และสังคม เช่น เดียวกับศาสนาใหญ่ ๆ ของโลก เช่น พุทธ ศริสต์ อิสลาม เป็นต้น

แม้ในอดีตจะได้รับอิทธิพลจากศาสนาภายนอกเข้ามาผสมผสานและทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปบ้าง และการเปลี่ยนแปลงคติการนับถือผีมานับถือพุทธศาสนา ดังปรากฏใน

พงศาวดารลาวสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม ครั้นพระมเหสีของพระเจ้าฟ้างุ้มขอร้องให้พระองค์เลิกพิธีกรรมการฆ่าควายเซ่นผี และให้ประชาชนมานับถือศาสนา โดยได้อัญเชิญพระบางมาจากเขมรเพื่อมาประดิษฐานที่เมืองหลวงพระบาง ต่อมาในสมัยพระเจ้าโพธิสารราชทรงมีประกาศห้ามเลี้ยงผี ให้รื้อหอผีและสร้างวัดขึ้นมาแทน แต่ถึงอย่างไรชนเผ่ากะตู้ก็ยังมีความเชื่อและพิธีเลี้ยงผีควบคู่กับการนับถือศาสนาอื่น ๆ ที่ยังคงพบปฏิบัติอยู่จนถึงทุกวันนี้

คนกะตู้มีความเชื่อในเรื่องของผีมากทั้งผีที่อยู่บนฟ้าและผีร้าย โดยเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนในครอบครัว หมู่บ้าน ทั้งร้ายและดี เกิดจากการกระทำของผีร้าย ทั้งสิ้น คือมีความเชื่อว่า ผีที่อยู่บนฟ้า ได้สั่งให้คนในหมู่บ้าน ฆ่าสัตว์เพื่อบูชาผี คือ การฆ่าควายเพื่อบูชายัญ เพราะจะทำให้ผีที่ชั่วร้ายไม่จับเอาวิญญาณของคนในหมู่บ้านไป พวกคนกะตู้จึงได้มีการฆ่าหมู ฆ่าควาย เซ่นผี เพราะเชื่อว่าผีร้ายจะส่งดวงวิญญาณของพวกเขาให้กลับคืนมาได้ เป็นการเรียกขวัญของคนป่วยที่ผีร้ายเอาไปนั้นให้กลับคืนมา หลังจากนั้นอาการเจ็บไข้ได้ป่วยของคนนั้นก็จะทุเลาลงจนหายดีไปในที่สุด

ความเชื่อเรื่องผีนี้เป็นความเชื่อที่เข้าไปอยู่ในคติความเชื่อและแนวคิดคนกะตู้มาช้านาน โดยมีความเชื่อว่า หัวหน้าผีฟ้าได้บอกคนกะตู้ เมื่อครั้งพวกคนกะตู้อาศัยอยู่บนภูเขาร่วมกับพวกผีร้าย ซึ่งบนภูเขาเป็นที่อยู่ของผีร้ายแต่เดิมมา ทำให้พวกกะตู้ต้องฆ่าหมู และฆ่าควายตามแต่ที่ผีร้ายอยากจะกิน เมื่อฆ่าเสร็จจะนำเอาเลือดให้พวกผีร้ายกิน ผีร้ายชอบกินเลือดสด ๆ ส่วนเนื้อสัตว์คนจะเอาไว้กินกัน ถ้าผีร้ายได้กินเลือดแล้ว จะทำให้อารมณ์ดี ไม่ทำร้ายคน ไม่สิงร่างคน ไม่เอาดวงวิญญาณคนไปไหน แต่ถ้าไม่ให้ผีกินจะทำให้ผีโกรธและจะทำให้คนเจ็บไข้ล้มป่วยลง และจะตายไปในที่สุด เมื่อวิญญาณตาย ร่างกายก็จะตายตามไปด้วย แต่ถ้าวิญญาณยังอยู่ร่างกายก็ยังมีชีวิตอยู่

ความเชื่อที่ว่า อาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ของคนป่วยเป็นการกระทำของผีร้าย ถ้าคนป่วยที่รู้สึกหนาว ก็แสดงว่า ผีร้ายได้จับดวงวิญญาณคนผู้นั้นไปแช่น้ำไว้ ถ้าคนป่วยรู้สึกเป็นไข้ เจ็บปวด ตัวร้อนเป็นไฟ ก็แสดงว่าผีร้ายได้นำเอาดวงวิญญาณคนผู้นั้นไปเผาไฟ ถ้าคนป่วยรู้สึกเจ็บปวดทรมานมาก เหมือนกับว่าคนผู้นั้นไม่สามารถเคลื่อนไหวมือแขนขา ได้เลย แสดงว่า ผีร้ายจับมัดมือ มัดเท้าทั้งสองข้างไว้ ถ้าคนป่วยรู้สึกเจ็บปวดทั้งตัว แสดงว่า ผีร้ายได้เอาไม้ตีวิญญาณคนผู้นั้นและทำให้สะดุ้งตื่น และคนนั้นจะรู้สึกเจ็บปวดทั่วร่างกาย ถ้าคนป่วยรู้สึกปวดหัว แสดงว่าผีร้ายเอาไม้ทุบหัววิญญาณคนผู้นั้น

ผีร้ายเมื่อยามมันร้ายมันจะเอาวิญญาณคนเจ็บ คนป่วยใกล้ตายไปขังไว้ที่บนยอดภูเขาสูง แต่ยามใดที่มันอยู่ดีมีสุขมันก็จะไม่เอาดวงวิญญาณของคนไป ด้วยเหตุนี้คนกะตู้จึงมีพิธีกรรมบูชายัญเพื่ออ้อนวอนต่อผีฟ้า และผีร้ายที่ชื่อว่า “บูโล บูเล” ให้ช่วยไปห้ามผีร้ายอื่น ๆ ไม่ให้มาเอาดวงวิญญาณคนไปขังอีก ผีร้ายตัวอื่น ๆ จะกลัวผีบูโล บูเลมาก และจะเชื่อฟังผีบูโล บูเล ถ้าบูโล บูเลบอกไม่ให้จับคน ผีตัวอื่น ๆ ก็จะไม่จับ แต่ถ้าบูโล บูเล บอกให้จับผีร้ายก็สามารถจับเอาวิญญาณมาได้ บูโล บูเล ไม่มีร่างกายมีแต่วิญญาณ เหมือนผีร้ายตัวอื่น ๆ และจะมีรูปร่างเหมือนคนเรา แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นผีทุกตัวแม้แต่บูโล บูเล จะเชื่อฟังผีฟ้า ดังนั้นในการประกอบพิธีต่าง ๆ ของคนกะตู้จะมีการเซ่นผีฟ้า และเพื่อบอกแก่ผีฟ้าให้ช่วยดูแลควบคุมพวกผีร้าย เพื่อบอกให้ผีร้ายส่งเอาดวงวิญญาณกลับคืน

จากความเชื่อในเรื่องผีดังกล่าวทำให้เกิดมีประเพณีพิธีกรรมหนึ่งที่ได้สืบทอดจนมาถึงปัจจุบันนี้ เป็นพิธีกรรมที่มีสถานะเป็นฝ่ายตั้งรับยอมจำนนต่อผี คือ พิธีฆ่าควายเลี้ยงผี เผ่ากะตู้เรียกว่า การฆ่าควายแก้ปะ เผ่าเกรียงหรือเผ่าแงะเรียกว่า งานบุญกินงะ งานบุญกินอาด หรือที่เรียกว่างานบุญกินควาย ตามแต่จะเรียกชื่อต่างกันไปในแต่ละชนเผ่า โดยมีวิธีปฏิบัติและวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน คือ การพลีกรรมด้ำผี เป็นการฆ่าสัตว์บูชายัญเป็นเครื่องเซ่นสังเวยต่อผีประจำหมู่บ้าน พิธีกรรมนี้แสดงถึงความประณีประนอม อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผี งานบุญนี้จะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี หรือเมื่อมีคนเกิด คนเจ็บป่วย คนตาย มีการแปงเฮือน ฮีตบ้าน

งานบุญกินควาย หรืองานบุญกินงะ หรืองานบุญกินอาด ตามแต่จะเรียกชื่อต่างกันไปในแต่ละชนเผ่า โดยมีวิธีปฏิบัติและวัตถุประสงค์ที่คล้ายคลึงกัน คือ การพลีกรรมด้ำผี เป็นการฆ่าสัตว์บูชายัญ เป็นเครื่องเซ่นสังเวยต่อผีประจำหมู่บ้าน งานบุญนี้ที่ถือว่ามีความสำคัญมาก จะจัดขึ้นในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายนของทุกปี ซึ่งถือเป็นงานบุญเบิกศักราชใหม่ของลาวเทิง ที่มีความสำคัญมากซึ่งเปรียบได้กับงานบุญขึ้นปีใหม่หรืองานบุญสงกรานต์ของชาวลาวลุ่ม โดยยึดเอาช่วงระหว่างช่วงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จสิ้นแล้ว มีข้าวกินอิ่มหนำสำราญถึงจะมีงานบุญ เลี้ยงผีเพื่อความสนุกสนาน และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจก่อนที่จะเริ่มทำการเพาะปลูกใหม่เพื่อการดำรงชีพต่อไป

งานบุญบ้านบางเผ่าก็จะล้อมบ้านไม่ให้ผู้อื่นเข้า บุญบ้านก็จะมีการฆ่าควาย กินควาย เอาควายมาเซ่นผี เป็นต้น ถ้าเป็นงานบุญของเผ่ายาเหิน ก็จะมีงานบุญปล้องหู คือ เมื่อเวลามีเด็กเกิดมาเป็นสมาชิกใหม่ของเผ่า ก็จะทำการเจาะหูและเอากระดูกสัตว์มาใส่ สิ่งนี้เป็นความเชื่อของชนเผ่ายา

เหินเป็นเสมือนเครื่องลางมีไว้การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ โดยเชื่อว่าโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นกับตนเองและคนในชนเผ่ามาจากการกระทำของผีทั้งสิ้น (วิมล กิจบำรุง, 2550: สัมภาษณ์)

โดยงานบุญดังกล่าวจะนำควายมาหลายตัวผูกติดกับเสาบริเวณลานพิธีกลางหมู่บ้าน แล้วประกอบพิธีทำการฆ่าด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ฟันคอด้วยง้าว หรือแทงด้วยหอกจนตายแล้วนำเลือดและเอาเนื้อหรืออวัยวะควายส่วนหนึ่งมาบูชายัญ ตีประโคมด้วยฆ้องปะเนาะ ที่ดังอยู่ตลอดเวลา เมื่อเสร็จพิธีก็นำส่วนที่เหลือมาแบ่งกันกินร่วมกัน มีการเลี้ยงฉลองสังสรรค์ร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนาน จนกว่าเนื้อและเหล้าไหที่เตรียมไว้จะหมด

ภาพที่ 24 กะฮีร (โล่) ด้านหน้ากะฮีร (ซ้าย) และด้านหลังกะฮีร (ขวา)
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

ภาพที่ 25 ด้าว (ดาบ) ปลอกหนังเสือของพ่อเอ โดนอาหล่า
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

แต่ใช้ว่าคนกะตู้จะเป็นฝ่ายตั้งรับให้กับผีร้ายทุกครั้งไป บางครั้งก็ต้องเป็นฝ่ายรุกเพื่อต่อสู้กับผีร้ายบ้าง โดยให้เป็นบทบาทหน้าที่ของหมอผีประจำเผ่า เดินทางขึ้นไปบนฟ้าแล้วเจรจาติดต่อกับผี และในการเดินทางไปหาผีนั้น หมอผีจะต้องถืออาวุธ เช่น ด้าว และกะฮีร เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้ายที่จะเข้ามาขวางการเดินทาง หมอผีจะทำหน้าที่เจรจาต่อรองกับผีเพื่อหาข้อยุติ และชักชวนขวัญของผู้ที่เจ็บป่วยให้กลับเข้าร่างได้

สาเหตุที่ความเชื่อเรื่องผี การบูชายัญของชนเผ่ากะตู้ยังคงอยู่อย่างเหนียวแน่น เพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ต้องพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติ โดยเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าเหตุร้ายหรือดีที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตนเอง มาจากอำนาจของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ เป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นมาทั้งสิ้น แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของผีด้านการจัดระเบียบทางสังคม การจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การปกครองกลุ่มชนและจัดระเบียบการใช้ทรัพยากรร่วมกัน อีกทั้งการติดต่อสื่อสารจากสังคมภายนอกเป็นไปอย่างเชื่องช้า โดยมีอุปสรรคด้านภาษาและการคมนาคม ในการเข้าไปควบคุมดูแลของภาครัฐนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลลาวจึงมีนโยบายให้ชนเผ่าเป็นผู้ปกครองและเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในเขตที่ลาวเทิงอยู่หนาแน่น มีการสร้างถนนเชื่อมโยงเพื่อการเข้าถึงของภาครัฐในการให้ความช่วยเหลือและดูแลด้านการสาธารณสุข ด้านการศึกษาและความเป็นอยู่ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เช่น ลาวเทิงในปัจจุบันได้โยกย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในเมืองมากขึ้น ทำให้ซึมซับเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อในแบบของลาวลุ่ม ที่ดำเนินไปภายใต้ฮีต 12 คอง 14 และวิถีแห่งพุทธศาสนา การรักษาพยาบาลอาการเจ็บป่วย โดยแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งได้ผลชัดเจนกว่าการรักษาพยาบาลด้วยวิธีแปงฮีตฆ่าสัตว์ ประกอบกับชนเผ่าต่าง ๆ ได้รับการศึกษาทั้งจากระบบโรงเรียนและผ่านสื่อโทรทัศน์วิทยุ ทำให้ชนเผ่ากะตู้ยอมรับและหันมานับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกันกับความเชื่อของลาวลุ่ม และในปัจจุบันก็มีแนวโน้มที่จะนับถือศาสนาพุทธแทน ศาสนาผี เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เหตุด้วยชนเผ่ากะตู้ที่ไปมาหาสู่กันด้านเครือญาติระหว่างกลุ่มที่อยู่ในเมืองและกลุ่มที่อยู่ภูดอย ภูเพียง ได้เผยแพร่พุทธศาสนาเข้าสู่ชนเผ่าด้วยกันเอง

ในปัจจุบันศาสนาจากภายนอกได้เข้ามาแทรกแซงและมีอิทธิพลต่อคติความเชื่อแบบดั้งเดิม ดังกรณีของพ่อเอ โดนอาหล่า ที่ได้รับเอาศาสนาจากภายนอกเข้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการดำเนินชีวิต โดยรับเอาทั้งศาสนาพุทธของลาวลุ่ม และศาสนาคริสต์ แต่ก็ไม่ได้นับถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง

ภาพที่ 26 หิ้งที่เคารพบูชาทั้งผี (ศาสนาผี) ไม้กางเขน(คริสต์) พระเครื่อง (พุทธ)
ที่มา: บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2550)

การที่พ่อเอโดนได้รับเอาศาสนาจากภายนอกเข้ามานั่น เป็นเพราะพ่อเอโดนเป็นคนที่มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี เกรงใจคน ใครเอาอะไรมาให้ก็รับไว้หมดกลัวจะเสียน้ำใจ แม้แต่ศาสนาพ่อเอโดนก็รับไว้อย่างไม่ขัดขวาง ไม่ว่าจะเป็นพระเครื่องของศาสนาพุทธ และไม้กางเขนของศาสนาคริสต์ ก็จะนำมาบูชาไว้รวมในที่เดียวกันกับเครื่องบูชาผีและเครื่องรางป้องกันผีร้ายที่พ่อเอโดนได้นับถือมาแต่เดิมยังคงมีอิทธิพลต่อคติความเชื่ออยู่นั่นเอง

ความเชื่อในคะลำของเชื้อสาย

คนกะตู้สืบทอดเรียกชื่อสกุล เป็นบรรพบุรุษ มีประมาณ 21 ชื่อ สกุล ภาษากะตู้เรียกว่า ย๋ำ เช่น ย๋ำอาบีล ย๋ำอาดวน ย๋ำอาแล ย๋ำอาก้ง ย๋ำอาจอ ย๋ำอาเวียด ย๋ำโฮซ ย๋ำรัด ย๋ำบรูบ ย๋ำปะตะ ย๋ำปะลอง ย๋ำกอส ย๋ำราปาด ย๋ำตองกอซ ย๋ำคาลา ย๋ำพัรไก ย๋ำเค ย๋ำพัรตาง ย๋ำติลุก ย๋ำปลึง และย๋ำราเคียง คนที่อยู่ในสกุลเดียวกัน เช่น ย๋ำอาบีล ด้วยกัน ไม่สามารถสร้างครอบครัวด้วยกันได้ เขาไม่เอามาเป็นผัวเมียกัน ลูกชายไม่เอาลูกสาวคนที่มีนามสกุลเดียวกัน เป็นคะลำ เพราะถือว่าเป็นพี่น้องท้องเดียวกันจริง ๆ ของตน (คำเลื่อน สุลาวัน, ทองเพ็ด กิ่งสะดา และ Costello, 1996: 23)

คนกะตู้ได้สืบทอดเรียกชื่อสกุลเชื้อสายทางฝ่ายพ่อเป็นบรรพบุรุษ คนที่อยู่ในสกุลเดียวกันถือเป็นเชื้อสายทางฝ่ายพ่อ อย่างเช่น ชายหญิงกะตู้ที่มีสกุล ย๋ำอาดวน ด้วยกัน ไม่สามารถเอามาเป็นสามี ภรรยาและสร้างครอบครัวอยู่ด้วยกันได้ ผู้ชายจะไม่เอาผู้หญิงคนที่มีนามสกุลเดียวกัน เป็นคะ

ลำ[41] หรือทางสังคมวิทยาเรียกว่า “ข้อห้ามทางเพศ”[42] เพราะถือว่าเป็นพี่น้องเชื้อสายเดียวกัน ซึ่งนับถือเสมือนเป็นพี่น้องท้องเดียวกันจริง ๆ ของตน

ภาพที่ 27 เด็กเผ่ากะตู้บรรดาลูกหลานเชื้อสายของพ่อเอ โดนอาหล่า
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

คนกะตู้จะเรียกญาติพี่น้องฝ่ายแม่ว่า “สุยยา” และเชื้อสายทางฝ่ายแม่ สามารถเอามาเป็นภรรยาของตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นลูกของลุง ลูกของน้า (น้องสาวแม่) ก็สามารถเอามาเป็นภรรยาได้ แต่สำหรับพี่น้องเชื้อสายทางฝ่ายพ่อ ไม่ว่าจะเป็นลูกของลุง ลูกของอาไม่สามารถเอามาเป็นภรรยาได้เลย มันเป็นคะลำของเชื้อสาย อีกสาเหตุหนึ่งก็เพราะว่าไม่รู้จะไปเอาค่าดองสินสอดที่ไหนไปสู่ขอ เพราะสมบัติทุกอย่างที่มีเป็นของพี่น้องฝ่ายพ่อทั้งหมด

---

[41] คำว่า “คะลำ” ในภาษาลาว หมายถึง ข้อห้าม หรือ ของต้องห้าม

[42] ข้อห้ามทางเพศ (incest taboo) คือ เป็นข้อห้ามความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างผู้ให้กำเนิดกับบุตรธิดา อาจกำหนดขอบเขตมาถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดโดยขึ้นอยู่กับแต่ละวัฒนธรรมที่จะอนุญาตให้สายเลือดนั้นใกล้ชิดหรือห่างไกลแค่ไหน ข้อห้ามทางเพศนี้สังคมทุกสังคมถือเป็นเรื่องสำคัญมาก (ปพาณี ฐิติวัฒนา, 2517: 74)

ประเพณีด้านความรัก

ประเพณีด้านความรัก เกิดจากความรักใคร่ชอบพอกันระหว่างหนุ่มสาว หรืออาจเริ่มต้นจากสัญญาหรือความผูกพันระหว่างพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายก็ได้ และเมื่อทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกัน จึงได้มีการสมรสกันเพื่อแสดงให้เห็นว่าจะร่วมความเป็นอยู่โดยปฏิบัติตามวิธีการทางกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้ในท้องถิ่น จนกระทั้งมีลูกด้วยกัน และกลายมาเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ในที่สุด ระบบครอบครัวเป็นระบบที่เล็กที่สุดและที่เก่าแก่ที่สุดของสังคม มีหน้าที่สืบพันธุ์มนุษยชาติ ดูแลเลี้ยงดู และให้การอบรมลูกให้รู้ระเบียบสังคม (ปพาณี ฐิติวัฒนา, 2523: 99-102) แต่ละสังคมล้วนแต่ให้ความสำคัญกับสิ่งนี้มาก ซึ่งสังคมเผ่ากะตู้เอง ก็ให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 28 ช่องสำหรับไว้จกสาว ในแบบบ้านเรือนของชนเผ่ากะตู้
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

การจกสาวเผ่ากะตู้ ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของหนุ่มสาวเผ่ากะตู้ในการครองชีวิตคู่ และสร้างครอบครัว ถ้ากล่าวถึงคำว่า “จกสาว” บุคคลภายนอกทั่วไปมักจะเข้าใจว่า เป็นการเรียกหญิงสาวชนเผ่าให้ออกจากบ้านเพื่อมาร่วมประเวณี และกระทำการใดก็ได้ในเรื่องของกิจกรรมทางเพศ แต่อันที่จริงแล้ว การจกสาวของชนเผ่า มิได้หมายถึงการจกสาวเฉพาะของชนเผ่ากะตู้เท่านั้น แต่รวมถึงชนเผ่าต่าง ๆ ในกลุ่มลาวเทิง แต่ละเผ่าพันธุ์ก็มีการจำกัดฮีต หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่หวงห้ามอยู่

หรือที่เรียกว่า “ห้ามกินใน”[43] เป็นอันขาด หนุ่มสาวเผ่ากะตู้สามารถเรียกกันให้ออกไปปูเสื่อนั่งเล่น พูดคุยกันเพื่อทำความคุ้นเคย และสามารถ “กินนอก”[44] ได้ แต่ห้ามกินในเท่านั้น ถ้ากินในกันก่อนจะผิดฮีต ผิดผี จะต้องเสียวัว เสียควาย เพื่อทำการแปงฮีต บางคนที่รักกันมากแอบกินในกัน และไม่บอกให้ใครรู้ และคิดว่าจะเป็นอะไรมีอะไรเกิดขึ้นกับตนก็ยอม แต่จริงแล้ว ถ้าหนุ่มสาวได้ทำผิดกินในกันแล้วไม่บอก คนกะตู้มีความเชื่อว่าเหตุร้ายต่าง ๆ จะเกิดขึ้นกับพ่อ แม่ ญาติพี่น้องและคนในครอบครัว ถ้าพ่อแม่เจ็บปวดเป็นไข้ ก็จะถามลูกทันทีว่าไปมีอะไรกับใครมาหรือเปล่า ลูกต้องบอก ถ้าไม่บอกพ่อแม่จะมีอันเป็นไป

พ่อเอ โดนอาหล่า (2550) เล่าให้ฟังว่า “สมัยก่อนจะมีวิธีพิสูจน์ความบริสุทธิ์ โดยการเผาเหล็กให้แดงและให้ใช้มือไปจับในขณะที่เหล็กกำลังร้อน ถ้าคนไหนไม่กล้าจับก็แสดงว่าคนนั้นได้กินในแล้ว และจะต้องเสียวัว เสียควายเพื่อทำการแปงฮีต และให้แต่งงานกันอย่างถูกต้องตามประเพณี แต่ถ้าฝ่ายชายได้กินในแล้วและไม่ยอมแต่งงานก็ต้องเสียวัวเสียควายเช่นเดียวกัน”

การแต่งงานของกะตู้ โดยส่วนใหญ่ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายไปสู่ขอฝ่ายหญิงและฝ่ายหญิงจะต้องมาอยู่ที่บ้านฝ่ายชาย ซึ่งเรียกว่า “ผู้หญิงมาสู่เฮือนผัว” (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2540: 428) ในกรณีนี้ฝ่ายชายจะต้องเสียค่าแต่งดอง[45] สมัยก่อนจะใช้ควายเป็นค่าแต่งดอง จำนวน 15 ตัว แต่ปัจจุบันนี้จะใช้อะไรเป็นค่าแต่งดองก็ได้ แต่ต้องมีค่าราคาเท่ากับที่ฝ่ายหญิงได้เรียกขอกับฝ่ายชาย สมมุติว่า ฝ่ายหญิงเรียกค่าแต่งดองเป็นควาย 15 ตัว ฝ่ายชายไม่มีควายมีแต่เงิน และทองคำ เขาก็จะตีค่าราคาควายหนึ่งตัวมีราคาเท่ากับจำนวนเงินเท่าไรและทองคำหนักกี่บาท ถ้าไม่มีเงิน ไม่มีทองคำ ก็จะใช้ไหแจระ หรือไหพะลักที่มีค่าเท่ากับควาย 15 ตัว ไหใบนั้นก็สามารถเอามาเป็นค่าแต่งดองได้ เหตุผลที่ฝ่ายชายต้องเสียค่าแต่งดองให้กับฝ่ายหญิงจำนวนมาก ก็เพราะฝ่ายชายจะได้ผู้หญิงมาเป็นกรรมสิทธิ์ของครอบครัวและช่วยทำงานเสริมสร้างครอบครัว เป็นภรรยาผู้ให้กำเนิดทายาทสืบสกุลของฝ่ายชาย

---

[43] ห้ามกินใน คือ ห้ามมีการร่วมเพศสัมพันธ์โดยการสอดใส่อวัยวะเพศ ก่อนที่จะได้แต่งงานกันให้ถูกต้องตามประเพณีของชนเผ่านั้น (เอ โดนอาหล่า, 2550: สัมภาษณ์)

[44] กินนอก คือ การกอด จูบ จับลูบคลำของสงวน โดยไม่ได้สอดใส่อวัยวะเพศ (เอ โดนอาหล่า, 2550: สัมภาษณ์)

[45] ค่าแต่งดอง หมายถึง ค่าสินสอดทองหมั้น

เกณฑ์อายุของชนเผ่ากะตู้ที่สามารถแต่งงานมีครอบครัวกันได้ เริ่มตั้งแต่เข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ของหนุ่มสาว อาจจะอายุน้อยกว่า 13 ปี หรือมากกว่านั้น ขึ้นอยู่กับความพร้อมของสภาพร่างกายแต่ละคนที่สามารถมีบุตรได้ สำหรับสตรีนับตั้งแต่เมื่อเริ่มมีประจำเดือนไปจนหมดประจำเดือน

ภาพที่ 29 ไหแจระ
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

สินสมรสของเผ่ากะตู้ ในสังคมของชนเผ่ากะตู้ คือสังคมที่ถือสกุลตามเชื้อสายทางฝ่ายพ่อ ในเมื่อพ่อเสียชีวิต โดยส่วนมากลูกผู้ชายจะเป็นผู้สืบทอดทรัพย์สมบัติ ส่วนลูกสาวจะได้น้อยที่สุดหรือไม่ได้เลย ทั้งที่เป็นผู้ทำงานในครอบครัวเป็นผู้รับค่าดองสินสอด ส่วนผู้เป็นแม่ และญาติพี่น้องทางเชื้อสายแม่ก็ไม่ได้อะไร เช่นเดียวกัน

มรดกของพ่อ และสินสมรสระหว่างสามี-ภรรยา ในเมื่อสามีเสียชีวิต กรณีที่ภรรยา ไม่ได้ไปแต่งงานกับชายคนใหม่ ภรรยายังมีสิทธ์สืบทอดสินสมรสได้ และถ้ามีลูกด้วยกัน ลูกชายจะเป็นผู้สืบทอด ส่วนลูกสาวถ้าหากมรดก และสินสมรสของพ่อแม่มีมากพอ บางครั้งก็จะแบ่งให้ แต่ส่วนใหญ่แล้วลูกสาวจะไม่ได้ เพราะไม่มีสิทธิ์สืบทอดมรดกแต่อย่างใดเลย ส่วนในกรณีภรรยาไปแต่งงานกับชายคนใหม่ จะไม่มีสิทธิ์สืบทอดสินสมรสระหว่างสามี–ภรรยา จะต้องมอบสินสมรสให้ลูกชาย แต่ถ้าไม่มีลูกสินสมรสจะตกเป็นของญาติพี่น้องฝ่ายชายแทน สินสมรส อาทิเช่น เงินทอง ที่ดิน บ้านเรือน ไร่นา สัตว์เลี้ยงทุกชนิด ยานพาหนะ เครื่องมือการผลิต เครื่องใช้ในครัวเรือน ฯลฯ ถ้าเครื่องใช้ในครัวเรือนมีมากพอก็อาจจะแบ่งให้ลูกสาวประมาณ 20 % ของมูลค่าเครื่องใช้ที่มีใน

ครัวเรือน สำหรับทรัพย์สินที่มีอยู่ทั้งหมด ลูกชายจะเป็นผู้สืบทอด ลูกชายคนโตจะได้มากที่สุด แม้กระทั่งเมียของคนในครอบครัวก็ถือเป็นมรดกเช่นเดียวกัน

พ่อเอ โดนอาหล่า เล่าให้ฟังว่าตามที่มีคนพูดกันมาว่า “เมียของน้องชาย ถ้าน้องชายเสียชีวิตก็จะตกเป็นมรดกของพี่ชาย หรือไม่ก็ญาติของผู้ตาย พร้อมทั้งสินสอดต่าง ๆ ด้วย คือกล่าวว่า น้องตายเมียของน้องพี่เอา พี่ตายเมียของพี่น้องเอา ลูกตายเมียของลูกพ่อเอา เพราะคำว่า “เมีย” ถือเป็นมรดกของตระกูล แต่ที่จริงแล้ว เมียของลูกชาย ลูกชายเสียชีวิตไปแล้ว เมียของลูกชาย ก็สามารถไปหาผัวใหม่ได้อีก ไม่ได้ห้ามให้มีผัวใหม่ แต่ต้องไปแต่ตัวห้ามนำสินสมรสระหว่างสามี-ภรรยาที่มีอยู่ทั้งหมดไปด้วยเท่านั้น แต่ถ้าลูกสะใภ้มีความเห็นอกเห็นใจและสงสารพ่อแม่ของผัวตนก็จะไม่ไปมีใหม่จะคอยปรนนิบัติพ่อ แม่ของผัวเป็นอย่างดี และมีสิทธิในการสืบทอดสินสมรสต่อไปได้”

การสืบทอดมรดกทรัพย์สินของชนเผ่ากะตู้ ยังขาดความยุติธรรม ไม่ว่าในระดับสังคมใด ผู้ชาย หรือลูกผู้ชายเป็นผู้ได้เปรียบ ผู้หญิงหรือลูกสาวซึ่งเป็นผู้ทำงานมากกว่า ถึงแม้ว่าค่าแต่งดองของลูกสาวที่พ่อแม่และคนในครอบครัวจะได้รับมากมายเท่าใด ทุกสิ่งทุกอย่างก็ต้องตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ชาย หรือลูกชายทั้งหมด

ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย

ลาวเทิงทุกชนเผ่านั้นมีความใกล้ชิดกับความตาย และถือว่าความตายเป็นเรื่องธรรมดาที่อยู่ใกล้ตัวมาก โดยเฉพาะการตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บ และยังหาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ จึงเชื่อกันว่าการตายจากโรคภัยต่างทั้งหลายทั้งปวงเป็นผลมาจากผีป่าทั้งสิ้น คนเผ่ากะตู้ก็มีความเชื่อเช่นนั้น เชื่อว่าความตายจะมาเยือนเขาและคนในครอบครัวเขาเมื่อไรก็ได้ จึงได้มีการสร้างโลงศพสำหรับตนเองและสำหรับคนในครอบครัวไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

ดังกรณี กะตู้บ้านห้วยหุน นอกจากจะทำโลงศพของตนเองแล้วยังทำเผื่อคนในครอบครัวของตนเองด้วย และโลงศพที่ทำไว้สำหรับตนเอง ถ้าเกิดภรรยาหรือคนในครอบครัวคนใดคนหนึ่งได้ตายก่อนตนเอง ก็สามารถนำมาใช้ได้ โดยการนำโลงศพมาเก็บไว้รอใต้ถุนบ้าน หรือลานบ้าน (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2540: 445)

ภาพที่ 30 โลงศพของชนเผ่ากะตู้ที่ไว้ใต้ถุนบ้าน (บน) หรือลานโล่งบริเวณบ้าน (ล่าง)
ที่มา: บ้านกันดอน เมืองท่าแตง แขวงเซกอง สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2549)

โลงศพจึงเป็นส่วนหนึ่งที่คนในชนเผ่าได้คุ้นเคยและเห็นมาตั้งแต่เด็ก ส่งผลในพิธีงานศพเป็นไปอย่างเรียบง่าย เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นก็จะนำศพใส่ไว้ในโลงที่มีอยู่แล้วตั้งโลงบรรจุศพไว้ใต้ถุน ถ้าคนตายนั้นเป็นคนที่มีฐานะดี ตลอดระยะที่ตั้งศพ 3 วัน เจ้าภาพจะฆ่าหมู ฆ่าไก่ ฆ่าวัว และฆ่าควาย เพื่อไว้ทุกแด่ดวงวิญญาณของคนตาย หรือใช้เลี้ยงแขกที่มาแสดงความเสียใจทุกคนต้อนรับดูแลแขกคนพร้อมกับเหล้าไห และมีการตีฆ้อง ชื่อว่าปะเนาะ และตีกลองเป็นระยะ ๆ ตั้งศพไว้ 3 วัน แล้ว ก็จะหามศพไปไว้ที่สุสานเขตแดนของผีซึ่งเป็นอาณาเขตที่หวงห้ามโดยนำเอาเสื้อผ้าสวย ๆ ของผู้ตายพร้อมกับเครื่องจักสานต่าง ๆ ที่เชื่อว่าผู้ตายสามารถเอาไปใช้ได้ในชีวิตหลังความตายไปไว้ที่สุสานใส่ในโลงศพของผู้ตาย จากนั้นก็จะตีกลอง ตีฆ้องเพื่อไว้อาลัยอีก

ในชนเผ่ากะตู้จะไม่มีการเผาเหมือนศาสนาพุทธ เพราะเชื่อว่า ผู้ตายไปแล้วสามารถกลับฟื้นคืนชีพได้อีกครั้ง สิ่งนี้เป็นระบบความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจาก นิยายปรัมปรา เรื่องน้ำเต้าปูง ที่บอกไว้ว่าพวกข่าตายไปให้ฝัง ไม่ให้เผาเป็นต้น

ถึงแม้ว่ารัฐบาล สปป.ลาวได้ประกาศให้วัฒนธรรมฮีตคองประเพณี ตลอดจนภาษาและตัวหนังสือของชนกลุ่มลาวลุ่ม ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของ สปป.ลาว เป็นภาษาประจำชาติ แต่ภาษาพูดและฮีตคองประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า ก็ยังได้รับการเอาใจใส่รักษาและอนุญาตให้ใช้ได้อย่างเสรี โดยการสร้างจิตสำนึกให้ชนเผ่าต่าง ๆ มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมชนเผ่าของ

ตนเอง ให้สิทธิแก่ชนเผ่าทุกชนเผ่าในการปกปักรักษาฮีตคองประเพณี และวัฒนธรรมของตน โดยเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ไม่คิดที่จะลบล้างฮีตคองประเพณีของชนเผ่าต่าง ๆ ที่เชื่อถือกันมาแต่โบราณ

บทที่ 5

วัฒนธรรมดนตรีชนเผ่ากะตู้

ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ที่เกิดขึ้นโดยมีธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ตลอดจนเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา เผ่าพันธุ์ สิ่งเหล่านี้เอง ที่ทำให้ดนตรีมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ ในการสร้างสรรค์บทเพลงที่สะท้อนคุณลักษณะของดนตรีผ่านระบบความคิดของคนภายในวัฒนธรรมสังคมนั้น ๆ ดนตรีจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั้งตาย

ภาพที่ 31 พ่อเอ โดนอาหล่ากำลังบรรเลงตะลือ
ที่มา: บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ชนเผ่ากะตู้ก็เป็นชนเผ่าหนึ่งที่ใช้ดนตรีในกิจกรรมต่าง ๆ ของตนกับสังคม โดยการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ทั้งในด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ และยังใช้เล่นเพื่อความบันเทิงตามวาระโอกาส อีกทั้งตัวเครื่องดนตรีเองยังมีคุณค่าทางจิตใจเป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเผ่าและเป็นของมีค่าที่บ่งบอกถึงฐานะของผู้ที่มีไว้ครอบครอง ด้วยเหตุนี้ดนตรีจึงอยู่เคียงคู่กับชนเผ่ากะตู้มาเป็นเวลาช้านาน ไม่สามารถจะแยกอย่างใดอย่างหนึ่งออกจากกันได้

ในวัฒนธรรมดนตรีของชนเผ่ากะตู้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมและดนตรีที่เล่นเพื่อความบันเทิง

1. ดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมของเผ่ากะตู้ มีลักษณะไม่แตกต่างกับดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมของชนเผ่าลาวเทิงเผ่าอื่น ๆ แต่ละเผ่าจะมีพิธีกรรมที่คล้ายคลึงกันมาก รูปแบบการบรรเลง และเครื่องดนตรีที่ใช้ได้แก่ ฆ้องชื่อว่า “ปะเนาะ” (ฆ้องไม่มีปุ่ม) หรือภาษาลาวลุ่มเรียกว่า “ผะหาด ” และกลอง โดยจะใช้เล่นเฉพาะในเวลาที่สำคัญ ๆ ทางพิธีกรรม เช่น งานศพและงานบุญ เท่านั้น การตีปะเนาะ มีข้อจำกัดทางเพศ คือ ห้ามผู้หญิงตีเป็นอันขาด จะตีได้ก็แต่ผู้ชาย ผู้หญิงได้แต่ฟ้อนรำเท่านั้น นอกจากนี้ “ปะเนาะ” ยังเป็นของมีค่ามีราคาสามารถนำมาเป็นค่าแต่งดอง เป็นเครื่องสินสอดในการสู่ขอหญิงสาวได้อีกด้วย

ดนตรีที่ใช้ในงานศพของชนเผ่ากะตู้ ส่วนใหญ่จะใช้เครื่องดนตรีอยู่ 2 ชนิด ได้แก่ กลอง กับปะเนาะ เพื่อประกอบการขับร้องอาลัยรำลึกถึงผู้ตาย หรืออาจมีการฟ้อนเพื่อคนตาย โดยการตีกลองและปะเนาะในจังหวะช้า ๆ ผู้หญิงจะฟ้อนตามจังหวะกลองและปะเนาะประกอบพิธีศพเป็นระยะ ๆ เป็นการตีและฟ้อนเพื่ออาลัยรักถึงดวงวิญญาณของผู้ตาย ตั้งแต่ขั้นตอนการตั้งโลงศพไว้ใต้ถุนบ้านให้ญาติพี่น้องมาแสดงความเสียใจ จนกระทั่งนำมาฝังในสุสาน จะตีตลอดทั้งวันทั้งคืน เพราะเชื่อว่าเสียงกลองและเสียงปะเนาะจะช่วยนำทางส่งดวงวิญญาณให้ไปสู่เมืองผีเมืองฟ้าได้ อีกทั้งเสียงกลองและเสียงปะเนาะที่ตีดังตลอดเวลาเป็นระยะ ๆ นั้น เป็นเสมือนเพื่อนคลายเหงา ลดความเศร้าโศกให้แก่เจ้าภาพอีกด้วย

ภาพที่ 32 ตีปะเนาะ
ที่มา: อุทยานบาเจียง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ดนตรีที่ใช้ในงานบุญ ประเพณีทำบุญเลี้ยงผี หลังจากการเก็บเกี่ยว ประมาณ เดือนกุมภาพันธ์–เมษายน ของทุกปีจะมีพิธีทำบุญกินอาด หรือกินงะ หรือที่เรียกว่า “งานบุญกินควาย” ก็จะนำเครื่อง

ดนตรีได้แก่ “ปะเนาะ” และบางครั้งมีการนำเครื่องดนตรีประเภทอื่น ๆ เข้ามาผสมวงด้วยเพื่อเพิ่มความสนุกสนาน

นอกจากนี้ ปะเนาะยังเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ตีเพื่อประกอบการฟ้อนนักรบของชนเผ่ากะตู้ เพื่อแสดงถึงความกล้าหาญ เป็นการข่มฝันศัตรูให้เกรงกลัวของคนกะตู้ และยังเป็นเสมือนเครื่องป้องกัน ต่อสู้ขับไล่สิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผีร้ายด้วย

ภาพที่ 33 การฟ้อนนักรบกะตู้ 4 คน (จากซ้ายไปขวา) และตีปะเนาะ 3 คน (จากขวามาซ้าย)
ที่มา: ถ่ายจากภาพเก่าของพ่อเอ โดนอาหล่า (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

ภาพที่ 34 พ่อเอ โดนอาหล่า กำลังฟ้อนนักรบกะตู้ ให้ผู้วิจัยดู
ที่มา: ถ่ายจากภาพเก่าของพ่อเอ โดนอาหล่า (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

การฟ้อนนักรบ ผู้ฟ้อนจะเป็นผู้ชายทั้งหมดจะแต่งตัวนักรบกะตู้ มือถือ “ดาบ” ที่ภาษากะตู้เรียกว่า “ด้าว” เป็นดาบที่ทำจากเหล็กเนื้อดี ด้ามจับเป็นไม้เนื้อแข็งประกอบด้วยวงแหวนที่ทำด้วยเงินรอบด้ามจับ ลาวลุ่มเรียกว่า “ง้าว” และมืออีกข้างหนึ่งถือ “โล่” ภาษากะตู้เรียกว่า “กะฮีร” ลาวลุ่มเรียกว่า “แคน” เป็นโล่หรือเกราะปกป้องการแทงการฟันของศัตรูในการสู้รบ ลีลาการฟ้อนผู้ฟ้อนจะแกว่งด้าว และกะฮีร พร้อมทั้งก้าวเท้าถอยไปมา ตามจังหวะเสียงของปะเนาะ ที่ตีไปเรื่อย ๆ ในอัตราจังหวะเท่ากัน ๆ อย่างสม่ำเสมอ

2. ดนตรีเพื่อความบันเทิงของชนเผ่ากะตู้ เป็นดนตรีที่เล่นกันทั่ว ๆ ไปแต่เดิม ในกลุ่มชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ เพราะแต่ละชนเผ่าล้วนแต่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน

ดนตรีเพื่อความบันเทิงของชนเผ่ากะตู้ กลายเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของคนกะตู้ โดยจะนิยมเล่นตามวาระโอกาสต่าง ๆ ทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรีนานาชนิดที่แทบไม่หลงเหลือให้เห็นมากนักในปัจจุบัน ได้แก่ มาม ตะลือ ตะลือเชง ติงต็อง แตรแตร้ ตะก้อยตริ หักกรือรู และร่องแร่ง โดยเครื่องดนตรีเหล่านี้เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นเพื่อความบันเทิงของชนเผ่ากะตู้แทบทั้งสิ้น นอกจากจะให้ความบันเทิงแล้ว เครื่องดนตรีบางชิ้นก็มีจุดประสงค์ เฉพาะหน้าที่การใช้งานในสังคมที่ชัดเจนอีกด้วย เช่น ใช้ในการจกสาว ใช้ในการเกี้ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว ใช้ในขับกล่อมประกอบการยัดกอก ใช้ในการแสดงหรือประกอบการแสดงในเทศกาลงานรื่นเริงต่าง ๆ เป็นต้น

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการจกสาว และใช้ในการเกี้ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาวกะตู้ ได้แก่ มาม และอะขวด

มาม เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับการจกสาวของหนุ่มชนเผ่ากะตู้ ไม่ว่าจะพูดจะจีบกัน จะบอกความในใจ บอกรักกันจะโกรธจะงอนกัน หนุ่มชนเผ่ากะตู้จะใช้ มามเป่าเลียนเสียงพูดแทนการสนทนากัน มามเป็นเครื่องดนตรีที่ห้ามเป่าในบ้าน ต้องเป่านอกบ้านเท่านั้น โดยการเป่าเลียนเสียงเรียกผู้สาวให้ออกมานอกบ้าน และไปนั่งคุยนอนคุยกันตามป่าเขา (ดูรายละเอียดในหน้าที่ 177)

ภาพที่ 35 เป่ามาม
ที่มา: อุทยานบาเจียง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

อะขวด เป็นเครื่องดนตรี ประเภท Jew's harp คล้ายจองหน่อง ของไทยอีสานเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการจกสาวเช่นเดียวกันกับมาม เพราะเป็นเครื่องดนตรีที่เลียนเสียงพูดได้ ใช้ในการเรียกผู้สาวให้ออกมาจากเรือนเพื่อมานั่งจีบนั่งคุยกัน แต่ปัจจุบันเครื่องดนตรีชนิดนี้ไม่ค่อยพบเห็นใช้ในวัฒนธรรมดนตรีของชนเผ่ากะตู้

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการยัดกอกของเผ่ากะตู้ ได้แก่ ตะลือ และมาม

ภาพที่ 36 ดีดตะลือ (พ่อเอ โดนอาหล่า)
ที่มา: อุทยานบาเจียง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ตะลือ เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการขับกล่อมประกอบการยัดกอก เมื่อเวลาหญิงสาวกะตู้กำลังยัดกอกอยู่ ชายหนุ่มกะตู้ก็จะดีดตะลือขับกล่อมสร้างบรรยากาศเพิ่มอรรถรสในการยัดกอกมีสุนทรียภาพมากยิ่งขึ้น

ส่วนเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ เช่น ตะลือเชง ติงต็อง แตรแตร้ ตะก้อยตริ หักกรือรู และร่องแร่ง ก็จะใช้เล่นตามโอกาสงานรื่นเริงต่าง ๆ ทั่วไป

ในสังคมปัจจุบันเอ โดนอาหล่า[46]ชายวัย 79 ปี นักดนตรีเผ่ากะตู้ที่สืบเชื้อสายทางดนตรีจากบิดาที่เป็นชนเผ่ากะตู้ และมารดาที่เป็นชนเผ่าแงะ จากผลกระทบของสงครามได้สร้างความหายนะให้กับนักดนตรีในชนเผ่าที่อพยพหนีภัยไปคนละทิศละทาง ทั้งบาดเจ็บล้มตายไปก็มาก พ่อเอโดนเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับผลกระทบในครั้งนี้

ปัจจุบันพ่อเอ โดนอาหล่า อาศัยอยู่ที่บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว จึงปีนทรัพยากรบุคคลที่สำคัญต่องานวิจัย เพราะเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมและเป็นตัวแทนนักดนตรีของกลุ่มชนเผ่าลาวเทิง จากเพียงไม่กี่คนที่ยังคงเหลืออยู่ให้เห็นในสภาพสังคมปัจจุบัน

พ่อเอ โดนอาหล่า เป็นนักดนตรีของชนเผ่ากะตู้โดยสายเลือด ซึ่งได้ร่ำเรียนวิชาการดนตรีจากปู่ที่ชื่อว่า “เลย” มาตั้งแต่เด็ก ในสมัยนั้นบ้านของพ่อเอโดนเปรียบเสมือนสำนักสังคีตของชนเผ่ากะตู้ซึ่งได้สืบทอดกันมาหลายชั่วคน และได้ผลิตนักดนตรีและวงดนตรีเพื่อรับใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นงานพิธีกรรมหรืองานรื่นเริงทั่วไปในสังคมของชนเผ่ากะตู้

การสืบทอดทางดนตรีของพ่อเอโดน เป็นการสืบทอดแบบมุขปาฐะ (แบบปากต่อปาก) ไม่มีการบันทึกโน้ตหรือจดบันทึกในรูปแบบใด ๆ ทั้งสิ้น มีแต่ความจำของนักดนตรีเท่านั้น นักดนตรีต้องอาศัยการท่องจำทำนองเพลงและการฝึกซ้อมที่สม่ำเสมอ

จากการที่พ่อเอโดน เป็นหลานผู้ชายที่มีความเฉลียวฉลาด และมีพรสวรรค์ทางศิลปะ

---

[46] ดูรายเอียดในภาคผนวก ค

พ่อเอโดนจึงกลายเป็นความหวังของปู่ และเป็นผู้สืบทอดทางดนตรีมรดกชิ้นสุดท้ายที่มีค่ายิ่งก่อนจะสิ้นลมหายใจ เพื่อให้แน่ใจว่าดนตรีจะไม่ดับสูญไปพร้อมกับตน ทำให้พ่อเอโดนขยันมั่นฝึกซ้อมดนตรีมากยิ่งขึ้นเพื่อสานเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ และไม่เคยคิดว่าในวันข้างหน้าดนตรีจะสร้างรายได้หลักให้แก่ครอบครัวได้มีกินมีใช้อย่างทุกวันนี้

ในสังคมของชนเผ่ากะตู้จะให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องดนตรีมาก เพราะเขาถือว่าดนตรีคือส่วนหนึ่งของชีวิต ที่แสดงถึงสวัสดิภาพความเป็นอยู่ทางสังคมที่ดี และไม่ใช่แต่ชนเผ่ากะตู้เท่านั้นยังรวมถึงชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงอื่น ๆ ก็ให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน

แต่ในปัจจุบันนี้นักดนตรีกะตู้แทบจะไม่หลงเหลือให้เห็นมากนัก เหตุเพราะภัยจากสงครามได้คร่าชีวิตนักดนตรีและเครื่องดนตรีก็ถูกทำลายไปจำนวนมาก และการสูญสิ้นนักดนตรีนี่เองย่อมทำให้องค์ประกอบของดนตรีในหลาย ๆ ด้านได้สูญสิ้นพร้อมกันไปด้วย และไม่สามารถที่จะนำกลับมาใช้ในสังคมใหม่ได้อีกถ้าไม่มีนักดนตรี เพราะวัฒนธรรมการถ่ายทอดดนตรีของชนเผ่ากะตู้เป็นแบบมุขปาฐะไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็น เนื้อร้องทำนองเพลง เทคนิควิธีการบรรเลง ตลอดจนการประดิษฐ์เครื่องดนตรี ใช้แต่เพียงการจดจำของนักดนตรีจากรุ่นสู่รุ่นเท่านั้น

พ่อเอโดนเป็นนักดนตรีกะตู้ที่ยังหลงเหลืออยู่หลังจากสงครามได้สิ้นสุดลง จากการเป็นนักดนตรีในสายเลือด พ่อเอโดนก็ได้รื้อฟื้นความทรงจำในศิลปะการดนตรีของชนเผ่ากะตู้ขึ้นมาใหม่ทั้งบทเพลงและเครื่องดนตรี โดยนำกลับมาใช้ประยุกต์และประดิษฐ์ขึ้นใหม่ หลังจากที่ได้สูญหายไปพร้อมกับสงครามเป็นระยะเวลานานถึง 21 ปี โดยการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชนทำให้ศิลปะการดนตรีที่มีมาแต่เดิมเป็นทุนเพื่อการเลี้ยงชีพและเป็นรายได้หลักของครอบครัว ดนตรีกะตู้จึงได้เป็นรู้จักกันในหมู่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมธรรมชาติและศิลปะวิทยาการของชนเผ่าที่อนุรักษ์ไว้ในเรือนชนเผ่า น้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง

ด้วยเหตุนี้ พ่อเอโดนจึงเป็นทรัพยากรบุคคลทางดนตรีที่สำคัญในการรื้อฟื้นดนตรีกะตู้ขึ้นมาใหม่ตามแบบฉบับดั้งเดิมที่มีใช้เล่นอยู่จริงในชนเผ่ากะตู้ ได้แก่ “เครื่องดนตรีและบทเพลง” ซึ่งปัจจุบันก็ยังพอมีให้เห็นอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก

เครื่องดนตรีกะตู้ของพ่อเอ โดนอาหล่า

ในวัฒนธรรมดนตรีกะตู้ไม่มีหลักการจำแนกประเภทเครื่องดนตรีที่เป็นแบบแผนที่ตายตัว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการจำแนกประเภทเครื่องดนตรี โดยใช้หลักการจำแนกแบบฮอร์นบอสเตลและซาร์ค (Hornbostel–Sachs Classification) เพราะสามารถนำมาใช้ได้กับเครื่องดนตรีทุก ๆ วัฒนธรรม และเป็นวิทยาศาสตร์ โดยยึดหลักจากตัววัสดุที่เป็นแหล่งกำเนิดเสียง มีอยู่ 4 ตระกูลได้แก่

1. Aerophones ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศ
2. Chordophones ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย
3. Idiophones ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของวัตถุทึบตัน
4. Membranophones ตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของหนัง

(ปัญญา รุ่งเรือง, 2546: 28)

เครื่องดนตรีกะตู้ของพ่อเอโดนประกอบด้วยเครื่องดนตรีนานาชนิดที่แทบไม่หลงเหลือให้เห็นมากนักในปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ตามหน้าที่การใช้งาน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ได้แก่ ปะเนาะ

กลุ่มที่ 2 เครื่องดนตรีที่ใช้เพื่อความบันเทิง แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้ 2 กลุ่ม คือ

1) เครื่องดำเนินทำนอง ได้แก่ ตะลือ ตะลือเชง ติงต็อง และมาม

2) เครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ แตรแตร้ ตะก้อยตริ หักกรือรู และร่องแร่ง

เครื่องดนตรีทั้งหมดที่กล่าวมานี้ “ตะลือ” ถือเป็นเครื่องดนตรีหลักในวัฒนธรรมดนตรีกะตู้ ส่วนเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ เป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นกันมากในชนเผ่ากลุ่มลาวเทิง เพื่อความสนุกสนานหรือเพื่อจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่งของสังคม ซึ่งเครื่องดนตรีกะตู้ในแต่ละชนิด มีลักษณะและองค์ประกอบดังนี้

ปะเนาะ (Gong Percussion Idiophones)

ภาพที่ 37 ปะเนาะ
ที่มา: บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ปะเนาะ จัดอยู่ในตระกูล Idiophones ประเภทเครื่องตี (Percussion) ชนิดฆ้อง (Gong) แบบไม่มีปุ่ม หรือภาษาลาวลุ่มเรียกว่า “ผะหาด” ภาษาไทยเรียกว่า “ผางฮ้าด” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่มีอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีของทุก ๆ ชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิง เพื่อใช้ในกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ของชนเผ่าซึ่งจะขาดเสียไม่ได้ ปะเนาะเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกตกทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นถือเป็นของเก่าแก่ที่ล้ำค่าของตระกูลไม่นิยมนำมาผลิตเพื่อจำหน่าย และไม่สามารถหาซื้อได้ตามท้องตลาดทั่วไป

ลักษณะทางกายภาพ

ส่วนประกอบของปะเนาะ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ แผ่นปะเนาะ และไม้ตี

1. แผ่นปะเนาะ ทำจากโลหะที่เป็นเหล็กกล้าหนา นำมาหล่อไฟแล้วตีขึ้นเป็นรูปทรงกลมผายกว้าง มีเส้นผ่าศูนย์กลาง 48 ซม มีขนาดเดียว ตรงกลางแผ่นฆ้องจะไม่ทำเป็นปุ่มสำหรับตีเหมือนฆ้องโหม่งไทย และขอบข้างแผ่นฆ้องจะตีขอบงุ้มให้ลงมา หรือที่ศัพท์สังคีตไทยเรียกว่า “ฉัตร” มีความกว้าง 7 ซม ที่ฉัตรฆ้องจะเจาะรู 2 รู สำหรับร้อยเชือกผูกไว้ถือสะพายขณะตี

ภาพที่ 38 แผ่นปะเนาะ ด้านหน้า (ซ้าย) ด้านข้าง (ขวา)
ที่มา: บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2550)

ภาพที่ 39 ไม้ตีปะเนาะ
ที่มา: บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2550)

2. ไม้ตี จะใช้ไม้รูปทรงกระบอกตัน หรืออาจจะให้ไม้ไผ่ตัน ยาวประมาณ 24 เซนติเมตร พันหุ้มที่หัวด้วยผ้าหลากสีหรืออาจจะใส่ยางในรถก็ได้ เวลาตีลงไปที่แผ่นปะเนาะจะทำให้เสียงดังทุ้มและนุ่มนวลไพเราะขึ้น

เสียงและวิธีการบรรเลง

วิธีการทำให้เกิดเสียงของปะเนาะมีอยู่ด้วยกัน 3 วิธี คือ การตีเปิด การตีปิด และการตีปิดและเปิด ซึ่งแต่ละวิธีจะทำให้เกิดเสียงที่แตกต่างกันไป ผู้วิจัยได้กำหนดคำแทนเสียงตามเสียงที่ได้ยินดังนี้

ภาพที่ 40 การตีเปิด
ที่มา: บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

1. เสียงที่เกิดจากการตีเปิด เสียงที่ได้จะเป็นเสียง “ผ่าง” คือ การออกแรงใช้ไม้ตี ตีลงตรงกลางหน้าปะเนาะ แล้วดึงไม้ตีกลับอย่างรวดเร็ว โดยไม่ให้มือหรือส่วนใดส่วนหนึ่งไปถูกหรือสัมผัสแผ่นปะเนาะที่เป็นโลหะ โดยเสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของแผ่นโลหะ จะทำให้เกิดเสียงพร่าดังกังวาน คล้ายกับเสียงของฉาบใหญ่ของไทย

ภาพที่ 41 การตีปิด
ที่มา: บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

2. เสียงที่เกิดจากการตีปิด เสียงที่ได้จะเป็นเสียง “ถึก” คือ ใช้ไม้ตีลงไปตรงกลางหน้าปะเนาะพร้อมกับใช้มืออีกข้างหนึ่งที่ไม่ได้ถือไม้ตีมาปิดหน้าปะเนาะโดยใช้ปลายนิ้วกดเพื่อหยุดการสั่นสะเทือนของแผ่นโลหะ เป็นการห้ามเสียงไม่ให้ดังกังวาน เสียงที่ได้จะเป็นเสียงสั้น ๆ

ภาพที่ 42 การตีปิดและเปิด
ที่มา: บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

3. เสียงที่เกิดจากการตีปิดและเปิด เสียงที่ได้จะเป็นเสียง “ติ้ง” คือ ใช้ไม้ตีลงไปตรงกลางหน้าปะเนาะในขณะที่มืออีกข้างหนึ่งยังปิดหน้าปะเนาะอยู่ เมื่อไม้ตีมากระทบแผ่นโลหะให้รีบเปิดปลายนิ้วมือขึ้นทันที จะทำให้เกิดเสียงดังกังวานใส

กระสวนจังหวะการบรรเลงปะเนาะ

โน้ตสากล (= เสียง ถึก = เสียง ติ้ง = เสียง ผ่าง)

โน้ตไทย (เสียง ถึก = ถ เสียง ติ้ง = ต เสียง ผ่าง = ผ)

- - - ต	- - - ต	- - - -	- - - ต	- - -ต	- - - -	- - ถ ถ	-ถ- ถ
- - ถต	- - - -	ถ –ถต	- - -	- - -ต	- - -ต	- - - -	- - ถถ
- - ถถ	- - -ถต	- - - -	- - ถถ	-ถ – ถ	- - ถต	- - - -	- ตถต
- ต- ถ	ถตถต	- ผ –ถ	-ผผถ	ถผผถ	-ผ-ถ	-ผผถ	-ผผถ
ถผผต	- ตตถ	- ถ- ต	-ถ- ต	- ตตถ	ถตตถ	- ตตถ	ถตตถ
-ตตถ	ถตถต	-ตตถ	-ตตถ	ถตถต	- ผ- ถ	- ผผถ	ถผผถ
- ผ- ถ	ผ – ถ	-ต – ต	- ต- ถ	- ต- ถ	- ตตถ	ถตถต	- - - -
- ต- ต	- - - -	- - - -	- ต – ต	- - - ต	- - - ต	- - - -	- ต- ต
- ต- ถ	- ถ- ต	- ถ- ต	-ต - -	- ต- ถ	ถตถต	- - - -	- ตถต
- - -ต	- ต – ถ	ถตถต	- - - ผ	- - - ถ	- ผผถ	ถผผถ	- ผผถ
ถผผต	- ตตถ	- - ถต	- - ถต	- ตตถ	ถตตถ	- ตตถ	- ตตถ
- ตตถ	ถตตถ	ย้อนกลับต้น					

หมายเหตุ บรรเลงจังหวะนี้วนไปเรื่อย ๆ บางครั้งอาจมีการปรับเปลี่ยนไปบ้างในแต่ละเที่ยว แต่ก็ยังคงยึดจังหวะเดิมเป็นหลัก

ปะเนาะกับความเชื่อ

ปะเนาะ เป็นเครื่องดนตรีที่ศักดิ์สิทธิ์ของชนเผ่ากะตู้และเป็นเครื่องดนตรีที่บ่งบอกถึงฐานะของผู้ที่มีไว้ครอบครอง โดยปะเนาะ 1 ใบ มีมูลค่าแลกควายได้ 1 ตัวเลยทีเดียว (เอ โดนอาหล่า, 2549: สัมภาษณ์) และสามารถนำมาเป็นค่าแต่งดอง เป็นเครื่องสินสอดในการสู่ขอหญิงสาวได้อีก

การตีปะเนาะ มีข้อจำกัดทางเพศ คือ ห้ามผู้หญิงตีเป็นอันขาด ทั้งยังเป็นเครื่องดนตรีที่หวงห้ามไม่ให้ใครตีเล่น แม้แต่การนำมาซ้อมตีก็ไม่ได้ ถ้าไม่มีงานพิธีหรือได้รับอนุญาตเป็นกรณีพิเศษจากหมอผีประจำเผ่าเสียก่อน เพราะถือว่าผิดผีอย่างรุนแรง โดยเชื่อว่าถ้าผีได้ยินเสียงปะเนาะเมื่อไรก็จะมีการเลี้ยงผีที่นั้น ถ้าผีมาแล้วไม่พบเครื่องเซ่นสังเวยก็จะโกรธและทำให้หมู่บ้านนั้นเกิดมีเพศภัยพิบัติไปต่าง ๆ นานา

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง ปะเนาะเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น โดยจะใช้เล่นเฉพาะในเวลาที่สำคัญ ๆ ทางพิธีกรรม เช่น งานศพและงานบุญประจำปี

ตะลือ (Bowl Harp Chordophone)

ภาพที่ 43 ตะลือ เครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะตู้
ที่มา: บันทึกภาพเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2549

ตะลือ เป็นเครื่องดนตรีของชนเผ่ากะตู้ที่มีลักษณะโดดเด่นที่สุดที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของเผ่ากะตู้ในกลุ่มลาวเทิงแห่งลาวตอนใต้ ถือได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีชิ้นเอกเปรียบเสมือนตัวแทนเครื่องดนตรีประเภทมีสายทุกชนิดของเผ่ากะตู้เลยก็ว่าได้

คำว่า “ตะลือ” หมายถึง เครื่องดนตรีที่มีสาย ชนเผ่ากะตู้จะเรียกคำว่า ตะลือไว้หน้าเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายที่ตั้งเล่นกับพื้น เช่น **ตะลือไม้** ที่คนกะตู้มักเรียกว่า “ตะลือ” คำเดียว หรือที่คนลาวลุ่มมักเรียกว่า “ตะเม่ หรือ จะเข้” และ**ตะลือเซง** ทำจากกระบอกไม้ไผ่วางราบเล่นกับพื้น ใช้ไม้ตีที่สายทำจากเปลือกไม้ไผ่

“ ตะลือ ” จัดอยู่ในประเภท Bowl Harp Chordophone คือ เป็นเครื่องดนตรีในตระกูลของเสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย (Chordophone) ประเภทฮาร์พ (Harps) ชนิดที่มีกล่องเสียง

เป็นรูปชาม (Bowl) มี 6 สาย ซึ่งเป็นประเภทพิณฮาร์พชนิดเดียวจากทั้งหมด 3 [47]ชนิดที่พบในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตะลือกับการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางดนตรีมาก เพราะในแต่ละพื้นที่แต่ละที่ตั้งของประเทศสมาชิกนั้น มีความห่างกันมาก ประกอบกับมีทะเลกว้างใหญ่ไพศาลขวางกั้นระหว่างประเทศที่ติดกับแผ่นดินใหญ่ และประเทศที่เป็นหมู่เกาะ จึงทำให้ภูมิศาสตร์ความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไปด้วย

จากสภาพความเป็นอยู่ทางภูมิศาสตร์ ก็ย่อมทำให้ผลผลิตที่มนุษย์สร้างขึ้นมามีความแตกต่างกันไป ทั้งสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ตลอดจนเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และเผ่าพันธุ์ ตามทฤษฎีนานากำเนิด

ถึงแม้ว่าคนแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกันเพียงไรแต่ในความแตกต่างนั้นย่อมมีความคล้ายคลึงอยู่บ้าง เช่น การนับถือศาสนาเดียวกัน ศิลปะการแสดงวรรณกรรม เช่น รามายณะ มีเค้าโครงเรื่องเดียวกัน ดนตรีมีลักษณะรูปร่างและชื่อเรียก วิธีการเล่นที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ความคล้ายคลึงกันนี้ไม่ใช่ว่าจะเกิดขึ้นเองโดยบังเอิญ แต่เกิดขึ้นมาจากการการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม เพราะผลพวงจากที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมจึงทำให้เกิดการติดต่อกันระหว่างวัฒนธรรมและเชื้อชาติ

---

[47] เครื่องดนตรีประเภทฮาร์พ (Harps) ทั้ง 3 ชนิด คือ (ปัญญา รุ่งเรือง, 2546: 29)

1. ชนิดที่มีกล่องเสียงเป็นรูปชาม (Bowl) พิณฮาร์พชนิดนี้มีเกิดขึ้นมามากกว่า 3,000 ปี ก่อนคริสตกาล มีแหล่งกำเนิดอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีอียิปต์และ Sumeria เช่น Painted Harp, Shoulder Harp และปรากฏพบในวัฒนธรรมดนตรีเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น Saung Gauk (พิณพม่า) เตหน่า นาเด่ย และตะลือ

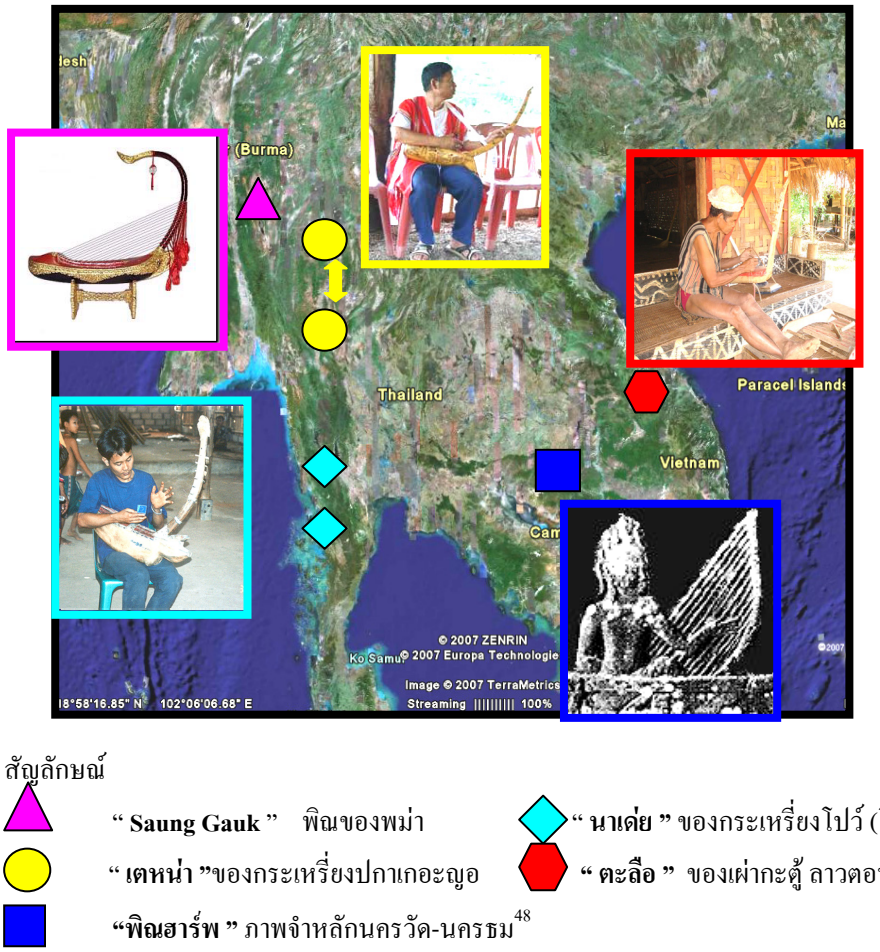
2. ชนิดกรอบเป็นมุม (Angle) พิณฮาร์พชนิดนี้ มีต้นกำเนิดอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีเปอร์เซีย และเป็นที่นิยมในอียิปต์ เกิดขึ้นมาประมาณ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล เช่น Egytian angle harps

3. ชนิดที่มีกรอบสะดึง (Frame) พิณฮาร์พชนิดนี้เกิดขึ้นในช่วงสมัยยุคกลางของยุโรป ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีตะวันตก เช่น Cythara Arglica, Brian Bora และ Queen Mary's harp

ซึ่งเครื่องดนตรีประเภทฮาร์พ ชนิดกรอบปีนมุม และชนิดที่มีกรอบสะดึงไม่ปรากฏพบในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็แล้วแต่ ส่งผลให้ดนตรีที่เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของมนุษย์ถูกหยิบยืม และนำมาปรับใช้ในวัฒนธรรมสังคมนั้น ๆ ด้วย

แผนที่ แสดงตำแหน่งเครื่องดนตรีประเภท Bowl Harp ที่ปรากฏอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สัญลักษณ์

“ **Saung Gauk** ” พิณของพม่า

“ **เตหน่า** ”ของกระเหรี่ยงปกาเกอะญอ

“พิณฮาร์พ ” ภาพจำหลักนครวัด-นครธม[48]

“ **นาเด่ย** ” ของกระเหรี่ยงโปว์ (โพล่ง)

“ **ตะลือ** ” ของเผ่ากะตู้ ลาวตอนใต้

ภาพที่ 44 ดนตรีประเภท Bowl Harp ที่ปรากฏอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

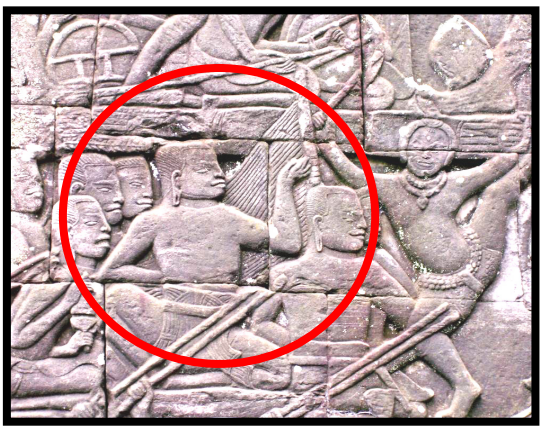
ที่มา: “พิณฮาร์ปนครวัด” โดยปัญญา รุ่งเรือง “นาเด่ย” โดยอาภรณ์ สุนทรวาท

“Saung Gauk” จาก www.thaikids.com “เตหน่า” จาก www.bangkokbiznews.com

“ตะลือ” โดย ผู้วิจัย, 2550 แผนที่จาก Google Earth

---

[48]“ **Saung Gauk** ” พิณพม่ามีสายจำนวน 16 สาย “ **เตหน่า** ” เครื่องดนตรีของกระเหรี่ยงปกาเกอะญอ สายตั้งแต่ 6-12 สาย “ **นาเด่ย** ” เครื่องดนตรีของกระเหรี่ยงโปว์ (โพล่ง หรือโพล่วง) สายตั้งแต่ 6-9 สาย และ**“ ตะลือ”** เครื่องดนตรีเผ่ากะตู้ลาวตอนใต้ มีสาย 6 สาย

ภาพที่ 45 จำหลักบรรเลงพิณหลายสายนครวัด นครธม
ที่มา: www.research.umbc.edu

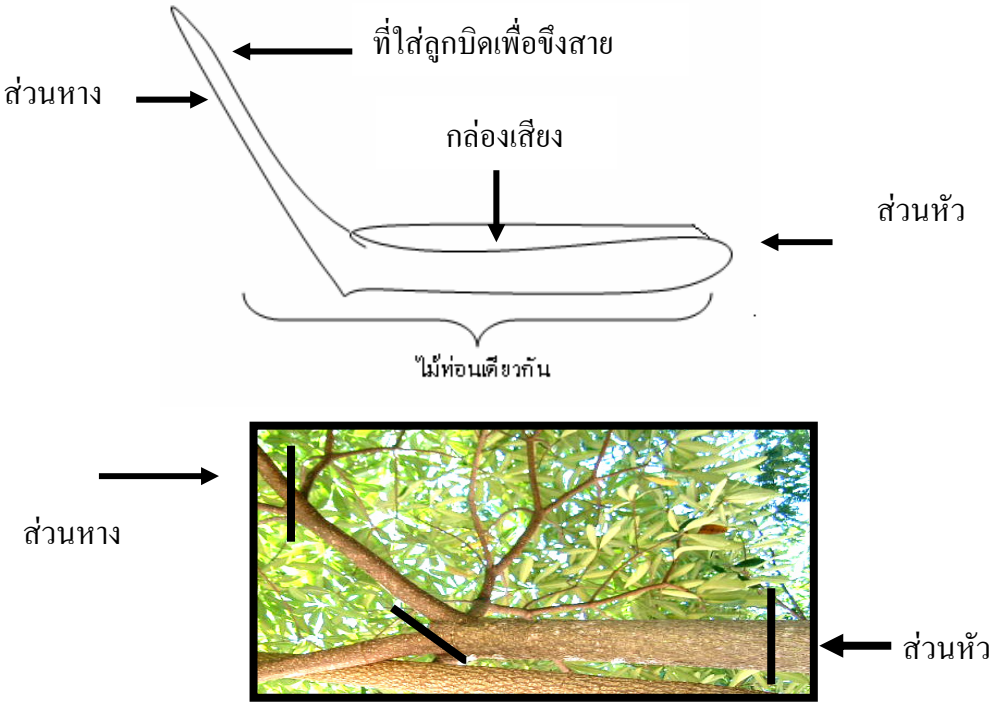
เครื่องดนตรีประเภทพิณฮาร์พชนิดกล่องเสียงที่เป็นรูปชาม (Bowl Harp Chordophone) ชนิดเดียวกันกับ “ตะลือ” นี้ ได้ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีในภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานแล้ว โดยมีการกล่าวไว้ในหนังสือมหาชาติของล้านนาเป็นพิณฮาร์พชนิดเดียวกันนี้ เป็นรูปต่าง ๆ เช่น รูปนกยูง รูปหงส์ รูปนาค (ปัญญา รุ่งเรือง: 2546, 37) และตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบในภาพจำหลักนครวัด-นครธม มีลักษณะรูปร่างที่คล้ายคลึงกับเครื่องดนตรี “**Saung Gauk**” ของพม่า **“เตหน่า”** ของกะเหรี่ยงปกาเกอะญอ **“นาเด่ย”** ของกะเหรี่ยงโปว์ (เผ่าโพล่งหรือโพล่วง) และ **“ตะลือ”** ของชนเผ่ากะตู้ลาวตอนใต้ที่ปรากฏพบในปัจจุบัน

ความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม ที่มองผ่านเครื่องดนตรีดังกล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าบทบาทเครื่องดนตรี จะถูกกำหนดโดยบริบททางสังคมในแง่ของหน้าที่ การใช้งาน จะทำให้เห็นว่าประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีวัฒนธรรมของเครื่องดนตรี ทั้งวัสดุที่ใช้ก็จะใกล้เคียงกันแตกต่างกันไม่มากนัก ซึ่งจะสังเกตได้ว่าประเทศที่มีพื้นที่ประเทศใกล้กัน และมีสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ใกล้เคียงกัน ดนตรีและเครื่องดนตรีจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันด้วย เนื่องจากการติดต่อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจะเป็นไปด้วยง่ายนั้นเอง และในเครื่องดนตรีบางชิ้นก็รับเอามาทั้งหมดทั้งรูปร่าง ชื่อเรียกขาน รวมทั้งบทเพลงด้วย

ลักษณะทางกายภาพ

ตะลือ มีลักษณะรูปร่างที่เลียนแบบตามรูปลักษณ์ของพญานาคในตำนานความเชื่อเกี่ยวกับการกำเนิดเครื่องดนตรีของเผ่ากะตู้ (รายละเอียดใน “ตะลือกับความเชื่อ”) ส่วนประกอบสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ ลำตัว, สาย และขา

1. ลำตัวของตะลือ จะมีลักษณะเป็นรูปชามมีกล่องเสียงมีส่วนหางและมีส่วนหัว ที่เชื่อกันว่าเป็นการเลียนแบบรูปร่างของ**พญานาค**

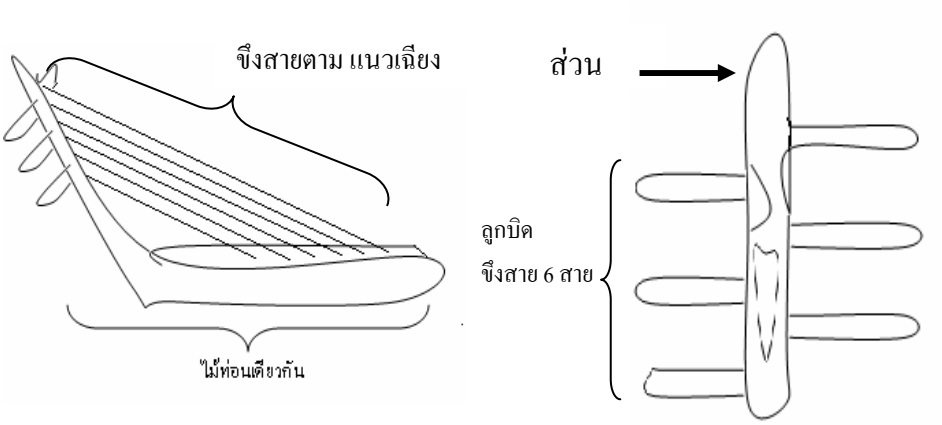

ภาพที่ 46 ลักษณะไม้เพื่อทำตะลือ (แถบสีดำแสดงถึงการตัดไม้ ให้เป็นรูปร่างของตะลือ)
ที่มา: บันทึกภาพเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2550

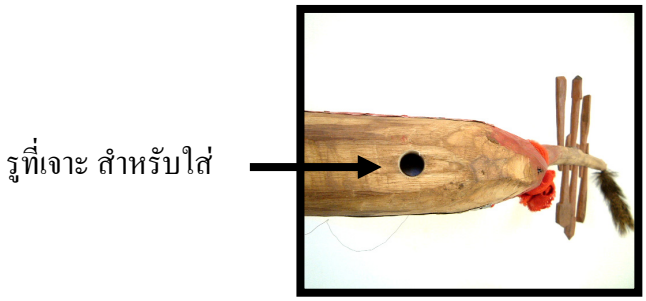
ลำตัว ทำจากไม้ท่อนเดียวกันใช้ไม้อะไรก็ได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วจะใช้ไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้จากต้นตีนเป็ด หรือเรียกว่า “ต้นสัตตบรรณ” (ชื่อวิทยาศาสตร์ว่า Alstonia Scholaris R. Br.) เพราะไม้เนื้ออ่อนจะทำให้คุณภาพของเสียงมีความดังกังวานได้ดีกว่าไม้เนื้อแข็ง ขนาดความสั้น-ยาว ของ

ลำตัว ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ผลิต หรือนักดนตรี โดยการเลือกหาไม้ท่อนที่มีกิ่งก้านยื่นออกมา และมีโครงสร้างคล้ายคลึงกับลำตัวของตะลือ

เมื่อได้ไม้ตามรูปร่างที่ต้องการแล้ว ก็จะนำมาเหลาด้วยมีด เอาเปลือกไม้ออก และทำการขุดลำตัวของตะลือ ให้เป็นกล่อง โดยใช้อุปกรณ์ในการขุดเจาะง่าย ๆ ตามสภาพที่เป็นอยู่ คือใช้มีดขุด และใช้เหล็กเผาไฟให้แดง และนำมาเจาะกับเนื้อไม้ จนได้รูปทรงที่ต้องการ

2. สายตะลือ จะมีสายที่กำเนิดเสียงอยู่ 6 สาย ซึ่งสายแต่ละสายเมื่อก่อนนั้นจะใช้เชือกปานมาทำเป็นสายตะลือ แต่ปัจจุบันจะเป็นสายลวดเบรกรถจักรยานเพราะหาได้ง่าย และมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากันทั้ง 6 สาย โดยมีลูกบิด สำหรับขึ้นสายทั้ง 6 สาย โยงจากลูกบิดมาที่แผ่นหนังที่ปิดปากกล่องเสียง (ปัจจุบันใช้แผ่นอลูมิเนียมแทนแผ่นหนัง) เมื่อเวลาดีดสาย จะเกิดการสั่นสะเทือนของสายไปกระทบแผ่นหนัง ที่ปิดปากกล่องเสียงทำให้เกิดเสียงสูง-ต่ำ ตามความสั้นยาวของสายลวดที่ขึง

ภาพที่ 47 รูเจาะสำหรับใส่ขาตะลือ
ที่มา: อุทยานแห่งชาติบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

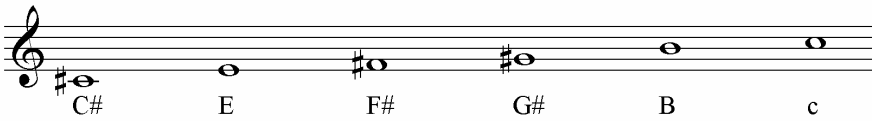
ภาพที่ 48 ส่วนขาตะลือ
ที่มา: อุทยานแห่งชาติบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

3. ส่วนขาของตะลือ ส่วนขาจะทำง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากเหมือน การทำส่วนอื่น ๆ เพียงหากิ่งไม้ที่เป็นง่าม จำนวน 2 ชิ้น และทำการเจาะรูใต้ท้องลำตัวตะลือ และนำกิ่งไม้ที่เป็นง่าม ใส่ให้พอดีกับรูที่เจาะ และปรับแต่งให้ลำตัวตะลือตั้งในแนวราบขนานกับพื้นได้โดยไม่โยกไปมา

เสียงและวิธีการบรรเลง

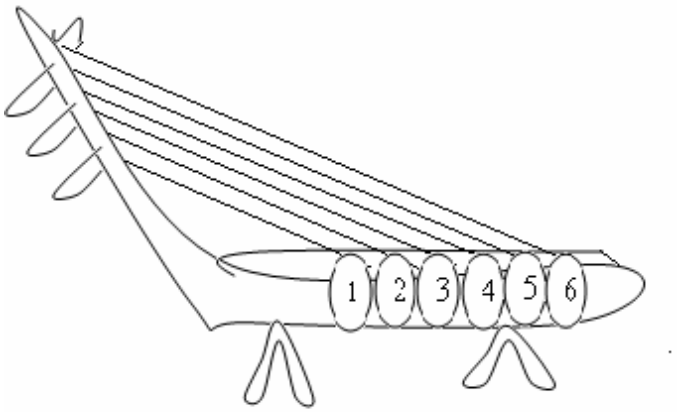
ตะลือ เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาตราเสียงเฉพาะ ซึ่งมีเสียงอยู่ 6 เสียง คือ **ด# ม ฟ# ซ# ท ด (C# E F# G# B c)** และในการนำมาบรรเลงในบทเพลงใดก็แล้วแต่ เพลงนั้นจะต้องอยู่ในกลุ่มเสียง 5 เสียง (Pentatonic) คือ **ม ฟ ซ_ท ด (E F G B C)**

มาตราเสียง/บันไดเสียง ลำดับของระดับเสียงทั้ง 6 สายของตะลือ

ระบบเสียงตะลือ

การวัดค่าระบบเสียงของตะลือ ใช้หลักการวัดขั้นคู่เสียงของ Alexander J Ellis โดยแบ่ง 1 ช่วงทบเสียง (Octave) ของระบบเสียงดนตรีตะวันตก (Chromatic Scale) ออกเป็น 12 เสียง เท่า ๆ กัน และกำหนดให้แต่ละส่วนนั้นมีค่าเท่ากับ 100 เซ็นต์ จะได้ค่า 1,200 เซ็นต์/หนึ่งช่วงทบเสียง

ตำแหน่งของสาย

ตารางที่ 6 การวัดระดับเสียงของตะลือ

ลำดับสาย	ระดับเสียง	ระดับเสียงสากล	ค่า Cent	ขั้นคู่เสียง
สาย 1	ดำ	**c**	+25	
				97.5
สาย 2	ท	**B**	-27.5	
				237.5
สาย 3	ซอล#	**G#**	-35	
				145
สาย 4	ฟา#	**F#**	-20	
				177
สาย 5	มี	**E**	-3	
				282
สาย 6	โด#(ต่ำ)	**C#**	-15	

หมายเหตุ วัดค่าความถี่เสียง /Hz และระดับเสียงด้วยเครื่อง Chromatic Tuner YKT- 1 YAMAHA วัดค่า Cent โดยเครื่อง Chromatic Tuner KORG

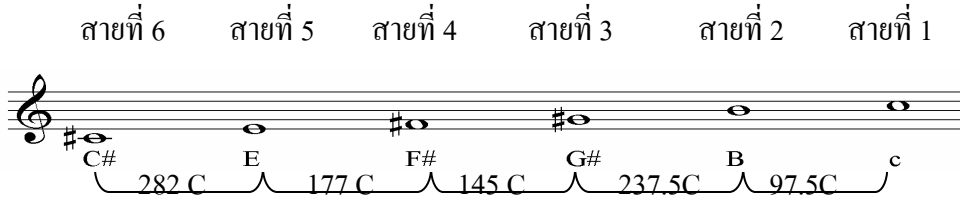
ค่าระยะห่างระหว่างเสียง เปรียบเทียบ ระบบเสียงสากล กับ ระบบเสียง “ ตะลือ ”

ระบบเสียงสากล แบ่งเป็น 12 ครึ่งเสียง (Semitone)

100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C
C	C#	D	D#	E	F	F#	G	G#	A	Bb	B	c

ระบบเสียง “ตะลือ”

282 C	177 C	145 C	237.5 C	97.5C
C#	E	F#	G#	B	c

วิธีการบรรเลง

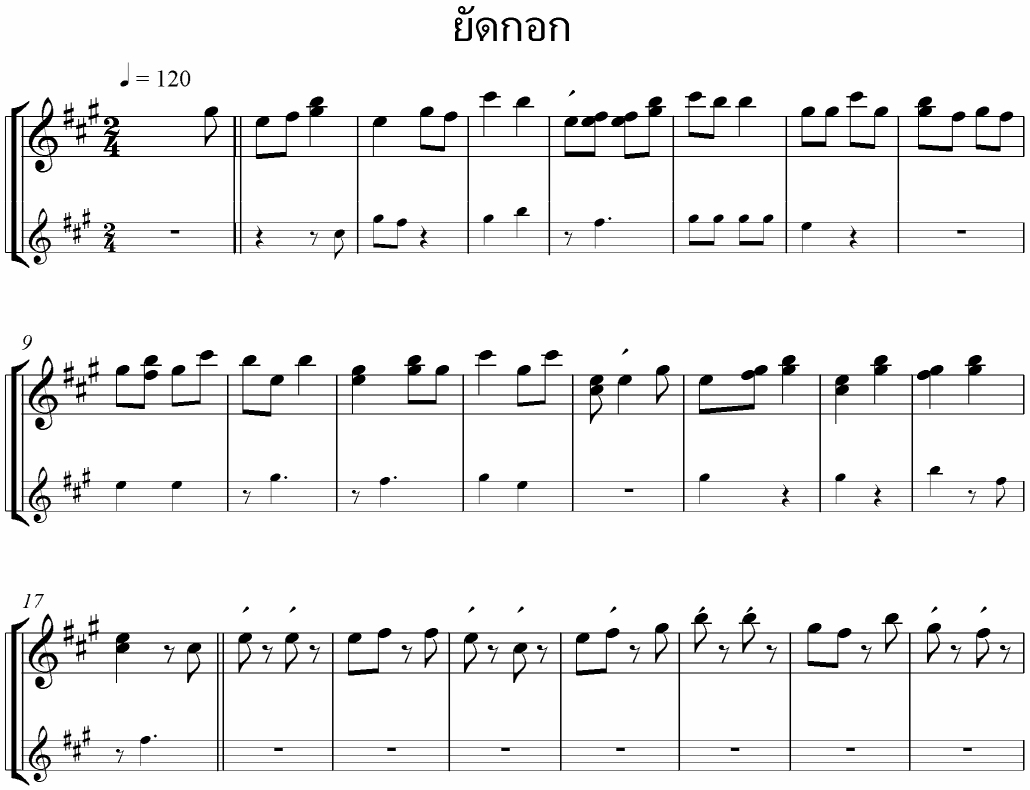
ภาพที่ 49 ผู้วิจัยบรรเลงตะลือ (ซ้าย) การใช้มือทั้งสองข้าง ดีด ตะลือ (ขวา)
ที่มา: อุทยานแห่งชาติบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2550)

การบรรเลงตะลือ จะใช้มือทั้ง 2 ข้าง โดยมือข้างหนึ่งทำหน้าที่ ดำเนินทำนอง และมืออีกข้างหนึ่งทำหน้าที่ประคองเสียง และห้ามเสียงที่ดีดไปแล้ว และในบางครั้งจะช่วยทำทำนองเสียงประสาน เพื่อเพิ่มความหลากหลายในทำนองเพลง และเกิดความไพเราะอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งเพลง

ในการบรรเลงจะนิยมบรรเลงเดี่ยว คือ เล่นคนเดียว ส่วนในการบรรเลงรวมวงนั้นสามารถนำมาบรรเลงรวมวงกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ เท่าที่มีอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีกะตู้ โดยไม่มีแบบแผนการบรรเลงรวมวงที่แน่นอน

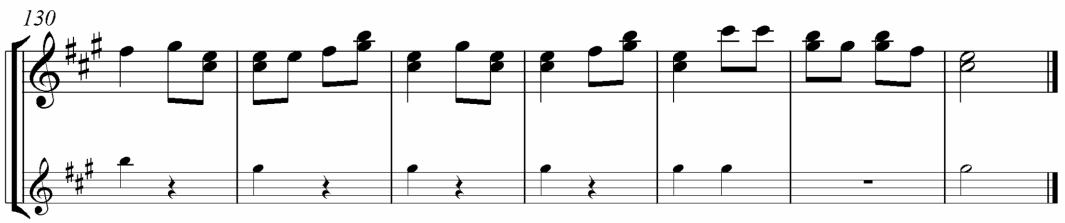
บทเพลงที่ใช้บรรเลงกับตะลือ

ตะลือสามารถบรรเลงเพลงในกลุ่มเสียง 5 เสียงได้ทุกเพลง แต่เพลงที่บรรเลงด้วยตะลือโดยเฉพาะ และยังใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ เพลง “ยัดกอก” ซึ่งเป็นเพลงเดียวที่ยังเหลืออยู่ของพ่อเอโดน

25
34
42
49
57
65
73

81
89
98
106
114
123

ตะลือกับความเชื่อ

ตะลือ เป็นเครื่องดนตรีที่เกี่ยวพันกับความเชื่อเรื่องพญานาค จะสังเกตได้ว่าลักษณะรูปร่างของตะลือจะมีลักษณะเหมือนพญานาค โดยมีความเชื่อว่าเป็นเครื่องดนตรีของพญานาคที่ประทานให้กับมวลมนุษย์ ซึ่งมีเรื่องเล่าเป็นนิทานสืบทอดต่อกันมา โดยพ่อเอ โดนอาหล่า ได้เล่าให้ฟังว่า

นานมาแล้วมีชายหนุ่มผู้หนึ่งชื่อว่า ท้าวคำพา ได้กำพร้าพ่อแม่เหลือแต่พี่สาว พี่สาวนั้นมีครอบครัวแล้ว สามีพี่สาวมีฐานะพออยู่พอกิน คำพาจึงอาศัยอยู่กับพี่สาว วันหนึ่ง เพื่อนคำพามาชวนคำพาไปซื้อวัวเพื่อนำมาเลี้ยง

เพื่อน: *คำพาไปเฮาไปหาซื้องัวมาเลี้ยง* แต่คำพาปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าไม่มีเงิน
คำพา: *ข่อยบ่มีเงิน*
เพื่อน: *โอ้ย! พี่อ้ายเจ้า เจ้าขอนำเอื้อยติ* คำพาจึงไปขอเงินกับพี่สาว
คำพา: *เอื้อยขอเงินแหน่ ข่อยสิไปซื้องัว*
พี่สาว: *หลายปานได๋* คำพาบอกว่า *ห้าร้อย* พี่สาวไม่ให้แต่พี่เขยบอกว่าให้เอาให้
พี่เขย: *ให้ติ ให้เผิ่น เผิ่นอยากเฮ็ดหยังก็เฮ็ดโล้ด*

ดังนั้นพี่สาวจึงเอาเงินให้คำพา เมื่อคำพาได้เงินจึงออกไปหาซื้อวัวกับเพื่อน โดยระหว่างทางได้ไปเจอบ้านพ่อที่มีความรักใคร่นับถือกัน จึงไปพักอยู่ด้วย ซึ่งระหว่างอยู่ที่นั้นได้มองไปเห็นแมวที่อยู่บ้านหลังข้าง ๆ กำลังขโมยอาหารกิน เจ้าของบ้านเห็นจับแมวได้ แล้วจะฆ่าแมวให้ตาย คำพาเห็นเหตุการณ์จึงพูดขึ้นว่า

คำพา : *อ้าวเฮ้ย! หมู่เจ้าสิเฮ็ดหยังแมว*
เจ้าของบ้าน : *ข้อยสิฆ่ามัน*
คำพา: *สิฆ่ามันเฮ็ดหยัง บาปได๋ ฆ่าแมวบาปได๋*

เจ้าของบ้าน: *มันลักของกินข้อย*
คำพา: *โอ้ย! บ่ได้บ่ได้ ข้อยสิซื้อ*

คำพาจึงซื้อแมวมาในราคาห้าร้อยบาท ในขณะที่เพื่อนคำพาได้ซื้อวัวและจูงมา เพื่อนคำพาเห็นคำพา จึงร้องถามว่า

เพื่อน: *โตซื้อล่ะ บ่ งัว*
คำพา : บ่*แล้ว เฮาซื้อนี่แล้ว แมว เฮาลิโตนมัน เฮาลิโตนซาตมัน เขาสิฆ่ามัน* (โดยคำพานึกสงสารแมวตัวนั่น และคำพาถือว่าการฆ่าแมวเป็นการทำบาป)

หลังจากนั้น คำพากับเพื่อนพากันกลับบ้าน เมื่อถึงบ้านพี่สาวมองเห็นเพื่อนของคำพาจูงวัวมา แต่คำพากลับไม่มีวัว พี่สาวจึงถามว่า

พี่สาว: *คำพา ไสงัวเจ้า*
คำพา: *นี่แล้ว*
พี่สาว: *จังได๋ คือได้ไปซื้อแมว*
คำพา: *อย่าเว้าเอื้อย ข่อยลิโตน สิเลี้ยงไว้ เขาสิฆ่ามัน มันบาปได๋ฆ่าแมว*

พี่สาวจึงยอมให้เลี้ยงแมวตัวนั้น พอนาน ๆ ไป เพื่อนคำพามาอีกพอดีช่วงนี่เป็นช่วงทำนา เพื่อนจึงชวนคำพาไปหาซื้อควาย

เพื่อน: *เฮ้ยคำพา ไปๆไปหาซื้อค้วย ไถนาได๋นี้ยามไถนา ค้วยมันราคาพันนึง*

คำพาจึงไปขอเงินกับพี่สาว แต่พี่สาวไม่ให้ คำพาจึงแสดงท่าทีไม่พอใจ พี่เขยเห็นเหตุการณ์จึงบอกภรรยาตนว่า

พี่เขย: *ให้หนา ให้มันหนา พันนึงเอง เผื่นอยากเฮ็ดกะเฮ็ดติ*

พี่เขยพูดอย่างนั่น พี่สาวคำพาจึงเอาเงินให้คำพาหนึ่งพัน เพื่อไปหาซื้อควาย เมื่อคำพาได้เงินแล้วจึงออกเดินทางไปกับเพื่อนโดยที่คำพาไปแวะบ้านพ่อที่รักใคร่นับถือกันอีก ส่วนเพื่อนต่างพา

กันไปหาซื้อควายตามที่ตั้งใจไว้ คนละตัว ในขณะที่เพื่อน ๆ ไปหาซื้อควาย คำพากลับมองไปเห็นบ้านหลังถัดไป ไปเจอหมาที่กำลังกัดไก่ของเจ้าของบ้าน เจ้าของบ้านโมโหจึงจะฆ่าหมาตัวนั้น คำพาเห็นเช่นนั้นจึงพูดขึ้นว่า

คำพา: *หมู่เจ้าเฮ็ดหยัง*
เจ้าของบ้าน: *ฆ่ามัน*
คำพา: *ฆ่ามันเฮ็ดหยังหมา*
เจ้าของบ้าน: *ฆ่ามันแล้วมันขบไก่*
คำพา: *ม๊ามะข่อยซื้อพันนึง ลิโตนชาตมัน บาปเด๊ฆ่าหมาฆ่าแมว เจ้าบ่จักเรื่องบ้อ บาปได๋*

เจ้าของบ้านได้ยินดังนั้น ก็ดีใจ เนื่องจากเงินที่คำพาขอซื้อหมาตัวนั้น สามารถนำไปซื้อควายได้ จึงตกลงขายให้คำพา ในขณะนั่นเพื่อนของคำพาต่างพากันจูงควายที่หาซื้อมาได้ เห็นคำพาจึงถามว่า

เพื่อน: *คำพาเจ้าซื้อล่ะบ่*
คำพา : *บ่ นั่นแล้ว ข่อยซื้อหมาอิโตนมันเขาสิฆ่ามัน หยานบาปหยานเวรฆ่าหมาฆ่าแมว*

เมื่อพูดจบดังนั้น ต่างคนก็ต่างจูงสัตว์ที่ตนได้หาซื้อกันมา เดินทางกลับบ้าน เมื่อถึงบ้านพี่สาวและพี่เขยต่างก็ร้องถามคำพาว่า

พี่สาว: *ไสคำพา ค้วยเจ้า*
คำพา: *นี่แล้ว*
พี่สาว: *เฮ้ย!คำพาเจ้าแฮงกำพร้ากำพอย แฮงทุกข์แฮงยาก พ่อแม่บ่มี มีแต่พี่อ้าย หมู่ซื้องัว ซื้อค้วยเจ้าไปซื้อหมาซื้อแมว บ่เป็นการสิแตกเลย คำพาเอ้ย*
คำพา: *อย่าสิเว้าเอื้อย*

จากนั่นคำพาจึงเลี้ยงดูแมวกับหมาที่ตนซื้อมานั่นอยู่ด้วยกัน หลังจากนั่นไม่นาน เพื่อนของคำพาก็มาที่บ้าน โดยชวนคำพา ไปซื้อช้างอีก

เพื่อน: *คำพา คำพา ไป๊ไปหาซื้อช้าง*

คำพา: *เฮ้ย ! เฮาบ่มีเงิน หมู่เอ้ย*
เพื่อน: *บ่มีจังได๋ พี่อ้ายเจ้าหาเงินได้ เจ้ากะขอติขอหนำเอื้อย*
คำพา: *ราคาพันห้า โน้น หยานเอื้อยบ่ให้*

หลังจากนั่นคำพาจึงลองไปขอเงินกับพี่สาว

คำพา: *เอื้อยขอเงิน*
พี่สาว: *เจ้าสิเอาไปเฮ็ดหยัง*
คำพา: *ไปซื้อช้าง ข่อยสิไปซื้อช้าง*
พี่สาว: *ซื้อช้างหยังเจ้า ซื้อแมวซื้อหมา เจ้าสิซื้อหยังบ่ให้ดอก*

หลังจากฟังพี่สาวพูดอย่างนั้น คำพาจึงร้องไห้และแสดงอาการไม่พอใจลงไปกลิ้งเกลือกกับพื้นเหมือนที่เคยทำ พี่เขยมาเห็นอีก จึงบอกภรรยาตัวเองว่า

พี่เขย: *อยากได้หนา เผิ่นอยากได้หนา เผิ่นอยากทิ้มกะซาง*
พี่สาวได้ยินดังนั้น จึงเอาเงินให้คำพา พันห้า และกำชับว่า
พี่สาว: *เจ้าซื้ออีหลี่เด้อ ช้างเด้อ*

เมื่อคำพาได้เงินดังนั้นแล้ว จึงพากันไปหาซื้อช้างกับเพื่อน ๆ อีก แต่คำพาก็ไม่ได้ไปซื้อช้างเหมือนเพื่อน ๆ แต่กลับไปอยู่บ้านพ่อที่รักใคร่นับถือเหมือนอย่างเคย เพื่อน ๆ ต่างได้ช้างตามที่ต้องการ ในระหว่างคำพาอยู่ที่บ้านพ่อที่รักใคร่นับถือนั่น ถัดจากบ้านหลังที่คำพาเคยซื้อหมานั้นเป็นบ้านของเศรษฐี ซึ่งทั้งหมู่บ้านนั่น จะมีบ้านเศรษฐีนี้แหละที่หลังใหญ่กว่าเพื่อน และมักจะไปดักปลาอยู่บ่อย ๆ และครั้งนี้ก็เช่นกัน เศรษฐีก็ได้ไปดักปลาอีก แต่กลับไม่ได้ปลา เนื่องจากมีลูกนาคมาขโมยกินปลาที่ดักไว้ก่อน เมื่อเศรษฐีลงมาเห็นนาคที่กำลังขโมยกินปลาอยู่นั้น จึงพูดขึ้นว่า

เศรษฐี: *มื้อนี้แล้ว กูสิได้กินมึง มึงลักกินปลากูแต่ละมื้อแต่ละเวน กูเลยบ่ได้กินปลา เที่ยวหนิแล้ว มื้อนี้แล้วมึงสิแจบ (ตาย)*

เมื่อเศรษฐีพูดดังนั้น ก็ถือไซดักปลาที่มีนาคติดอยู่ข้างในเดินกลับบ้าน ขณะนั้นเองคำพามองเห็นเศรษฐีถือไซเดินไป จึงร้องถามว่า

คำพา: *เฮ็ดหยังละเฮ้ย! ลุง*

เศรษฐี: *นาคนี่แล้ว มันลักกินปลาหนิ กูสิได้กินมันแล้ว* คำพาได้ยินดังนั้น จึงวิ่งไปหาเศรษฐี แล้วพูดว่า

คำพา: *โอ้ย! ลุง สาธุแหน่ อย่าสิฆ่ามัน บาปได๋ ฆ่านาคบาปได๋ ข้าน้อยซื้อนะ*

เศรษฐี: *ท่อได เจ้าสิซื้อ*

คำพา: *พันห้า*

เศรษฐีได้ยินดังนั่นจึงคิดที่จะขายให้ เนื่องจากเงินจำนวนดังกล่าวสามารถซื้อช้างได้ คำพาจึงพูดว่า

คำพา: *นาคข้าน้อยซื้อหนา ลิโตนมันหนา*

เศรษฐี: *ลิโตนเฮ็ดหยัง มันลักกินปลา*

คำพา: *กินกะกิน ลิโตนมัน(สงสารมัน) ข้าน้อยสิซื้อ*

เมื่อพูดจบ คำพาจึงเอาเงินพันห้านั้นให้เศรษฐี เศรษฐีจึงดีใจเพราะจำนวนเงินนั้นสามารถซื้อช้างได้ตั้งตัวหนึ่ง หลังจากนั้นเพื่อนคำพาก็พากันมาถึง และถามว่า

เพื่อน: *คำพาเจ้าได้ละบ่ซ้าง*

คำพา: *บ่ได้แล้ว ได้แต่นาคนี้ ลิโตนมัน มันถึกตอนเค้า มันถึกไซเค้า เค้าอยากฆ่า บาปเวรแล้วฆ่านาค พญานาคนิฆ่าบ่ได้ได๋*

เมื่อพูดจบคำพาจึงขอขึ้นหลังช้าง ที่เพื่อนหาซื้อมาได้ แล้วเดินทางกลับบ้าน เมื่อถึงบ้านพี่เขยและพี่สาวมองเห็น จึงถามขึ้นว่า

พี่สาว: *คำพา ไปไสซ้างเจ้า .... คำพาเฮ้ย*

คำพา: *นี่แล้วซ้าง*

พี่สาว: *อีหยังแล้ว นาคนั่น เจ้าสิเอาไปเฮ็ดหยัง*

คำพา: *โอ้ย! เอื้อยเลี้ยงมันหนา เขาสิฆ่า ข่อยลิโตนมันเอาชีวิตหมาชีวิตแมว ชีวิตนาค บาปได๋*

หลังจากนั้นคำพา ก็เลี้ยงสัตว์ทั้งสามตัวไว้ด้วยกัน จนโต เมื่อถึงฤดูแล้งบริเวณแถวนั้นจะมีหาด สัตว์ทั้งสามจึงพากันไปที่นั่น ซึ่งจะมีก่อไผ่และพุ่มไม้มาก ในขณะที่สัตว์ทั้งสามเล่นน้ำอยู่นั้นเอง นาคได้ลงไปเอาปลาในน้ำ แล้วเอามาให้หมาและแมวกินด้วย เมื่อกินเสร็จจึงรู้สึกง่วง จึงพากันนอนทันใดนั้นเองพญานาคได้มาเจอกับลูกตนที่กำลังนอนอยู่ จึงพูดขึ้นว่า

พญานาค: *โอ้ย ลูกเอ้ย เจ้าไปอยู่ไสทั่วทีปทั่วแดนเป็นปีเป็นเดือน พ่อแม่ออกหาเจ้าบ่เห็นเมื้อเด่ะ เมื้อหนำพ่อหนำแม่เด่ะ*

ลูกนาค: *บ่แล้วพ่อแม่เอ้ย ไผสิบ่คิดฮอดพ่อแม่ เฮาเมื้อบ่ทันได้แล้ว เฮ็ดบาปท้าวคำพาได๋ ท้าวคำพาเอาชีวิตข่อย ข่อยไปลักกินปลาเค้าไปถีกไซเค้า เค้าสิกินข่อยได๋ แม้นท้าวคำพาบ่ไถช่วยข่อยตายได๋ ข่อยคิดฮอดเจ้าอยู่ อยากเมื้ออยู่ แต่เมื้อบ่ได้ ครั้นท้าวคำพาบ่อนุญาต หยานบาปเล้า เล้าเป็นผู้เอาชีวิตข่อย ลองไปปลุกเล้าเบิ่ง* (ไม่ใช่อย่างนั้น ใครจะไม่คิดถึงพ่อแม่ แต่กลับตอนนี้ยังไม่ได้ ถ้ากลับไปตอนนี้ จะเป็นการทำบาปกับท้าวคำพา ท้าวคำพาเป็นคนช่วยชีวิตลูกไว้ ลูกไปขโมยกินปลาเค้าแล้วไปติดไซที่ดักปลา เค้าจับได้เลยจะกินลูก ถ้าท้าวคำพาไม่ไปไถ่ชีวิตลูกไว้ ป่านนี้ลูกคงตายไปแล้ว ลูกคิดถึงพ่อแม่ อยากกลับบ้าน แต่กลับไม่ได้ ถ้าท้าวคำพาไม่อนุญาต กลัวจะเป็นบาปเพราะท้าวคำพาเป็นผู้ช่วยชีวิตไว้ ลองไปปลุกท้าวคำพาดูสิ)

ได้ฟังดังนั้น พญานาคจึงไปปลุกคำพา

พญานาค: *คำพา เฮ้ย!*

คำพา: *แม้นหยัง*

พญานาค: *นี่แล้ว ลูกข่อยนี้แล้ว ข่อยสิเอาเมื้อคืนนิแล้ว*

คำพา: *เอ้อ ! สิเอาเมื้อก็สุดแต่ใจลูกเจ้าเอง ลูกเจ้าอยากเมื้อหนำกะเมื้อหนำ ข่อยบ่มีปัญหาดอก ข่อยเอาชีวิตแล้ว ขั้นแม้นว่าเผิ่น บ่ตอบบุญแทนคุณ ครั้นอยากเมื้อกะเมื้อ เจ้ากะเมื้อซะ*

เมื่อพญานาคได้ฟังดังนั้น จึงให้ทองคำและเงินแก่คำพา แต่คำพาไม่รับ กล่าวว่า

พญานาค: *ขะซันให้คำ*

คำพา: *บ่เอา*

พญานาค: *ให้เงินเด่ะละ*

คำพา: *บ่ บ่เอา*

เมื่อคำพาปฏิเสธการรับทองคำและเงินดังกล่าว ลูกพญานาคจึงไม่ยอมกลับ โดยพูดว่า

ลูกนาค: บ่ *ข่อยบ่เมื้อ ครั้นเผิ่นบ่เอาเงิน หยานบาป* เมื่อพญานาคฟังดังนั้น จึงบอกคำพาว่า

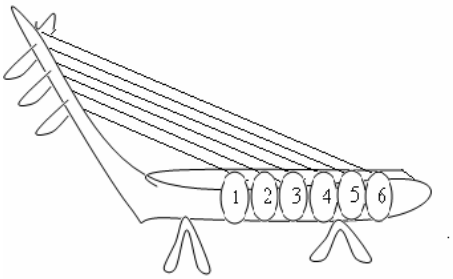
พญานาค: *อ้าวซัน คำพา เจ้าเอาโตนิ* (พญานาคให้เครื่องดนตรีชื่อว่า “ตะลือ”)

คำพา: *เอ้อ! ให้กะเอา* แล้วคำพาก็รับของชิ้นนั้นมา แล้วถามว่า

คำพา: *นิมันแนวใด๋*

พญานาค: *นิเจ้าต้อยที่สายนี้เด้อ เจ้าต้อยที่สายนิ* แล้วพญานาคก็ดีดที่สายเครื่องดนตรีนั้นให้คำพาดู ดังนี้

พญานาค: *เจ้าดีดสี่สายนี้ (สาย1- 4) เจ้ามั่งมี พญานาคได้ยินแล้วจะเข้าใจว่าท้าวคำพาอยู่ดีมีแฮงเด้อ ได้เงินได้คำ ถ้าเจ้าดีดสายนี้ (สาย 5) เจ้าอย่าได้ถูก ครั้นเจ้าดีดสายที่ 5 เมืองเจ้าทุกข์จน เพื่อให้พญานาคมาช่วยเหลือ ถ้าเจ้าดีดสายที่ 6 ห้ามดีด ถ้าดีดแสดงว่าเมืองเจ้าเกิดศึก*

ตำแหน่ง สายตะลือ

ตะลือมีสายทั้งหมด 6 สาย ซึ่งแต่ละสายก็เกี่ยวพันกับความเชื่อ ดังนี้

สายที่ 1	ด	สายที่ 1-4 ถ้าดีดแล้วจะแสดงถึงความสุข ได้เงินมีความมั่งมีมีทหารกล้า
สายที่ 2	ท	
สายที่ 3	ช	
สายที่ 4	ฟ	
สายที่ 5	ม	สายที่ 5 ถ้าดีดพญานาคจะรับรู้ว่าตอนนี้กำลังมีความทุกข์ให้มาช่วยเหลือ
สายที่ 6	ด	สายที่ 6 ถ้าผู้ใดดีดแล้วจะทำให้พญานาครู้ว่าตอนนี้โลกมนุษย์กำลังเกิดศึกสงคราม ให้มาช่วยเหลือ

เมื่อก่อนนั้นได้ห้ามดีด สายที่ 5 และ สายที่ 6 โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้พญานาคเข้าใจผิดคิดว่าเมืองมนุษย์กำลังเดือดร้อน แต่ในปัจจุบันดีดเล่นได้ทุกสายไม่จำกัด ทั้ง 6 สาย

จากนิทานข้างต้นแสดงให้เห็นว่า “ตะลือ” มีความสำคัญกับเผ่ากะตู้มาก การมีตะลือไว้ครอบครองมีค่ามากกว่าแก้วแหวนเงินทอง เพราะ “ตะลือ” เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุของชนเผ่ากะตู้ที่แสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ความอยู่ดีกินดี มีสวัสดิภาพในการดำเนินชีวิต ปราศจากความทุกข์และภัยสงคราม ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการเหนือทรัพย์สินเงินทอง นี่คือภูมิปัญญาที่ผูกโยงเรื่องราวโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อในการขัดเกลาจิตใจของคนในสังคม โดยสอดแทรกคุณธรรมคำสอน ถึงความเมตตากรุณา รู้จักบุญคุณคน เห็นผู้อื่นมีทุกข์เดือนร้อนต้องช่วยเหลือ สิ่งนี้ถือเป็นทุนทางสังคมในด้านจิตสำนึก และคุณค่าทางสังคมที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

ตะลือ เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เล่นเพื่อความบันเทิง และเกี้ยวพาราสีกันระหว่างหนุ่มสาว หนุ่มสาวเผ่ากะตู้จะใช้ตะลือบรรเลงเพื่อขับกล่อมประกอบการ **“ยัดกอก”** (สูบกอก) ซึ่งคนในชนเผ่ากะตู้จะนิยมสูบกันมาก (เอ โดนอาหล่า, 2550: สัมภาษณ์)

ภาพที่ 50 นางดุ โดนอาหล่า ภรรยาของพ่อเอโดน กำลังยัดกอก
ที่มา: เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

กอก คือ บั้งยาสูบทำจากกระบอกไม้ไผ่มีลักษณะคล้ายบ้องกัญชา ตัวยาสูบจะทำจากใบยาสูบผสมกับน้ำอ้อย การสูบกอกจะนิยมสูบกันมากในชนเผ่าต่าง ๆ ในกลุ่มลาวเทิง ไม่ว่าจะเป็น

เด็ก ผู้ใหญ่ หรือคนเฒ่าคนแก่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัฒนธรรมชนเผ่ากะตู้ ที่มีการสูบกอกกันมาก ซึ่งวัฒนธรรมการสูบกอกของเผ่ากะตู้นั้นได้สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพชน และยังใช้ในการต้อนรับแขก ถือเป็นการต้อนรับที่แสดงถึงสัมพันธภาพระหว่างเจ้าบ้านที่มีกับแขกผู้มาเยี่ยมเยือนได้เป็นอย่างดี

ตะลือเชง (Struck board Zither Chordophone)

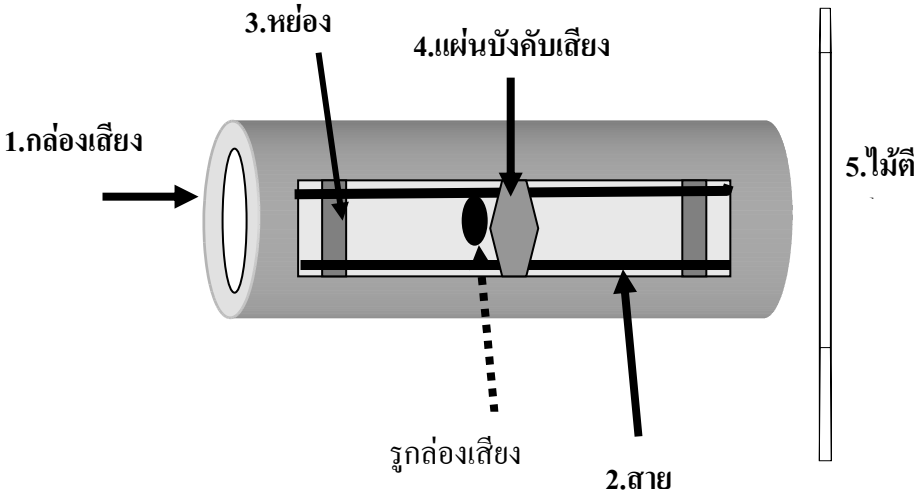
ภาพที่ 51 ตะลือเชง
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

ตะลือเชง จัดอยู่ตระกูลเสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย (Chordophone) ประเภทจะเข้ (Zither) ชนิดมีกล่องเสียงใช้ตี (Struck board) ทำจากกระบอกไม้ไผ่ ตะลือเชงเป็นเครื่องดำเนินทำนองที่เล่นเป็นชุดมีจำนวน 5-7 ตัว นำมาวางราบตีเล่นกับพื้น ตะลือเชงหนึ่งตัวจะมีเสียงเดียว ซึ่งระดับเสียงของตะลือเชงแต่ละตัว ขึ้นกับขนาดความสั้นยาวของลำไม้ไผ่ ถ้ามีขนาดใหญ่และยาว เสียงที่ได้จะเป็นเสียงต่ำ และถ้ามีขนาดเล็กและสั้นจะทำให้เกิดเสียงที่สูงขึ้น ตะลือเชงมีลักษณะรูปร่างและวิธีการบรรเลงคล้ายกับ Keteng-Keteng ของประเทศอินโดนีเซีย (หมู่เกาะชวา) และติ่งติ้ง ของภาคเหนือ ประเทศไทย

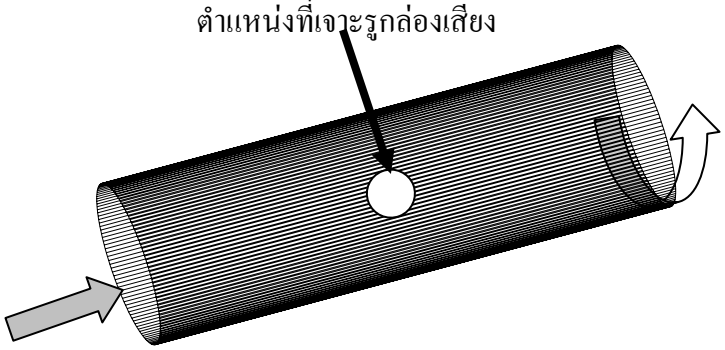
ลักษณะทางกายภาพ

ตะลือเชง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายที่มีวิธีการทำแบบง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากเหมือนกับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายชนิดอื่น ๆ ซึ่งแต่ละตัวจะใช้วัสดุจะใช้ไม้ไผ่เป็นส่วนประกอบสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น ลำตัว กล่องเสียง หย่อง ไม้ตี แม้กระทั่ง สาย ก็ทำขึ้นมาจากไม้ไผ่ทั้งหมด

ส่วนประกอบของตะลือเชงสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ส่วน ได้แก่

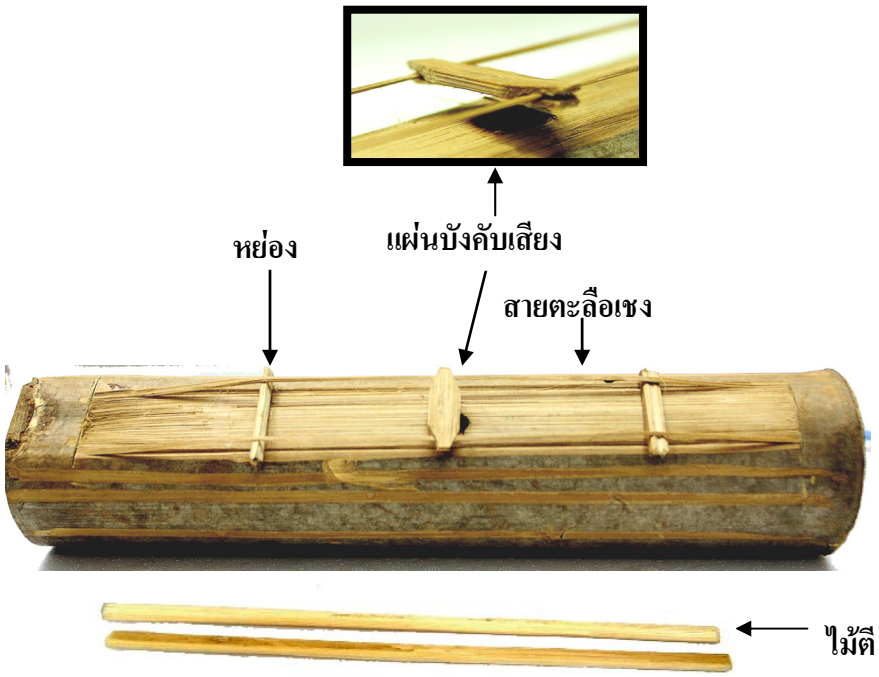
1. กล่องเสียง จะใช้ไม้ไผ่ลำใหญ่ที่ไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป ส่วนใหญ่จะเลือกไม้ไผ่ที่มีขนาดปล้องยาวพอดี ๆ ตามที่ ต้องการ แล้วตัดตรงส่วนข้อไม้ไผ่หัวท้ายเพื่อให้ปล้องไม้ไผ่ทะลุเป็นกลวง แล้วนำมาเจาะรูตรงกลางลำปล้องด้านที่เลือกไว้ ด้วยกรรมวิธีแบบโบราณ คือใช้เหล็กแหลมเผาไฟให้แดงเจาะเป็นรูที่เนื้อไม้ ทำให้เนื้อไม้ไผ่ไม่แตกออกจากกัน

ปล้องทะลุกลวง

2. สาย สายของตะลือเชงเป็นส่วนที่ทำยากที่สุด โดยการเลาะเปลือกไม้ไผ่ออกจากลำตัวกล่องเสียงเป็นเส้นเล็ก ๆ จำนวน 2 เส้น โดยไม่ให้ขาดออกจากกล่องเสียง สายทั้งสองเส้นจะห่างกันเป็นแนวเส้นขนานประมาณ 3 เซนติเมตร ความยาวของสายจะขึ้นอยู่กับขนาดรูปร่างของลำตัวกล่องเสียง ในส่วนนี้ต้องใช้ความประณีตเป็นพิเศษ เพราะถ้าสายเส้นใดเส้นหนึ่งขาด ก็ต้องเริ่มทำการเลาะเปลือกใหม่ และจะทำให้ช่วงห่างของสายทั้งสองเส้นห่างกันออกไปอีกเรื่อย ๆ จนไม่สามารถเลาะเปลือกขึ้นมาใช้ได้อีก

ภาพที่ 52 ส่วนประกอบตะลือเชง
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

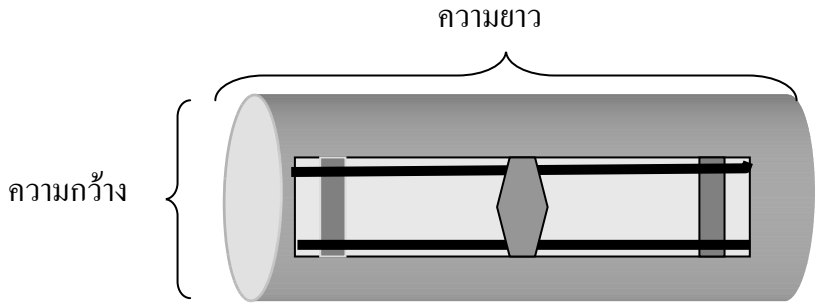
3. หย่อง เป็นส่วนสำคัญในการรองสาย ช่วยทำให้สายทั้งสองเส้นตึง ไม่ให้ไปถูกกับกล่องเสียง โดยสายที่ตีลงไปจะเกิดการสั่นสะเทือนอย่างเป็นอิสระ เป็นผลให้เกิดระดับเสียงที่มีความชัดเจน และเกิดคุณภาพของเสียงที่ดียิ่งขึ้น หย่องมีวิธีการทำไม่ยุ่งยาก เพียงเอาเศษไม้ไผ่ที่เหลือใช้ท่อนเล็ก ๆ จำนวน 2 ท่อน มีขนาดความยาว 4.5 เซนติเมตร กว้าง 0.5 เซนติเมตร หรือตามขนาดช่วงห่างของสายทั้งสองเส้น

4. แผ่นบังคับเสียง คือ ศูนย์รวบเสียงและบังคับเสียงจากสายไปยังรูกล่องเสียง เพื่อเพิ่มปริมาณเสียงและคุณภาพของเสียงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แผ่นบังคับเสียง เป็นแผ่นไม้ไผ่เล็ก ๆ มีขนาดความยาวประมาณ 4 เซนติเมตร มีความกว้างประมาณ 1.5 เซนติเมตร ส่วนปลายแผ่นทั้งสองข้างจะผ่าให้ลึกลงไปประมาณ 0.5 เซนติเมตร ไว้สำหรับหนีบสาย โดยจะติดยึดอยู่ตรงกลางระหว่างสายทั้ง 2 เส้น เหนือรูกล่องเสียง (ตามภาพที่ 51)

5. ไม้ตี ทำมาจากไม้ไผ่ซีกเล็ก ๆ ขนาดเท่ากับไม้ตะเกียบ จำนวน 1 คู่ นำมาเหลาให้กลมแข็งเสมอตลอดทั้งอันไม่มีส่วนยืดหยุ่นเหมือนไม้ตีขิม

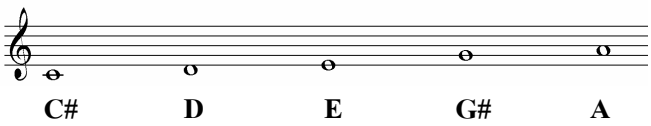
เสียงและวิธีการบรรเลง

เสียงของตะลือเชง ระดับเสียงของตะลือเชงจะขึ้นอยู่กับขนาดของลำตัวกล่องเสียง ถ้าขนาดของลำตัวกล่องเสียงใหญ่เสียงที่ได้จะเป็นเสียงทุ้มต่ำ และถ้าขนาดของลำตัวกล่องเสียงมีขนาดเล็กเสียงที่ได้จะเป็นเสียงแหลมสูง ซึ่งสามารถวัดระดับเสียงจากขนาดของลำตัวตะลือเชงได้ดังนี้

1 เสียง โด ลำตัวมีความกว้าง 7.5 เซนติเมตร ความยาว 37 เซนติเมตร
2 เสียง เร ลำตัวมีความกว้าง 7.5 เซนติเมตร ความยาว 36.5 เซนติเมตร
3. เสียง มี ลำตัวมีความกว้าง 7.5 เซนติเมตร ความยาว 35.5 เซนติเมตร
4. เสียง ซอล ลำตัวมีความกว้าง 7.5 เซนติเมตร ความยาว 34 เซนติเมตร
5. เสียง ลา ลำตัวมีความกว้าง 7.5 เซนติเมตร ความยาว 33.5 เซนติเมตร

มาตราเสียง/บันไดเสียงของตะลือเชง

ตะลือเชง เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาตราเสียงอยู่ 5 เสียง คือ ด# ร ม ซ# ล (C# D E G# A)

ตารางที่ 7 การวัดระดับเสียงของตะลือเชง

ลำดับ	ระดับเสียง	ระดับเสียงสากล	ค่า Cent	ขั้นคู่เสียง
เสียงที่ 1	ด#	**C#**	-10	
เสียงที่ 2	ร	**D**	-8	82
เสียงที่ 3	ม	**E**	-15	177
เสียงที่ 4	ซ#	**G#**	-20	365
เสียงที่ 5	ล	**A**	-23	57

หมายเหตุ วัดค่าความถี่เสียง /Hz และระดับเสียงด้วยเครื่อง Chromatic Tuner YKT- 1 YAMAHA วัดค่า Cent โดยเครื่อง Chromatic Tuner KORG

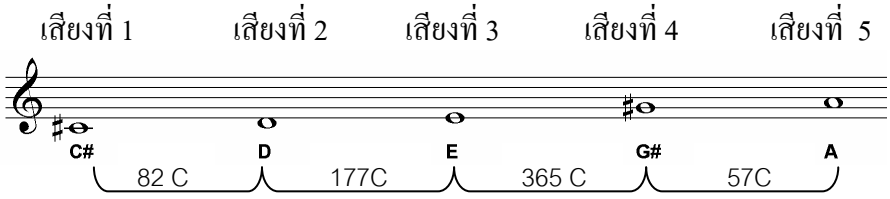
ค่าระยะห่างระหว่างเสียง เปรียบเทียบ ระบบเสียงสากล กับระบบเสียง “ ติงต๊อง ”

ระบบเสียงสากล แบ่งเป็น 12 ครึ่งเสียง (Semitone)

100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C
C	C#	D	D#	E	F	F#	G	G#	A	Bb	B	C

ระบบเสียงตะลือเชง

82 C	177 C	365 C	57C
C#	D	E	G# A

ภาพที่ 53 วิธีการบรรเลงตะลือเชง
ที่มา: เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

วิธีการบรรเลง จะนำตะลือเชงหลายตัว ที่มีระดับเสียงแตกต่างกันวางราบเรียงไปกับพื้น โดยให้ตัวที่มีเสียงต่ำอยู่ด้านบน และไล่ลงมาจนถึงเสียงที่สูงสุด โดยใช้มือทั้ง 2 ข้าง จับไม้ตี เหมือนกับการจับไม้ตีของขิมไทย ซึ่งจะตีสลับมือทั้งซ้ายและขวา ลงบนแผ่นบังคับเสียง เพื่อเพิ่มปริมาณเสียงและคุณภาพของเสียงให้ดังกังวานใสยิ่งขึ้น

บทเพลง

บทเพลงนี้ไม่มีชื่อเพลง เนื่องจากเป็นเพลงที่บรรเลงด้วยตะลือเชง พ่อเอโดน จึงเรียกชื่อเพลงนี้ว่า “เพลงตะลือเชง”

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

ตะลือเชงเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในงานรื่นเริงทั่วไป คนกะตู้มักบรรเลงตะลือเพื่อความบันเทิงผ่อนคลายความเมื่อยล้าจากการทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์

ติงต็อง (Xylophones Idiophones)

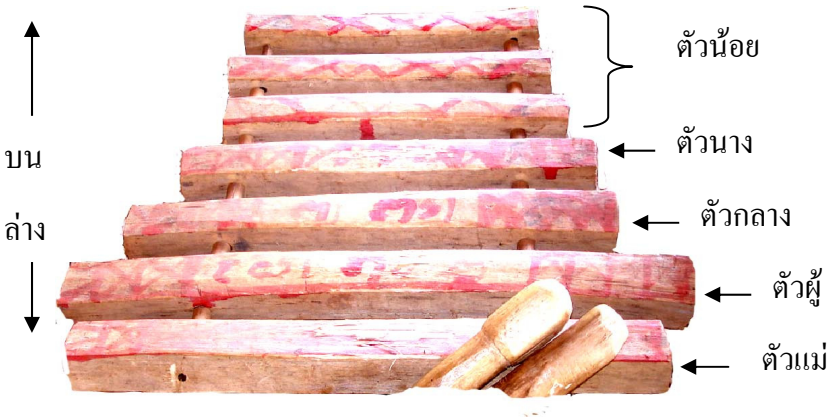
ภาพที่ 54 ติงต็อง 6 ลูก
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

ติงต็อง จัดอยู่ตระกูลเสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุIdiophones ชนิด Xylophones เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการดำเนินทำนอง มีลักษณะคล้ายกับระนาดเอก และโปงลางของภาคอีสานไทย มีลูกติงต็องอยู่ 6–7 ลูก ผูกติดกันเป็นผืน ไล่เสียงจากเสียงต่ำไปเสียงสูง ใช้ไม้ตีเป็นทำนองเพลง อาจจะนำมาแขวนตีกับเสาหรือขึงบนรางที่ทำมาโดยเฉพาะก็ได้

ลักษณะทางกายภาพ

ติงต็องมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ อยู่ 3 ส่วน คือ ผืน ราง และไม้ตี

1. ผืนของติงต็อง ประกอบด้วยไม้เนื้อแข็งจำนวน 6 ท่อน บางผืนมี 7 ท่อน นำมาเจาะรูร้อยด้วยเชือกผูกโยงเรียงกันเป็นผืนซึ่งไม้แต่ละท่อนจะมีขนาดความกว้างเท่ากัน ประมาณ 5 เซนติเมตร แต่จะมีความยาวและมีระดับเสียงที่แตกต่างกันไป และจะมีชื่อเรียกเฉพาะของไม้แต่ละท่อน ดังนี้

1.1. ตัวน้อย คือ ไม้ท่อนบนสุดทั้ง 3 ท่อน มีขนาด 5 x 25 เซนติเมตร

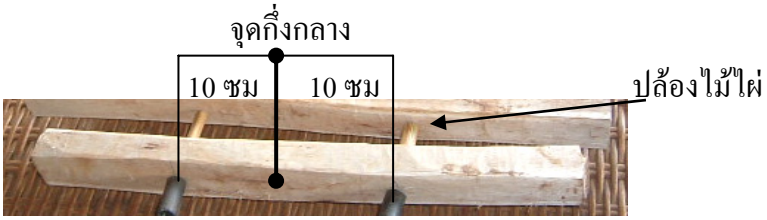
1.2. ตัวนาง คือ ตัวที่ถัดลงมาจากตัวน้อย มีขนาด 5 x 34 เซนติเมตร

1.3. ตัวกลาง คือ ท่อนที่อยู่ตรงกลางระหว่างตัวนางและตัวผู้ มีขนาด 5 x 39 เซนติเมตร

1.4. ตัวผู้ คือ ท่อนที่ยาวที่สุด มีขนาด 5 x 47 เซนติเมตร

1.5. ตัวแม่ คือ ท่อนที่อยู่ล่างสุด มีขนาด 5 x 41.5 เซนติเมตร

การร้อยผืนติงต็อง จะนำลูกติงต็องที่ได้ขนาดตามต้องการแล้วข้างต้น ทั้งตัวน้อย ตัวนาง ตัวกลาง ตัวผู้ และตัวแม่ มาเจาะรูสำหรับร้อยเชือก โดยตำแหน่งที่เจาะรูแต่ละข้างจะวัดจากจุดกึ่งกลางของลูกติงต็องแต่ละลูกออกไปทางซ้ายและขวาข้างละประมาณ 10 เซนติเมตร (ตามภาพที่ 85) เพื่อทำให้ลูกติงต็องแต่ละลูกมีตำแหน่งของรูร้อยเชือกที่ตรงกัน ในการเจาะรูจะใช้สว่านมือเป็นเครื่องทุนแรงโดยจะเจาะให้รูมีความกว้างตามขนาดของเชือกที่ใช้ร้อย ซึ่งเชือกที่ใช้ได้แก่ เชือกไนลอน หรือเชือกเอ็นตกปลา เพราะเป็นเชือกที่มีความยืดหยุ่นและมีความเหนียวที่ดีพอสมควร

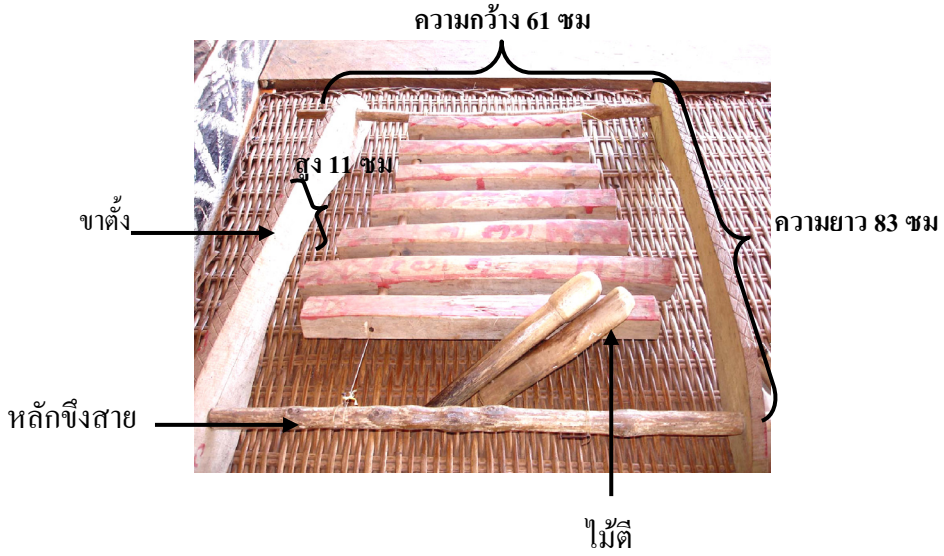

ภาพที่ 55 ตำแหน่งการเจาะรูร้อยเชือก และปล้องไม้ไผ่คั้นลูกติงต็อง

ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

เมื่อได้รูตามขนาดที่ต้องการก็จะร้อยเชือกจากตัวล่างสุด คือ ตัวแม่ จนถึงตัวน้อย ซึ่งในการร้อยเชือกแต่ละลูกนั้นจะต้องร้อยปล้องไม้ไผ่ลำเล็ก ๆ คั้นระยะห่างระหว่างลูกติงต๊องแต่ละลูก เพื่อป้องกันไม่ให้ลูกติงต๊องกระทบกันในขณะตี (ตามภาพที่ 54)

2. ราง คือ ส่วนที่ใช้ขึงผืนเป็นกรอบสี่เหลี่ยมวางราบกับพื้น มีขนาดความกว้าง 61 ซม ความยาว 83 ซม ความสูง 11 ซม ส่วนประกอบของรางอยู่ 2 ส่วน คือ ขาตั้ง และหลักขึงสาย

ภาพที่ 56 ส่วนประกอบของติงต๊อง 7 ลูก
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

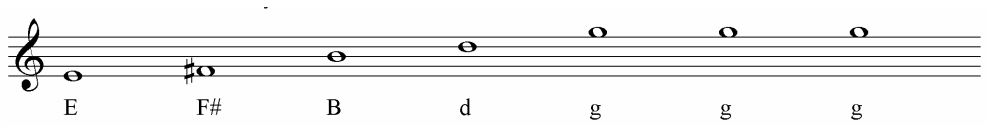
2.1. ขาตั้ง เป็นแผ่นไม้ใหญ่ ขนาด คู่ขนานในแนวตั้ง ตรงส่วนกลางไม้จะเว้าให้ตัวรางยกลอยขึ้นเพื่อไม่ให้ผืนติดกับพื้น

2.2. หลักขึงสาย เป็นไม้ท่อนกลม 2 ท่อน ทำมาจากกิ่งไม้ที่เหนียวและแข็งแรง พาดเป็นแนวนอนระหว่างขาตั้งทั้งสองข้างไว้สำหรับผูกขึงผืน

3. ไม้ตี ทำจากไม้เนื้อแข็งจำนวน 2 ท่อน เลือกขนาดพอดีมือจับ ยาวประมาณ 20 เซนติเมตร มีวิธีการทำแบบง่าย ๆ ไม่ประณีตนัก

เสียงและวิธีการบรรเลง

มาตราเสียง/บันไดเสียง

ติงต๊อง เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาตราเสียงเฉพาะ ซึ่งมีเสียงอยู่ 5 เสียง คือ **ม ฟ# ท ร ซ ซ ซ (E F B d g g g)**

ตารางที่ 8 การวัดระดับเสียงของติงต๊อง

ลำดับ	ระดับเสียง	ระดับเสียงสากล	ค่า Cent	ขั้นคู่เสียง
1.ตัวแม่	ม	**E**	-15	175
2. ตัวผู้	ฟ	**F#**	-10	485
3.ตัวกลาง	ท	**B**	-5	272
4.ตัวนาง	ร	**d**	-23	487
5.ตัวน้อย	ซ	**g**	+10	491
6. ตัวน้อย	ซ	**g**	+14	494.5
7. ตัวน้อย	ซ	**g**	+17.5	

หมายเหตุ วัดค่าความถี่เสียง /Hz และระดับเสียงด้วยเครื่อง Chromatic Tuner YKT- 1 YAMAHA วัดค่า Cent โดยเครื่อง Chromatic Tuner KORG

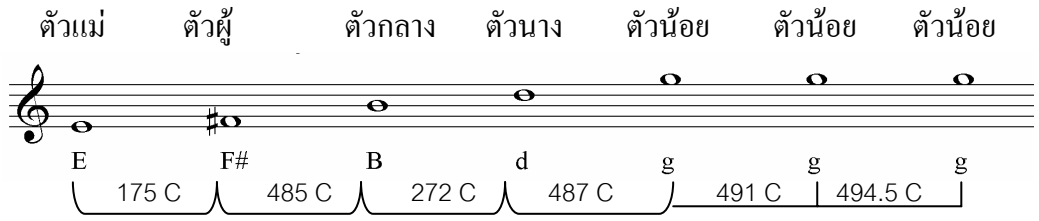
ค่าระยะห่างระหว่างเสียง เปรียบเทียบ ระบบเสียงสากล กับระบบเสียง “ ติงต๊อง ”

ระบบเสียงสากล แบ่งเป็น 12 ครึ่งเสียง (Semitone)

100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C
C	**C#**	**D**	**D#**	**E**	**F**	**F#**	**G**	**G#**	**A**	**Bb**	**B**	**C**

ระบบเสียงของติงต๊อง

175 C	485 C	272 C	487 C
E	F#	B	d	g
เสียงที่ 1	เสียงที่ 2	เสียงที่ 3	เสียงที่ 4	เสียงที่ 5

ภาพที่ 57 ลักษณะการบรรเลงติงต๊อง

ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

วิธีการบรรเลงติงต็อง มีวิธีการบรรเลงคล้ายกับการบรรเลงโปงลางของภาคอีสานไทย ผู้บรรเลงจะยืนเป็นแนวตั้งฉากกับผืน โดยใช้มือทั้งสองข้างจับไม้ตี และตีสลับมือลงไปที่ลูกติงต็อง

บทเพลง

บทเพลงนี้ไม่มีชื่อเพลง เนื่องจากเป็นเพลงที่บรรเลงด้วยติงต็อง พ่อเอโดน จึงเรียกชื่อเพลงนี้ว่า “เพลงติงต็อง”

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง คนกะตู้จะใช้บรรเลงเมื่อยามว่างเว้นจากการทำไร่ ทำนา เพื่อสร้างความบันเทิงและผ่อนคลาย

มาม (Free reed Aerophones)

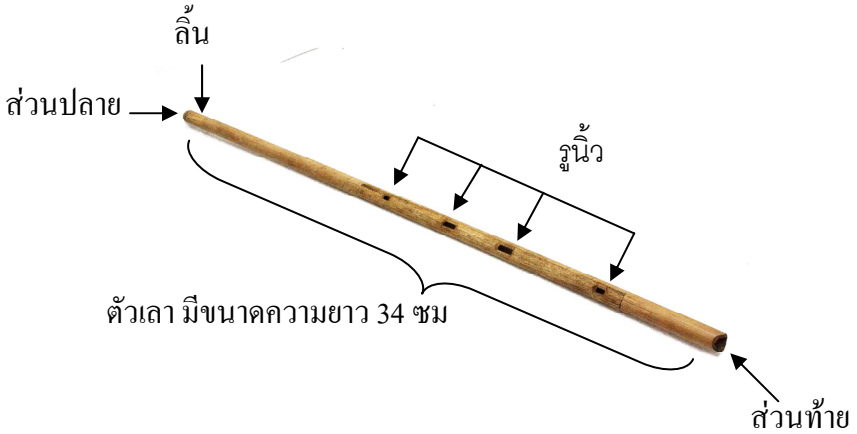

ภาพที่ 58 มาม
ที่มา: บันทึกภาพเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2551

มาม หรือที่ภาษาลาวลุ่มและไทย เรียกว่า ปี่ เป็นเครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศ (Aerophone) ชนิดลิ้นอิสระ (Free reed) เป็นเครื่องเป่าที่พบในเวียดนาม ที่มีชื่อว่า “มาม” เหมือนกัน มีรูปร่างและลักษณะคล้ายคลึงกับปี่จุมของภาคเหนือไทย และปี่ลูกแคนของภาคอีสานไทย

ลักษณะทางกายภาพ

มาม มีส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ อยู่ 3 ส่วน คือ ตัวเลา รูนิ้ว และลิ้นมาม

ภาพที่ 59 ส่วนประกอบของมาม
ที่มา: บันทึกภาพเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2551

1. ตัวเลา ทำจากไม้ซางลำปล้องตรง มีความยาว 43 เซนติเมตร มีขนาดความกว้างของเส้นรอบวง 1 เซนติเมตร ส่วนปลายและส่วนท้ายทะลุกลวงถึงกัน

ภาพที่ 60 รูนิ้วมาม
ที่มา: บันทึกภาพเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2551

2. รูนิ้ว มีจำนวน 4 รู โดยที่ลักษณะรูจะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยรูที่ 1 จะเจาะห่างจากส่วนปลายลิ้น ประมาณ 20 เซนติเมตร รูที่ 2 จะเจาะห่างจากรูที่ 1 ประมาณ 4.5 เซนติเมตร รูที่ 3 จะเจาะห่างจากรูที่ 2 ประมาณ 3 เซนติเมตร รูที่ 4 จะเจาะห่างจากรูที่ 3 ประมาณ 5.5 เซนติเมตร และรูที่ 5 จะห่างจากส่วนท้ายเลา ประมาณ 6.5 เซนติเมตร ซึ่งระยะของการเจาะรูนิ้วเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้เกิดระบบเสียงของมาม

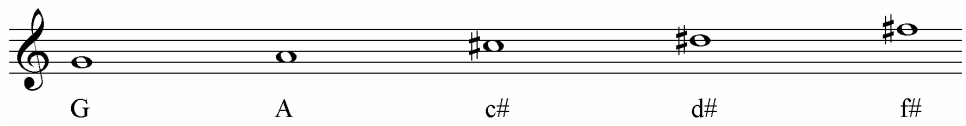
ภาพที่ 61 ลิ้นมาม
ที่มา: บันทึกภาพเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2551

3. ลิ้นมาม จะอยู่ที่ส่วนปลายเลา โดยแกะขึ้นจากตัวเลาเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า (ภาพตามที่ 61) เป็นลิ้นอิสระ ขั้นตอนการทำลิ้นเป็นส่วนที่ยากที่สุดต้องใช้ความประณีตมาก เพราะถ้าเกิดพลาดพลั้งทำลิ้นหักเวลาแกะจะต้องทำใหม่หมดทั้งเลา

เสียงและวิธีการบรรเลง

เสียงของมาม เกิดจากการใช้ลมเป่าไปที่ลิ้นมาม แรงลมจะทำให้ลิ้นมามตีลมอย่างเป็นอิสระจนเกิดเสียงดังขึ้น โดยใช้การเปิดปิดรูนิ้ว ตามหลักความสั้นยาวของตัวเลาในการกำหนดระดับเสียง ซึ่งเสียงที่ได้จะมีความพิเศษ เพราะสามารถเลียนเสียงพูดได้ มามมีลำดับของระดับเสียงอยู่ 5 เสียง คือ ซ ล ด# ร# ฟ# (G A c# d# f#) ซึ่งมาตราเสียงเฉพาะของมาม ถ้านำมาบรรเลงบทเพลงใด ๆ ก็แล้วแต่ เพลงนั้นจะต้องอยู่ในกลุ่มเสียง 5 เสียง (Pentatonic)

มาตราเสียง/บันไดเสียงของมาม

ตารางที่ 9 การวัดระดับเสียงของมาม

ลำดับ	ระดับเสียง	ระดับเสียงสากล	ค่า Cent	ขั้นคู่เสียง
เสียงที่ 1	ซ	**G**	-25	180
เสียงที่ 2	ล	**A**	+5	395
เสียงที่ 3	ด#	**c#**	-10	185
เสียงที่ 4	ร#	**d#**	-5	310
เสียงที่ 5	ฟ#	**f#**	+15	

หมายเหตุ วัดค่าความถี่เสียง /Hz และระดับเสียงด้วยเครื่อง Chromatic Tuner YKT- 1 YAMAHA วัดค่า Cent โดยเครื่อง Chromatic Tuner KORG

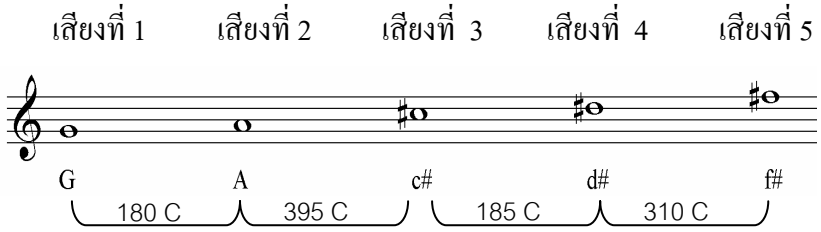
ค่าระยะห่างระหว่างเสียง เปรียบเทียบ ระบบเสียงสากล กับระบบเสียง “ มาม ”

ระบบเสียงสากล แบ่งเป็น 12 ครึ่งเสียง (Semitone)

100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C	100C
C	C#	D	D#	E	F	F#	G	G#	A	Bb	B	C

ระบบเสียงของมาม

180 C	395 C	185 C	310 C
G	A	c#	d#	f#

วิธีการบรรเลง มามมีวิธีการบรรเลงที่คล้ายคลึงกับปี่จุมและปี่ลูกแคน แต่เทคนิคการทำให้เกิดเสียงได้นั้นมามทำได้ยากกว่ามาก นักดนตรีต้องอาศัยการฝึกฝนจนชำนาญถึงจะเป่าออกมาเป็นเสียงตามที่ต้องการได้ ซึ่งมีเทคนิคการเป่าและวิธีการจับและเปิดปิดรูนิ้วมามดังนี้

ภาพที่ 62 พ่อเอ โดนอาหล่ากำลังเป่ามาม
ที่มา: บันทึกภาพเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2550

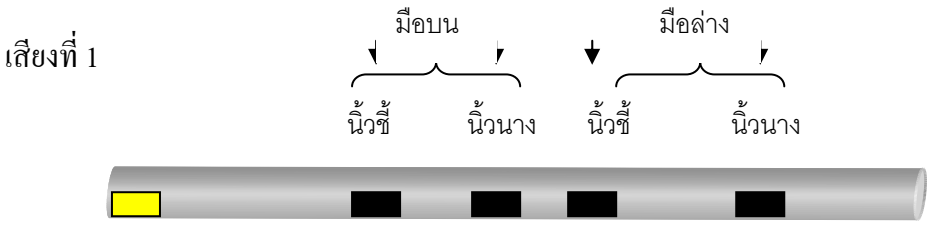
เทคนิคการเป่ามาม ผู้บรรเลงจะต้องใช้ปากอมตรงส่วนปลายของตัวเลา ให้ริมฝีปากพ้นเลยส่วนที่เป็นลิ้นของมาม และเมื่อเวลาเป่าให้ใช้ลิ้นของตนบังคับโดยการนำไปอุดที่รูส่วนปลายเลา (ตามภาพที่ 92)พร้อมกับเป่าดันลมให้แรงขึ้นจนได้ระดับเสียงที่ต้องการ ในขั้นตอนนี้ผู้ที่เริ่มหัดครั้งแรกมักจะเป่าได้ไม่ดี เพราะจะเกิดอาการเมื่อยล้าที่โค่นลิ้นทำให้ไม่สามารถปิดรูเพื่อบังคับลมและเสียงได้ ในขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนที่ยากที่สุด

ภาพที่ 63 การเป่ามาม
ที่มา: บันทึกภาพเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2551

วิธีการจับมาม การจับมามจะวางนิ้วเรียงกันตามตำแหน่งของรูนิ้วคล้ายกับการจับนิ้วขลุ่ยไทย อาจจะใช้มือซ้ายหรือมือขวาขึ้นก่อนก็ได้ตามความถนัดของผู้บรรเลง โดยจะใช้นิ้วมือของมือแต่ละข้าง ๆ ละ 2 นิ้ว คือ นิ้วชี้กับนิ้วนาง ทำหน้าที่ในการเปิดปิดรูนิ้วมาม ตามตำแหน่งรูนิ้วมามที่มีอยู่ทั้งหมด 4 รูนิ้ว ส่วนนี้ถือเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดระดับเสียงของมาม ดังภาพประกอบการเปิดปิดรูนิ้วมามในขณะเป่าที่ทำให้เกิดระดับเสียงแต่ละเสียงต่อไปนี้

รูนิ้วที่เป็น ■ แสดงถึงการปิดนิ้วมือ

เป่าและปิดรูนิ้วหมดทุกนิ้ว เสียงที่ได้คือ เสียง ซ

เสียงที่ 2

เป่าและเปิดรูนิ้วล่างไล่ขึ้นมา 1 รูนิ้ว เสียงที่ได้คือ เสียง ล

เสียงที่ 3

เป่าและปิดรูนิ้วล่างไล่ขึ้นมา 2 รูนิ้ว เสียงที่ได้คือ เสียง ด

เสียงที่ 4

เป่าและเปิดรูนิ้วล่างไล่ขึ้นมา 3 รูนิ้ว เสียงที่ได้คือ เสียง ร

เสียงที่ 5

เป่าและเปิดรูนิ้วหมดทุกนิ้ว เสียงที่ได้คือ เสียง ฟ

บทเพลงที่ใช้บรรเลงมาม ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นบทเพลงวรรคสั้น ๆ ตามประโยคภาษาพูด ซึ่งก็จะต่างกันไปตามภาษาพูดของแต่ละชนเผ่า ดังนั้นจึงไม่มีบทเพลงเฉพาะตายตัว พ่อเอโดน เรียกว่า เพลงจกสาว

เพลง “จกสาว”

มามกับความเชื่อ

มามเป็นเครื่องดนตรีที่ห้ามนำมาเป่าในบ้านหรือบนเรือน เพราะคนกะตู้ถือว่าเป็นการผิดฮีต ผิดผี จะเป่าได้ก็แต่อยู่นอกบ้านหรืออยู่ตามป่าตามเขา และยังห้ามให้ผู้หญิงเป่าเป็นอันขาด เพราะมามเป็นเครื่องดนตรีสำหรับผู้ชายเท่านั้น

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

ภาพที่ 64 มามกับป้องกอก

ที่มา: อุทยานบาเจียง เมืองบาเจียงจะเลินสุก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2550)

มามเป็นเครื่องดนตรีเฉพาะกิจใช้สำหรับในการจกสาวโดยเฉพาะ โดยการเป่าเลียนเสียงพูดเพื่อชักชวนเรียกให้ฝ่ายหญิงออกมานอกบ้าน มานั่งพูดคุยกันตามภาษาหนุ่มสาว โดยฝ่ายชายจะใช้มามเป็นสื่อแทนการสนทนาในการบอกความในใจ โดยชายหนุ่มเผ่ากะตู้จะพกพามามไปทุกที่ทุกแห่ง เสมือนเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่หนุ่มเผ่ากะตู้ต้องมีขาดเสียไม่ได้ และมามยังเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในการขับกล่อมระหว่างการยัดกอกเพื่อสร้างบรรยายในการยัดกอกของหนุ่มสาว พร้อมกับการเกี้ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาวไปในที โดยจะนำมาม มาแนบไว้ที่ปล้องกอก เมื่อเวลาที่ต้องการเป่าก็จะหยิบขึ้นมาเป่าได้ทันที

แตรแตร้ (Stamping Idiophones)

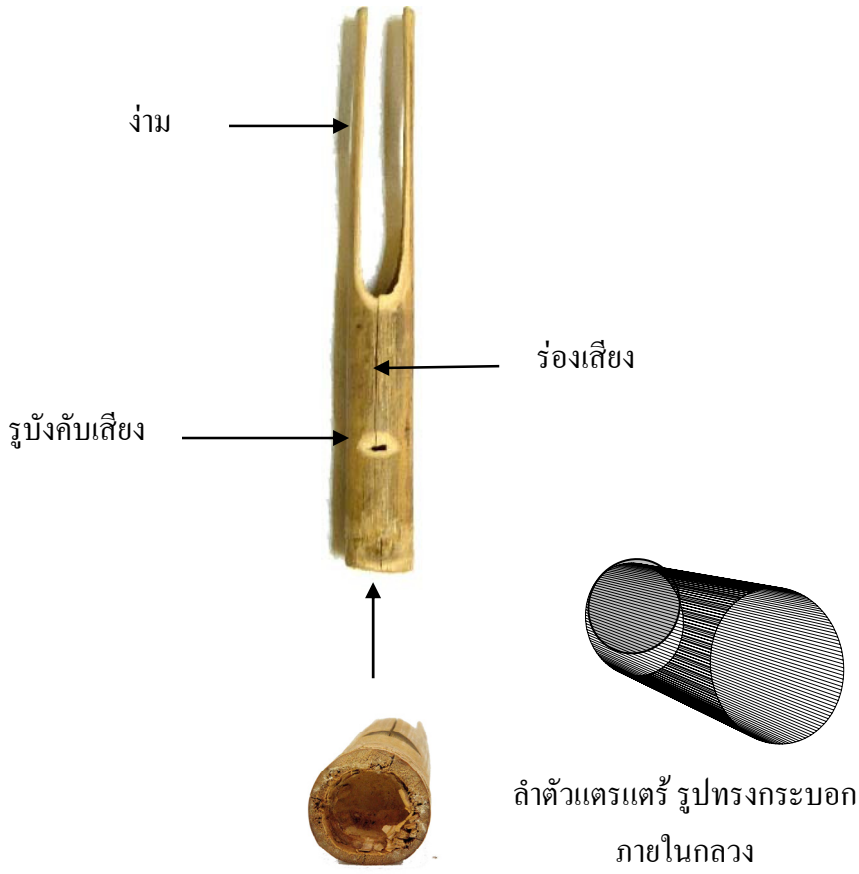
ภาพที่ 65 แตรแตร้

ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

แตรแตร้ เครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) ประภท Stamping เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ และในบางครั้งก็เป็นเครื่องทำทำนองได้เช่นกัน แตรแตร้มีอยู่หลายขนาดขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของนักดนตรี โดยที่แต่ละขนาดจะมีความสั้นยาวต่างกันไป แตรแตร้ 1 ตัว สามารถสร้างเสียงได้ 2 เสียง ตามชื่อของมันคือ “เสียงแตรและเสียงแตร้” ซึ่งระดับเสียงทั้ง 2 เสียง ก็ขึ้นอยู่กับขนาดเป็นสำคัญ แตรแตร้ที่มีขนาดสั้นจะทำให้เกิดเสียงสูง และถ้ายิ่งเล็กและสั้นมากเท่าไรก็จะทำให้เกิดเสียงสูงมากเท่านั้น ตรงข้ามกันถ้าแตรแตร้มีขนาดใหญ่และยาวเท่าไรก็จะทำให้เกิดเสียงต่ำมากตามไปด้วย

ลักษณะทางกายภาพ

แตรแตร้เป็นเครื่องดนตรีที่ทำมาจาก “ไม้ฮ้อ” (ภาษากะตู้) แต่ภาษาลาวเรียกว่า “ไม้สอด” ที่มีลักษณะเป็นรูปทรงกระบอกลำปล้องตรง ภายในกลวงส่วนท้ายจะเป็นข้อตัน ตรงส่วนปลายจะนำมาแต่งให้เป็นง่าม 2 ง่าม และนำมาผ่าซีกให้เป็นร่องเล็ก ๆ เรียกว่า ร่องเสียงเมื่อเวลานำส่วนปลายง่ามไปเคาะกับวัตถุใดวัตถุหนึ่งจะเกิดการสั่นเทือนที่ร่องเสียง และทำให้เกิดเสียงขึ้น โดยจะเปิดปิดรูบังคับเสียงเพื่อเล่นระดับเสียง ตามจังหวะที่ต้องการ

ภาพที่ 66 ส่วนประกอบของแตรแตร้
ที่มา: บันทึกภาพเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2551

เสียงและวิธีการบรรเลง

เสียงของแตรแตร้เกิดจากนำส่วนปลายของแตรแตร้ไปเคาะกับวัตถุใดวัตถุหนึ่ง จะทำให้เกิดเสียงขึ้นจากการสั่นสะเทือนในตัวเอง แตรแตร้ 1 ตัว สามารถทำเสียงได้ถึง 2 เสียง คือ เสียงแตร และเสียงแตร้

ภาพที่ 67 การเคาะแตรแตร้ กับอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2550)

วิธีการบรรเลง จะใช้นิ้วกลาง นิ้วนาง และนิ้วก้อยของมือข้างใดข้างหนึ่งจับกำรอบตรงส่วนท้ายของลำตัว ส่วนนิ้วหัวแม่มือ และนิ้วชี้ จะช่วยประคองและไว้สำหรับเปิดปิดรูบังคับเสียงในขณะที่เคาะ จะทำให้เกิดเสียงที่แตกต่างกัน 2 เสียง จากการปิดและเปิดรูบังคับเสียงในขณะนำไปเคาะกับอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายโดยมีวิธีการบรรเลงที่ทำให้เกิดเสียงดังนี้

ภาพที่ 68 การเคาะเสียงแตร
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

1. เสียงแตร เกิดจากการปิดรูบังคับเสียง โดยปิดนิ้วหัวแม่มือ และนิ้วชี้ออกจากรูบังคับในขณะเคาะ

ภาพที่ 69 การเคาะเสียงแตร้

ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2550)

2. เสียงแตร้ เกิดจากการเปิดรูบังคับเสียง โดยเปิดนิ้วหัวแม่มือ และนิ้วชี้ออกจากรูบังคับในขณะเคาะ

จังหวะการบรรเลงแตรแตร้

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

แตรแตร้เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ที่สร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้บรรเลงได้เป็นอย่างดี โดยการนำแตรแตร้มาเคาะเป็นจังหวะผสมรวมวงกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ หรือนำมาบรรเลงเดี่ยวโดยการเคาะเป็นจังหวะประกอบการร้องรำทำเพลงเพื่อสร้างความรื่นเริงและความสนุกสนาน

ในบางครั้งถ้ามีแตรแตร้หลายตัวหลากเสียงก็สามารถนำมาทำเป็นเครื่องดำเนินทำนองได้เช่นกัน แต่ในวัฒนธรรมดนตรีกะตู้แตรแตร้ทำหน้าที่เป็นเครื่องประกอบจังหวะเท่านั้น

ตะก้อยตริ (Stamped Idiophone)

ภาพที่ 70 ตะก้อยตริ
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ตะก้อยตริ เป็นเครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophone) ประภทถูกตี (Stamped) ทำจากเขาควายรวมทั้งไม้ตี ในภาษากะตู้ คำว่า “ตะก้อย” แปลว่า เขาสัตว์ ส่วนคำว่า “ตริหรือตีรี้” แปลว่า ควาย ตะก้อยตริเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะทำหน้าที่คล้ายกับเครื่องดนตรีประเภท เกราะ โกร่ง โปง

จังหวะการบรรเลงตะก้อยตริ

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง ตะก้อยตริเป็นเครื่องประกอบจังหวะ สามารถทำจังหวะรวมกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ ได้ หรือนำมาประกอบการขับร้อง โดยจะตีเป็นจังหวะมีเสียงเดียว

หักกรือรู (Cylindrical Tubular Membranophone)

ภาพที่ 71 หักกรือรู
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

หักกรือรู เป็นเครื่องดนตรีที่จัดอยู่ในตระกูล ที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของแผ่นหนัง (Membranophone) ประเภทหุ่นกลวง (Tubular) ชนิดทรงกระบอก (Cylindrical) เป็นเครื่องประกอบจังหวะ

ลักษณะทางกายภาพ

ภาพที่ 72 ลักษณะรูปร่างหักกรือรู
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

หักกรือรู เป็นกลองของชนเผ่ากะตู้ มีขนาด 14 x 36.5 เซนติเมตร หน้ากลองทำจากหนังวัว ซึ่งภาษากะตู้จะเรียกว่า “กะระกระรอก” โดยที่คำว่า “กะระ” แปลว่าหนัง และคำว่า “กระรอก” แปลว่าวัว ส่วนตัวหุ่นกลองจะทำจากกระบอกไม้ไผ่ทั้งปล่อง และใช้เชือกโยงขึงหนังให้ตึงเข้ารูปกับกระบอกไม้ไผ่ เมื่อตีจะทำให้เกิดเสียงดัง

ส่วนท้ายภายในกลวง

ภาพที่ 73 หน้ากลองทำจากหนังวัวขึงโยงด้วยเชือกไนลอน(ซ้าย) ภายในหุ่นกลวง(ขวา)
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

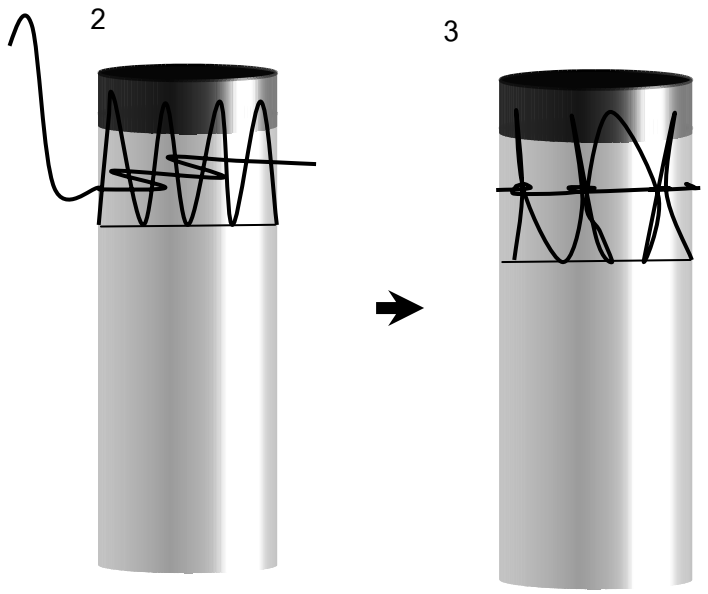
การขึ้นหน้ากลอง

1

การขึงหนังจะใช้เชือกไนลอนเป็นสายโยงหนังให้เข้ากับตัวหุ่นกลอง โดยใช้วิธีร้อยเชือกจากรูบนแผ่นหนัง โยงมาขึงตึงที่ลวดสำหรับยึดเชือก โยงแบบสลับฟันปลา (ตามรูปที่ 1) จนรอบ

หุ่นกลาง เมื่อหนังเข้ารูปกับหุ่นกลองดีแล้ว ก็จะทำการขึงให้หน้ากลองตึงและกระชับเข้ากับหุ่นกลองขึ้นอีก โดยจะใช้เชือกไนลอนอีกเส้นหนึ่งมาพันรวบเชือกที่โยงขึงหนัง เพื่อเร่งเสียงให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น (ตามรูปที่ 2) โดยใช้วิธีการเดียวกันกับการรัดอกขึ้นหน้ากลองแขกของไทย (ตามรูปที่ 3)

จังหวะการบรรเลงหักกรือรู

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

หักกรือรู เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกอบจังหวะ โดยคนกะตู้จะใช้หักกรือรูตีเล่นในงานรื่นเริงต่าง ๆ ทั่วไปร่วมถึงงานศพด้วย ซึ่งจะตีหักกรือรูเป็นจังหวะไปพร้อมกับการตีปะเนาะ เพื่อเพิ่มสีสันความหลากหลายของจังหวะฟังแล้วไม่น่าเบื่อ

ร่องแร่ง (Rattle Idiophone)

ภาพที่ 74 ร่องแร่ง
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ร่องแร่ง เครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophone) ประภท Rattle ทำหน้าที่เป็นเครื่องประกอบจังหวะ โดยการกระทบกับพื้นดิน เป็นจังหวะประกอบการขับร้อง โดยจะร้องไปด้วยและเต้นรำกระทุ้งพื้นไปด้วย

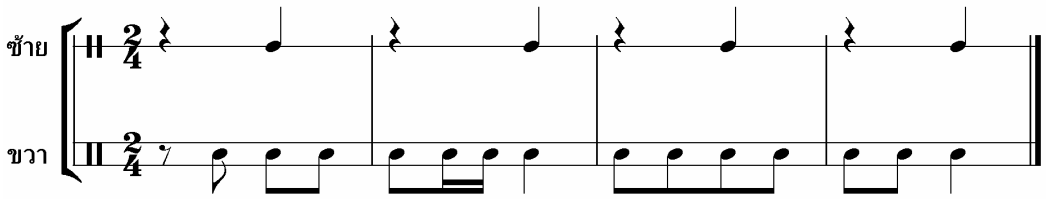
ลักษณะทางกายภาพ

ภาพที่ 75 ลักษณะรูปร่างร่องแร่ง
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2549)

ร่องแร่ง จะใช้ไม้ไผ่จำนวน 2 ท่อน มีลักษณะรูปร่างเหมือนกับไม้เท้า ความยาวตามส่วนสูงของนักดนตรี ส่วนหัวตรงปลายร่องแร่ง จะผ่าไม้ไผ่เป็นซีกเล็ก ๆ เหมือนกับตะกร้อไม้ไผ่สอยผลไม้ เพื่อที่จะนำกระป๋องที่ใส่ลูกหินก้อนเล็ก ๆ มาใส่ตรงส่วนปลายแล้วพันด้วยเชือก และตกแต่งด้วยผ้าปอกกะเจา เมื่อนำร่องแร่งไปกระทุ้งกับพื้นจะทำให้ลูกหินไปกระทบกับกระป๋อง จนเกิดเสียงขึ้นเหมือนลูกซัด

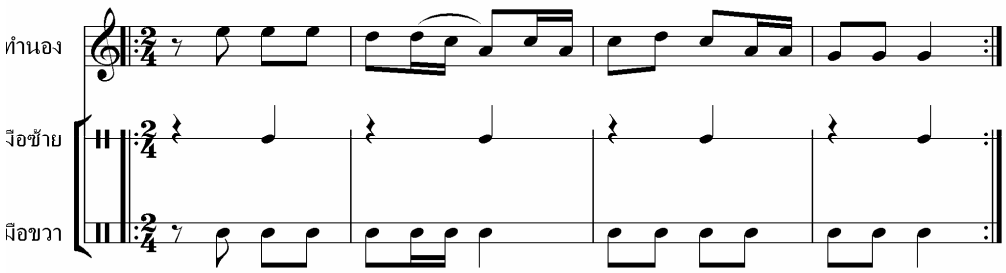
จังหวะการบรรเลงร่องแร่ง

บทเพลงและบทร้อง

บทเพลงของเผ่ากะตู้เป็นเพลงสั้น ๆ ที่ขับร้องโดยใช้ร่องแร่งมาประกอบจังหวะเคล้าไปกับการร้อง ในบทเพลงชื่อเพลงว่า “ลาง” แปลว่า “สนุกสนาน” ซึ่งลาวเทิงในเผ่าเกรียง จะใช้คำว่า “ลางเปร้ม” เป็นการทักทาย ส่วนภาษาลาว ใช้คำว่า “สบายดี” ภาษาไทยใช้ว่า “สวัสดี”
ภาษาที่ใช้ในการขับร้องจะร้องเป็นภาษากะตู้ และภาษาแงะ

เพลงลาง

เนื้อร้องและทำนองเพลง

โอกาสที่ใช้ในการบรรเลง

เพลงลาง เป็นบทเพลงที่ใช้ร้องในงานรื่นเริงต่าง ๆ ที่แสดงถึงความสุขจากการได้รับอิสรภาพ และสันติภาพ บ้านเมืองมีความสงบสุขเริ่มพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น

วิเคราะห์บทเพลง

การวิเคราะห์บทเพลงของชนเผ่ากะตู้ ผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์ทางดนตรีชาติพันธุ์วิทยา คือวิเคราะห์จากสื่อสร้างเสียง ท่วงทำนอง โครงสร้างวลี จังหวะ ความเร็ว ผิวพรรณ รูปแบบของบทเพลง และความหมายของบทเพลง โดยวิเคราะห์บทเพลงที่โดดเด่นที่สุดของชนเผ่ากะตู้ถือได้ว่าเป็นเพลงเอกประจำเผ่า จำนวน 2 เพลง ได้แก่ เพลงยัดกอก และเพลงลาง ดังนี้

การวิเคราะห์เพลงยัดกอก

2
49
57
65
73
81
89

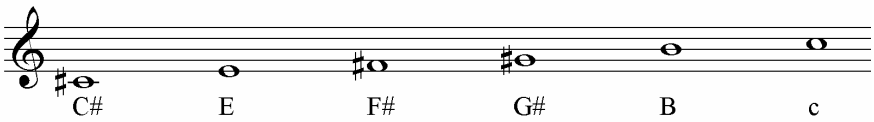

1. สื่อสร้างเสียง เพลงยัดกอกเป็นเพลงบรรเลงดนตรีล้วนไม่มีการขับร้อง และใช้บรรเลงเฉพาะกับเครื่องดนตรี “ตะลือ” เท่านั้น

2. ท่วงทำนอง

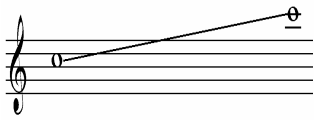
2.1 ระบบเสียง เป็นระบบเสียง 6 เสียง ประกอบด้วยเสียง C# E F# G# B c

2.2 มาตราเสียง จะใช้บันไดเสียง A Major

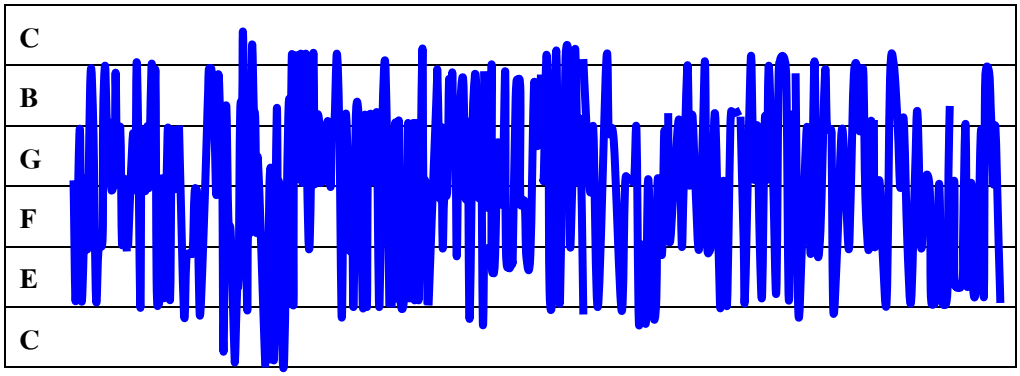
2.3 กลุ่มเสียง เป็นกลุ่ม 5 เสียง (Pentatonic) กลุ่มเสียง ม ฟ ช _ ทด

2.4 ช่วงเสียง เพลงยัดกอก มีช่วงเสียง 1 Octave เสียงต่ำสุด คือเสียง c สูง เสียงสูงสุด คือเสียง cc

2.5 รูปลักษณ์ท่วงทำนอง (Melodic contour)

รูปลักษณ์ของท่วงทำนองเพลงยัดกอกตลอดทั้งเพลงเป็นแบบขึ้นๆลงๆ (Undulating) และส่วนใหญ่จะมาตกอยู่ที่ระดับเสียง E มากที่สุด

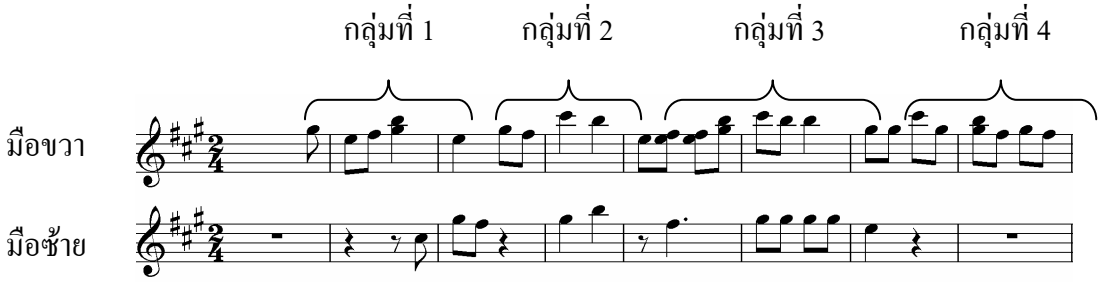
ลักษณะท่วงทำนองเป็นแบบขึ้นๆ ลงๆ (Undulating)

2.6. โครงสร้างวลี (Phrase structure)

กลุ่มทำนองเพลงจะมีการเชื่อมโยงทำนองไปในทิศทางเดียวกัน โดยประโยคของกลุ่มทำนองส่วนใหญ่จะจบด้วยโน้ตตัว E (ม) เป็นเสียงตกในจังหวะหลัก

กลุ่มทำนองของบทเพลง มี 48 กลุ่ม ดังนี้

บรรทัดที่ 1 ห้อง 1 - 8

บรรทัดที่ 2 ห้อง 9 -16

บรรทัดที่ 3 ห้อง 17 – 24

บรรทัดที่ 4 ห้อง 25 – 33

บรรทัดที่ 5 ห้อง 34 – 41

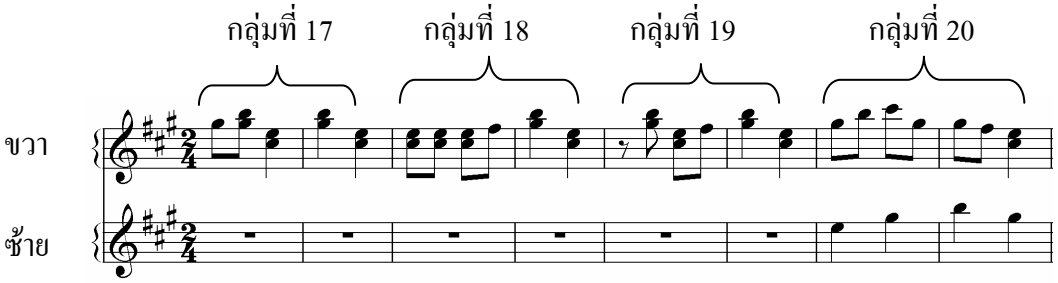
บรรทัดที่ 6 ห้อง 42 – 48

บรรทัดที่ 7 ห้อง 49 – 56

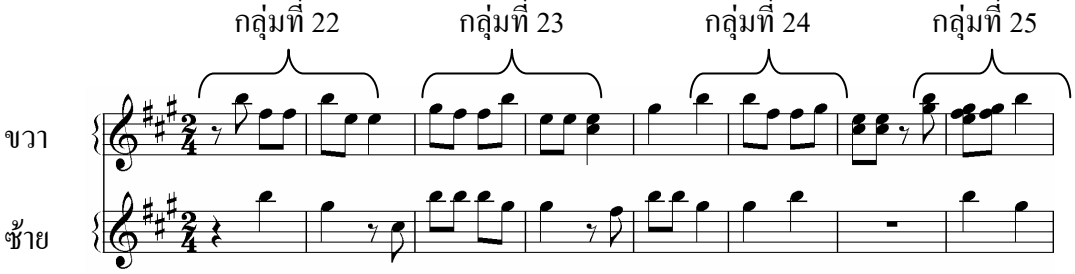
บรรทัดที่ 8 ห้อง 57 – 64

บรรทัดที่ 9 ห้อง 65 – 72

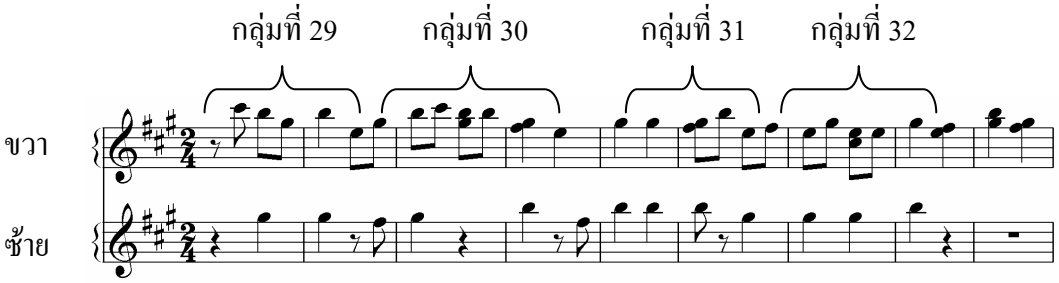
บรรทัดที่ 10 ห้อง 73 – 80

บรรทัดที่ 11 ห้อง 81 – 88

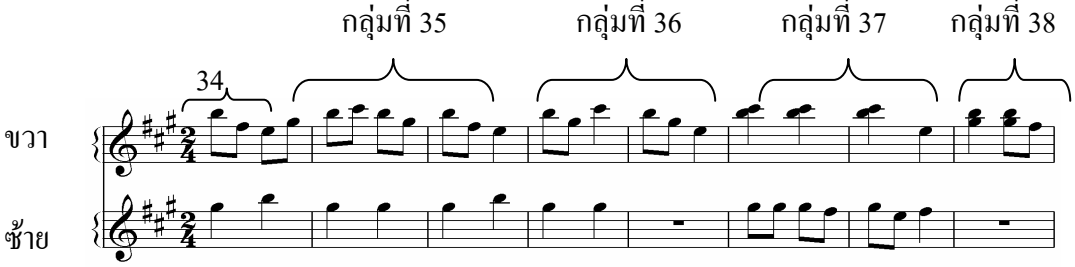
บรรทัดที่ 12 ห้อง 89 – 97

บรรทัดที่ 13 ห้อง 98 – 105

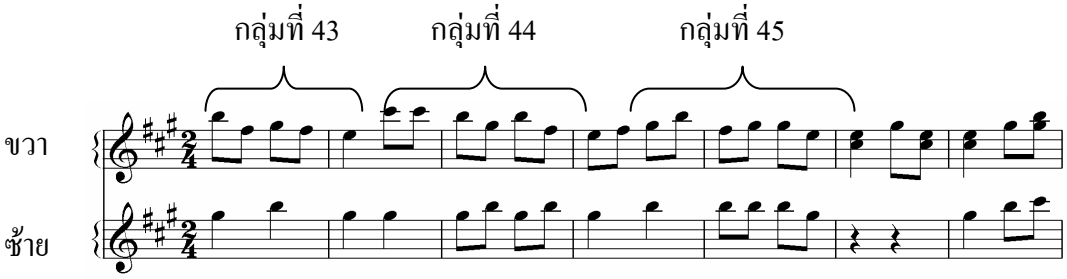
บรรทัดที่ 14 ห้อง 106 – 113

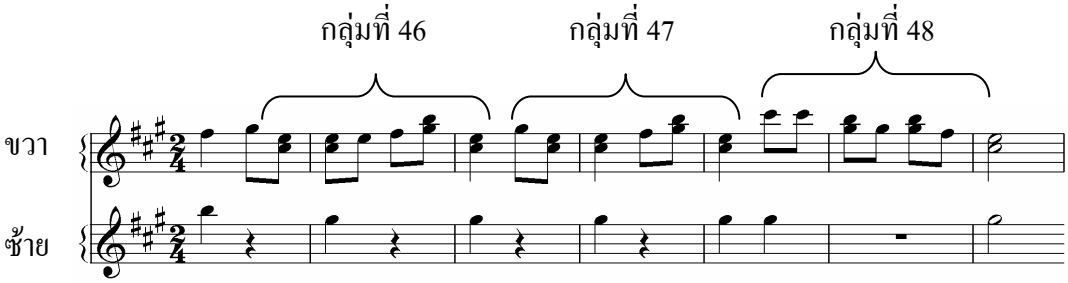
บรรทัดที่ 15 ห้อง 114 – 122

บรรทัดที่ 16 ห้อง 123 – 129

บรรทัดที่ 17 ห้อง 130 – 136

กลุ่มทำนองทั้ง 48 กลุ่ม ท้ายประโยคส่วนใหญ่จะจบด้วยโน้ตตัว E (มี) และเสียง E (มี) คู่ 3 เป็นเสียงตกในจังหวะหลัก ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1

- - - -	- ช - ม	- ฟ – ท	- - - ม
		ช	

กลุ่มที่ 2

- - - ช	- ฟ - ด	- - - ท	- - - ม

กลุ่มที่ 3

- ฟ – ฟ	- ท - ด	- - - ท	- - - ช
- ม - ม	- ช - -	- - - -	- - - ม

กลุ่มที่ 4

- - - ด	- ช – ท	- ฟ - ช	- ฟ – ช
	ช	- - - -	- - - ม

กลุ่มที่ 5

- ท – ช	- ด - ท	- ม – ท	- - - ช
- ฟ - -	- - - -	- - - -	- - - ม

กลุ่มที่ 6

- - - ท	- ช - ด	- - - ช	- ด - ม
- - - ช	- - - -	- - - -	- - - ด

กลุ่มที่ 7

- ช – ม	- ช - ท	- - - ม
	ฟ ช	

กลุ่มที่ 8

- - - ท	- - - ช	- - - ท	- - - ม
- - - ช	ฟ	- - - ช	- - - ด

กลุ่มที่ 9

- - - -	- ท - ช	- - - ช	- - - ม
	ช		

กลุ่มที่ 10

- - - ช	- - - ดำ	- ท - ท	- ช - ม
		ช ช	

กลุ่มที่ 11

- - - ด	- - - ช	- - - ม
	- - - ฟ	

กลุ่มที่ 12

- ด – ฟ	- ท - ฟ	- - - ช	- - - ม
		- - - ฟ	

กลุ่มที่ 13

- - - ท	- ท - ด	- - - ท	- - - ม
ช	ช ท	ช	ด
	ช		

กลุ่มที่ 14

- - - ท	- ฟ – ม	- - - ท	- - - ม
ช	ด	ช	ด

กลุ่มที่ 15

- ท – ท	- ท - ท	- ช – ท	- - - ม
- ช ช	ช	ช	

กลุ่มที่ 16

- - - ท	- - - ดำ	- - - ท	- - - ม
ช		ช	

กลุ่มที่ 17

- - - ช	- ท - ม	- - - ท	- - - ม
	ช ด	ช	ด

กลุ่มที่ 18

- - - ม	- ม – ม	- ฟ- - ท	- - - ม
ด	ด ด	ช	ด

กลุ่มที่ 19

- - - -	- ท – ม	- ฟ – ท	- - - ม
	ม ด	ช	ด

กลุ่มที่ 20

- - - ช	- ท - ดำ	- ช - ช	- ฟ - ม
			- - - ด

กลุ่มที่ 21

- - - ท	- ดำ - ท	- ช –	- ฟ – ช
		ช	*ม

กลุ่มที่ 22

- - - -	- ท - ฟ	- ฟ - ท	- ม - ม

กลุ่มที่ 23

- - - ช	- ฟ - ฟ	- ท – ม	- ม – ม
			ด

กลุ่มที่ 24

- - - ท	- - - ท	- ฟ - ฟ	- ช - ม
			ด

กลุ่มที่ 25

- - - -	- ท - ช	- ช – ท	- - - ช
	ฟ	ฟ	ฟ
	ม		ม

กลุ่มที่ 26

- - - ช	- ม - ดำ	- - - ท	- ม - ม
			ด

กลุ่มที่ 27

- - - ท	- ดำ - ท	- - - ม
ช	ช	

กลุ่มที่ 28

- ช – ท	- ด - ท	- ช - ท	- ช - ม

กลุ่มที่ 29

- - - -	- ดำ - ท	- ช – ท	- - - ม

กลุ่มที่ 30

- ช – ท	- ดำ - ท	- ท - ช	- - - ม
	ช	ฟ	

กลุ่มที่ 31

- - - ช	- - - ช	- - - ช	- ท – ม

กลุ่มที่ 32

- ฟ – ม	- ช - ม	- ม - ช	- - - ฟ
	ด		ม

กลุ่มที่ 33

- - - -	- ฟ - ม	- ด – ฟ	- ด – ม
	ด	ม	ด
		ด	

กลุ่มที่ 34

- - - ช	- ช - ช	- ช - ท	- ฟ - ม

กลุ่มที่ 35

- ช – ท	- ด์ - ท	- ช – ท	- ฟ – ม

กลุ่มที่ 36

- - - ท	- ช - ด	- - - ท	- ช - ม

กลุ่มที่ 37

- - - ด์	- - - ด์	- - - ด์	- - - ม
ท	ท	ท	

กลุ่มที่ 38

- - - ท	- - - ท	- ฟ - ท	- ด - ม
ช	ช	ช	

กลุ่มที่ 39

- - - ช	- ฟ - ม	- - - ท	- - - ม

กลุ่มที่ 40

- - - -	- ท - ช	- - - ช	- ด - ม
			ด

กลุ่มที่ 41

- - - ช	- - - ฟ	- - - ม

กลุ่มที่ 42

- - - ฟ	- ท - ท	- ช - ท	- ฟ - ม

กลุ่มที่ 43

- - - ช	- ฟ - ท	- ฟ – ช	- ฟ – ม

กลุ่มที่ 44

- - - ด์	- ด์ - ท	- ช - ท	- ฟ - ม

กลุ่มที่ 45

- ฟ – ช	- ท - ฟ	- ช – ช	- ม – ม

กลุ่มที่ 46

- - - ช	- ม – ม	- ม - ฟ	- ท - ม
	ด ด		ช ด

กลุ่มที่ 47

- - - ช	- ม – ม	- - - ฟ	- ท – ม
	ด ด		ช ด

กลุ่มที่ 48

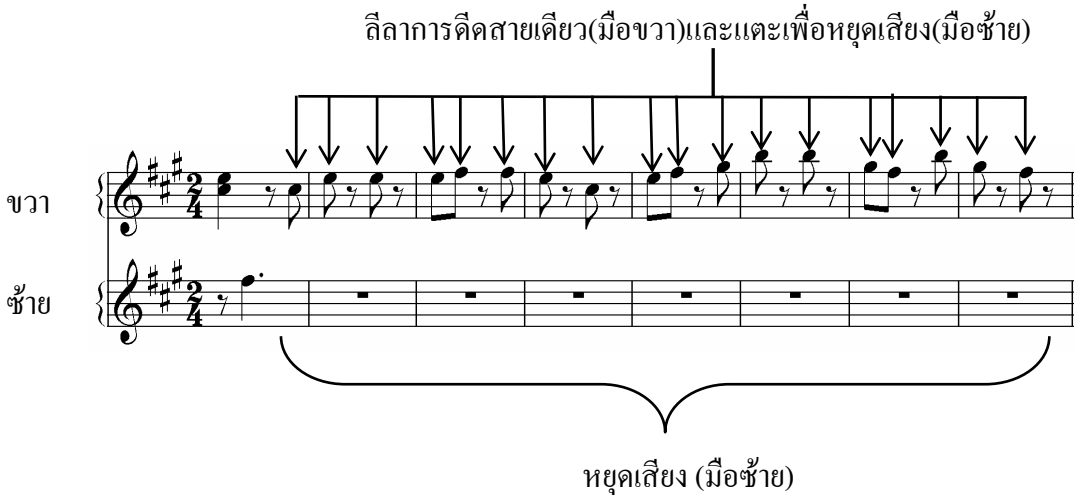
- - - ด์	- ด์ - ท	- ช - ท	- ฟ - ม
	ช	ช	ด

หมายเหตุ (◯) เสียงที่เกิดจากการดีดกวาดสายทั้งสามเส้น (*) เสียงที่เกิดจากการดีดสายโดยใช้มือซ้ายดีดเป็นเสียงหลัก

2.7. การประดับตกแต่งทำนอง (Ornamentation)

การประดับตกแต่งทำนอง มีอยู่ 4 วิธี ซึ่งแต่ละวิธีจะมีการใช้เทคนิคการแตะสายเพื่อหยุดเสียงและการดีดทำนองประสาน ตามความพึงพอใจของนักดนตรี เพื่อเพิ่มความหลายหลากของทำนองเพลงให้มีลีลาที่น่าฟังยิ่งขึ้น ดังนี้

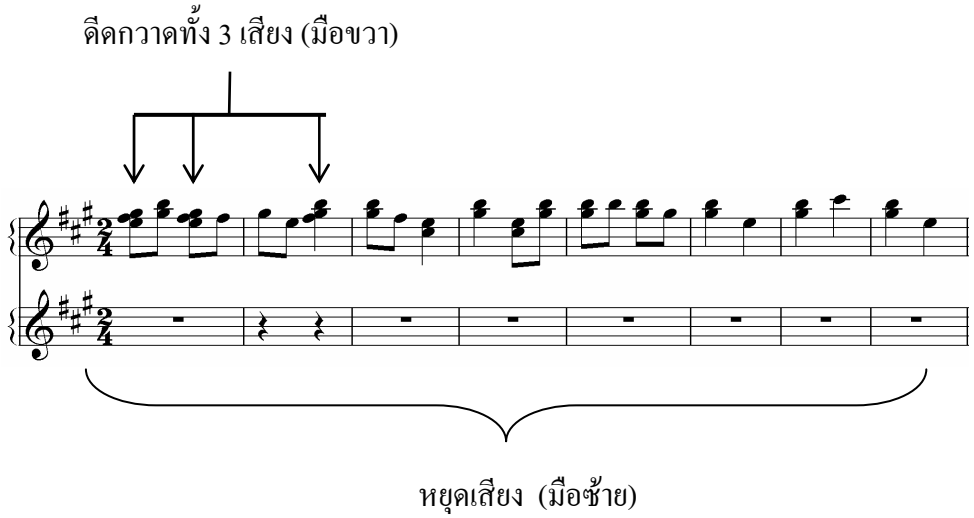
วิธีที่ 1 มือขวาดีดเพียงสายเดียว แล้วใช้มือซ้ายแตะเพื่อหยุดเสียง เช่น โน้ตเพลงบรรทัดที่ 3 ห้อง 17–24

วิธีที่ 2 มือขวาดีดทำนองหลักพร้อมกัน 2 สาย แล้วใช้มือซ้ายทำเสียงประสานหรือแตะเพื่อหยุดเสียง เช่น โน้ตเพลงบรรทัดที่ 2 ห้อง 9-16

วิธีที่ 3 มือขวาดีดทำนองหลัก พร้อมกันมากกว่า 2 สาย เป็นการดีดกวาดเสียงขึ้นลง เช่น บรรทัดที่ 7 ห้อง 49 – 56

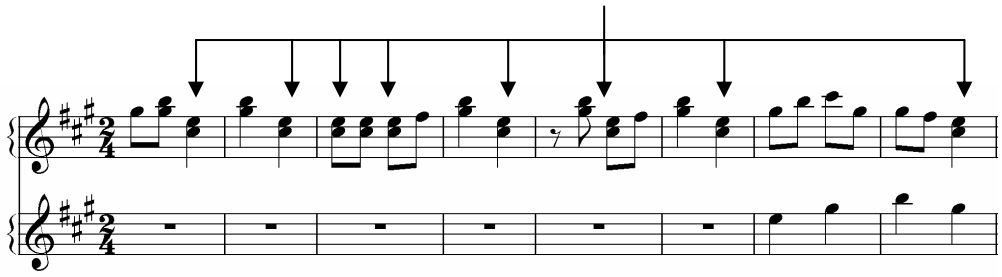
วิธีที่ 4 การดีดทำนองหลักสลับกันทั้งมือซ้ายและมือขวา เช่น บรรทัดที่ 5 ห้อง 34 – 41

3. จังหวะ (Rhythm)

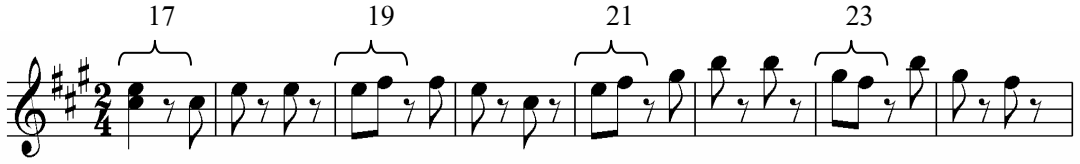
3.1. การตกจังหวะ (Beat & accent) เน้นจังหวะหนักท้ายห้อง ที่โน้ตตัว E บ่อยครั้ง เช่น บรรทัดที่ 8 ห้อง 57 – 64

การตกจังหวะเน้นที่เสียง E คู่ 3 เป็นหลัก

3.3 การลักจังหวะ ในบทเพลงมีตัวโน้ตไม่ตกจังหวะหนัก อยู่ทั้งหมด 15 ห้อง ดังนี้

บรรทัดที่ 3 ห้อง 17, 19, 21, 23

บรรทัดที่ 4 ห้อง 25, 33

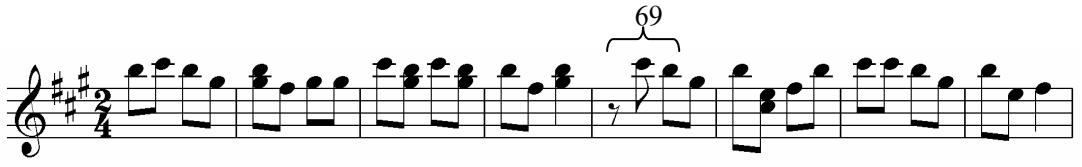
บรรทัดที่ 5 ห้อง 38

บรรทัดที่ 8 ห้อง 61

บรรทัดที่ 9 ห้อง 69

บรรทัดที่ 10 ห้อง 73, 79

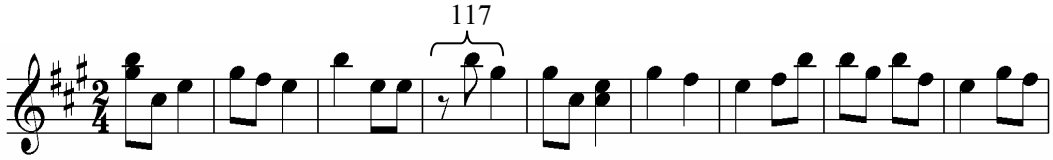
บรรทัดที่ 12 ห้อง 89

บรรทัดที่ 13 ห้อง 99, 103

บรรทัดที่ 15 ห้อง 117

3.2 อัตราจังหวะ แปลงเป็นโน้ตสากลในอัตราจังหวะ 2/4 แบบสม่ำเสมอ

4 ความเร็ว (Tempo) โน้ตตัวดำ เท่ากับ 120 (♩ = 120) มีอัตราเร็ว ความยาวเพลง 01:47 นาที

5. ผิวพรรณ หรือพื้นผิว (Texture) เป็นบทเพลงประเภททำนองประสม (Polyphony) ชนิด Homophony คือใช้ทำนองเพลง 2 แนว ในจังหวะเดียวกัน มีทำนองหลัก และใช้การประสานเสียง

บรรทัดที่ 1 ห้อง 1 - 8

6 รูปแบบของบทเพลง (Form) เป็นรูปแบบ Theme and variation โดยยึดทำนองหลักอยู่ 2 วรรค และก็แปรเป็นทำนองอื่น ๆ ที่แตกต่างออกไปเรื่อย ๆ ตามความพึงพอใจของนักดนตรี แต่ยังคงเค้าของทำนองหลักเดิมที่มีลูกตกของกลุ่มทำนองอยู่ที่เสียง “มี” นักดนตรีที่ชำนาญจะสามารถด้น(improvisation) แปรทำนองเองได้

ทำนองหลัก

- - - -	- - - ด	- - - ท	- - - ม	- ฟ – ฟ	- ท – ดˌ	- ท – ท	- - - ม

ทำนองแปร

- - - -	- ดˌ – ท	- ช – ท	- - - ม	- ช – ท	- ดˌ - ท	- ท - ช	- - - ม

- ช - ดˌ	- ช – ท	- ฟ – ช	- ฟ - ม	- ท – ม	- ดˌ - ท	- ม - ท	- - - ม

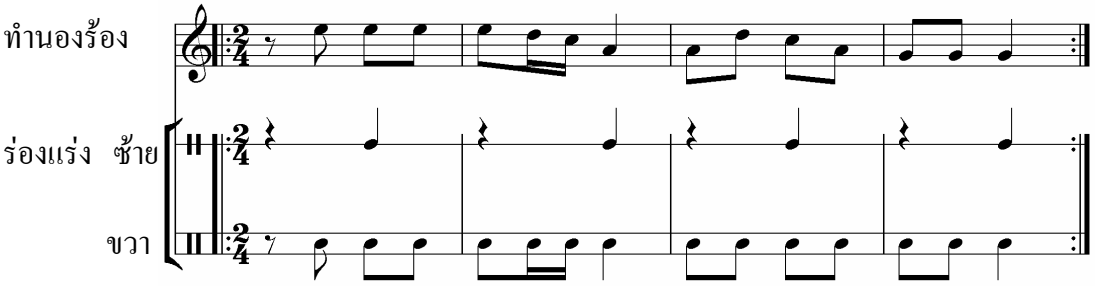
8. ความหมายของบทเพลง เพลงยัดกอก เป็นบทเพลงบริสุทธิ์ที่ฟังสบาย ๆ เรื่อย ๆ ไม่มีเนื้อร้องให้ผู้ฟังครุ่นคิด เหมาะอย่างยิ่งในการนำมาใช้ขับกล่อม เพื่อสร้างสุนทรีย์ในการยัด(สูบ)กอก ไม่ต่างอะไรกับการได้นั่งจิบไวน์รสเลิศที่คลอด้วยเสียงเพลงคลาสสิกของชาวตะวันตกเลย ฝ่ายชายจะเป็นผู้บรรเลงเพลงยัดกอกด้วยตะลือ ในขณะที่ฝ่ายหญิงกำลังนั่งดื่มด่ำกับการได้ยัด(สูบ)กอกรส

เลิศ และในบางครั้งบทเพลงยังเป็นสื่อของฝ่ายชายที่จะบอกผ่านความรู้สึกที่มีต่อฝ่ายหญิงได้อย่างทะนุถนอม

การวิเคราะห์เพลงลาง

1. สื่อสร้างเสียง เพลงลางเป็นบทเพลงประเภทขับร้อง ใช้เสียงร้อง และใช้ “ร่องแร่ง” เป็นเครื่องทำจังหวะประกอบการขับร้อง

บทร้องเพลง มีอยู่ 11 บท ดังนี้

บทที่ 1 **ลางงาแอมแหลบลางง่า ทะหานรัด ก็องร่อน ปะ ระ ถึก ดึก จรวง**

แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง ทหารบ้านช่วยกันทำช่วยกันสร้างและปกป้องบ้านเมือง

บทที่ 2 **ลางงาแอมแหลบลางง่า ตัง กอง ตังปั้น อันโจะ อัน แตรง**

แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง ผู้ใหญ่ให้ทำให้สร้าง

บทที่ 3 **ลางงาแอมแหลบลางง่า แหะ ปี ระ จัก เรื่อย เรื่อย วิง เย่อ**

แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง สงครามทำให้บ้านเมืองได้รับความเสียหาย มาสร้างมันให้ดีกว่าเก่า

บทที่ 4 **ลางงาแอมแหลบลางง่า ทะหาน ต๊ะ ก้า เปน หมื่น เปน พัน**

แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง ทหารกล้าเกิดขึ้นเป็นหมื่นเป็นพัน

บทที่ 5 **ลางงาแอมแหลบลางง่า มอ กะแม เรือย เรือย เกิด จัก**

แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง เกิดมีเครื่องจักรกล แรงงานมาสร้าง

บทที่ 6 **ลางงาแอมแหลบลางง่า มอ กะแม แห่ ตรัก เกิด งาน**

แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง เกิดมีงานมีการช่วยกันสร้าง

บทที่ 7 **ลางงาแอมแหลบลางง่า ลาวและญวน ประ กอบ เต่**

แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง ลาวและญวน มาจับมือถือแขนกัน

บทที่ 8 **ลางงาแอมแหลบลางง่า ปัวเห็น เจ๊ กั้น เกิด กู่ เกิด เก่า**

แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง เกิดพี่เกิดน้องรู้กันจัก

บทที่ 9 **ลางงาแอมแหลบลางง่า ผู้นึงเล่า ประโจะ ประ โจม**

แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง ชนเผ่าต่าง ๆ มาจับมือถือแขนกัน ร่วมมือกัน

บทที่ 10 **ลางงาแอมแหลบลางง่า เมือง กะลึม กำลัง ก่อ ซาง**
แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง เมืองกะลึมกำลังก่อสร้าง

บทที่ 11 **ลางงาแอมแหลบลางง่า แขวง เซกอง กำลัง บุกเบิก**
แปลว่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง แขวงเซกองกำลังบุกเบิก

คำว่า “ลาง” เป็นชื่อเพลง ภาษากะตู้ แปลว่า “สนุกสนาน” ส่วนคำว่า แอม แปลว่า น้องสาว และ คำว่า “แหลบ” แปลว่า น้าสาว ซึ่งในประโยคคำสร้อยสามารถเปลี่ยนแปลงเนื้อร้องได้เพื่อให้เกิดความหลากหลายของเนื้อร้อง เช่น

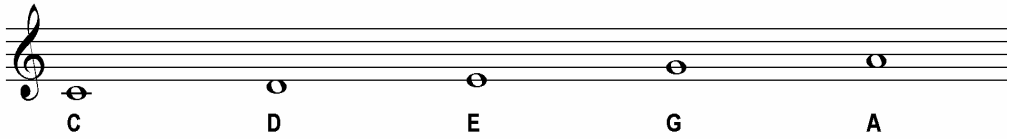
ลางงาแอมแหลบลางง่า สนุกจริงน้องสาวน้าสาวสนุกจริง
ลางงาอึยอวมลางง่า สนุกจริงพ่อแม่สนุกจริง
ลางงามิกกะลางง่า สนุกจริงลุงป้าสนุกจริง

จากเนื้อร้อง ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า เพลงลางเป็นบทเพลงที่แต่งขึ้นตามลำดับเหตุการณ์ของบ้านเมือง ตั้งแต่สมัยที่ สปป.ลาว ตกอยู่ในอาณานิคมของฝรั่งเศส จนถึงสมัยการปฏิวัติลาวได้สิ้นสุดลง ประชาชนได้รับอิสรภาพมีความสุข ด้วยเหตุนี้บทเพลงลางจึงได้เกิดขึ้นมาเพื่อสันติภาพ มีการสร้างเมืองกะลึมเกิดขึ้น (บทที่ 10) และเพลงลางได้จบเพลงลงใน ขณะที่กำลังจะบุกเบิกแขวงใหม่ขึ้น ซึ่งแยกออกมาจากแขวงสาละวันนั้นคือแขวงเซกอง (บทที่ 11) ในปี พ.ศ. 2527

2. ท่วงทำนอง

2.1. ระบบเสียง เป็นระบบเสียง 5 เสียง ประกอบด้วยเสียง C D E G A

2.2. มาตราเสียง จะใช้บันไดเสียง C Major

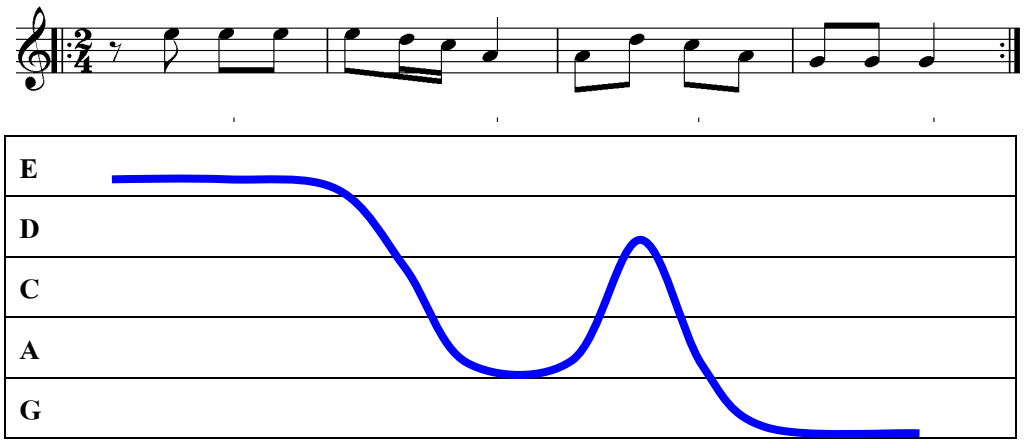

2.3. กลุ่มเสียง เป็นกลุ่ม 5 เสียง (Pentatonic) กลุ่มเสียง ด ร ม _ ซ ล

2.4. ช่วงเสียง เพลงยัดกอก มีช่วงเสียง 6 เสียง เสียงต่ำสุด คือ เสียง G เสียงสูงสุด คือ เสียง E สูง

2.5. รูปลักษณ์ท่วงทำนอง (Melodic contour)

ลักษณะท่วงทำนอง แบบเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน (conjunct)

2.6. โครงสร้างของวลี

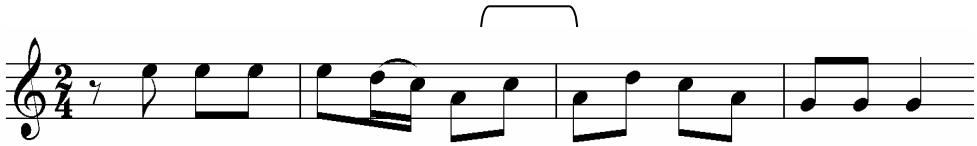
บทเพลงจะมีทำนองที่เชื่อมโยงต่อเนื่องสัมพันธ์กันกับเนื้อร้อง โดยยึดคำของเนื้อร้องเป็นหลักในการสร้างทำนองซึ่งมีอยู่ 3 แบบ โดยมีการเพิ่มโน้ตเพลงตามปริมาณของคำร้อง แต่ยังคงยึดไว้ซึ่งทำนองเดิมอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง ยกตัวอย่าง คำร้องในบทที่ 1 บทที่ 2 และบทที่ 11

แบบที่ 1 (เนื้อร้องในบทที่ 1)

- - - -	- ม – ม	- ม – ร	- ร ด ล	- ด ล ด	- ร̣ - ด̣	- ล ล ช	- ช – ช
	ลาง งา	แอม แหลบ	ลาง ง่า	ทะหานรัด	ก็อง ร่อน	ปะระถึก	ดึก จรวง

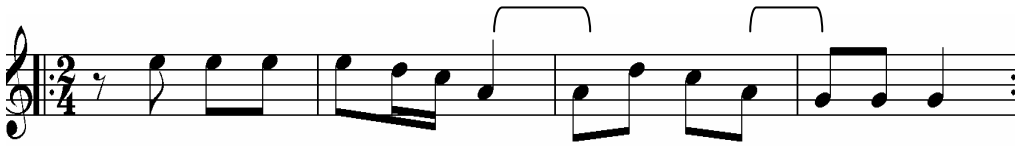
แบบที่ 2 (เนื้อร้องในบทที่ 2)

ลาง งา แอม แหลบ ลาง ง่า ตัง กอง ตัง ปัน อัน โจะ อัน แตรง

- - - -	- ม – ม	- ม – ร	- ร ด ล	- ด̣ – ล	- ร̣ – ด̣	- ล - ช	- ช - ช
	ลาง งา	แอม แหลบ	ลาง ง่า	ตัง กอง	ตัง ปัน	อัน โจะ	อัน แตรง

แบบที่ 3 (เนื้อร้องในบทที่ 11)

ลาง งา แอม แหลบลาง ง่า แขวง เซ กอง กำ ลัง บุก เบิก

- - - -	- ม – ม	- ม – ร	- ร ด ล	- - - ล	- ร̣ – ด̣	- ล - ช	- ช - ช
	ลาง งา	แอม แหลบ	ลาง ง่า	แขวง	เซ กอง	กำ ลัง	บุก เบิก

ฉันทลักษณ์ของเนื้อร้อง มีการสร้างประโยคอยู่ 4 ลักษณะ ดังนี้

1) ประโยคคำสร้อย + การสัมผัสวรรณยุกต์ เช่น บทที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6
2) ประโยคคำสร้อย + การสัมผัสพยัญชนะ เช่น บทที่ 10
3) ประโยคคำสร้อย + การสัมผัสวรรณยุกต์และสัมผัสพยัญชนะ เช่น บทที่ 8, 9
4) ประโยคคำสร้อย + ไม่มีการสัมผัสคำ เช่น บทที่ 7, 11

บทที่ 1

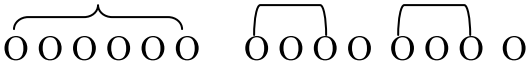
ประโยคคำสร้อย

ลางงาแอมแหลบลางง่า ทะหานรัด ก็องร่อน ปะ ระ ถึก ดึก จรวง

บทที่ 2

ประโยคคำสร้อย

ลางงาแอมแหลบลางง่า ตัง กอง ตังปั้น อันโจะ อัน แตรง

บทที่ 3

ประโยคคำสร้อย

ลางงาแอมแหลบลางง่า แหะ ปี ระ จัก เรื่อย เรื่อย วิง เย่อ

บทที่ 4

ประโยคคำสร้อย

ลางงาแอมแหลบลางง่า ทะหาน ต๊ะ ก้า เปน หมื่น เปน พัน

บทที่ 5

ประโยคคำสร้อย

ลางงาแอมแหลบลางง่า มอ กะแม เรือย เรือย เกิด จัก

บทที่ 6

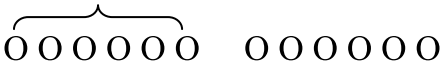
ประโยคคำสร้อย

ลางงาแอมแหลบลางง่า มอ กะแม แห่ ตรัก เกิด งาน

บทที่ 7

ประโยคคำสร้อย

ลางงาแอมแหลบลางง่า ลาวและญวน ประ กอบ เต่

บทที่ 8

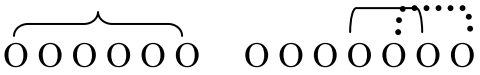
ประโยคคำสร้อย

ลางงาแอมแหลบลางง่า ปัวเห็น เจ๊ กั้น เกิด กู่ เกิด เก่า

บทที่ 9

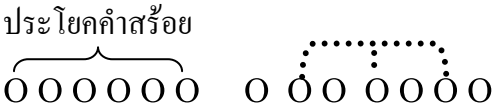
ประโยคคำสร้อย

ลางงาแอมแหลบลางง่า ผู้นึงเล่า ประโจะ ประ โจม

บทที่ 10

ประโยคคำสร้อย

ลางงาแอมแหลบลางง่า เมือง กะลึม กำลัง ก่อ ซาง

บทที่ 11

ประโยคคำสร้อย

O O O O O O O O O O O O O O O O

ลางงาแอมแหลบลางง่า แขวง เซกอง กำลัง บุกเบิก

หมายเหตุ (—) สัมผัสวรรณยุกต์ (••••) สัมผัสพยัญชนะ

2.7 เนื้อร้องและการเอื้อน เนื้อร้องจะใช้คำ 1-2 พยางค์ ต่อโน้ต 1 ตัว แบบ Syllabic text setting โดยไม่มีการเอื้อนเสียงเลย มีแต่ใช้วิธีการลากเสียงให้ยาวเชื่อมกับคำร้อง 1 พยางค์ต่อโน้ต 2 ตัว เช่น

บทที่ 1

ลาง งา แอม แหลบลาง ง่า ทะ หาน รัด ก็อง ร่อน ปะ ระ ถึก ดึก จรวง

คำว่า “ลาง” 1 พยางค์ ต่อโน้ต 2 ตัว และ คำว่า “จรวง” เป็นคำ 2 พยางค์ต่อโน้ต 1 ตัว

บทที่ 2

ลาง งา แอม แหลบ ลาง ง่า ตัง กอง ตัง ปั๋น อัน โจะ อัน แตรง

คำว่า “ลาง” 1 พยางค์ ต่อโน้ต 2 ตัว และคำว่า “แตรง” เป็นคำ 2 พยางค์ต่อโน้ต 1 ตัว

บทที่ 6

คำว่า “ลาง” 1 พยางค์ ต่อโน้ต 2 ตัว และคำว่า “ตรัก” เป็นคำ 2 พยางค์ต่อโน้ต 1 ตัว

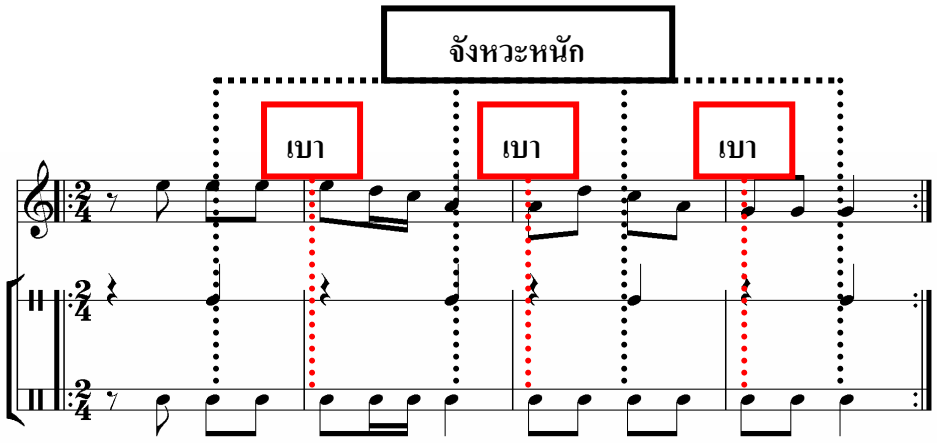
บทที่ 7

คำว่า “ลาง” 1 พยางค์ ต่อโน้ต 2 ตัว และคำว่า “กอบ” เป็นคำ 1 พยางค์ต่อโน้ต 2 ตัว

3. จังหวะ (Rhythm)

3.1 การตกจังหวะ มีการเน้นจังหวะหนักเบาตามจังหวะของร่องแร่ง ตัวอย่างที่เห็นการเน้นจังหวะในเพลง

3.2. อัตราจังหวะ แปลงเป็นโน้ตสากลในอัตราจังหวะ 2/4 แบบสม่ำเสมอ

4. ความเร็ว (Tempo) โน้ตตัวดำ เท่ากับ 90 (♩ = 90) มีอัตราค่อนข้างเร็ว

5. ผิวพรรณ (Texture) เป็นบทเพลงประเภททำนองเดี่ยว (Monophony)

6. รูปแบบของบทเพลง (Form) เป็นรูปแบบ Itertive strophic คือ บทเพลงที่มีทำนองสั้น ๆ ทำนองเดียว บรรเลงซ้ำ ๆ กัน(A A A A) และเปลี่ยนเนื้อร้องไปเรื่อย ๆ โดยใช้ทำนองเดียวกัน หรือเรียกว่า ประเภทร้อยเนื้อทำนองเดียว ซึ่งทำนองอาจจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยตามปริมาณของคำร้อง

7. สุ้มเสียง (Timbre) หรือคุณลักษณะของเสียง (Tone Color) เป็นเสียงร้องเฉพาะบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสำเนียงและภาษาที่ใช้ในการขับร้อง โดยภาษาที่ใช้จะเป็นภาษากะตู้ผสมกับภาษาแงะ เพราะ พ่อเอ โดนอาหล่า มีเชื้อสายผสมระหว่างชนเผ่ากะตู้ (ทางบิดา) กับชนเผ่าแงะ (ทางมารดา)นั่นเอง

8. ความหมายของบทเพลง เพลงลาง (สนุกสนาน) เป็นบทเพลงที่สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นจริงตามยุคตามสมัย ซึ่งถ่ายทอดจากประสบการณ์ของนักดนตรีผู้ประพันธ์ เป็นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะจากรุ่นสู่รุ่นที่สั่งสมเรื่องราวมาเป็น 100 ปี ครั้งสมัยที่บ้านเมืองยังตกอยู่ในอาณานิคมของฝรั่งเศส มาจนถึงยุคของสงครามปฏิวัติลาว โดยฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาวได้ทำการปฏิวัติเป็นผลสำเร็จ ทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในบ้านเมือง ประชาชนก็มีความสุขจากการได้รับอิสรภาพ เพลงลางจึงได้เกิดขึ้นมาเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ ทั้งบรรดาชนเผ่าลาวลุ่ม ลาวเทิง ลาวสูง และคนเวียดนาม ให้เกิดความปองดองจับมือถือแขนซึ่งกันและกัน ร่วมแรงร่วมใจสร้างบ้านเมืองและพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ดนตรีกะตู้ คือดนตรีของชนเผ่ากะตู้ในกลุ่มลาวเทิงแห่งลาวตอนใต้ ที่แสดงความเป็นตัวตนของชนเผ่าแบบดั้งเดิม โดยมีธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้ดนตรีมีความสัมพันธ์กับคนกะตู้มาก ในการสร้างสรรค์บทเพลงที่สะท้อนคุณลักษณะของดนตรีผ่านระบบความคิดของคนภายในสังคม ดนตรีจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนกะตู้ตั้งแต่เกิดจนกระทั้งตาย โดยคนกะตู้จะใช้ดนตรีในกิจกรรมต่าง ๆ ของตนกับสังคม ทั้งในด้านพิธีกรรมทางศาสนา และความบันเทิงผ่อนคลาย มาเป็นเวลาช้านาน ไม่สามารถจะแยกอย่างใดอย่างหนึ่งออกจากกันได้ หากเกิดสูญสิ้นไปพร้อมกับกระแสความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่กำลังจะเกิดขึ้น คงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายมาก

1. จุดมุ่งหมายในการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชนเผ่ากะตู้ในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ องค์ประกอบและคุณลักษณะทางดนตรีของพ่อเอโดนอาหล่า ตลอดจนศึกษาลักษณะทางกายภาพ รูปแบบการบรรเลงและบทเพลง โดยเก็บรวบรวมและบันทึกบทเพลง เพื่อเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้เทคนิคการวิจัยทางดนตรีชาติพันธุ์วิทยา ในการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ เอกสารด้านประวัติศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา แนวคิดและทฤษฎีทางดนตรีและเอกสารด้านภาษาศาสตร์ ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาภาคสนาม เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในลาวตอนใต้มาไม่น้อยกว่า 10 ปี สัมภาษณ์พ่อเอโดนอาหล่า นักดนตรีเผ่ากะตู้ ในการเก็บข้อมูลใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูลด้วย สมุดดินสอ เครื่อง

บันทึกเสียง ถ่ายภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว สังเคราะห์ทั้งในด้านดนตรีและสภาพสังคม วัฒนธรรม และจัดทำรายงานการวิจัยแบบชาติพันธุ์วรรณลักษณ์ (Ethnography) ในรูปแบบการบรรยาย ภาพ และโน้ตเพลง

3. ผลการวิจัย

จากการวิจัยได้ทราบว่า ชนเผ่ากะตู้เป็นชนเผ่าหนึ่งในกลุ่มลาวเทิง ที่เรียกตนเองว่า “ กันตู้ ” คำว่า “ กะตู้ ” ภาษาลาวเขียนว่า “ กะตู ” ออกเสียงว่า “ตู” “กะตู” เป็นการออกเสียงตามภาษาเขียน แต่ภาษาพูดของคนกะตู้เองออกเสียงว่า “ตู้” “กะตู้” ชนเผ่ากะตู้จัดอยู่ในหมวดตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติค หรือ ภาษามอญ-เขมร

ซึ่งลาวเทิงในลาวตอนใต้ เป็นกลุ่มคนดั้งเดิมมีแหล่งที่อยู่อาศัยกระจัดกระจายตามพื้นที่ในลาวตอนใต้ของ สปป. ลาว ส่วนใหญ่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ทางทิศตะวันออกติดกับประเทศเวียดนาม แถบเทือกเขาสูงและบริเวณที่ราบสูงมีอยู่ทั้งหมด 18 ชนเผ่า จากผลกระทบทางการเมืองการปกครอง เมื่อครั้งฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง ได้กวาดต้อนลาวเทิง เกณฑ์แรงงานมาสร้างถนนเพื่อการคมนาคม และเป็นแรงงานในการปลูกกาแฟเพื่อนำไปจำหน่ายในประเทศตะวันตก ประกอบกับสภาวะสงครามช่วงสงครามปลดปล่อยประชาชนปฏิวัติลาว เป็นการต่อสู้ระหว่างรัฐบาลเวียงจันทน์กับฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาว โดยมีบรรดาชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงในลาวตอนใต้เป็นกำลังสำคัญทำให้เกิดสงครามที่สร้างความเสียหายในวงกว้างครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ในลาวตอนใต้ ชนเผ่าลาวเทิงต่างพากันล้มตายไปจำนวนมาก จนต้องอพยพโยกย้ายหาถิ่นฐานใหม่ที่ปลอดภัยจากการทิ้งระเบิดทางอากาศ ส่วนใหญ่จะอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก เพื่อหลบเลี่ยงจากระเบิดที่จะทิ้งหนาแน่นมาก ในแขวงอัตตะปือ แขวงสาละวัน และแขวงเซกอง

ปัจจุบันชนเผ่ากะตู้มีหลักแหล่งที่อยู่อาศัยกระจัดกระจายครอบคลุมไปทั่วพื้นที่อาณาบริเวณเขตลาวตอนใต้ บางก็จะอาศัยอยู่ปะปนกันไปจากหลาย ๆ ชนเผ่ามาอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน โดยเฉพาะในแถบที่ราบสูงบอละเวนเป็นที่อยู่อาศัยใหม่หลังสงคราม ได้แก่ บ้านห้วยหุนใต้ เมืองเลางาม แขวงสาละวัน, บ้านถ้ำเด้ง และบ้านโดน เมืองกะลึม แขวงเซกอง, บ้านกันดอน เมืองท่าแตง แขวงเซกอง, บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก ซึ่งแหล่งที่อยู่อาศัยข้างต้นที่กล่าวมานี้ บางแห่งก็เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชนเผ่ากะตู้แต่เดิม ไม่ได้โยกย้ายไปไหน อย่างเช่น บ้านโดน บ้านถ้ำเด้ง และบางแห่งก็เป็นที่อยู่อาศัยใหม่ อย่างเช่น บ้านห้วยหุน บ้านกันดอน และบ้านโดนเทิง

ชนเผ่ากะตู้ที่อาศัยอยู่ที่บ้านโดนเทิง และได้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามเท่าที่จะหาทำได้ในระแวงนั่น ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะอยู่บ้านคอยเฝ้าเรือน ปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ และดูแลลูกที่ยังเล็กไม่ได้ออกไปไหน ส่วนผู้ชายจะออกไปรับจ้างทำงานไร่กาแฟกับนายทุนเวียดนาม และทำงานในอุทยานบาเจียง ซึ่งเป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของครอบครัว เพราะจะได้รับค่าตอบแทน เป็นจำนวนเงินที่จะนำไปซื้อหาเครื่องอุปโภค บริโภคต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันได้

ระบบครอบครัวของชนเผ่ากะตู้ เป็นระบบหมุนเวียน คือ เริ่มจากครอบครัวเดี่ยวไปสู่ครอบครัวขยายและเวียนไปครอบครัวเดี่ยวสู่ครอบครัวขยายหมุนเวียนเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ชนเผ่ากะตู้มีค่านิยมการมีภรรยาหลายคนของชนเผ่ากะตู้ ในสังคมของชนเผ่ากะตู้ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคนพร้อมกันอาศัยอยู่ในเรือนเดียวกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางครอบครัวของแต่ละคนที่สามารถเลี้ยงดูได้ และต้องขึ้นอยู่กับการยอมรับของคนภายในครอบครัวและสังคมด้วย ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความเกี่ยวพันกับรูปแบบสถาปัตยกรรมบ้านเรือนของชนเผ่ากะตู้ด้วย

สถาบันครอบครัวของชนเผ่ากะตู้มีความมั่นคงมาก ไม่พบว่ามีกรณีหย่าร้าง ยกเว้นชุมชนอื่นมาแต่งงานกับพวกเขา เช่น นางนะ นางใน และนางเกษ ลูกสาวของพ่อเอโดน ที่ได้แต่งงานกับคนเผ่าอื่น ๆ และได้เลิกลากันไปในที่สุด แต่สำหรับคนกะตู้แล้วหากจะหย่าร้างก็คือ การต้องเสียตัวควายจำนวนเท่ากับจำนวนควายที่สู่ขอแต่งดองเพื่อแปงฮีต

ภาษาของชนเผ่ากะตู้ จะมีรากศัพท์ทางภาษาคล้ายคลึงกันกับชนเผ่าต่าง ๆ ในกลุ่มลาวเทิง เพราะว่าชนเผ่าเหล่านี้ได้มีการติดต่อและแต่งงานข้ามเผ่า ทำให้เกิดการสัมผัสภาษาและการสัมผัสหรือปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน การหยิบยืม การผสมผสานทางวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

ชนเผ่ากะตู้ มีวัฒนธรรมทางภาษาพูดเป็นของตนเองที่เป็นเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์และยังคงรักษาไว้อย่างเหนียวแน่น โดยชนเผ่ากะตู้เชื่อว่า ภาษาพูดที่ตนใช้อยู่นี้เป็นภาษาที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเทพพระเจ้าได้ดลบันดาลให้พวกเขา ด้วยเหตุนี้ชนเผ่ากะตู้จึงได้อนุรักษ์วัฒนธรรมทางภาษาโดยการสืบทอดให้กับลูกหลาน เพราะกลัวว่าต่อไปในภายภาคหน้า วัฒนธรรมภาษาของลาวลุ่มจะเข้ามาแทรกแซง และทำให้ภาษากะตู้สูญหายไป

ชนเผ่ากะตู้จะไม่มีภาษาเขียนที่เป็นตัวอักษรของตนเอง เพราะวัฒนธรรมการถ่ายทอดของชนเผ่ากะตู้จะเป็นการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ (ปากต่อปาก) จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งภาษาเขียนของชนเผ่ากะตู้ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้นำเอาพยัญชนะอักษรลาว หรือพยัญชนะอักษรของเวียดนามมาแทนคำสะกดตามการออกเสียง

สถาปัตยกรรมและศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของชนเผ่ากะตู้ มีหลายอย่างที่สร้างขึ้นเป็นกายภาพโบราณแบบมุขปาฐะ เช่น การสร้างบ้านเรือน หอก้วน เครื่องประดับ เครื่องนุ่งห่ม การวาดและแกะสลักเป็นรูปตุ๊กตา รูปคน รูปหญิงสาว รูปหญิงชรา และรูปสัตว์ โดยใช้ลวดลายของคนกะตู้เอง ตลอดจนข้าวของเครื่องใช้สอยอื่น ๆ ทั่วไป แต่ภายหลังจากสงครามสิ่งเหล่านี้ได้ถูกทำลายไปจำนวนมาก เหลือแต่เพียงภาพความทรงจำเท่านั้น ในปัจจุบันคนกะตู้รุ่นหลังได้นำภาพความทรงจำกลับมารื้อฟื้นและนำมาประดิษฐ์ขึ้นใหม่จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของคนกะตู้ และกลายเป็นสินค้าที่ทำรายได้ในการเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัวได้เป็นอย่างดี

หอก้วน (หอผี) สถาปัตยกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์สูงสุด จะตั้งอยู่ลานใจกลางหมู่บ้าน โดยคนกะตู้จะปลูกเรือนอาศัยเป็นรัศมีกระจายรายรอบ จนกลายเป็นเอกลักษณ์รูปแบบแผนผังหมู่บ้านของชนเผ่ากะตู้และชนเผ่าอื่น ๆ ในกลุ่มลาวเทิงทั่วไป

การสร้างบ้านเรือนของกะตู้จะสร้างขึ้นจากวิถีชีวิตที่เกี่ยวโยงถึงสภาวะครอบครัวและฐานะของครอบครัว โดยยึดสมาชิกของบ้านเป็นสำคัญ เช่น วัฒนธรรมการมีเมียหลายคนของเผ่ากะตู้ ทำให้มีลูกหลานเยอะ รูปแบบบ้าน ก็จะแบ่งเป็นหลายครอบครัวอาศัยอยู่ในเรือนเดียวกัน

เครื่องประดับที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่ากะตู้ คือ ต่างหูเงิน สร้อยลูกปัดผสมกับหินเลือดนก มีตะขอทำจากโลหะที่ขดเป็นลายก้นหอย ภาษาลาวเรียกว่า ลายผักกูด ซึ่งแต่เดิมเครื่องประดับ คือ สิ่งที่บ่งบอกและแสดงถึงสถานะของคนที่สวมใส่ และยังเป็นเครื่องลางที่ให้ความเป็นสิริมงคลและปัดเป่าภูตผีสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ได้ ตามคติความเชื่อแต่ในปัจจุบันได้ถูกแปรเปลี่ยนไปจากเดิมมาก เนื่องจากได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมการนุ่งถือจากกลุ่มชนลาวลุ่ม และคนในชนเผ่ากะตู้เองที่มาอาศัยอยู่ในเมืองจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ผ้าทอชนเผ่ากะตู้ ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งในการดำรงชีวิต และเป็นอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นเผ่าพันธุ์ได้เป็นอย่างดี โดยสิ่งที่พิเศษของลวดลายผ้าทอชนเผ่ากะตู้ คือ การนำลูกปัดมาทอผสมกับผ้าทำให้เกิดเป็นลายที่แสดงถึงความประณีตในการทอ โดยลวดลายที่นำมาใช้มี 2 แนวคิดคือ ลวดลายที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ และลวดลายที่เกิดจากจินตนาการจากสิ่งแวดล้อม

วัฒนธรรมการสูบกอก หรือที่คนกะตู้เรียกว่า ยัดกอก คือ บั้งยาสูบกระบอกไม้ไผ่มีลักษณะคล้ายปล้องกัญชา ตัวยาสูบจะทำจากใบยาสูบผสมกับน้ำอ้อย การสูบกอกจะนิยมสูบกันมากในสังคมชนเผ่ากะตู้ ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ หรือคนเฒ่าคนแก่ แม้แต่หญิงมีครรภ์ เป็นวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพชน และยังใช้ในการต้อนรับแขก ถือเป็นการต้อนรับที่แสดงถึงสัมพันธภาพระหว่างเจ้าบ้านที่มีกับแขกผู้มาเยี่ยมเยือนได้เป็นอย่างดี

ด้านความเชื่อของชนเผ่ากะตู้มีอิทธิพลมากต่อการก่อให้เกิดประเพณี และพิธีกรรม ซึ่งเราสามารถพบเห็นอยู่ในสภาพสังคมกะตู้ปัจจุบัน ได้แก่ ความเชื่อในนิยายปรัมปรา ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อในคลำของเชื้อสาย ประเพณีด้านความรัก และประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตาย เป็นต้น ซึ่งอาจจะปราศจากเหตุผลรองรับ หรืออาจดูไร้เหตุผล สำหรับนักวิชาการทั่วไป แต่ถึงอย่างไรก็ตามเรื่องราวที่ได้เล่าขานกันมานี้อาจมีทั้งเหตุการณ์ที่สมมุติปรุงแต่งขึ้น และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในวิถีชีวิต โดยสอดแทรกคติคำสอนเพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคม และควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม

จากความเชื่อในนิยายปรัมปรา เรื่องการสร้างโลกของชนเผ่ากะตู้ มีแนวคิดในเค้าโครงของเรื่องที่คล้ายคลึงกับตำนานน้ำเต้าปูงมาก ไม่ว่าจะเป็นการเกิดภัยน้ำท่วมครั้งใหญ่ และคนได้ออกมาจากน้ำเต้าปูง และขยายเผ่าพันธุ์มนุษย์ ส่วนในสำนวนของพ่อเอโดนที่อยู่ในตระกูลของนักดนตรีจึงได้มีการสร้างเรื่องว่า เมื่อเกิดน้ำท่วมโลกและคนที่รอดอยู่ในกลองใบใหญ่ และออกมาขยายเผ่าพันธุ์มนุษย์ แต่เรื่องการสร้างโลกของคนกะตูต่ำ อาจจะแตกต่างไปจากเรื่องอื่น ๆ อยู่บ้าง โดยกล่าวว่า คนได้สร้างครอบครัวอยู่กับหมา และเกิดมีลูกด้วยกัน และขยายเผ่าพันธุ์ออกเป็นจำนวนมาก แต่ในเรื่องที่เหมือนกันคือ เชื่อว่าได้เกิดภัยน้ำท่วมโลกมาก่อน ที่มนุษย์จะดำรงเชื้อสายเผ่าพันธุ์มาจนถึงทุกวันนี้

ความเชื่อในเรื่องผี ทำให้เกิดมีประเพณีพิธีกรรมหนึ่งที่ได้สืบทอดจนมาถึงปัจจุบันนี้ เป็นพิธีกรรมที่มีสถานะเป็นฝ่ายตั้งรับยอมจำนนต่อผี คือ พิธีฆ่าควายเลี้ยงผี เผ่ากะตู้ เรียกว่า การฆ่าควาย

แก้ปะ หรือที่เรียกว่า งานบุญกินควาย เป็นการฆ่าสัตว์บูชายัญ เป็นเครื่องเซ่นสังเวยต่อผีประจำหมู่บ้าน พิธีกรรมนี้แสดงถึงความประณีประนอม อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผี โดยมีหมอผีประจำเผ่าทำหน้าที่เจรจาต่อรองกับผีเพื่อหาข้อยุติ และชักชวนขวัญของผู้ที่เจ็บป่วยให้กลับเข้าร่างได้ ความเชื่อเรื่องผีนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของผีด้านการจัดระเบียบทางสังคม การจัดระเบียบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวการปกครองกลุ่มชนและจัดระเบียบการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ถึงแม้ในปัจจุบันอิทธิพลจากศาสนาภายนอกเข้ามาแทรกแซงและผสมผสานทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปบ้าง แต่ถึงอย่างไรชนเผ่ากะตู้ก็ยังมีความเชื่อและพิธีเลี้ยงผีควบคู่กับการนับถือศาสนาอื่น ๆ ที่ยังคงพบปฏิบัติอยู่จนถึงทุกวันนี้

ความเชื้อในคลำเชื้อสาย คนกะตู้ที่อยู่ในสกุลเดียวกันถือเป็นเชื้อสายทางฝ่ายพ่อ อย่างเช่น ชายหญิงกะตู้ที่มีสกุล ย๋าอาดวน ด้วยกัน ไม่สามารถเอามาเป็นสามี ภรรยาและสร้างครอบครัวอยู่ด้วยกันได้ ผู้ชายจะไม่เอาผู้หญิงคนที่มีนามสกุลเดียวกัน เป็นคะลำ (ข้อห้าม) หรือทางสังคมวิทยาเรียกว่า “ข้อห้ามทางเพศ” เพราะถือว่าเป็นพี่น้องเชื้อสายเดียวกัน ซึ่งนับถือเสมือนเป็นพี่น้องท้องเดียวกันจริง ๆ ของตน

ประเพณีด้านความรัก เกิดจากความรักใคร่ชอบพอกันระหว่างหนุ่มสาว หรืออาจเริ่มต้นจากสัญญาหรือความผูกพันระหว่างพ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายก็ได้ โดยหนุ่มสาวจะเริ่มจากการจกสาวในการคบหากันดูใจกัน และเมื่อทั้งสองฝ่ายพร้อมที่จะใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมกัน จึงได้มีการสมรสกันเพื่อแสดงให้เห็นว่าจะร่วมความเป็นอยู่โดยปฏิบัติตามวิธีการทางกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีที่ใช้ในท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายไปสู่ขอฝ่ายหญิงและฝ่ายหญิงจะต้องมาอยู่ที่บ้านฝ่ายชาย ซึ่งเรียกว่า “ผู้หญิงมาสู่เฮือนผัว” จนกระทั้งมีลูกด้วยกัน และกลายมาเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ในที่สุด มีหน้าที่ในการดูแลเลี้ยงดู และให้การอบรมลูกให้รู้ระเบียบสังคม ซึ่งสังคมเผ่ากะตู้เอง จะให้ความสำคัญในเรื่องนี้มาก

ชนเผ่ากะตู้มีผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว ในการจัดระเบียบสังคมครอบครัวและควบคุมคนภายในครอบครัวไม่ให้เกิดเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง และไม่ประพฤติผิดศีลธรรมต่อครอบครัว

ในสังคมของชนเผ่ากะตู้ คือสังคมที่ถือสกุลตามเชื้อสายทางฝ่ายพ่อ ในเมื่อพ่อเสียชีวิต โดยส่วนมากลูกผู้ชายจะเป็นผู้สืบทอดทรัพย์สมบัติ ส่วนลูกสาวจะได้น้อยที่สุด หรือไม่ได้เลย การสืบทอดมรดกทรัพย์สินของชนเผ่ากะตู้ ยังขาดความยุติธรรม ไม่ว่าในระดับสังคมใด ผู้ชาย หรือ

ลูกผู้ชายเป็นผู้ได้เปรียบ ผู้หญิงหรือลูกสาวซึ่งเป็นผู้ทำงานมากกว่า ถึงแม้ว่าค่าแต่งดองของลูกสาวที่พ่อแม่และคนในครอบครัวจะได้รับมากมายเท่าใด ทุกสิ่งทุกอย่างก็ต้องตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ชายหรือลูกชายทั้งหมด

ประเพณีเกี่ยวกับความตาย คนกะตู้นั้นมีความใกล้ชิดกับความตาย และถือว่าความตายเป็นเรื่องธรรมดาที่อยู่ใกล้ตัวมาก โดยเฉพาะการตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บ และยังหาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ จึงเชื่อกันว่าการตายจากโรคภัยต่างทั้งหลายทั้งปวงเป็นผลมาจากผีป่าทั้งสิ้น และเชื่อว่าความตายจะมาเยือนเขาและคนในครอบครัวของเขาเมื่อไรก็ได้ จึงได้มีการสร้างโลงศพสำหรับตนเองและสำหรับคนในครอบครัวไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

แต่ในปัจจุบันความเชื่อของคนกะตู้ได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสทางสังคม ทำให้การแทรกแซงทางวัฒนธรรมจากภายนอกได้หลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมกะตู้อย่างต่อเนื่อง ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของคนกะตู้จึงได้ลดบทบาทลงไปมาก

วัฒนธรรมดนตรีชนเผ่ากะตู้ ชนเผ่ากะตู้ก็เป็นชนเผ่าหนึ่งที่ใช้ดนตรีในกิจกรรมต่าง ๆ ของตนกับสังคม โดยการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ทั้งในด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ และยังใช้เล่นเพื่อความบันเทิงตามวาระโอกาส อีกทั้งตัวเครื่องดนตรีเองยังมีคุณค่าทางจิตใจเป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเผ่าและเป็นของมีค่าที่บ่งบอกถึงฐานะของผู้ที่มีไว้ครอบครอง ด้วยเหตุนี้ดนตรีจึงอยู่เคียงคู่กับชนเผ่ากะตู้มาเป็นเวลาช้านาน ไม่สามารถจะแยกอย่างใดอย่างหนึ่งออกจากกันได้ เพราะพวกเขาถือว่าดนตรีคือส่วนหนึ่งของชีวิต ที่แสดงถึงสวัสดิภาพความเป็นอยู่ทางสังคมที่ดีนั่นเอง

ดนตรีกะตู้ของพ่อเอ โดนอาหล่า ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรรม และดนตรีที่เล่นเพื่อความความบันเทิง

1. ดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรรม จะใช้เครื่องดนตรีที่ชื่อ ปะเนาะ บรรเลงเท่านั้น ซึ่งยังคงมีให้เห็นอยู่เป็นประจำทุกปีของชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ ในปัจจุบัน เพราะเป็นดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ผนวกกับความเชื่อเรื่องผี หรือ ศาสนาผีเข้ามาเกี่ยวข้อง เสมือนกฎหมายจารีตเผ่า ที่คนในเผ่าต้องยึดปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ยังคงอยู่ได้

ปะเนาะ จัดอยู่ในตระกูล Idiophones ประเภทเครื่องตี (Percussion) ชนิดฆ้อง (Gong) แบบไม่มีปุ่ม หรือภาษาลาวลุ่มเรียกว่า “ผะหาด ” ภาษาไทยเรียกว่า “ผางฮ้าด” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่มีอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีของทุก ๆ ชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิง ปะเนาะเป็นเครื่องดนตรีที่ศักดิ์สิทธิ์ของชนเผ่ากะตู้ และเป็นเครื่องดนตรีที่บ่งบอกถึงฐานะของผู้ที่มีไว้ครอบครอง โดยปะเนาะ 1 ใบ มีมูลค่าแลกควายได้ 1 ตัว โดยมีข้อจำกัดทางเพศ คือ ห้ามให้ผู้หญิงตีเป็นอันขาด

วิธีการทำให้เกิดเสียงของปะเนาะมีอยู่ด้วยกัน 3 วิธี คือ การตีเปิด การตีปิด และการตีปิดและเปิด

1) เสียงที่เกิดจากการตีเปิด เสียงที่ได้จะเป็นเสียง ผ่าง
2) เสียงที่เกิดจากการตีปิด เสียงที่ได้จะเป็นเสียง ตึก
3) เสียงที่เกิดจากการตีปิดและเปิด เสียงที่ได้จะเป็นเสียง ติ๊ง

2. ดนตรีที่เล่นเพื่อความความบันเทิง จะไม่ค่อยได้พบเห็นกันบ่อยนัก เพราะผู้คนได้มองชีวิตความเป็นอยู่การทำกินเป็นเรื่องใหญ่เป็นเรื่องสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด เวลาส่วนใหญ่จะอยู่กับการประกอบอาชีพ หาเลี้ยงชีพ ประกอบกับเกิดสภาวะทางการเมืองและผลกระทบจากภัยสงคราม ที่ทำให้ต้องอพยพโยกย้ายถิ่นฐานอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการสูญเสีย ขาดแคลนนักดนตรีอย่างหนัก อีกทั้งขาดผู้อุปถัมภ์ ผู้สนับสนุน ผู้ฟังที่ดีจากคนในสังคมของเผ่ากะตู้เอง ดนตรีที่เล่นเพื่อความบันเทิงสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยได้ 2 กลุ่ม คือ

2.1 ดนตรีที่ใช้ในการดำเนินทำนอง ได้แก่ ตะลือ ตะลือเชง ติงต็อง และมาม

ตะลือ หมายถึง เครื่องดนตรีที่มีสาย ชนเผ่ากะตู้จะเรียกคำว่า ตะลือไว้หน้าเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสายที่ตั้งเล่นกับพื้น

ตะลือ คือ เป็นเครื่องดนตรีในตระกูลของเสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย (Chordophone) ประเภทฮาร์พ (Harps) ชนิดที่มีกล่องเสียงเป็นรูปชาม (Bowl) มี 6 สาย ซึ่งเป็นประเภทพิณฮาร์พชนิดเดียวจากทั้งหมด 3 ชนิดที่พบในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเครื่องดนตรีประเภทพิณฮาร์พ ชนิดเดียวกันกับ “ตะลือ” นี้ ได้ปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีในภูมิภาคแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานานแล้ว โดยมีการกล่าวไว้ในหนังสือมหาชาติของล้านนาเป็นพิณ

ฮาร์พชนิดเดียวกันนี้ เป็นรูปต่าง ๆ เช่น รูปนกยูง รูปหงส์ รูปนาค และตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบในภาพจำหลักนครวัด-นครธม มีลักษณะรูปร่างที่คล้ายคลึงกับเครื่องดนตรี "**Saung Gauk**" ของพม่า "**เตหน่า**" ของกะเหรี่ยงปกาเกอะญอ "**นาเด่ย**" ของกะเหรี่ยงโปว์ (เผ่าโพล่งหรือโพล่วง)

ตะลือ เป็นเครื่องดนตรีที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับความเชื่อเรื่องพญานาค โดยมีความเชื่อว่าเป็นเครื่องดนตรีของพญานาคที่ประทานให้กับมวลมนุษย์ ซึ่งได้มีเรื่องเล่าเป็นนิทานสืบต่อกันมา ตะลือมีสายทั้งหมด 6 สาย ซึ่งแต่ละสายก็เกี่ยวพันกับความเชื่อ โดยเชื่อว่า ถ้าดีดสายที่ 1-4 จะแสดงถึงความสุข ได้เงินมีความมั่งมีมีทหารกล้า ถ้าดีดสายที่ 5 พญานาคจะรับรู้ว่าตอนนี้กำลังมีความทุกข์ให้มาช่วยเหลือ ถ้าผู้ใดดีดสายที่ 6 จะทำให้พญานาครู้ว่าตอนนี้โลกมนุษย์กำลังเกิดศึกสงคราม ให้มาช่วยเหลือ เมื่อก่อนนั้นได้ห้ามดีด สายที่ 5 และ สายที่ 6 โดยมีความเชื่อว่าจะทำให้พญานาคเข้าใจผิดคิดว่าเมืองมนุษย์กำลังเดือดร้อน แต่ในปัจจุบันดีดเล่นได้ทุกสายไม่จำกัด ทั้ง 6 สาย หนุ่มสาวเผ่ากะตู้จะใช้ตะลือบรรเลงเพื่อขับกล่อมประกอบการยัดกอกและเกี้ยวพาราสีกัน

ตะลือเชง จัดอยู่ตระกูลเสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของสาย (Chordophone) ประเภทจะเข้ (Zither) ชนิดมีกล่องเสียงใช้ตี (Struck board) ทำจากกระบอกไม้ไผ่ เป็นเครื่องดำเนินทำนองโดยวางราบตีเล่นกับพื้น โดยวัสดุจะใช้ไม้ไผ่เป็นส่วนประกอบสำคัญไม่ว่าจะเป็น ลำตัว กล่องเสียง หย่อง ไม้ตี แม้กระทั่ง สาย

ติงต็อง จัดอยู่ตระกูลเสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุ (Idiophones) ชนิด Xylophones เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการดำเนินทำนอง มีลักษณะคล้ายกับระนาดเอก และโปงลางของภาคอีสานไทย มีลูกติงต็องอยู่ 6–7 ลูก คือ ตัวน้อยสุด ตัวน้อย ตัวนาง ตัวกลาง ตัวผู้ (ยาวที่สุด) ตัวแม่ผูกติดกันเป็นผืน ไล่เสียงจากเสียงต่ำไปเสียงสูง ใช้ไม้ตีเป็นทำนองเพลง อาจจะนำมาแขวนตีกับเสาหรือขึงบนรางที่ทำมาโดยเฉพาะ ติงต็องมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ อยู่ 3 ส่วน คือ ผืน ราง และไม้ตี

มาม หรือที่ภาษาลาวลุ่มและไทย เรียกว่า ปี่ เป็นเครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศ (Aerophone) ชนิดลิ้นอิสระ (Free reed) เป็นเครื่องเป่าที่พบในเวียดนาม ที่มีชื่อว่า "มาม" เหมือนกัน มีรูปร่างและลักษณะคล้ายคลึงกับปี่จุมของภาคเหนือไทย และปี่ลูกแคนของภาคอีสานไทย มีส่วนประกอบที่สำคัญ ๆ อยู่ 3 ส่วน คือ ตัวเลา รูนิ้ว และลิ้นมาม มามเป็นเครื่อง

ดนตรีที่ห้ามนำมาเป่าในบ้านเรือนจะเป่าได้ก็แต่อยู่นอกบ้านหรืออยู่ตามป่าตามเขา และห้ามให้ผู้หญิงเป่า เพราะมามเป็นเครื่องดนตรีสำหรับผู้ชายเท่านั้น

มามเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับในการจกสาวโดยเฉพาะ โดยการเป่าเลียนเสียงพูดเพื่อชักชวนเรียกให้ฝ่ายหญิงออกมานอกบ้าน เพื่อมานั่งพูดคุยกันตามภาษาหนุ่มสาว โดยฝ่ายชายจะใช้มามเป็นสื่อแทนการสนทนาในการบอกความในใจ

2.2 ดนตรีที่ใช้ประกอบจังหวะ ได้แก่ แตรแตร้ ตะก้อยตริ หักกรือรู และร่องแร่ง

แตรแตร้ เครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophones) ประภทนำไปตี (Stamping) เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ และในบางครั้งก็เป็นเครื่องทำทำนองได้ แตรแตร้ 1 ตัว สามารถทำเสียงได้ถึง 2 เสียง คือ เสียงเปิด และเสียงปิด ซึ่งระดับเสียงก็ขึ้นอยู่กับขนาดเป็นสำคัญ แตรแตร้ทำมาจาก “ไม้ฮ้อ” (ภาษากะตู้) แต่ภาษาลาวเรียกว่า “ไม้สอด”

ตะก้อยตริ/ติรี้ เป็นเครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophone) ประภทถูกตี (Stamped) ทำจากเขาควายรวมทั้งไม้ตี ในภาษากะตู้ คำว่า “ตะก้อย” แปลว่า เขาสัตว์ ส่วนคำว่า “ตริหรือติรี้” แปลว่า ควาย ตะก้อยตริเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะทำหน้าที่คล้ายกับเครื่องดนตรีประเภท เกราะ โกร่ง โปง

หักกรือรู เป็นเครื่องดนตรีที่จัดอยู่ในตระกูล ที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของแผ่นหนัง (Membranophone) ประเภทหุ่นกลวง (Tubular) ชนิดทรงกระบอก (Cylindrical) หน้ากลองทำจากหนังวัว (กะระกระรอก) ซึ่งภาษากะตู้ เรียกหนังว่า “กะระ” และวัว เรียกว่า “กระรอก” ส่วนตัวกลองจะทำจากกระบอกไม้ไผ่ทั้งปล่อง และใช้เชือกโยงขึงหนังให้เข้ากับกระบอกไม้ไผ่ เป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ

ร่องแร่ง เครื่องดนตรีตระกูลที่เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของมวลวัตถุในตัวเอง (Idiophone) ประภทเขย่า (Rattle) จะมีรูปร่างเหมือนไม้เท้า เป็นเครื่องประกอบจังหวะ โดยการกระทบกับพื้นดิน เป็นจังหวะประกอบการขับร้อง โดยจะร้องไปด้วยและเต้นรำกระทุ้งพื้นไปด้วย

และหัวร่องแร่งจะเป็นกระป๋องที่ใช่ลูกหินก้อนเล็ก ๆ ทำให้เกิดเสียงเหมือนลูกซัด หลังจากการนำร่องแร่งไปกระทุ้งพื้น

ระบบเสียง จากการวัดค่าระบบเสียงของดนตรีกะตู้ใช้หลักการวัดขั้นคู่เสียงของ Alexander J Ellis โดยแบ่ง 1 ช่วงทบเสียง (Octave) ของระบบเสียงดนตรีตะวันตก (Chromatic Scale) ออกเป็น 12 เสียง เท่า ๆ กัน และกำหนดให้แต่ละส่วนนั้นมีค่าเท่ากับ 100 เซ็นต์ จะได้ค่า 1,200 เซ็นต์/หนึ่งช่วงทบเสียง

ระบบเสียงของ “ตะลือ” มีมาตราเสียงเฉพาะ ซึ่งมีเสียงอยู่ 6 เสียง คือ **ด# ม ฟ# ซ# ท ด๋ (C# E F# G# B c)** ได้ค่า 939 เซ็นต์/หนึ่งช่วงทบเสียง

ระบบเสียงของ “ตะลือเชง” มีมาตราเสียงเฉพาะ ซึ่งมีเสียงอยู่ 5 เสียง คือ **ด# ร ม ซ# ล (C# D E G# A)** ได้ค่า 681 เซ็นต์/หนึ่งช่วงทบเสียง

ระบบเสียงของ “ติงต็อง” มีมาตราเสียงเฉพาะ ซึ่งมีเสียงหลักอยู่ 5 เสียง คือ **ม ฟ# ท ร๋ ซ๋ ซ๋ ซ๋ (E F# B d g g g)** ได้ค่า 1,419 เซ็นต์/หนึ่งช่วงทบเสียง

ระบบเสียงของ “มาม” เป็นเครื่องดนตรีที่มีมาตราเสียงเฉพาะ ซึ่งมีเสียงอยู่ 5 เสียง คือ **ซ ล ด# ร# ฟ# (G A c# d# f#)** ได้ค่า 1,070 เซ็นต์/หนึ่งช่วงทบเสียง

บทเพลงยัดกอก เพลงยัดกอกเป็นเพลงบรรเลงดนตรีล้วนไม่มีการขับร้อง และใช้บรรเลงเฉพาะกับเครื่องดนตรี “ตะลือ” เท่านั้น ระบบเสียง เป็นระบบเสียง 5 เสียง ประกอบด้วยเสียง C E F G B มาตราเสียง จะใช้บันไดเสียง A Major กลุ่มเสียง เป็นกลุ่ม 5 เสียง (Pentatonic) กลุ่มเสียง มฟซ_ทด รูปลักษณ์ของท่วงทำนอง (Melodic contour) แบบขึ้น ๆ ลง ๆ (Undulating) และส่วนใหญ่จะมาตกอยู่ที่ระดับเสียง E มากที่สุด โครงสร้างวลีกลุ่มทำนองเพลงจะมีการเชื่อมโยงทำนองไปในทิศทางเดียวกัน โดยประโยคของกลุ่มทำนองส่วนใหญ่จะจบด้วยโน้ตตัว E (ม) คู่ 3 เป็นเสียงตกในจังหวะหลัก การประดับตกแต่งทำนอง มีอยู่ 4 วิธี ซึ่งแต่ละวิธีจะมีการใช้เทคนิคการแตะสายเพื่อหยุดเสียงและการดีดทำนองประสาน ตามความพึงพอใจของนักดนตรี วิธีที่ 1 มือขวาดีดเพียงสายเดียว วิธีที่ 2 มือขวาดีดทำนองหลักพร้อมกัน 2 สาย วิธีที่ 3 มือขวาดีดทำนองหลัก พร้อมกันมากกว่า 2 สาย วิธีที่ 4 การดีดทำนองหลักสลับกันทั้งมือซ้ายและมือขวา การตกจังหวะ (Beat

&accent) เน้นจังหวะหนักท้ายห้อง ที่โน้ตตัว E บ่อยครั้ง การลักจังหวะในบทเพลงมีตัวโน้ตไม่ตกจังหวะหนัก อยู่ทั้งหมด 15 ห้อง คือ บรรทัดที่ 3 ห้อง 17, 19, 21, 23 บรรทัดที่ 4 ห้อง 25, 33 บรรทัดที่ 5 ห้อง 38 บรรทัดที่ 8 ห้อง 61 บรรทัดที่ 9 ห้อง 69 บรรทัดที่ 10 ห้อง 73, 79 บรรทัดที่ 12 ห้อง 89 บรรทัดที่ 13 ห้อง 99, 103 และบรรทัดที่ 15 ห้อง 117 อัตราจังหวะ แปลงเป็นโน้ตสากลในอัตราจังหวะ 2/4 แบบสม่ำเสมอ ความเร็ว (Tempo) โน้ตตัวดำ เท่ากับ 100 จะมีอัตราค่อนข้างเร็ว ผิวพรรณ (Texture) เป็นบทเพลงประเภททำนองประสม (Polyphony) ชนิด Homophony คือใช้ทำนองเพลง 2 แนว ในจังหวะเดียวกัน มีทำนองหลัก และใช้การประสานเสียง รูปแบบของบทเพลง (Form) เป็นรูปแบบ Theme and variation โดยยึดทำนองหลักอยู่ 2 วรรคไทย และก็แปรเป็นทำนองอื่น ๆ ที่แตกต่างออกไปเรื่อย ๆ ตามความพึงพอใจของนักดนตรี แต่ยังคงเค้าทำนองหลักเดิม นักดนตรีที่ชำนาญจะสามารถด้น (improvisation) แปรทำนองเองได้

ความหมายของเพลง เพลงยัดกอก เป็นบทเพลงบริสุทธิ์ที่ฟังสบาย ๆ เรื่อย ๆ ไม่มีเนื้อร้อง ให้ผู้ฟังครุ่นคิด เหมาะอย่างยิ่งในการนำมาใช้ขับกล่อม เพื่อสร้างสุนทรีย์ในการยัด(สูบ)กอก

เพลงลาง เป็นบทเพลงประเภทขับร้อง และใช้ “ร่องแร่ง” เป็นเครื่องทำจังหวะประกอบการขับร้อง บทร้องเพลง มีอยู่ 11 บท เป็นภาษากะตู้ผสมภาษาแงะ ระบบเสียง เป็นระบบเสียง 5 เสียง ประกอบด้วยเสียง C D E G A มาตราเสียง จะใช้บันไดเสียง C Major กลุ่มเสียง เป็นกลุ่ม 5 เสียง (Pentatonic) กลุ่มเสียง ดรม_ชล ช่วงเสียง เพลงยัดกอก มีช่วงเสียง 1 Octave เสียงต่ำสุด คือเสียง ช เสียงสูงสุด คือเสียง มˊ สูง รูปลักษณ์ท่วงทำนอง (Melodic contour) มีลักษณะท่วงทำนอง แบบเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน โครงสร้างวลีของบทเพลงจะมีทำนองที่เชื่อมโยงต่อเนื่องสัมพันธ์กันกับเนื้อร้อง โดยยึดคำของเนื้อร้องเป็นหลักในการสร้างทำนอง โดยมีการเพิ่มโน้ตเพลงตามปริมาณของคำร้อง แต่ยังคงยึดไว้ซึ่งทำนองเดิมอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง

ฉันทลักษณ์ของเนื้อร้อง มีการสร้างประโยคอยู่ 4 ลักษณะ 1) ประโยคคำสร้อย + การสัมผัสวรรณยุกต์ เช่น บทที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 2) ประโยคคำสร้อย+การสัมผัสพยัญชนะ เช่น บทที่ 10 3) ประโยคคำสร้อย+การสัมผัสวรรณยุกต์และสัมผัสพยัญชนะ เช่น บทที่ 8, 9 4) ประโยคคำสร้อย+ไม่มีการสัมผัสคำ เช่น บทที่ 11 เนื้อร้องและการเอื้อน เนื้อร้องจะใช้คำ 1-2 พยางค์ ต่อโน้ต 1 ตัว แบบ Syllabic text setting โดยไม่มีการเอื้อนเสียงเลย มีแต่ใช้วิธีการลากเสียงให้ยาวเชื่อมกับคำร้อง 1 พยางค์ต่อโน้ต 2 ตัว การตกจังหวะ มีการเน้นจังหวะหนักเบาตามจังหวะของร่องแร่ง อัตราจังหวะ แปลงเป็นโน้ตสากลในอัตราจังหวะ 2/4 แบบสม่ำเสมอ ความเร็ว (Tempo) โน้ตตัวดำ

เท่ากับ 90 มีอัตราค่อนข้างเร็ว ผิวพรรณ (Texture) เป็นบทเพลงประเภททำนองเดี่ยว (Monophony) รูปแบบของบทเพลง (Form) เป็นรูปแบบ Itertive strophic คือ บทเพลงที่มีทำนองสั้น ๆ ทำนองเดียว บรรเลงซ้ำ ๆ กัน(A A A A) และเปลี่ยนเนื้อร้องไปเรื่อย ๆ โดยใช้ทำนองเดียวกัน หรือเรียกว่า ประเภทร้อยเนื้อทำนองเดียว ซึ่งทำนองอาจจะแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยตามปริมาณของคำร้อง สุ้มเสียง (Timbre) หรือคุณลักษณะของเสียง (Tone Color) เป็นเสียงร้องเฉพาะบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสำเนียงและภาษาที่ใช้ในการขับร้อง โดยภาษาที่ใช้จะเป็นภาษากะตู้ผสมกับภาษาแงะ

ความหมายของบทเพลง เพลงลาง (สนุกสนาน) เป็นบทเพลงที่สะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นจริงตามยุคตามสมัย ซึ่งถ่ายทอดจากประสบการณ์ของนักดนตรีผู้ประพันธ์ เป็นบทเพลงที่เกิดขึ้นมาเพื่อสร้างสันติภาพ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมชนเผ่ากะตู้ ผู้วิจัยได้พบว่าการเข้ามาปกครองของฝรั่งเศสและสงครามปลดปล่อยประชาชนปฏิวัติลาวเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมชนเผ่ากะตู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสงครามปลดปล่อยประชาชนปฏิวัติลาว (พ.ศ. 2497-2518) ที่ทำสงครามกันเนินนานถึง 21 ปี จากระบบการเมืองซึ่งส่งผลสะท้อนไปสู่ ระบบอื่น ๆ ในสังคม สปป.ลาว สังคมกะตู้ก็เป็นสังคมระบบย่อยระบบหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ระบบครอบครัวต้องแตกแยก สมาชิกในครอบครัวต้องล้มตาย และต้องอพยพหนีภัยสงครามไปยังที่ต่าง ๆ ผลคือ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เกิดการขาดตอนไม่ต่อเนื่องและหยุดชะงัก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมกะตู้ เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ตามสภาพแวดล้อมและสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบร่วมกัน เพื่อช่วยในการดำรงชีวิตในถิ่นที่อยู่อาศัยใหม่ ผู้วิจัยจึงยกกรณีของพ่อเอ โดนอา หล่า ชายชราวัย 79 ปี นักดนตรีกะตู้ บ้านโดนเทิง มายืนยันถึงปรากฏการณ์ทางสังคมของชนเผ่ากะตู้ที่เปลี่ยนแปลงไปและสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะทางวัฒนธรรมมาอธิบายได้ดังนี้

เนื่องจากวัฒนธรรม นักวิชาการถือว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้มาจากการเรียนรู้ เราจะพบว่าคนกะตู้เริ่มเกิดการเรียนรู้ และถ่ายทอดจากการที่พวกเขามีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันและร่วมกับกลุ่ม ชุมชนอื่น ๆ นอกเหนือจากพวกเขา โดยใช้ภาษาลาวลุ่มเป็นสื่อกลาง ตามนโยบายของรัฐบาลที่ให้ใช้ภาษา

ลาวลุ่มเป็นภาษาประจำชาติ ทำให้เกิดกระบวนการรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาสู่สังคมสมาชิกในสังคม จึงมีการเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตไปจากเดิม เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ไปตามปัญหาและกาลเวลา เช่น การแต่งกายของคนกะตู้ไม่ได้สวมใส่ผ้าทอประจำเผ่าแต่เดิม เพราะเปลี่ยนไปสวมใส่ผ้าทอแบบลาวลุ่ม และผ้าชิ่นโรงงานจากประเทศไทย สถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้างได้ละทิ้งบ้านเรือนแบบดั้งเดิมและหันมานิยมสร้างบ้านเรือนในแบบลาวลุ่ม เป็นต้น

ด้านการสืบสานต่อจากการเรียนรู้คือ มรดกทางสังคม อาจกล่าวได้ว่าคนกะตู้ได้สร้างและสะสมสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน มีทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น หอก้วน บ้านเรือน รูปสลัก เครื่องประดับ ผ้าทอ กี่เอวทอผ้า บ้องสูบกอก เครื่องใช้สอยต่าง ๆ เครื่องดนตรี ฯลฯ วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความเชื่อในเรื่องผี จารีตประเพณี ค่านิยมการมีเมียหลายคน คะลำ บทเพลง ฯลฯ แต่ผลกระทบจากสงครามทำให้มรดกทางสังคมเหล่านี้ ได้หยุดชะงักและขาดการสืบทอดไม่ต่อเนื่องบ้างในบางครั้ง แต่คนกะตู้ก็ได้ช่วยกันรื้อฟื้นปรับปรุงขึ้นมาใหม่ ในปัจจุบันวัฒนธรรมทางวัตถุของชนเผ่ากะตู้ เช่น หอก้วน และบ้านเรือน ได้ถูกสร้างขึ้นตามแบบดั้งเดิมเพื่อเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในส่วนรูปสลัก เครื่องประดับ ผ้าทอ เครื่องใช้สอยต่าง ๆ ได้กลายมาเป็นสินค้าพื้นบ้านที่ทำได้รายให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนกะตู้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า แบบแผนในการดำเนินชีวิตของพวกเขา เห็นได้ว่าคนกะตู้มีวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะตนเองภายหลังจากเกิดสงครามคนกะตู้ได้โยกย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในเมืองมากขึ้น ทำให้ซึมซับเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนา และความเชื่อในแบบของลาวลุ่ม ที่ดำเนินไปภายใต้ฮีต 12 คอง 14 และวิถีแห่งพุทธศาสนา การรักษาพยาบาลอาการเจ็บป่วย โดยแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งได้ผลชัดเจนกว่าการรักษาพยาบาลด้วยวิธีแปงฮีตฆ่าสัตว์ ประกอบกับชนเผ่าต่าง ๆ ได้รับการศึกษาทั้งจากระบบโรงเรียนและผ่านสื่อโทรทัศน์วิทยุ ทำให้ชนเผ่ากะตู้ยอมรับและหันมานับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกันกับความเชื่อของลาวลุ่ม และในปัจจุบันก็มีแนวโน้มที่จะนับถือศาสนาพุทธแทน ศาสนาผี เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

เมื่อพิจารณาด้านความเชื่อซึ่งเป็นพื้นฐานที่นำมาสู่บรรทัดฐานทางสังคม อันมีความสำคัญต่อการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้ปฏิบัติตาม จากการศึกษาได้พบว่าคนกะตู้ยังมีความเชื่อและปฏิบัติตามบรรทัดฐานประเภทจารีต ดังตัวอย่างเช่น การจกสาว เรื่องการกินนอก กินใน เป็นจารีตของเผ่า ที่หนุ่มสาวสามารถกินนอกได้ แต่ห้ามกินใน ถ้ากินในกันก่อน ถือว่าผิดฮีต ผิดผี จะต้องเสียวัว เสียควาย เพื่อทำการแปงฮีต สมัยก่อนจะมีวิธีพิสูจน์ความบริสุทธิ์ โดยการเผาเหล็กให้

แดงและให้ใช้มือไปจับในขณะที่เหล็กกำลังร้อน ถ้าคนไหนไม่กล้าจับก็แสดงว่าคนนั้นได้กินในแล้ว และจะต้องเสียวัว เสียควายเพื่อทำการแปงฮีต และให้แต่งงานกันอย่างถูกต้องตามประเพณี แต่ถ้าฝ่ายชายได้กินในแล้วและไม่ยอมแต่งงานก็ต้องเสียวัวเสียควายเช่นเดียวกัน ซึ่งในปัจจุบันมีวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาสู่สังคมกะตู้และคนในสังคมก็เกิดการยอมรับในสิ่งใหม่ ๆ นั้นทำให้คนกะตู้เริ่มจะละทิ้งประเพณีการจกสาวที่มีมาแต่เดิมไป และอาจจะถูกยกเลิกไปในที่สุด เช่น การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ โดยการใช้มือเปล่าจับเหล็กเผาไฟ ความเชื่อนี้ได้ถูกยกเลิกไป เช่นเดียวกันกับการฟ้อนนักรบเผ่ากะตู้ ที่ปัจจุบันได้สูญหายไปเหลือแต่เพียงรูปภาพเก่า ๆ เท่านั้น ส่วนในเรื่องการกินนอก กินใน คนกะตู้ถือเป็นจารีตของสังคมที่ยังคงยึดปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนี้จากการศึกษาประวัติศาสตร์ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่าได้ผ่านขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะสถาบันการเมือง การปกครอง ซึ่งเดิมจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชนำสู่ระบอบสาธารณรัฐมาเป็นระยะเวลา 33 ปี ดังนั้นอาจกล่าวได้ตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาไว้ในบทที่ 2 ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นได้จากระบบย่อยระบบใดระบบหนึ่งและมีผลทำให้ระบบย่อย หรือสถาบัน หรือกลุ่มอื่นๆ เปลี่ยนแปลงไปและมีการปรับตัวเพื่อให้สังคมอยู่ในสภาพสมดุลย์เคลื่อนที่ (Moving equilibrium) ดังนั้นเมื่อพิจารณารายละเอียดของคนกะตู้จะเห็นได้ว่าพวกเขาอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและเมื่อเวลาผ่านไปคนเหล่านี้ได้เกิดกระบวนการผสมผสานและเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับกลุ่ม ชุมชนอื่น ๆ เป็นต้น เช่น คนกะตู้มีภาษาพูดที่มีคำศัพท์ใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่นคำว่า เอื้อย อ้าย หล้า ลุง ป้า พ่อแม่ สาธารณรัฐ ประเทศ นคร กรรมกร กสิกรรม หัตถกรรม ยุติธรรม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคนิค ฯลฯ แต่ถึงอย่างไรคนกะตู้ก็ยังคงรักษาภาษาของตนไว้อย่างเหนียวแน่น โดยจะใช้พูดเป็นปกติอยู่ในชีวิตประจำวันของตนเองเป็นการสืบทอดให้กับลูกหลาน เพราะกลัวว่าถ้าขาดการสืบทอดภาษากะตู้อาจจะต้องสูญหายไป

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชนเผ่ากะตู้ ย่อมส่งผลให้ดนตรีกะตู้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมก็เกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

จากการวิจัยดนตรีในวัฒนธรรมของชนเผ่ากะตู้ ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจว่าการศึกษาดนตรีกะตู้เป็นไปเช่นเดียวกับการศึกษาภาษาที่ต้องศึกษาเรียนรู้จากคนในวัฒนธรรมโดยตรง

วัฒนธรรมดนตรีของชนเผ่ากะตู้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและสังคม ที่ได้สร้างและสะสมเอาไว้จากรุ่นสู่รุ่น ถึงแม้สงครามจะเป็นอุปสรรคและทำให้การสืบทอดหยุดชะงักไปบ้าง แต่ก็ได้พยายามรื้อฟื้นปรับปรุงขึ้นมาใหม่ โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งก็คือ นักดนตรี เพราะนักดนตรีเป็นผู้สร้าง เครื่องดนตรีและบทเพลง ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมของมนุษย์ สามารถบ่งบอกถึง ระบบเสียง (Tuning System) เพราะ “ระบบเสียงเปรียบเสมือน DNA ทางดนตรีของแต่ละวัฒนธรรม” (ปัญญา รุ่งเรือง, 2546) เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงสุ้มเสียง (Timbre) หรือ คุณลักษณะของเสียง (Tone Color) เพราะถ้าปล่อยให้ชะงักขาดตอนไม่ต่อเนื่องก็อาจจะทำให้วัฒนธรรมทางดนตรีกะตู้สูญหายไปในที่สุด

นักวิชาการดนตรีมิได้มุ่งเน้นศึกษาดนตรีเพียงรูปลักษณ์ภายนอก คือ รูปร่างเครื่องดนตรีและบทเพลง เพื่อบันทึกเป็นตัวโน้ตในการนำเสนอเพียงอย่างเดียว เพราะวัฒนธรรมทางดนตรีเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ เช่น ในวัฒนธรรมดนตรีกะตู้ ลักษณะรูปร่างเครื่องดนตรีมีการคิดค้นและปรับปรุงรูปร่างให้สวยงามและมีวิธีการเล่นที่ง่ายขึ้น วัสดุที่ใช้ก็หาได้ตามท้องตลาดทั่วไป อย่างเช่น สายของตะลือ แต่เดิมจะใช้สายไหม ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้สายเบรกรถจักยานแทนเพราะทนกว่าและหาได้ง่ายกว่า ส่วนบทเพลงก็มีการนำเนื้อร้องมาใส่ใหม่ให้ฟังดูไพเราะขึ้น และมีเนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์บ้านเมืองตามยุคตามสมัย หรือแม้แต่ความเชื่อที่เกี่ยวกับเครื่องดนตรีอย่างเช่น ตะลือ แต่เดิมนั้นจะห้ามดีด สายที่ 5 สายที่ 6 เพราะแสดงว่าโลกมนุษย์กำลังเดือนร้อนวอนให้พญานาคมาช่วยเหลือ แต่มาปัจจุบันความเชื่อนี้ได้หมดไปแล้ว เป็นต้น

จากการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีข้างต้นนี้ เป็นความเชื่อที่เปลี่ยนไปตามสังคมที่เรายอมรับได้ เพราะเราสามารถที่จะนำกลับมารื้อฟื้นประดิษฐ์ใหม่ ถ้ามีการบันทึกเป็นภาพถ่ายและตัวโน้ตเอาไว้ แต่ถ้าระบบเสียง และคุณลักษณะเสียงของเครื่องดนตรีนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงไป เราไม่สามารถที่จะเรียกคืนมาใหม่ได้ ถ้าไม่มีการบันทึกในรูปแบบคลื่นความถี่ของเสียง/Hz และวัดค่าของเสียงเป็นเซ็นต์ (Cent)

ในการวัดระบบเสียงของดนตรีกะตู้ต้องใช้ค่าระดับเสียงสากลมาเป็นตัวแปร เพื่อหาระยะห่างของเสียงแต่ละช่วงเสียง จะได้ค่าระดับเสียงที่ละเอียด เพราะในการตั้งเสียงเครื่องดนตรีนักดนตรีเผ่ากะตู้เองจะตั้งเสียงหรือขึ้นสายเครื่องดนตรีจากประสบการณ์ความเคยชินที่สั่งสมและการจดจำเสียงดนตรีในวัฒนธรรมของตน จนเกิดความเชี่ยวชาญเป็นคุณลักษณะพิเศษของนักดนตรีแต่ละคน ซึ่งทางสังคมวิทยาเรียกกระบวนการนี้ว่า “การขัดเกลาทางสังคม” แต่ถ้าสิ้นนักดนตรีรุ่นใหม่

ไปจะไม่มีผู้สืบทอด ระบบเสียงดังกล่าวที่ไม่มีการบันทึกไว้คงสูญหายไปพร้อมกับนักดนตรี และเราไม่สามารถที่จะเรียกคืนมาได้อีก และไม่สามารถทราบได้ว่า การตั้งเสียงของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นนั้น เขาตั้งเสียงในระดับเสียงไหนถึงจะถูกต้องเหมือนเสียงของต้นฉบับที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการบันทึกหลักฐานทางดนตรีในเชิงวิทยาศาสตร์ที่สามารถศึกษาและทำซ้ำได้อย่างเดิม โดยไม่สูญหาย

ในสภาพสังคมปัจจุบันยุคโลกาภิวัฒน์โลกแห่งการสื่อสารแบบไร้ขอบเขต การเดินทางคมนาคมที่สะดวกสบาย พื้นที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ไม่ใช่ปัญหาต่อการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมอีกต่อไป วัฒนธรรมของแต่ละชาติ เริ่มที่จะปรับตัว ผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรม และการแทรกแซงทางวัฒนธรรมจากภายนอกได้หลั่งไหลเข้ามาแบบไม่รู้ตัว ในระยะเวลาที่ยาวนานมากขึ้นในไม่ช้าก็ไม่อาจจะทนต่อกระแสสังคม ค่านิยมของผู้คน หรือแม้แต่ความเชื่อของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นสาเหตุที่ทำให้คุณลักษณะทางดนตรีของแต่ละพื้นที่แต่ละวัฒนธรรมเสื่อมความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะลงไปในที่สุด โดยเรียกกระบวนการทางสังคมในขั้นนี้ว่า การกลืนกลายทางวัฒนธรรม

ในการศึกษานี้เป็นเพียงการเริ่มต้น เพื่อเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทางดนตรีในวัฒนธรรมกะตู้ เพราะเราไม่สามารถกำหนดได้ว่าดนตรีใดสูงส่งและดนตรีใดป่าเถื่อน ถ้าเราใช้เกณฑ์ของวัฒนธรรมดนตรีภายนอกมาตัดสินก็จะเป็นอคติ การศึกษาดนตรีในวัฒนธรรมเผ่ากะตู้นั้นจำเป็นต้องใช้เกณฑ์ทางดนตรีในวัฒนธรรมเผ่ากะตู้เองมาพิจารณา เพราะดนตรีในวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตามต่างมีคุณค่าในตัวของมันเองที่เท่าเทียมกัน ด้วยข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเราจะทราบถึงการเปลี่ยนแปลงทางดนตรี เพราะดนตรีมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในการศึกษาวันนี้กับอีก 10 ปีข้างหน้า ในเรื่องเดียวกันแต่ผลลัพธ์ที่ได้มานั้นย่อมมีความแตกต่างกัน จะมากหรือน้อยไม่ได้ขึ้นอยู่กับนักดนตรีหรือคนใดคนหนึ่งเท่านั้น แต่มันเป็นหน้าที่ของคนในสังคมทั้งหมด ที่จะต้องร่วมกันสืบทอด วัฒนธรรมโดยการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก คือ ต้องเรียนรู้ทั้งการปฏิบัติและทฤษฎีทางดนตรี มีความเข้าใจในดนตรี เป็นทั้งผู้ฟังตัวแทนทางด้านดนตรี และนักวิจารณ์ดนตรีที่ดี ที่มองเห็นคุณค่าและเล็งเห็นความสำคัญดนตรีในวัฒนธรรมด้วยคนในสังคมเอง สิ่งนี้ถือเป็นวิธีหนึ่งในการรักษาวัฒนธรรมทางดนตรีที่ยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะ

ตลอดระยะเวลา 2 ปี ที่ผู้วิจัยมีโอกาสได้ศึกษาวัฒนธรรมทางด้านดนตรี สังคมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่ากะตู้ใน สปป.ลาว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการสืบสาน อนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมชนเผ่ากะตู้กลุ่มลาวเทิงในลาวตอนใต้ให้คงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของ สปป.ลาว และในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2 ประการ ต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาลลาวและต่อสาธารณชน

1.1 รัฐบาลลาวควรเร่งผลิตบุคลากรทางสาขาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา (Ethnomusicology) เพื่อทำการศึกษาวิจัยดนตรีในชนเผ่าต่าง ๆ ของประเทศอย่างจริงจัง โดยการให้ทุนสนับสนุนที่เพียงพอแก่ผู้วิจัย และสนับสนุนผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยให้มีโอกาสไปศึกษาเทคนิควิธีวิจัยที่ทันสมัยในต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์อย่างถูกวิธีต่อไปในอนาคต

1.2 รัฐบาลลาวควรเปิดกว้างให้นักวิจัยชาวต่างชาติได้เข้ามาศึกษาอย่างอิสระ ในความควบคุมดูแลของรัฐบาลลาว สิ่งนี้จะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประโยชน์ทางตรง คือ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่หลากหลายในด้านดนตรีชาติพันธุ์วิทยา รัฐบาลลาวสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้นี้ไปเป็นแนวทางการศึกษาเพื่อต่อยอดในระดับการวิจัยที่สูงขึ้น และก่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมประเทศชาติ ประโยชน์ทางอ้อม คือ รัฐบาลประหยัดงบประมาณในการศึกษาวิจัย ทั้งยังเป็นการสร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์อีกด้วย

1.3 ส่งเสริมให้คนในสังคมเล็งเห็นถึงคุณค่าในวัฒนธรรมของตน ด้วยการให้คนในสังคมกะตู้ ได้มีมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เกิดการยอมรับภายในสังคม ให้ดนตรีมีบทบาทหน้าที่รับใช้สังคมแบบยั่งยืน ในการอนุรักษ์ดนตรีกะตู้แบบยั่งยืน ผู้วิจัยเห็นว่า เราควรอนุรักษ์ที่ต้นเหตุ คือ การสร้างค่านิยมของคนกะตู้ ให้เห็นถึงความสำคัญของประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่มีมาแต่เดิมของตนและนำกลับมารื้อฟื้นขึ้นใหม่ ดนตรีก็จะคงอยู่ได้และทำหน้าที่ในตัวของมันเอง ส่วนในปัจจุบันดนตรีกะตู้ที่คงอยู่ได้เพราะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ที่ปลายเหตุ ดนตรีอาจคงอยู่ได้แต่ไม่ยั่งยืนเพราะถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวดนตรีก็จะหมดบทบาทหน้าที่และอาจทำให้สูญหายไปพร้อมกับนักดนตรีเลยก็เป็นไปได้

1.4 ยกย่อง ส่งเสริมศิลปินของชนเผ่ากะตู้ ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของคนในชนเผ่า ให้มีคุณภาพชีวิต มีสวัสดิภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีขวัญกำลังใจที่จะสืบสานและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมสืบต่อไป

1.5 รวบรวมเรื่องราวทางดนตรี โดยศึกษาและเก็บข้อมูลวัฒนธรรมทางดนตรีของชนเผ่าต่าง ๆ และจัดเก็บอย่างเป็นระบบ เพื่อสะดวกแก่การศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่ข้อมูลทาง Internet ช่วยมิให้ศิลปะเหล่านั้นสูญหายไป

1.6 ร่วมกันจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชุมชนขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงวิชาการเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น และเป็นสถานที่จัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

1.7 ปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนในชนเผ่ากะตู้ให้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมประจำชนเผ่าของตน ให้เห็นประโยชน์และภาคภูมิใจในความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และแสดงตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ในการเข้าไปทำวิจัยใน สปป ลาว ผู้ที่จะทำการศึกษาต่อไปจำเป็นต้องขออนุญาตจากทางการลาวเสียก่อนมิเช่นนั้นจะเป็นปัญหาต่อตัวผู้วิจัยเองและอาจทำให้ภาพลักษณ์ของนักวิจัยไทยติดลบในสายตาของทางการลาว เพราะเรื่องนี้ทางการลาวได้ให้ความสำคัญมาก เพราะถือว่าเป็นการรุกล้ำอธิปไตยประเทศของเขาเลยทีเดียว

2.2 การเดินทางเข้าไปวิจัย ผู้วิจัยต้องศึกษาข้อมูลเบื้องต้นให้ดี ทั้งสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ และวัฒนธรรมวิถีการดำรงชีวิต ตลอดทั้งสถานที่ สภาพการเดินทางทั่ว ๆ ไปเพื่อนำมาวางแผนการออกเก็บข้อมูลภาคสนาม และคำนวณค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น

2.3 ค่าใช้จ่ายในการทำวิจัย ควรที่จะแลกเปลี่ยนเงินบาทไทยเป็นเงินกีบลาว เพื่อสะดวกในการใช้จ่ายและประหยัดงบประมาณกว่ามาก โดยอัตราแลกเปลี่ยนตามค่าเงินบาทที่แข็งค่าขึ้นในปี 2550 ค่าเงิน 1 บาทเท่ากับ 290 กีบ

2.4 การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าใน สปป.ลาว ดังนั้นผู้ที่จะทำการศึกษาต่อไปจำเป็นจะต้องมีความรู้พื้นฐานหรือมีความสนใจเกี่ยวกับภาษาชนเผ่าและภาษาลาวลุ่มด้วย อย่างน้อยที่สุดต้องอ่านและฟังภาษาลาวลุ่มให้ได้ เพราะส่วนใหญ่แล้วชนเผ่าต่าง ๆ จะใช้ภาษาของตนเฉพาะกับคนในวัฒนธรรมตนเท่านั้น แต่เมื่อต้องการสื่อสารกับบุคคลภายนอกก็จะใช้ภาษาลาวลุ่มซึ่งเป็นภาษาประจำชาติในการสื่อสารแทน

2.5 ใน สปป.ลาว เป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรทางธรรมชาติมาก พื้นที่โดยส่วนใหญ่จะปกคลุมไปด้วยป่าและเป็นเทือกเขาสูง ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของบรรดาชนเผ่าลาวสูงและลาวเทิง โดยเฉพาะในลาวตอนใต้มีชนเผ่าลาวเทิงอยู่ถึง 18 ชนเผ่า ซึ่งแต่ละชนเผ่าล้วนมีวัฒนธรรมทางดนตรีเฉพาะตนที่น่าศึกษาอีกมาก ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีนักวิจัยคนใดเข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องดนตรีเลย

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กฤษฎา สุขสำเนียง. 2549. **หมอลำสีพันดอน: กรณีศึกษาคณะทองบาง แก้วสุวัน เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.** ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2537. **พงศาวดารแห่งประเทศลาว.** มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

_____. 2540. **ตำนานและพงศาวดารพวนอุดมการณ์สมานฉันท์ระหว่างเผ่าพันธุ์.** มหาสารคาม: อาศรมวิจัย คณะมุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จุไรรัตน์ จันทร์ธำรง และ ยุพา คลังสุวรรณ. 2535. **ประวัติทฤษฎีทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมโดยสังเขป.** กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

เฉลียว ฤกษ์รุจิพิมล. 2545. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม.” ใน พวงเพชร สุรัตนกวีกุล และ เฌอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์. (บรรณาธิการ). **มนุษย์กับสังคม.** กรุงเทพฯ: เกษตรศาสตร์, หน้า 239.

เฌอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์. 2545. “มนุษย์กับวัฒนธรรม.” ใน พวงเพชร สุรัตนกวีกุล และ เฌอมาลย์ ราชภัณฑารักษ์. (บรรณาธิการ). **มนุษย์กับสังคม.** กรุงเทพฯ: เกษตรศาสตร์, หน้า 62.

ดวงเดือน บุนยาวง. 2540. **แนวคิดและฮีตคอง ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง.** กรุงเทพฯ: มติชน.

เติม วิภาคย์พจนกิจ. 2540. **ประวัติศาสตร์ลาว.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทองสืบ ศุภะมาร์ค. 2528. **พงศาวดารลาว.** กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

ธีระพันธ์ ล.ทองคำ. 2544. **ภาษาของนานาชนเผ่าในแขวงเซกองลาวใต้.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี วงษ์เทศ. 2543. **สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์.** กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.

ปพาณี ฐิติวัฒนา. 2523. **สังคมวิทยา.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพาณิช.

_____. 2517. สังคมวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: กรุงสยามการพิมพ์

ปัญญา รุ่งเรือง. 2546ก. **หลักวิชามานุษยดุริยางควิทยา.** กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

_____. 2546ข. **ประวัติการดนตรีไทย.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วิมล กิจบำรุง. 2549. เจ้าของธุรกิจสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ น้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป. ลาว. **สัมภาษณ์**, 9 ธันวาคม 2549.

วีระพงศ์ มีสลาน. 2543. **พจนานุกรม ลาว-ไทย.** กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. 2542. **โครงการสารคดีลาวตอนล่าง.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

_____. 2548. **มาดเกรียง วิถีแห่งตนไพรและสายน้ำ.** มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

_____. 2549. รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. **สัมภาษณ์**, 27 ตุลาคม 2549.

สมชาย นิลอาธิ. 2545**. ประวัติศาสตร์ฉบับกระทรวงศึกษาธิการลาว.** กรุงเทพฯ: มติชน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. 2539. **ลาวตอนใต้.** กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

สิลา วีระวงศ์. ม.ป.ป.. **ประวัติศาสตร์ลาว.** กรุงเทพฯ: มติชน.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2548ก. **ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง มหากาพย์แห่งอุษาคเนย์.** กรุงเทพฯ: มติชน. แปลจาก มหาสิลา วีระวงศ์.

_____. 2548ข. **ท้าวฮุ่ง ท้าวเจือง วีระบุรุษสองฝั่งโขง.** กรุงเทพฯ: มติชน. แปลจาก มหาสิลา วีระวงศ์.

_____. 2538. **มหากาพย์ของอุษาคเนย์ท้าวฮุ่ง ขุนเจือวีรบุรุษสองฝั่งโขง.** กรุงเทพฯ: มติชน.

สุวิทย์ ธีรศาศวัต. 2543. **ประวัติศาสตร์ลาว 1779-1975.** กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

เอ โดนอาหล่า. 2549. นักดนตรีชนเผ่ากะตู้. **สัมภาษณ์**, 8-10 ธันวาคม 2549.

ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌. 2001. **ປວັດສາດລາວ ແຕ່ບູຮານເຖິງ 1946**. ວຽງຈັນ ສປປ. ລາວ: ຫໍສະໝຸດແຫ່ງຊາຕິ ກະຊວງຖະແຫລງຂ່າວແລະວັດທະນະທຳ.
(มหาสิลา วีระวงส์. 2001. **ประวัติศาสตร์ลาว แต่โบราณถึง 1946**. เวียงจันทน์ สปป.ลาว: หอสมุดแห่งชาติ กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม.)

ຄຳເລື່ອນ ສຸລາວັນ ທອງເພັດ ກິ່ງສະດາ ແລະ Nancy A Castello. 1993. **ນິທານພື້ນເມືອງແລະສັງຄົມເຜົ່າກະຕູ.** ວຽງຈັນ ສປປ ລາວ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ.
(คำเลื่อน สุลาวัน, ทองเพ็ด กิ่งสะดา และ Nancy A Castello. 1993. **นิทานพื้นเมืองและสังคมเผ่ากะตู้**. เวียงจันทน์ สปป.ลาว: โรงพิมพ์แห่งรัฐ.)

ຄຳເລື່ອນ ສຸລາວັນ ທອງເພັດ ກິ່ງສະດາ ແລະ Nancy A Castello. 1996. **ປະເພນີສຶກສາ ການດຳລົງຊີວິດຂອງເຜົ່າກະຕູບູຮານ**. ວຽງຈັນ ສປປ ລາວ: ໂຮງພິມແຫ່ງລັດ.
(คำเลื่อน สุลาวัน, ทองเพ็ด กิ่งสะดา และ Nancy A Castello. 1996. **ประเพณีศึกษาการดำรงชีวิตของเผ่ากะตูโบราณ**. เวียงจันทน์ สปป.ลาว: โรงพิมพ์แห่งรัฐ.)

ເຈົ້າຄຳໝັ້ນ ວົງກົຕຣັຕນະ. 1969. **ພົ້ງສາວະດານ ເມືອງພວນ.** ວຽງຈັນ ສປປ ລາວ: ຫໍສະໝຸດແຫ່ງຊາຕິ.
(เจ้าคำหมั้น วงกตรัตนะ. 1969. **พงศาวดารเมืองพวน.** เวียงจันทน์ สปป.ลาว: หอสมุดแห่งชาติลาว.)

ກົມຊົນເຜົ່າ. 2005. **ບັນດາຊົນເຜົ່າ ໃນ ສປປ ລາວ.** ວຽງຈັນ ສປປ ລາວ: ມັນທາຕຸລາດ.
(กรมชนเผ่า. 2005. **บันดาชนเผ่า ใน สปป. ลาว.** เวียงจันทน์ สปป.ลาว: มันทาตุลาด.)

Diagram Group. 1976. **Musical Instrument of the world.** New York USA: Facts On File.

Harmand, F.J. n.d.. **Laos and the Hilltribes of Indochina.** Thailand: White Lotus.

Miller, T.E. and Williams Sean. 1998. **The Garland Encyclopedia of World Music Volume 4 Southeast Asia.** New York USA: Garland Publishing.

Sadie, Stanley. 1980. **The New Grove Dictionary of Music and Musicians.** London: Macmillan Publishers Limited.

Miller, T.E. 1985. **Traditional music of the Lao.** Connecticut USA: Greenwood Press Westport.

Miller, T.E. 1998. **Southeast Asia.** New York USA: Garland Publishing.

ภาคผนวก ก

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประวัติและความเป็นมา

ประวัติศาสตร์ของลาวเป็นเรื่องราวที่บอกเล่าเหตุการณ์ความเป็นมาของชนชาติลาวในอดีตจนถึงปัจจุบัน เริ่มด้วยระยะก่อนพงศาวดาร คือก่อนปี 757 หรือก่อนขุนบรมจะสร้างเมืองแถน เรื่องราวก่อนนี้เป็นเรื่องราวเทพนิยาย ตำนาน หรือนิยายปรัมปราคติ เรื่องน้ำเต้าปูงและท้าวฮุ่งท้าวเจือง[1] ที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลกับระบบความเชื่อของคนกลุ่มชาติพันธุ์ในอินโดจีนแถบลุ่มน้ำโขง

ประวัติศาสตร์ สปป. ลาวระยะกึ่งพงศาวดาร (ประมาณ ค.ศ 757 – ค.ศ 1316)

ประวัติศาสตร์ลาว ในช่วงระยะนี้ เป็นช่วงกึ่งพงศาวดาร มีการกล่าวเรียงตามลำดับกษัตริย์ แต่ยังไม่ละเอียดเท่าไรนัก และยังไม่มีศักราชกำกับที่แน่นอน ในตำนานและพงศาวดารแต่ละฉบับสำนวน มีเนื้อหาที่ขัดแย้งกันอยู่ ผู้วิจัยจึงขอสรุปสาระสำคัญของประวัติศาสตร์ลาวในช่วงนี้ โดยยึดเนื้อหาพงศาวดาร ลาวฉบับมหาสิลา วีระวงศ์ เป็นสำนวนหลักแต่จะอ้างอิงเนื้อหาควบคู่กับพงศาวดารลาวฉบับอื่น ๆ ดังนี้

ระหว่างปี ค.ศ.757 (พ.ศ.1300) เจ้าขุนลอ[2] ปฐมกษัตริย์แห่งล้านช้าง นำทัพไล่พวกขอมลงมาถึงเมืองชวา (เมืองหลวงพระบาง) เข้าตีเมืองชวาได้จากขุนรางแล้วพระองค์จึงจัดตั้งเมืองชวาขึ้นเป็นราชธานีแห่งประเทศลาวล้านช้าง และเปลี่ยนนามเป็นเมืองใหม่ว่าเมืองเชียงทอง จากนั้นพวกชนชาติลาวได้มาตั้งถิ่นฐานในดินแดนล้านช้าง จนทำให้พวกขอมถอยไปทางเมืองน่าน ส่วนพวกขอมที่อยู่ในป่าดอย อพยพหนีไม่ทันจึงเหลือเป็นชาวเขาชาวดอย ที่เราเรียกว่า ขมุ ข่า หรือลาวเทิงนั้นเอง

ตั้งแต่นั้นมากษัตริย์ลาวได้เสวยราชสมบัติในนครเชียงทอง สืบต่อกันมาถึง 22 พระองค์เป็นเวลาทั้งสิ้น 500 ปีเศษ จนมาถึงรัชสมัยเจ้าฟ้างุ้ม กษัตริย์ลาว 22 พระองค์ ที่มีนามปรากฏอยู่ในหนังสือตำนานพื้นเมืองดังนี้

---

[1] ดูรายละเอียดในบทที่ 2 (ด้านประวัติศาสตร์)

[2] ขุนลอ ในตำนานน้ำเต้าปูง เป็นลูกของขุนบรมที่เกิดจากนางเอดแคง โดยส่งไปสร้างเมืองชวาหรือหลวงพระบาง

1 ขุนชาว	2. ขุนชวย	3. ขุนสูง
4. ขุนเคด	5.ขุนคุ้ม	6. ขุนคิ่ม
7. ขุนคัว	8. ขุนคาง	9. ขุนเค้ม
10. ขุนแมง	11. ขุนเมือง	12. ขุนมี
13. ขุนคำ	14. ขุนฮุ้ง[3]	15. ท้าวแทน
16. ท้าวเปียก	17. ท้าวพิม	18.ท้าวพาด
19. ท้าวหว่าง	20.พระลัง	21. พระยาคำผง
22.เจ้าฟ้าเงี้ยว		

ประวัติศาสตร์สปป. ลาวระยะพงศาวดาร ตั้งแต่ ค.ศ.1316 (พ.ศ. 1859) เป็นต้นมา

ในระยะพงศาวดารนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึงแต่ในรัชสมัยของกษัตริย์ ที่ประชาชนชาวลาวยกย่องและขนานนามว่าเป็นวีรกษัตริย์ ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้างุ้ม สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า สมเด็จพระสุริยวงศา และสมเด็จพระอนุวงศ์ โดยสอดแทรกเรื่องราวเหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ จะปริวรรตและเรียบเรียงจาก พงศาวดารลาว (ພົງສາວະດານ ລາວ) และประวัติศาสตร์ลาว (ປະວັດສາດລາວ) ของมหาสิลา วีระวงศ์ (ມະຫາສີລາ ວີຣະວົງສ໌) ตามลำดับดังต่อไปนี้

รัชสมัยพระยาฟ้าหล้าธรณีศรีสัตนาคนหุต (เจ้าฟ้างุ้ม)

เจ้าฟ้าเงี้ยว หรือท้าวผีฟ้า[4] มีราชโอรส 4 พระองค์ ชาย 2 หญิง 2 เจ้าฟ้างุ้มเป็นโอรสองค์สุดท้ายของเจ้าฟ้าเงี้ยว กษัตริย์องค์ที่ 22 ประสูติ เมื่อปี ค.ศ. 1316 (พ.ศ. 1859) และได้ถูกเนรเทศให้ออกจากเมืองไม่ให้อยู่ที่ใดในดินแดนลาวล้านช้าง ซึ่งเรื่องราวของท้าวผีฟ้าและเจ้าฟ้างุ้ม ได้มีการกล่าวไว้ 2 สำนวน ซึ่งมีเนื้อหาแตกต่างกันไปในแต่ละสำนวน ดังนี้

---

[3] ขุนฮุ้ง ในพงศาวดารลาวฉบับกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่าเป็นลูกของขุนคำชื่อ ขุนสูง ไม่ชอบอยู่ในราชธรรมทั้งหลายจึงมาแปลงเป็นโวหารเปลี่ยนนามกษัตริย์ใหม่ จาก ขุน ให้เป็น ท้าว

[4] มหาสิลา วีระวงศ์ กล่าวว่า คำว่า **ผีฟ้า** นั้นเป็นคำที่พวกลาวเรียกพวกเขมรว่านครผีฟ้า ดังกล่าวไว้ในนิทานขุนบรมตอนไหลท้าวฟ้างุ้ม ว่า ข่อยข่าทั้งหลายฝูงนี้ให้ไหลไปด้วยพระยาฟ้างุ้ม แล้วไหลไปถึงท่านมหาเถรเจ้าปาสมันอันมีในเมืองผีฟ้านั้น

<u>สำนวนที่1</u> พงศาวดารลาวฉบับของมหาสิลา วีระวงศ์

เจ้าฟ้างุ้มโอรสของพระเจ้าฟ้าเงี้ยว (ขุนผีฟ้า)เวลาประสูติในปีมะโรง จุลศักราช 678(ค.ศ. 1316)เป็นพระราชโอรสของประสูติออกมานั้นมีพระทน(ฟัน)เกิดมาพร้อมทั้ง 33 เล่มแต่พวกอำมาตย์ราชมนตรีทั้งหลาย เห็นดังนั้นกลัวจะเป็นคนเข็ดขวาง เป็นคนจัญไรทำให้บ้านเมืองล่มจม จึงพร้อมกันกราบทูลพระบิดา ขอให้เอาไปไหลน้ำเสีย พระเจ้าฟ้าเงี้ยวขัดขืนคำเสนาไม่ได้ จึงตรัสสั่งให้เอาท้าวฟ้างุ้มใส่แพไหลน้ำ พร้อมพี่เลี้ยงนางนมข้าทาสบริวาร คือ ปู่เลี้ยง 1 น้าเลี้ยง 1 ตาเลี้ยง 1 อาเลี้ยง 1 พี่เลี้ยง 1 ข่อยข้า 6 คืน คือ บาโบ บาคุ้ม บาเสียม บาจีแข่ บาจิม บาลู และบริวารอีก 33 คน (มหาสิลา วีระวงศ์, 2496: 34)

<u>สำนวนที่ 2</u> พงศาวดารหลวงพระบาง ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ

ในบั้นขุนลอกล่าวว่า ขุนผีฟ้ามีลูกหกชายชื่อฟ้างุ้ม เกิดปีรวาย(ปีมะโรง) สักราช 678 ฟ้าเงี้ยว ฟ้ายาม ก้านกำ ฟ้ากำ ฟ้าเขียว อยู่มาท้าวผีฟ้าเป็นชู้นางอกแคงผู้เป็นสนมของบิดาเลยถูกไล่หนีออกจากเมืองบ่ให้อยู่เซาที่ใดในดินแดนลาวจักแห่งจึงบ่ได้เป็นพระยาสืบไป เมื่อพระยาคำผงขับไล่ท้าวผีฟ้าหนีจากบ้านเมืองไปนั้นพระยาคำผงได้จัดแต่งเสนาสามคนชื่อว่า เฒ่ากะโยย เฒ่าปยา เฒ่าวันเป็นผู้กำกับแพท้าวผีฟ้าลงไป ท้าวผีฟ้าได้เอาท้าวฟ้างุ้มผู้เป็นลูกกับพระชายาของพระองค์ลงแพไปนำ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2537: 8)

เมื่อลองแพไปตามแม่น้ำโขงได้ 1 ปี จนถึงหลี่ผี สุดเขตแดนแผ่นดินล้านช้าง มีภิกษุเขมรรูปหนึ่งนามว่า พระมหาปาสมันอาศัยอยู่วัดดูหาใกล้หัวหาด หลี่ผี ได้เห็นแพเจ้าฟ้างุ้มจอดอยู่ และทราบว่าเป็นโอรสของกษัตริย์ลาว ก็เอาไปเลี้ยงไว้ แล้วสั่งสอนความรู้ศิลปวิทยา คาถาอาคมต่าง ๆ ให้ เมื่ออายุได้ 6-7 ปี จึงเอาไปถวายพระเจ้าแผ่นดินประเทศเขมรที่เมืองนครหลวง (นครธม)[5]

[5] พระเจ้าแผ่นดินประเทศเขมรที่เมืองนครหลวง ในพงศาวดารหลวงพระบาง ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวคือ พระเจ้าสิริจุนทราช พระเจ้าแผ่นดินเมืองอินทปัตถนคร (นครธม) (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540: 26)

พระเจ้าแผ่นดินเขมรทรงเห็นความฉลาดสามารถหลักแหลมของเจ้าฟ้างุ้ม จึงมอบราชธิดาของพระองค์ ผู้มีนามว่า **"นางแก้วเกงยา"**[6] ให้เป็นเทวีของเจ้าฟ้างุ้มโดยมีพระประสงค์จะผูกมิตรไมตรีกับชาติลาว ท้าวฟ้างุ้มประทับอยู่ที่เขมรจนพระชนม์ได้ 33 ปี

ในระหว่างปี ค.ศ. 1343 (พ.ศ. 1886) เจ้าฟ้าเงี้ยวหรือขุนผีฟ้าสวรรคต จึงเชิญให้เจ้าฟ้าคำเฮี่ยวพระอนุชาให้ขึ้นเสวยราชย์แทน เจ้าฟ้างุ้มทราบข่าว จึงทูลขอกองทัพเขมรขึ้นมาตีเอาเมืองคืน

ปี ค.ศ. 1349 (พ.ศ. 1892) พระเจ้าฟ้างุ้ม ได้ยกกองทัพเข้าตีเมือง**ปากกบ**[7]ได้สำเร็จ และจับพระยาพหมทัตเจ้าเมืองปากกบสำเร็จโทษ และได้ตั้งหลานของพระยาพหมทัตเป็นเจ้าเมืองแทน

เมื่อยึดครองเมืองปากกบได้เป็นผลสำเร็จแล้ว ก็ยกทัพไปปราบหัวเมืองน้อยใหญ่ ได้แก่ เมืองกระบอง (เมืองศรีโคตรบูร) เมืองพระยาจำปา เมืองพระยาจิม เมืองพระยาจาม เมืองดอนชักแค หรือดอนชะแค เมืองพระยาชะนัง เมืองพระยาซุง เมืองพระยาโสก เรื่อยมาจึงถึงเมืองเวียง เมืองเวียงในสมัยพระไชยเชษฐา เรียกว่า เมืองสุรินทร์หรือเวียงสุรินทร์ และขึ้นไปตีเมืองพระน้ำรุ่ง และห้วยบางบาค (อยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำโขง ในเขตอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดหนองคายในปัจจุบัน)

เมื่อฝ่ายเจ้าเมืองพวน (เชียงขวาง) ได้ทราบข่าวว่าทัพเจ้าฟ้างุ้มตีเมืองพระน้ำรุ่งได้ จึงให้หมื่นหลวงพาน กับหมื่นคำ เป็นฑูตเข้าไปเจรจาขออ่อนน้อม ใจความพระราชสาส์นว่า

> ผู่ข้านิ้ ทาฯกเปันเทลมเฮื้อแมวฮุมบูธิมธาฮาทิธาดเจ้า ทังฮุล์ มาแต่บูธาม ดิทลิดาย เที่อนิ้ พธะยาฟ้าจักไปผาบบ้านผาบเมิอง ที่ใด กำดิข้าจักแต่ง ธิพิม ไปฮ่วย ไปเติมฮู่แห่งฮู่ที่แล (มะหาสีลา วิธะวิงส์, 2001: 33)

แปลว่า ...ผู้ข้านี้ หากเป็นหลานเป็นเหลน เชื้อสายขุนบรมราชาธิราชเจ้า และขุนลอมาแต่โบราณโดยแท้ คราวนี้พระยาฟ้าจะไปปรามบ้านปราบเมืองที่ใดก็ดี ข้าจะแต่งลี้พลไปช่วยไปเสริมทุกแห่งทุกที่แล

---

[6] นางยอดแก้วองค์เป็นราชบุตรีของพระเจ้าชีวิตจุนทราช ในพงศาวดารหลวงพระบาง ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ

[7] มหาสิลา วีระวงศ์ สันนิษฐานว่า เป็นเมืองที่อยู่ปากน้ำชี ไหลลงตรงแม่น้ำมูล ซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ทางตะวันตก เพราะเส้นทางนี้เป็นเส้นทางที่ใช้คมนาคมติดต่อกันระหว่างลาวกับเขมร

เมื่อเจ้าฟ้างุ้มได้ทราบดังนั้น ก็มีพระทัยโสมมมัส จึงมีรับสั่งตอบคืนไปว่า

ພີ່ນ້ອງເຮົາຍັງຄິດເຖິງເຮົາດັ່ງນັ້ນ ກໍຊອບດີແລ ບ້ານເມືອງຂອງຫລານເຮົາກັບນ້ອງເຮົາ ແຕ່ກ່ອນທີ່ໃດກໍດີ ໃຫ້ໄວ້ແກ່ນ້ອງເຮົາເຖີ້ນ ເຄື່ອງເສິກ ເຄື່ອງວຽກ ເຄື່ອງເຫລັກ ອັນໃດກໍດີ ເຮົາ ຫາກຈັກເອົາດອນ ອັນນຶ່ງບ້ານເມືອງທີ່ເຮົາຜາບເມືອງ ຊ້າເມືອງມ່ວນກໍໃຫ້ມາໄຫວ້ແກ່ນ້ອງເຮົາ ດັ່ງນີ້ (**มะหาสีลา วิธะวิงส์**, 2001: 33)

แปลว่า พี่น้องเรายังคิดถึงเราดังนั้น ก็ชอบดีแล บ้านเมืองของหลานเรากับน้องเรา แต่ก่อนที่ใดก็ดี ให้ไว้แก่น้องเราเถิด เครื่องศึก เครื่องเวียก(เครื่องใช้สอยต่าง ๆ) เครื่องเหล็ก อันใดก็ดี เราจะมาเอาด้วย อนึ่ง บ้านเมืองที่เราปราบเมืองช่า เมืองม่วนก็ให้ไหว้ แก่น้องเรา ดังนี้

ต่อมาพระเจ้าฟ้างุ้ม ก็ยกทัพขึ้นไปตีเอาเมืองฝ่ายเหนือได้สำเร็จ คือ เมืองแถน เมืองไช เมืองไล่ เมืองกว้าง เมืองโฮม เมืองกลางล้าน เมืองสิงห้าว เมืองหุม และเมืองวาด ครั้นปราบหัวเมืองทางเหนือได้หมดแล้ว ฝ่ายเจ้าฟ้าเฮี่ยวเจ้าเมืองเชียงทอง (เมืองหลวงพระบาง) ผู้เป็นอา ได้ทราบข่าวว่าเจ้าฟ้างุ้มยกทัพมาตั้งอยู่ปากอู ดังนั้นก็เกณฑ์ลี้พลออกไปต่อสู้ถึงสามครั้ง แต่ถูกกองทหารของเจ้าฟ้างุ้ม ตีแตกถอยกลับมาถึงสามครั้งสามคราว เจ้าฟ้าเฮี่ยวมีความละอายต่อไพร่ฟ้าและพลเมืองเป็นอันมาก ที่สู้หลานไม่ได้ จึงปลงพระชนม์ ของพระองค์พร้อมพระมเหสี

ครั้นเจ้าฟ้าเฮี่ยวสวรรคต เจ้าฟ้างุ้มก็ปราบดาภิเษก ขึ้นเสวยราชสมบัติในนครเชียงทอง ในปีมะเส็ง จุลศักราช 715 (ค.ศ. 1353 หรือ พ.ศ. 1896) เมื่อพระชนม์ของพระองค์ได้ 37 ปี โดยถวายพระนามใหม่ว่า **“พระยาฟ้าหล้าธรณีศรีสัตนาคนหุต”**[8] (ພຣະຍາຟ້າຫລ້າທໍຣະນີສີສັຕນາຄະນະຫຸຕ)

(**มะหาสีลา วิธะวิงส์**, 2001: 36)

ครั้น ค.ศ.1354 (พ.ศ. 1897) หลังจากเสวยราชสมบัติได้หนึ่งปี ทรงกรีฑาทัพไปตีหัวเมืองน้อยใหญ่ในอาณาจักรล้านนา และเข้าตีเมืองเชียงแสน ของพระเจ้าสามพระยา กษัตริย์ล้านนา ได้เป็นผลสำเร็จ เป็นเวลากำศึกอยู่ 2 ปี เสด็จกลับนครเชียงทอง

---

[8] ในพงศาวดารหลวงพระบาง ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ เขียนไว้ว่า หลังจากเจ้าฟ้างุ้มได้ขึ้นเสวยราชสมบัตินั้น อายุได้สามสิบเจ็ดปีแล ขึ้นชื่อว่า **“ พระยาฟ้างุ้มธรรมิกราช ”** (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540: 27)

ถึง ปี ค.ศ 1356 (พ.ศ. 1899) สมเด็จเจ้าฟ้างุ้ม เสด็จไปตีเมืองเวียงจันทน์ เวียงคำ เมืองแก่นท้าว และเมืองนครไท เขตติดต่อกรุงศรีอยุธยา ได้หมดแล้ว เสด็จกลับไปพำนักที่เวียงจันทน์ และเสด็จกลับมาตีเมืองร้อยเอ็ด ซึ่งแต่เดิมนั้นเมืองร้อยเอ็ดเคยเป็นหัวเมืองขึ้นของเขมรมาก่อน ที่จะตกเป็นหัวเมืองขึ้นให้กับประเทศไทยในสมัยของขุนรามคำแหง ระหว่างปี ค.ศ. 1284 (พ.ศ. 1827)

ครั้นต่อมาเมืองสุโขทัยของขุนรามคำแหงมหาราชหมดอำนาจลง พระเจ้าอู่ทองได้สร้างเมืองศรีอยุธยาขึ้นในปี ค.ศ 1350 (พ.ศ. 1893) (ก่อนเจ้าฟ้างุ้มเสวยราชสมบัติ เพียง 3 ปี) เมืองร้อยเอ็ดจึงตกเป็นเมืองขึ้นของกรุงศรีอยุธยาด้วย เจ้าฟ้างุ้มจึงเสด็จไปตีเอาเมืองร้อยเอ็ดได้ในเวลาต่อมา

สมเด็จเจ้าฟ้างุ้ม จึงได้ตระเตรียมลี้พลอยู่ที่นครเวียงจันทน์หมายจะนำทัพลงไปตีเอาประเทศล้านเพี้ย[9] คือ กรุงศรีอยุธยา จึงส่งพระราชสาส์น ลงไปหาพระรามาธิบดีอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ใจความว่า **“ ຈັກຮົບ ຫລີ ຮູ້ວ່າສິ່ງໃດນັ້ນຈາ”** (จะรบหรือไม่ รู้ว่าสิ่งใดนั้นจา) พระรามาธิบดีอู่ทอง จึงตอบพระราชสาส์นคืนมาว่า

ເຮົາຫາກເປັນພີ່ນ້ອງກັນມາແຕ່ຂຸນບູຣົມປາງກ່ອນຟຸ້ນດາຍ ເຈົ້າຍາກໄດ້ບ້ານໄດ້ເມືອງ ໃຫ້ເອົາແຕ່ເຂຕແດນ ດົງສາມເສົ້າ (ດົງພະຍາໄຟ) ເມືອເຫົ້າພູພະຍາພໍ່ ແລະ ແດນເມືອງ ນະຄອນໄທ ເປັນເຈົ້າຖ້ອນ ອັນນຶ່ງ ຂ້ອຍຈັກສົ່ງນ້ຳຕາມຢູ່ປີ ອັນນຶ່ງ ລູກຍິ່ງຂ້າ ຊື່ ນາງແກ້ວຍອດຟ້າ ໃຫຍ່ມາແລ້ວ ຈັກສົ່ງເມືອໃຫ້ປັດເສື່ອປູໝອນແກ່ເຈົ້າຟ້າແລ

(**ມະຫາສິລາ ວິຣະວົງສ์**, 2001: 33)

แปลว่า “เราหากเป็นพี่น้องกันมาแต่ขุนบรมปางก่อนโน้นแล้ว เจ้าอยากได้บ้านได้เมืองให้เอาแต่เขตแดนดงสามเส้า (ดงพญาไฟ) ตลอดถึงเขาพระยาพ่อแดนเมืองนครไทเป็นเจ้าเถิด อันหนึ่งข้าจะส่ง น้ำอ้อย น้ำตาล ทุกปี อันหนึ่งลูกสาวข้า ชื่อนางแก้วลอดฟ้า เมื่อโตแล้วจะส่งไปให้ปัดเสื่อปูหมอนแก่เจ้าฟ้าแล”

ดังนี้ พระเจ้ากรุงศรีอยุธยา จึงแต่งเครื่องราชย์ บรรณาการมาถวาย เจ้าฟ้างุ้มจึงไม่เสด็จไปตีกรุงศรีอยุธยา เวลานั้นพระองค์จะฉลองชัยชนะ ด้วยการนำเจ้าเมืองที่จับมาได้นั้นประหารชีวิตให้

---

[9] ในหนังสือขุนบรมเรียกชื่อประเทศทั้งสาม คือ ลาว ไท และเชียงใหม่ว่า ล้าน คือ ประเทศลาว เรียกว่า ล้านช้าง เชียงใหม่ เรียกว่า ล้านนา และกรุงศรีอยุธยา เรียกว่า ล้านเพี้ย (**ມะຫาสิลา ວิระวงส์**, 2001: 42)

หมด ความได้ยินไปถึง พระมหาปาสมันตเถรเจ้า เป็นพระอาจารย์ของพระองค์สมัยยังทรงพระเยาว์ เดินทางมาขอบิณฑบาตชีวิตเจ้าเมืองเหล่านั้นไว้ พระองค์ก็ประทานให้ และปล่อยให้คืนไปครอบครองเมืองดังเก่า

จากนั้นพระองค์ได้ยกทัพกลับ เพื่อไปฉลองชัยชนะในศึกครั้งนี้ ที่เมืองเวียงจันทน์ ตลอด 7 วัน 7 คืน ฆ่าช้าง 10 เชือก วัว 1000 ตัว ควาย 2000 ตัว เพื่อนำมาเลี้ยงไพร่พล และทรงให้โอวาทกับเสนาอมาตย์ ว่าให้มีความปองดองซึ่งกันและกัน ให้รักใคร่กัน อย่าฆ่าฟันกัน ใครทำผิดก็ต้องได้รับโทษหนักเบาตามเหตุนั้น เป็นต้นว่า มีชู้เมียท่าน ให้เสียค่าปรับเป็นสินไหม 5 บาท ถ้าเขาฆ่ากันตาย เอาตัวมันแทนผู้ตายนั้น และให้รักษาดูแลบ้านเมือง อย่าเอาไพร่[10] มาเป็นข้อย[11] จากการให้โอวาทสั่งสอนเหล่าเสนาอมาตย์ เรื่องการปกครองบ้านเมืองแล้ว ยังกล่าวให้ทุกคนรักษาจารีตขนบธรรมเนียมประเพณี การนับถือฮีตคอง ดังความว่า

> ອັນນຶ່ງ ສອງເດືອນໃດ ໃຫ້ໃຊ້ຄົນເມືອໄຫວ້ສາທາເຮົາຢູ່ບ້ານຢູ່ເມືອງ ໃຫ້ເຮົາ ຮູ້ອັນຮ້າຍ ອັນດີ ສາມປີ ຈຶ່ງໃຫ້ຕົວເຈົ້າທັ້ງຫລາຍຂຶ້ນເມືອໄຫວ້ເຮົາ ເມືອຮອດຊຽງດົງຊຽງທອງພຸ້ນແລ້ວ ເຮົາຈັກ ໄດ້ບູຊາແຖນຟ້າຄື່ນ ທັ້ງແຖນຄົມ ແຖນແຕ່ງ ແຖນຊຸ່ງ ແຖນເຖືອກ ທັ້ງເຖົ້າເຍ ເຖົ້າໄລ່ ແມ່ຍ່າງ່າມ ແມ່ມດ ທັ້ງເທວະດາອັນຮັກສາເຜ່າຕ່ຶງ ແລະສິບອູ ໆລໆ ທັ້ງຫລັກໝັ້ນຫ້າຍອັນ ທັ້ງໄຮ່ດຽວ ພູເອົ້າກ້າ ອ້າຍມ້າ ຫ້າວຄອງ ຢູ່ໜອງລຸ່ມພູເອົ້າກ້າຫັ້ນ ທັ້ງເຜ່າຫລວງກ້ອນກ່າຍຟ້າ ອັນເຈົ້າລັດສີໜາຍໄວ້ທີ່ ຊຽງດົງຊຽງທອງນັ້ນ ຄັນເມືອຮອດແລ້ວເຮົາຈັກໄດ້ບູຊາຜີຟ້າຜີແຖນ ທັ້ງຫລາຍຝູງນັ້ນ ຄັນເຖິງ ເດືອນຈຽງ ໃຫ້ຂຶ້ນຢູ່ບ້ານຢູ່ເມືອງ ເດືອນສາມໃຫ້ຮອດເມືອງຊວາ ຄັນໃຜບໍ່ຂຶ້ນ ເຮົາວ່າບໍ່ຊື່ຕໍ່ ເຮົາແລ ອັນວ່າໃຫ້ລ້ຽງຟ້າລ້ຽງແຖນ ປູ່ເຈົ້າຟ້າຫລວງໂງ່ມ ຫາກໄດ້ສິ່ງ ເຮົາໄວ້ ໃຫ້ເຮົາຮູ້ຈັກຫົວໃຈ ເຈົ້າຂຸນ ທັ້ງ ມວນ ອັນຢູ່ເມືອງລ້ານຊ້າງຜູ່ຊີ ແລະ ຜູ່ຄົດ ຈາກເຈົ้าแผ่นดิน ขึ้นแล ปู่เจ้าฟ้าหลวงโง่ม ได้สิ่ง ไว้สืบๆมา ดั่งนี้แล
>
> (ມะหาสีลา วิระวงส์, 2001: 44)

แปลว่า “อันหนึ่ง สองเดือนใดให้คนไปไหว้ปรึกษาหาลือเราทุกบ้านทุกเมือง ให้เรารู้อันร้ายอันดี สามปี จึงให้ตัวเจ้าทั้งหลายขึ้นไปไหว้เรา เมื่อถึงเชียงดงเชียงทองแล้ว เราจะได้บูชาแถนฟ้าคื่น ทั้งแถนคม แถนแต่ง แถนชั่ง แถนเถือก ทั้งเฒ่าเยอ[12] เฒ่าไล่ แม่ย่าง่าม แม่มด ทั้งเทวดา อัน

---

[10] ไพร่ หรือไพร่เมือง หมายถึง พลเมืองสามัญทั่วๆไป

[11] ข้อย หมายถึง ข้าทาส (มะหาสีลา วิระวงส์, 2001: 45)

[12] ในตำนานน้ำเต้าปูง ตอนเครือเขากาด “ เฒ่าเยอ เฒ่าย่าง่าม(ย่าเยอ)” เป็นผู้กล้าที่อาสาไปตัดเครือเขากาด นานได้สามเดือนปลายสามวัน เครือเขากาดจึงขาดลงและล้มทับผู้เฒ่าทั้งสองจนเสียชีวิต

รักษาผาติ่ง และสบอู ฯลฯ ทั้งหลักหมั้นท้ายขัน ทั้งนาไร่เดียว ภูเขาก้า อ้ายม้า ท้าวคอง อยู่หนองลุ่ม ภูเขาก้านั้น ทั้งผาหลวง ก้อนก่ายฟ้า อันเจ้าสิหมายไว้ที่เชียงดงเชียงทองนั้น ครั้นกลับถึงแล้ว เราจะได้บูชาผีฟ้าผีแถนทั้งหลายเหล่านั้น ครั้นถึงเดือนเจียงให้ขึ้นทุกบ้านทุกเมือง เดือนสามให้ถึงเมืองชวา ครั้นผู้ใดไม่ขึ้น เราว่าไม่ซื่อต่อเราแล อันว่าให้เลี้ยงฟ้าเลี้ยงแถน ปู่เจ้าฟ้าหลวงโง่มหากได้สั่งเราไว้ ให้เรารู้จักหัวใจ เจ้าขุนทั้งมวล อันอยู่เมืองล้านช้างผู้ซื่อ และผู้คด จากเจ้าแผ่นดินนั้นแล ปู่เจ้าฟ้าหลวงโง่มได้สั่งไว้สืบ ๆ มาดังนี้แล”

ครั้นพระราชทาน พระบรมราชโอวาทแก่เสนาอมาตย์แล้ว พระองค์จึงได้นำลี้พลยกกลับคืนนครเชียงทอง

ค.ศ. 1357 (พ.ศ. 1901) เดือน 4 ขึ้น 3 ค่ำ วันอังคาร เสด็จถึงนครเชียงทอง และในปีเดียวกันนี้พระองค์ได้นำเอาพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ หรือนิกายหินยานมาจากประเทศเขมร

สาเหตุของการนำเอาพุทธศาสนาเข้ามานั้น ในพงศาวดารลาวแต่ละฉบับได้เขียนถึงเหตุการณ์ตอนนี้ไว้แตกต่างกัน มีอยู่ 2 สำนวน ดังนี้

สำนวนที่ 1 พงศาวดารลาว ฉบับของ มหาสิลา วีระวงศ์ (ปริวรรตย่อ)

ตั้งแต่โบราณมา ชนชาติลาวพากันนับถือผีฟ้าผีแถนผีพ่อผีแม่ ผีดำ ตามลัทธิของพวกจีน เพราะเมื่อก่อนนั้นลาวกับจีนมีอาณาเขตติดกันจึงได้มีการติดต่อระหว่างกันมานาน และชนชาติลาวก็ได้รับถือศาสนาพุทธมานานแล้วตั้งแต่ในสมัยแผ่นดินของขุนหลวงลีเหมา เจ้านครงายลาว เมื่อ ค.ศ.69 (พ.ศ.612) นิกายพุทธศาสนาที่ลาวนับถือคราวนั้น เป็นนิกายมหายาน ต่อมาอีกหลายร้อยปี เมื่อคนลาวแตกหนีมาอยู่ในดินแดนล้านช้าง การนับถือพุทธจึงเจือจางลง คงนับถืออยู่ในลัทธิแต่เดิม คือ การถือผี ครั้นมาถึงสมัยของพระยาฟ้าหล้าธรณีมหาราช(เจ้าฟ้างุ้ม)นี้ คนชาติลาวยังนับถือผีฟ้าผีแถนอยู่ คราวนั้นสมเด็จพระนางแก้วเกงยา อัครมเหสี ได้ทอดพระเนตรเห็นไพร่ฟ้าประชาชนตลอดจนเสนาอมาตย์ราชมนตรี เจ้าขุนมูลนาย ในและนอกพระราชวังต่างพากันนับถือผีทำพิธีกรรมฆ่าช้าง ฆ่าควายบูชาผีดำ ก็ทรงสังเวชใจ เพราะพระนางนั้นได้นับถือพุทธศาสนา เคยได้สมาทานศีล กินทาน มาแต่เมื่อครั้งอยู่ในประเทศเขมร พระนางจึงเข้าไปเฝ้าพระราชสามี ขอให้ไปนำเอาพระพุทธศาสนา มาประดิษฐานในประเทศลาว ถ้าไม่นำมาพระนางก็จะทูลขอลา กลับคืนไปอยู่ที่ประเทศเขมรกับพระบิดา

*สมเด็จพระเจ้าฟ้าหล้าธรณีมหาราชฟ้างุ้ม ได้ทรงทราบดังนั้น จึงจัดแจงแต่งข้าราชการ เชิญพระราชสาสน์ และเครื่องมงคลบรรณาการ ลงไปถวายพระเจ้านครหลวงซึ่งเป็นพ่อตา ขอเอาพระพุทธศาสนามาเผยแผ่ในประเทศล้านช้าง เมื่อพระเจ้านครหลวงได้รับพระราชสาส์นนั้นแล้ว ก็จึงนิมนต์เอาพระมหาปาสมันตะเถรเจ้า และพระมหาเทพลังกา พร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์อีก 20 รูป นักปราชญ์ผู้เรียนจบพระไตรยปิฎกอีก 3 คน คือ นรสิงห์ นรเดช และนรศาสตร์ ให้นำเอาพระพุทธศาสนาขึ้นมาเผยแผ่ในประเทศลาว พร้อมกันนี้ พระองค์ได้พระราชทานพระพุทธรูป ปัญจโลหะองค์หนึ่งนามว่า **" พระบาง"**[13] ให้มาประดิษฐาน เป็นที่สักการะบูชา ทั้งคัมภีร์พระไตรยปิฎก และหน่อต้นมหาโพธิ์ นอกจากนี้ยังพระราชทานพวกช่างฝีมือต่าง ๆ คือ ช่างหล่อพระพุทธรูป ช่างเหล็ก ช่างทองคำ เป็นต้น **ตลอดเครื่องดุริยะดนตรี ปี่พาทย์ ระนาด ฆ้องวง เครื่องเล่นมโหรสพครบครัน** และได้แต่งคนชาวเขมร ประมาณ 5,000 คน มากับพระมหาปาสมันตะเถรเจ้าด้วย*

สำนวนที่ 2 พงศาวดารหลวงพระบาง ฉบับของกระทรวงศึกษาธิการ

กิตติศัพท์พระยาฟ้างุ้ม ได้ยกกองทัพไปเที่ยวตีเอาบ้านน้อยเมืองใหญ่ทั้งหลายนั้นลือไปถึงพระเจ้าสิริจุนทราช เจ้าสิริจุนทราชทรงดำริเห็นว่าพระยาฟ้างุ้มกระทำให้หัวเมืองทั้งหลายได้ความเดือดร้อนจึงมีพระราชสาส์นขึ้นมาเชิญพระยาฟ้างุ้มให้ลงไปเฝ้า ครั้นพระยาฟ้างุ้มเสด็จลงไปถึงเมืองอินทปัตถนครแล้วพระเจ้าสิริจุนทราชก็สั่งสอนพระยาฟ้างุ้มว่า ไม่ให้พาไพร่พลไปกดขี่ข่มเหงบ้านเล็กเมืองน้อยก็จะเป็นปาบเป็นกรรมไปเบื้องหน้า ดังนั้นแล้วพระเจ้าสิริจุนทราชจึงรับสั่งให้พระยาฟ้างุ้มนับถือพระพุทธศาสนาแลเข้าไปรับศีลฟ้าในพระอาราม แลองค์รับสั่งอีกให้เอาพุทธศาสนาขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าขึ้นมาประดิษฐานไว้ในเมืองล้านช้าง แล้วพระองค์จึงยกเอาพระพุทธรูปพระบาง กับจัดเอาพระภิกษุสงฆ์พระมหาปาสะมันเป็นเค้า แลน้องพระมหาปาสะมันกับมหาเทวาลังกา เจ้ามหาเทวาผู้น้องแลพระมหาบัณฑิตปัญญาสามองค์มาจากลังกา พร้อมไปด้วยหนังสือพระไตรปิฎกหนังสือสั่งสอนแลโหราศาสตร์กับเชื้อต้นโพธิ์ขึ้นมาเมืองล้านช้างในปี สักราชได้ 725

---

[13] พระบาง แท้จริงคือพระพุทธรูปปางห้ามญาติ อยู่มาคนเรียกแต่ พระปาง ต่อมาเลยเปลี่ยนเป็น พระบาง (มะหาสิลา วิธะวิงส์, 2001: 46) ซึ่งเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของสปป.ลาวจวบจนทุกวันนี้ พระพุทธรูปปางห้ามญาตินี้ องค์พระมีลักษณะอิริยาบถยืน แบพระหัตถ์ทั้งสองขึ้นเสมอพระอุระ (อก) ตั้งฝ่าพระหัตถ์ยื่นออกไปข้างหน้าเป็นกิริยาห้าม เป็นปางเดียวกันกับปางห้ามสมุทร

นอกจากภิกษุสงฆ์ห้าองค์นั้นยังมีสามเณรสี่รูป แลวงศาพระภิกษุสามเณรนั้นห้าร้อยครัว พระเจ้าสิริจุนทราชก็ทรงสั่งให้นางยอดแก้วองค์ เป็นบุตรีของพระองค์หรือพระมเหสีของพระยาฟ้างุ้มเอาพวกช่างควัดไม้แลช่างแต้มช่างหล่อพระพุทธรูป แลนักปราชญ์ผู้ชำนาญทางพระพุทธศาสนาแลเกณฑ์สังขารหรือชะตาประมาณหนึ่งพันคน ขึ้นมาเมืองล้านช้างพร้อมพระพุทธรูปพระบาง พวกนักปราชญ์แลช้างทั้งหลาย โดยการควบคุมมาของ นรสาน นรสิงห์ นรนารายณ์ และนรเดช

ครั้นพระมหาปาสมัน ได้นำเอาพระบางขึ้นมาทางแม่น้ำโขงจนถึงเวียงจันทน์ ชาวเมืองเวียงจันทน์ก็พากันมาสักการะบูชาสมโภชพระบาง ตลอดทั้งสามวันสามคืน เมื่อครบสามวันแล้ว พระมหาปาสมันจึงได้เชิญเอาพระบางออกไปถึงเวียงคำ พวกชาวเมืองเวียงคำก็พากันมาสักการะบูชาพระบางสามวันสามคืน เมื่อครบสามวันแล้ว จะเชิญพระบางขึ้นไปเมืองเชียงทอง แต่คนที่หามพระบางมา 8 คนนั้น ยกพระบางไม่ขึ้น พระเถรเจ้าจึ่งให้คนเข้าไปช่วยหาม เป็น 16 คน จนถึง 22 คน ก็ไม่สามารถที่จะยกพระบางขึ้นได้ นักปราชญ์ทั้งสามเห็นเป็นอัศจรรย์ จึงให้จับสลากเสี่ยงทายดู ในสลากนั้นบอกว่า เทพเจ้าผู้รักษาพระบาง มีความประสงค์จะให้พระบาง ประดิษฐานอยู่ที่เมืองเวียงคำ พระมหาปาสมันทราบดังนั้น ก็พากันขึ้นไปเมืองเชียงทอง และทูลเรื่องราวต่าง ๆ ให้เจ้าฟ้างุ้มทรงทราบทุกประการ เจ้าฟ้างุ้มจึงนิมนต์ให้พระมหาปาสมันไปตั้งพระอารามอยู่เหนือปากห้วยโฮบ จึงเรียกว่า วัดปาสมัน มาจนถึงทุกวันนี้ และหน่อพระศรีมหาโพธิ์ ก็ทรงให้ปลูกไว้ในอารามนั้น แต่นั้นมาพระมหาเถระก็ได้แนะนำสั่งสอน ประชาชนชาวลาวให้นับถือพระพุทธศาสนา โดยมีพระนางแก้วเกงยา เป็นอัครศาสนูปถัมภ์ภิกา พระพุทธศาสนาจึงได้อยู่ในประเทศลาวล้านช้างแต่นั้นมา

ค.ศ. 1368 (พ.ศ. 1911) สมเด็จพระนางแก้วเกงยา อัครมเหสี สิ้นพระชนม์ แต่นั้นมาพระองค์ไม่ค่อยเอาใจใส่ดูแลการบ้านการเมืองเหมือนแต่ก่อน การปกครองฝ่ายในและพระราชวังมอบให้แสนเมืองและพวกท้าวขุนเป็นผู้ดูแล จึงเกิดมีการฉ้อราชบังหลวงขึ้น ทำให้ประชาชนเดือนร้อน ลำเอียงคนโปรด พวกเสนาอมาตย์จึงได้พร้อมกัน บังคับให้พระองค์สละราชสมบัติแล้วเนรเทศพระองค์ไปอยู่เมืองน่าน

แต่ในพงศาวดารหลวงพระบาง ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า เจ้าฟ้างุ้มกระทำผิดทุจริตต่อลูกเมีย และตั้งเสนาอมาตย์เกินอัตราราชประเพณี ผิดฮีตคองโบราณ เสนาอมาตย์และราษฎรจึงขับไล่เจ้าฟ้างุ้มไม่ให้อยู่ในดินแดนล้านช้างอีกต่อไป พระองค์จึงหนีไปอยู่กับ พระยาคำตันเมืองน่าน ใน จ.ส 735 ปี กาเป้า

พระเจ้าฟ้างุ้ม หรือพระเจ้าฟ้าหล้าธรณี นับเป็นกษัตริย์ลาวองค์แรกที่สามารถรวบรวมหัวเมือง และแคว้นต่าง ๆ ที่อยู่ในแถบลุ่มน้ำโขงทั้งสองฝั่งให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้สำเร็จ โดยหัวเมืองน้อยใหญ่ยอมเป็นเมืองขึ้นอยู่ภายใต้อาณาจักรที่แผ่ไพศาลของพระองค์

อาณาเขตดินแดนล้านช้าง ในสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม จากพงศาวดารลาวของมหาสิลา วีระวงศ์ กล่าวว่า

ทิศตะวันออก ติดต่อประเทศแกว (เวียดนาม) ตามสันภูแบ่งน้ำ ทิศอาคเนย์ ติดต่อ ดินจามและแดนเขมร ตั้งแต่หลี่ผีขึ้นมา ทางทิศทักษิณ และทิศหรดี ต่อแดนกรุงศรีอยุธยานับตั้งแต่ดงพญาไฟ ไปถึงเมืองนครไท ทิศปัจฉิม ต่อแดนประเทศล้านนา นับตั้งแต่เมืองผาไดลงมา ทางทิศอุดรติดต่อกับประเทศจีน นับแต่เมืองบูนใต้บูนเหนือลงมา (ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌, 2001: 47)

รัชสมัยสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า

สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช พระนามเดิมว่า “เจ้าเชฏฐวังโส” (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2542: 130) ประสูติปี มะเมีย เดือนอ้าย แรม 9 ค่ำ เวลาเที่ยง จ.ส. 896 (ค.ศ. 1534 หรือ พ.ศ. 2077) เป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าโพธิสารราช พระมารดาเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าแผ่นดินนครเชียงใหม่ เมื่อพระองค์มีพระชนม์ได้ 14 ปี พระราชบิดาอภิเษกให้ไปเป็นเจ้าแผ่นดินในนครเชียงใหม่ ในปี ค.ศ. 1548 (จ.ส. 910)

ครั้นปี ค.ศ. 1550 (จ.ส. 912) พระโพธิสารราชเจ้า ได้เสด็จสวรรคต เกิดการแย่งชิงบัลลังก์ระหว่างพระอนุชาทั้งสองพระองค์ เหล่าเสนาอมาตย์ฝ่ายนครเชียงทอง จึงเชิญพระองค์กลับมาเป็นเจ้าแผ่นดินครองนครเชียงทอง(หลวงพระบาง) พร้อมอันเชิญพระแก้วมรกตมาด้วย โดยได้รับพระนามใหม่ว่า **“พระอุไพภูธรบวรไชยเชษฐาไตรภูวนาถาธิปัตย์ศรีสัตนาคนหุต”**[14] (ພຣະອຸໄພໄຊຍະເຊຸດຖາໄຕ ພູວະນາຖາທິປັດສິສັຕ ນາຄະນະຫຸດ) ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินครอง 2 นครใหญ่ คือ นครเชียงทอง และนครเชียงใหม่และต่อมาเจ้าฟ้าหงสาวดีบุเรงนอง (มันทาตุราช) ยกทัพมาตีเอานครเชียงใหม่ไว้ได้สำเร็จ

---

[14] พระนามว่า “ พระยาพุทธบวรไชยเสฏฐาธิราชบรมจักรพรรดิภูมินทราชา” (พงศาวดารหลวงพระบาง ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ) หรือ มีนามว่า “ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 1” (เติม วิภาคย์พจนกิจ, 2540: 38)

ค.ศ. 1560 (จ.ส. 922) (พ.ศ. 2103) สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช ทรงเห็นว่า นครเชียงทอง คับแคบ และอยู่ในดินแดนของพม่า และทรงเล็งเห็นว่านครเวียงจันทน์เป็นนครใหญ่ มีที่ทำมาหากินกว้างขวาง อุดมด้วยข้าวปลาอาหาร สมควรตั้งเป็นพระมหานครได้ พระองค์จึงได้ให้เหล่าพระสงฆ์ และพระบางอยู่รักษาเมือง และทรงนำเอาแต่พระแก้วมรกต และพระแซกคำ และราชสมบัติยกมาที่นครเวียงจันทน์ และขนานนามว่า “ พระนครจันทบุรีสีสัตนาคนะหุตอุตมะราชธานี” ส่วนนครเชียงทองให้เปลี่ยนเป็นนามว่า “นครหลวงพระบาง” พระองค์ได้สร้างพระมหาปราสาทราชวังหลวงขึ้นใหม่ พร้อมทั้งหอพระแก้วมรกต พระแซกคำ อย่างวิจิตรพิสดารงดงามยิ่ง และทรงได้ร่วมกันกับพระเจ้าแผ่นดินอยุธยา สร้างพระธาตุศรีสองรัก ขึ้นที่เมืองด่านซ้าย (อยู่ในจังหวัดเลย) ให้เป็นหลักแบ่งเขตแดนประเทศทั้งสอง กล่าวไว้ว่า

> ແຫ່ງແຕ່ພຣະທາດນີ້ໄປ ເຖິງນ້ຳນ່ານ ແລະ ນ້ຳຂອງ ໄກຫ່ໍ່ກັນ ຈຶ່ງເອົ້າພຣະທາດນີ້ ເປັນຫລັກເຂດແດນປະເທດ (**ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ์**, 2001: 74)

แปลว่า ..แทกแต่พระธาตุนี้ไป ถึงน้ำน่านและน้ำของ(น้ำโขง) ไกลเท่ากัน จึงเอาพระธาตุนี้เป็นหลักเขตแดนประเทศ

พม่ายกทัพตีเมืองเวียงจันทน์ ล้านช้าง ครั้งที่ 1

ค.ศ. 1563 (พ.ศ. 2106) พม่าได้ยกทัพมาตีเมืองเวียงจันทน์ เป็นครั้งแรก ในขณะที่สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชยกลี้พลไปคอยรับพระนางเทพกษัตรีย์ พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ กับสมเด็จพระศรีสุริโยทัย เจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยา ที่ทรงขอพระนางเทพกษัตรีย์มาเป็นพระมเหสี พระมหาจักรพรรดิ ก็พระราชทานให้ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ไมตรี ระหว่างกรุงศรีอยุธยา กับนครเวียงจันทน์ล้านช้าง เมื่อสมเด็จพระไชยเชษฐธิราช ได้เสด็จไปคอยรับพระนางเทพกษัตรีย์ที่เมืองหนองหาน และครานั้นพระองค์ก็ได้ทำการฉลองพระธาตุเมืองหนองหานด้วย จึงให้พระมหาอุปราชาอยู่รักษาเมืองเวียงจันทน์แทน

ขณะเดียวกันเจ้ากรุงหงสาวดี ได้ให้อิมเมแม่ทัพพม่า ลงมาจับเอาแสนน้อย และพระยาสามล้าน ทำให้พระยาสามล้านต้องพาครอบครัวนี้เข้ามาพึ่งเมืองล้านช้าง เวียงจันทน์ จึงทำให้อิมเมต้องยกทัพเข้ามาตีเมืองเวียงจันทน์ ล้านช้างด้วย ครั้นพระองค์ได้ทราบข่าวว่าพม่ายกทัพมาตีเอาพระนคร

ก็รีบยกทัพกลับมา แต่พม่าได้ยกทัพตีและเข้าเมืองได้แล้ว พม่าจึงจับเอาเจ้านางคำใข เจ้านางแท่นคำ พระยานคร พร้อมทั้งเจ้ามหาอุปราชไปเมืองพม่า

ในเดือน 8 ขึ้น 3 ค่ำ สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชได้ส่งพระราชสาส์นให้พระยาซ้ายแขนหัก นำกองทัพไปตีและลับไล่พม่า กองทัพพม่าต้องถอยล้น มาจนถึงเมืองน่าน และจับได้ช้างของพม่า จำนวน 2 เชือก พระองค์จึงตั้งให้พระยาซ้ายแขนหักขึ้นเป็นแสนเมือง

ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จถึงพระนคร จึงมีพระราชอาญาให้จับเอาพระผ้าขาวเจ้าเมืองพวน และแสนหมื่นทั้งหลาย ทั้งพระยาภูมิไปประหารชีวิต ในความผิดที่ปล่อยให้ทัพพม่าเข้ามายึดเอาเมือง และจับพระมหาอุปราชไปได้

ค.ศ. 1566 (จ.ส. 928) (พ.ศ. 2109) สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า ได้ทรงสร้างพระธาตุหลวงขึ้น ในสวนอุทยานด้านทิศตะวันออกของพระนคร โดยก่อสร้างค้อมเจดีย์เก่า จึงขนานนามพระธาตุนี้ว่า “ พระธาตุเจดีย์โลกจุฬามณี ” (ພຣະທາດເຈດີໂລກະຈຸລາມະນີ) และทรงสร้างวัดวาอารามขึ้นอีกหลายวัด คือ วัดป่าฤษีสังหรณ์ สร้างอุโมงค์สำหรับเป็นที่ไว้พระธาตุพระอรหันต์ ที่ป่ามหาพุทธวงศ์ สร้างวัดป่ากันทอง ที่หนองยางคำ สร้างพระเจดีย์ ค้อมพระธาตุหัวเน่าอยู่ภูเขาลวง สร้างวัดขึ้นที่โพนหนองกก และทรงเสด็จลงไปเมืองมรุกขะนคร หรือเมืองท่าแขกเก่าทุกวันนี้ ก่อพระเจดีย์ค้อมพระธาตุศรีโคตรบูรขึ้นอีก เมื่อเสร็จแล้วพระองค์ได้เสด็จไปปฏิสังขรณ์ซ่อมแต่งพระธาตุพนมขึ้นใหม่ แล้วจึงเสด็จกลับพระนคร

ในสมัยสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า เป็นสมัยที่พระพุทธศาสนาในประเทศลาวมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอันมาก ในพระนครเต็มไปด้วยวัดวาอาราม และพระธาตุเจดีย์ที่ประดับประดาอย่างวิตรพิสดาร นอกจากนี้พระองค์ยังมีศรัทธาหล่อพระพุทธรูปองค์สำคัญ ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ได้แก่ พระองค์ตื้อ (ພຣະອົ້ງຕື້) พระสุก (ພຣະສຸກ) พระเสิม (ພຣະເສີມ) พระใส (ພຣະໃສ)[15] เป็นต้น

---

[15]ปัจจุบัน **พระองค์ตื้อ** ประดิษฐานที่วัดน้ำโมง จังหวัดหนองคาย **พระสุก** ว่าจมน้ำโขง (น้ำงึ่ม) อยู่ที่ท่าเวินสุก เฉียงกับบ้านหนองกุ้ง อ.โพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ในขณะที่ทหารไทยสมัยเจ้ากรุงธนบุรีจะนำเอาลงไปประดิษฐานที่กรุงเทพฯ **พระเสิม** ประดิษฐานอยู่ที่วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร (วัดสระปทุม) กรุงเทพมหานคร และ **พระใส** ประดิษฐานอยู่ที่วัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย

พม่ายกทัพตีเมืองเวียงจันทน์ ล้านช้าง ครั้งที่ 2

ค.ศ. 1570 (พ.ศ. 2113) พระเจ้าหงสาวดี ยกทัพเข้าตีกรุงศรีอยุธยาได้แล้ว ก็ยกลี้พลจะมาเอานครเวียงจันทน์อีก สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า ทรงได้ทราบข่าว จึงได้ปรึกษากับพระยาแสนสุรินผู้เป็นแสนเมือง พระยาสุรินจึงกราบทูลว่า พระเจ้าหงสาวดีพระองค์มีทั้งความฉลาดหลักแหลมและชำชองในการศึกการสงคราม กองทัพลี้พลโยธาก็กล้าหาญชาญชัย จำต้องใช้เล่ห์กลอุบาย ทำเป็นแพ้สงครามและอพยพคนและครอบครัวออกจากเมืองไปหลบซ่อนอยู่ในป่าทั้งหมด ส่วนครอบครัวของเหล่าเจ้าพระยาให้ไปหลบอยู่ที่เมืองเวียงสุริน จะได้เอาเมืองเวียงจันทน์เป็นสนามรบ จึงสามารถจะเอาชนะได้ พระองค์ทรงเห็นดีด้วย จึงสั่งให้พระยาแสนสุริน จัดการตามที่กลอุบายนั้น

ครั้นขนย้ายพลเมืองออกไปหมดแล้ว พระยาสุรินก็ทำอุบายว่าพ่ายศึก ย้ายครอบครัวลงไปทางปากงึ่ม สมเด็จพระเจ้าหงสาวดี เห็นดังนั้นก็เข้าพระทัยว่า ทัพล้านช้างอพยพหนี จึงยกทัพตามเข้าตี เอาแต่เมืองท่าบ่อลงไปถึงเวียงคุก หนองคาย แล้วเกณฑ์ทหารให้ทำสะพานข้ามแม่น้ำโขงแล้วยกพลข้ามมาตั้งทัพอยู่ที่ปากงึ่ม ด้านเหนือ

พวกทหารพม่าตั้งทัพอยู่ที่ปากงึ่ม ไม่เห็นกองทัพลาวยกออกตี ก็พากันกลับถอยคืนมาเอาเวียงจันทน์ สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า จึ่งยกทัพกลับมาตั้งอยู่ใกล้ ๆ ปากงึ่มด้านใต้ และรบกัน 3 วัน 3 คืน พม่าก็ตียึดปากงึ่มได้อีก พระไชยเชษฐาธิราชเจ้า จึงถอยลี้พลไปอยู่เวียงสุริน ส่วนทหารพม่าก็ไม่สามารถอยู่ที่ปากงึ่มได้ เพราะเป็นช่วงฤดูฝน น้ำท่วมที่ปากงึ่ม จึงทำให้ทหารพม่าต้องถอยทัพกับเวียงจันทน์อีก

ฝ่ายพระยาหานแก้ว พระยาหานผาบ พระยาทัมมะคุน ที่คุมกองทัพเป็นกองกำลังดักสุ่ม ได้ดักสุ่มตีทหารพม่าที่ออกมาหาเสบียงอาหาร เพื่อตัดกำลังเสบียงที่จะส่งไปในนครเวียงจันทน์ กองทหารพม่าก็อดอาหาร และเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยล้มตายกันเป็นจำนวนมาก เจ้ากรุงหงสาวดีจึงให้เลิกทัพและยกยกทัพกลับคืน และพระยาแสนสุรินจึงนำทัพจับได้ ช้าง ของพม่า 100 เชือก งาช้างที่ตาย 2,300 งา ได้เฉลยพม่า ม่าน เม้ง ยวน ลื้อ เขมร ไทเมืองค้อง เมืองยาง และชาวอยุธยา รวม 30,000 คน

เมื่อทหารพม่าได้ยกทัพกลับไปแล้ว สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า ก็เสด็จกลับคืนนครเวียงจันทน์

ค.ศ. 1572 (พ.ศ. 2115) สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า ได้ยกลี้พลโยธา ลงไปตีเอาเมืององกาน[16] ของพระยานคร แต่ถูกกลอุบายของพระยานคร จึงทำให้ต้องเสียไพร่พลเป็นจำนวนมาก เหล่าทหารก็แตกกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง แล้วแต่นั้นมาพระไชยเชษฐาธิราชเจ้าก็ได้หายตัวไป ไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีประการใด

พงศาวดารหลวงพระบาง ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ บันทึกไว้ว่า พระองค์พลัดหลงเข้าไปในป่าแล้วหายตัวไป แต่ท่านมหาสิลา วีระวงศ์ สันนิษฐานว่า พระยานครทำกลอุบายพาสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า แล้วถูกพระยานครเป็นผู้สังหารพระองค์จนสิ้นพระชนม์

ในปีเดียวกันนี้ พระองค์ได้ถูกบันทึกในพงศาวดารลาวว่า พระองค์ได้เสด็จสวรรคตที่แดนเมืององกาน เมื่อพระชนม์ได้ 38 ปี เสวยราชย์ได้ 24 ปี และพระองค์มีพระโอรสองค์หนึ่ง ประสูติจากพระมเหสี ธิดาของพระยาสุรินมีนามว่า พระหน่อเมือง เวลานั้น มีพระชนม์ได้ 5 ปี

เนื่องจากพระหน่อเมืองยังมีพระชนม์เพียง 5 ปี พระยาสุริน ซึ่งมีศักดิ์เป็นตา จึงได้มาเป็นผู้สำเร็จราชการปกครองแทน และตั้งตนขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินปกครองนครเวียงจันทน์ ถวายพระนามว่า “พระสุมังคละไอยโกโพธิ์สัตว์” (ພຣະສຸມັງຄະລະໄອຍະໂກໂພທິສັດ) ในปี ค.ศ. 1572 (พ.ศ. 2115)

พม่ายกทัพตีเมืองเวียงจันทน์ ล้านช้าง ครั้งที่ 3

เมื่อพระสุมังคละไอยโกโพธิสัตว์ ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินหัวเมืองน้อยใหญ่ที่เคยขึ้นต่อนครเวียงจันทน์ล้านช้าง ก็กระด้างกระเดื่องแข็งข้อ ไม่ส่งส่วยให้เหมือนที่เคยมา และเหล่าเสนาอมาตย์ไม่ให้การยอมรับ เพราะคิดว่า พระสุมังคละไอยโกโพธิสัตว์นั้น ไม่ใช่หน่อเนื้อเชื้อพระวงศ์กษัตริย์ ดังนั้นประชาชนพลเมืองในเขตนครเวียงจันทน์ ต่างพากันอพยพโยกย้ายถิ่นฐานหนีออกจากเมืองลงไปอยู่ทางตอนใต้กันเป็นจำนวนมาก นับเป็นเหตุการณ์ครั้งหนึ่งที่ประชาชนชาวลาวได้หลั่งไหลแทรกแซม อยู่แผ่นดินจาม (เวียดนามตอนใต้) และดินแดนเขมร นับตั้งแต่ร้อยเอ็ดลงไปถึง แขวงจำปาสัก

---

[16] เมืององกาน ตามตำนานทั้งหลายสันนิษฐานว่า เป็นแขวงอัตตะปือ เขตลาวตอนใต้ ทุกวันนี้ แต่ท่านมหาสิลา วีระวงศ์ ได้สันนิษฐานว่า คือ เมืองอังกอร์ (นครธม) เพราะคำว่าองกาน กับอังกอร์ นั้นมีเสียงใกล้กัน และคล้ายกัน และในขณะนั้น เมืองอังกอร์ธม เป็นเมืองหลวงของเขมรด้วย

ในปี ค.ศ. 1574 (พ.ศ. 2117) พระองค์ ครองราชได้ 2 ปี พระเจ้าแผ่นดินเมืองหงสาวดี (ประเทศพม่า) ได้ยกลี้พลโยธามาตีเอานครเวียงจันทน์อีก เป็นครั้งที่ 3 และสามารถเข้าตียึดครองนครเวียงจันทน์ไว้ได้ และจับพระสุมังคละไอยโกโพธิสัตว์ และพระหน่อเมืองไปยังกรุงหงสาวดี ประเทศลาวก็ตกเป็นเมืองขึ้นต่อพม่าแต่นั้นมา

ค.ศ. 1575 (พ.ศ. 2118) พระเจ้ากรุงหงสาวดี ก็แต่งตั้งให้ พระมหาอุปราชาวรวังโส พระอนุชาของพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า ที่โดนพม่าจับตัวไปครานั้น ขึ้นมาเป็นพระเจ้าแผ่นดินแดนนครเวียงจันทน์ ล้านช้าง และพระองค์เสวยราชย์ได้เพียง 4 ปี ก็มีคนผู้หนึ่งจากแขวงอัตตะปือ (แขวงทางลาวตอนใต้) เป็นผู้มีวิชาอาคม และอ้างตนเป็นพระไชยเชษฐาธิราชเจ้าที่หายสาปสูญไป จะมาเอาราชบัลลังค์คืน ผู้คนก็หลงเชื่อ และเกณฑ์เอาพวกข่า ส่วย เมืองโสก และเมืองซุง ยกพลขึ้นมาตั้งทัพอยู่ที่แขวงอัตตะปือ และเข้าตีเมืองน้อยใหญ่ได้หมด พระมหาอุปราชวรวังโส เห็นว่าไม่สามารถที่จะต้านศึกครั้งนี้ได้ จึงพาพระมเหสีพระธิดา พระโอรส และบริวารลงเรือหนีไปพึ่งเมืองหงสาวดี แต่เรือล้มจมน้ำตายหมด กองทัพกบฏเข้ายึดเอาเมืองเวียงจันทน์ไว้ได้

เหตุการณ์นี้เป็นเหตุการณ์ที่สำคัญของพวกชนเผ่าที่ถูกเรียกว่า พวกข่า ส่วย นี้ได้เข้ายึดนครเวียงจันทน์ล้านช้างสำเร็จเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ลาวเลยก็ว่าได้

ต่อมาพระเจ้าหงสาวดี ทรงทราบข่าว จึงตั้งให้อิมแซะนันกู ผู้เป็นมหาอุปราชของพม่า ยกทัพมาปราบพวกกบฏข่า ส่วยได้สำเร็จ และให้พระสุมังคละไอยไกโพธิสัตว์ มาเป็นพระเจ้าแผ่นนครเวียงจันทน์อีกครั้ง ในปี ค.ศ. 1580 (พ.ศ. 2123) และเสวยราชย์ได้ 2 ปี พระสุมังคละไอยไกโพธิสัตว์ ก็เสด็จสวรรคต และเหล่าเสนาอมาตย์ ได้อภิเษกให้พระยานครน้อย เป็นเจ้าแผ่นดินแดนแต่พวกชาวเมืองไม่ยอมรับเพราะพระยานครน้อยนั้น ไม่ได้เป็นหน่อเนื้อเชื้อกษัตริย์ จึงพร้อมกันจับส่งไปกรุงหงสาวดี แต่นั้น อาณาจักรล้านช้าง ไม่มีกษัตริย์ปกครองเป็นเวลาถึง 7 ปี จนถึงปี ค.ศ 1590 (พ.ศ. 2133)

ปี ค.ศ. 1591 (พ.ศ. 2134) เหล่าเสนาอมาตย์ทั้งหลาย ได้ไปกรุงหงสาวดี เพื่อขอให้พระหน่อเมือง โอรสของพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า มาปกครองเสวยราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน นครเวียงจันทน์ล้านช้าง เมื่อพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์แล้ว บ้านเมืองก็สงบสุข บรรดาหัวเมืองน้อยใหญ่ก็ยอมรับและมาอ่อนน้อมถวายเครื่องราชย์บรรณาการเหมือนเดิม

ต่อมาพระหน่อเมือง[17]เสวยราชย์ได้เพียง 7 ปี พระองค์ก็เสด็จสวรรคต จึงพระวรวงศา ธรรมิกราช โอรสของน้าสาวพระหน่อเมือง ได้ขึ้นเสวยราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน แต่อายุพระองค์ยังน้อยจึงแต่งตั้งให้พระวรปิตา[18] ซึ่งเป็นบิดาของพระวรวงศา ขึ้นเป็นเจ้าแผ่นดินแทน

ในขณะที่ทางกรุงหงสาวดี ประเทศพม่า กำลังเกิดการความวุ่นวาย เมื่อพระเจ้านันทบุเรงนอง เจ้ากรุงหงสาวดี เสด็จสวรรคต ในคราเดียวกันกับที่พระนเรศวรมหาราชกษัตริย์ แห่งกรุงศรีอยุธยา ที่เคยขึ้นกับกรุงหงสาวดีแต่ก่อน ได้ประกาศตนเป็นอิสระภาพและยกทัพต่อสู้กับทัพของกรุงหงสาวดี จึงทำให้พลเมืองชาวลาวที่พม่าจับตัวไปครั้งเสียนครเวียงจันทน์ในสมัยพระสุมังคละไอยโกโพธิสัตว์ ได้อพยพกลับมายังนครเวียงจันทน์ ในคราต่อมา พระวรปิตาก็คืนราชสมบัติให้แก่พระวรวงศาธรรมิกราช เมื่อพระวรศาธรรมิกราช ได้ขึ้นเสวยราชย์สมบัติ พระองค์ทรงประกาศอิสระภาพจากการตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าถึง 24 ปี แต่นั้นมาบ้านเมืองก็สงบสุขไม่มีศึกสงครามมาเป็นเวลาหลายปี

รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าสุริยะวงศาธรรมิกราช

ปี ค.ศ. 1638 (พ.ศ. 2181) พระเจ้าสุริยะวงศาธรรมิกราช (ພຣະເຈົ້າສຸຣິຍະວົງສາທັມມິກຣາດ) ได้ขึ้นเสวยราชย์สมบัติ เป็นพระเจ้าแผ่นดินในนครเวียงจันทน์ พระองค์มีพระนามเดิมว่า “เจ้าสุริยะกุมมาน” เป็นราชโอรสองค์เล็ก ของพระวรวงศาธรรมิกราช ครั้นพระองค์ขึ้นครองราชย์ได้ 2 ปี ปี ค.ศ. 1640 (พ.ศ. 2183) ก็ทรงให้เสนาผู้ใหญ่และนักปราชญ์ราชบัณฑิต ผู้มีความรู้ทางธรรมวินัยแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายใหม่ขึ้นเรียกว่า **คัมภีร์พระธรรมศาสตร์โบราณ** (ຄັມພີພຣະທັມສາດບູຮານ) ดังความในพงศาวดารลาวว่า

> ในคัมภีพระธัมสาดนี้ เพิ่มจัดหมวดหมู่ตามหลักของสิน 5 สี: การอ้าทีกัน จัดเอ้ำในหมวดปาบาถิบาด การลักการขโมยส้องปุ้นสะด็มฮี้อาย จัดเอ้ำในหมวด อะทิบบาหาน การเอ็าผิอเมีย และ อ้อยหาด จัดเอ้ำในหมวด การเมสุมิสาจาบ การด่าอ่าโจดฝ้อง

[17] ในตำนานธาตุโพ่น และตำนานพระแซกคำ กล่าวว่า พระหน่อเมือง เป็นผู้สร้างพระธาตุศรีสองรัก เมืองด้านซ้าย และเป็นผู้ให้ก่อกำแพงเมืองเวียงจันทน์ (ມะຫาสิลา ວิระวົงส์, 2001: 90)

[18] พระวรปิตา มหาสิลา วีระวงศ์ กล่าวว่า เป็นคนสามัญธรรมดาไม่ใช่เจ้า เหตุที่เรียกกันว่า “ พระวรปิตา “ เพราะเป็นบิดาของพระวรวงศาธรรมิกราช

ຕູ່ຫາກັນ ຈັດເຂ້ົາໃນໝວດ ມຸສາວາດ ການດື່ມເຫລ້ົາສູບຢາຝິ່ນກັນຊຸ ຈັດເຂ້ົາໃນໝວດ ສຸຣາ. ກົດໝາຍນີ້ ເຜ່ີມແບ່ງເປັນມາດຕາ ມີ 100 ກວ່າມາດຕາ" (**ມະຫາສິລາ ວິຣະວົງສ໌**, 2001: 96)

แปลว่า ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์นี้ เพิ่มจัดหมวดหมู่ตามหลักของศีล 5 คือ การฆ่าตีกัน จัดเข้าในหมวด ปานาติบาท การลักการขโมยฉ้อโกงปล้นสะดมซื้อขาย จัดเข้าในหมวด อทินนาทาน การเอาผัวเมียและข้อยทาส จัดเข้าในหมวด กาเมสุมิสาจาน การด่าว่าโจทย์ฟ้องเฉียดสีนินทากัน จัดเข้าในหมวด มุสาวาท การดื่มเหล้าสูบยาฝิ่นกัญชา จัดเข้าในหมวด สุรา กฎหมายนี้ เพิ่มแบ่งเป็นมาตรา มี 100 กว่ามาตรา

ในปี ค.ศ. 1641 (พ.ศ. 2184) สมัยของพระเจ้าสุริยะวงศาธรรมิกราช นี้ ได้มีชาวโรมลัง[19] ประจำเมืองปัตตาเวีย ประเทศอินโดนีเซีย เข้ามาในนครเวียงจันทน์แล้ว 2 คณะ คณะแรก เป็นคณะของท่านวันวุสตบ (Van Wustoff) เป็นคนชาวฮอลันดา คณะที่สอง เป็นคณะของบาทหลวง เลอรีอา (Pere Leria) และบาทหลวงมารินี (Pere Marini)

ในสมัยนี้พระพุทธศาสนาในอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ได้กลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง สืบสานต่อจากพระไชยเชษฐาธิราชเจ้า โดยมีหลักฐานจากบันทึกของวันวุสตบ (Van Wustoff) ปริวรรตเป็นภาษาลาวกล่าวไว้ว่า

ພຣະພຸທສາສນາ ຈະເຣິນຮຸ່ງເຮືອງຫລາຍພຣະສົງ໌ໃນນະຄອນວຽງຈັນ ມີຫລາຍກວ່າທະຫານ ໃນກອງທັບຂອງພຣະເຈ້ົາແຜ່ນດິນເຍັຽຣະມັນເສັຽຊ້ຳ ແລະວັດວາອາຣາມໃຫຍ່ແລະຈ໊ິບງາມກວ່າ ປະເທດອ່ືນໆ (**ມະຫາສິລາ ວິຣະວົງສ໌**, 2001: 97)

แปลว่า พระพุทธศาสนา เจริญรุ่งเรืองมาก พระสงฆ์ในนครเวียงจันทน์ มีมากกว่าทหารในกองทัพขอพระเจ้าแผ่นดินเยอรมันเสียด้วยซ้ำ และว่าวัดวาอารามใหญ่ แลดูงดงามกว่าประเทศอื่น ๆ

สมเด็จพระเจ้าสุริยะวงศาธรรมิกราช ทรงอยู่ในทศพิศราชธรรม 10 ประการ ตามพระนามว่า "ธรรมมิกราช"[20] และพระองค์ยังเคารพพระราชกำหนดกฎหมายอย่างเคร่งครัด แม้แต่พระราชโอรสของพระองค์เองเมื่อกระทำผิดกฎหมาย และพระองค์ทรงสอบสวนว่ากระทำผิดจริง ก็รับสั่ง

---

[19] โรมลัง คือ ประเทศฮอลแลนด์หรือเนเธอร์แลนด์ (สมชาย นิลอาธิ, 2545: 16)

[20]พระ ผู้ปฏิบัติอยู่ในธรรม

ให้เอาไปประหารเสีย เพื่อไม่ให้เป็นเยียงอย่าง และแสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ได้ลำเอียงหรือเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าใครทำผิดก็ต้องได้รับโทษ จึงเป็นที่เคารพยำเกรงและนับถือของปวงชนทั้งหลาย ประชาราษฎร์จึงพากันเรียกพระองค์ว่า พระองค์หลวง คือ พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ยิ่งใหญ่ พระองค์ทรงปกครองบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากศึกสงครามทั้งภายในและภายนอก ตลอดระยะเวลาในรัชกาลของพระองค์

ค.ศ 1690 (พ.ศ. 2233) สมเด็จพระเจ้าสุริยะวงศาธรรมิกราช เสด็จสวรรคต และขาดผู้สืบราชบัลลังก์แทน บ้านเมืองเกิดมีความวุ่นวายขึ้นจากการแย่งชิงกันขึ้นครองราชบัลลังก์ระหว่างพวกเสนาอมาตย์ ต่อมาอีก 8 ปี ในปี ค.ศ. 1698 (พ.ศ. 2241) อาณาจักรล้านช้างที่ยิ่งใหญ่ ก็ได้แบ่งแยกดินแดนออกเป็น 3 อาณาจักร คือ อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง และ อาณาจักรนครจำปาสัก

ลำดับราชวงศ์กษัตริย์ของอาณาจักรลาวทั้ง 3 อาณา ตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าสุริยะวงศาธรรมิกราช เสด็จสวรรคต ในปี ค.ศ. 1690 (พ.ศ. 2233) ได้แก่

อาณาจักรนครล้านช้างเวียงจันทน์[21]

1. พระเจ้าองค์หล่อ ครองราชย์ ปี ค.ศ 1690- 1695 (พ.ศ. 2233-2238)
2. พระเจ้านันทราช ครองราชย์ ปี ค.ศ.1695 – 1698 (พ.ศ. 2238-2241)
3. พระไชองค์เว้ (พระไชยเชษฐาธิราชที่ 2) ครองราชย์ ปี ค.ศ.1698-1730 (พ.ศ. 2241-2273)
4. พระเจ้าสิริบุนยะสาน ครองราชย์ ปี 1730 - 1779) (พ.ศ. 2273-2322) เสียเอกราชให้กับไทยปี ค.ศ 1779 (พ.ศ. 2322)
5. พระเจ้านันทะเสน ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1781 – 1795 (พ.ศ. 2324-2338)
6. เจ้าอินทวง ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1795 – 1803 (พ.ศ. 2338-2346)
7. เจ้าอนุวง ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1803 – 1827 (พ.ศ. 2346-2370)

---

[21] หรือเรียกว่า “ กรุงศรีสัตตะนาคนะหุตล้านช้างเวียงจันทน์” ส่วนหลวงพระบางเรียกว่า “ อาณาจักรล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง หรือ กรุงศรีสัตตะนาคนะหุตล้านช้างหลวงพระบาง” (ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌, 2001: 117)

ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1828 (พ.ศ. 2371) ถูกกองทัพสยามเผาทำลายได้รับความเสียหายเป็นอันมาก นครเวียงจันทน์จึงเป็นเพียงเมืองร้าง แต่นั้นมา

อาณาจักรนครล้านช้างหลวงพระบาง

1. เจ้ากิ่งกิสราช แยกดินแดนออกจากนครวียงจันทน์ ขึ้นครองราชย์ ปี ค.ศ 1707 – 1713 (พ.ศ. 2250-2256)
2. สมเด็จพระบรมขัตติยะวงสา (เจ้าองค์คำ) ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1713 – 1726 (พ.ศ. 2225-2269)
3. เจ้าอินทะโสม ครองราชย์ ปี ค.ศ.1726 – 1749 (พ.ศ. 2269-2292)
4. เจ้าโชติกะ ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1750 – 1771 (พ.ศ. 2293-2314)
5. พระเจ้าสุริยะวง ครองราชย์ ปี ค.ศ.1771- 1791 (พ.ศ. 2314-2334) เสียเอกราชให้กับไทย ปี ค.ศ 1779 (พ.ศ. 2322)
6. เจ้าอนุรุตทะ ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1791 – 1817 (พ.ศ. 2334-2360)
7. เจ้ามันทาตุราช ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1817 – 1836 (พ.ศ. 2360-2379) (เจ้าอุ่นคำรักษาราชการแผ่นดิน 2 ปี)
8. เจ้าสุขเสิม ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1838 – 1850 (พ.ศ. 2381-2393)
9. เจ้าจันทะราช ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1852 – 1871 (พ.ศ. 2395-2414)
10. พระเจ้าอุ่นคำ ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1871 – 1889 (พ.ศ. 2441-2432)
11. พระเจ้าสักกรินทร์ (เจ้าคำสุก) ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1889 – 1904 (พ.ศ. 2432-2447)

ค.ศ. 1903 (พ.ศ. 2446)สยามได้ยกดินแดนให้ฝรั่งเศส พระเจ้าสักกรินทร์ ก็ได้เป็นพระเจ้าแผ่นแดน ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส จนถึง ปี ค.ศ. 1905 (พ.ศ. 2448)

อาณาจักรนครจำปาสัก

1. พระเจ้าส้อยสีสมุด ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1714 – 1738 (พ.ศ. 2257-2281)
2. เจ้าไชยะกุมมาน ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1738 – 1791 (พ.ศ. 2281-2334) เสียเอกราชให้กับไทย ปี ค.ศ 1779 (พ.ศ. 2322)

3. พระวิไชยัตติยะวงสา ครองราชย์ ปี ค.ศ. 1791 – 1807 (พ.ศ. 2334-2350)

หลังจากที่พระวิไชยัตติยะวงสา สวรรคต เจ้าแผ่นดินสยามให้ เจ้าหน่อเมืองโอรสเจ้าไชยะกุมมาน เป็นเจ้าครองนครจำปาสัก ได้เพียง 3 ปี ก็ถึงแก่กรรม

4. เจ้าหมาน้อย เจ้าครองนคร ปี ค.ศ. 1813 – 1817 (พ.ศ. 2356-2360)
5. เจ้าราชบุตร(โย้) เจ้าครองนคร ปี ค.ศ. 1819 – 1827 (พ.ศ. 2362-2370)
6. เจ้าฮุย เจ้าครองนคร ปี ค.ศ. 1828 – 1841 (พ.ศ. 2371-2384)
7. เจ้ามาก เจ้าครอนคร ปี ค.ศ. 1841 – 1851 (พ.ศ. 2384-2394)
8. เจ้ายุติทัมมะทอน(คำใหญ่) เจ้าครองนคร ปี ค.ศ. 1855 – 1859 (พ.ศ. 2398-2402)
9. เจ้ายุติธรรมธร(คำสุก) เจ้าครองนคร ปี ค.ศ. 1862 -1901 (พ.ศ. 2405-2444)

ค.ศ. 1903 (พ.ศ. 2446) สยามได้ยกดินแดนให้ฝรั่งเศส อาณาจักรนครจำปาสัก ที่อยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง จึงตกเป็นของฝรั่งเศส

อาณาจักรล้านช้างเสียเอกราชให้กับไทย

ในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช (เจ้ากรุงธนบุรี) เห็นว่าพระเจ้าสิรินบุนยะสาน ไม่ร่วมมือกับไทยไปปราบพม่า ได้รับสั่งให้พระยามหากษัตริย์ศึก[22] เป็นแม่ทัพใหญ่ยกทัพมาทางบก 20,000 คนเศษ มาทางนครราชสีมาผ่านทางเมืองสุรินทร์ เมืองศรีสะเกษ เพื่อมาสมทบกับกองทัพของพระยาสุรสีห์ ที่ยกทัพเรือขึ้นมาตามแม่น้ำโขง พาลี้พลเขมร มา 10,000 คน พบกันที่เมืองจำปาสัก และเข้ายึดอาณาจักรนครจำปาสักไว้ได้ และยกลี้พลขึ้นไปตีอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ของพระเจ้าสิริบุนยะสาน และกองทัพสยามได้รับความร่วมมือจากพระเจ้าสุริยะวง แห่งอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง จึงปิดล้อมเข้าตีนครเวียงจันทน์เข้ายึดเมืองได้สำเร็จ ในวันจันทร์ เดือน 10 แรม 3 ค่ำ ปีกุน จ.ส. 1141 หรือ ปี ค.ศ.1779 (พ.ศ. 2322)

เมื่อสามารถยึดเมืองเวียงจันทน์ได้สำเร็จแล้ว กองทัพสยามก็ต้อนผู้คนครอบครัวลาวและกวาดทรัพย์สินของมีค่า รวมทั้งพระแก้วมรกต และพระบาง โดยนำลงไปยังเมืองบางกอก เมื่อไปถึง

---

[22] พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี

ที่สระบุรี ก็ให้ครอบครัวชาวลาวหลายหมื่นครอบครัวตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นั้น เอาลงไปแต่ครอบครัวเชื้อกษัตริย์ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

ในปี ค.ศ. 1779 (พ.ศ. 2322) ราชอาณาจักรลาวทั้งสาม คือ อาณาจักรนครจำปาสัก ของเจ้าไชยะกุมมาน อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ของเจ้าสิริบุนยะสาน และอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง ของเจ้าสุริยะวง จึงได้เสียเอกราชให้กับไทย แต่นั้นมา

รัชกาลเจ้าอนุวง (ค.ศ. 1803 – 1827) (พ.ศ. 2346-2370)

เจ้าอนุวง เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 3 ในพระเจ้าสิริบุนยะสาน ได้ขึ้นครองราชยสมบัตินครเวียงจันทน์ แทนเจ้าอินทะวง ผู้เป็นพระเชษฐา มีพระนามตามศิลาจารึกว่า **พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 3** หรือ **พระสีหะตะมุ** (ພຣະສີຫະຕະມຸ) (**ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌**, 2001: 133)

พระเจ้าอนุวง เป็นนักรบผู้กล้า และเข้มแข็งผู้หนึ่ง ที่มีจิตใจรักชาติ รักอิสระภาพ พระองค์จึงหาโอกาส ที่จะนำประเทศออกจากการเป็นเมืองขึ้นของสยาม โดยยกกองทัพไปกวาดต้อนเอาคนลาวที่อยู่เมืองสระบุรี คืนมาเวียงจันทน์ ต่อมากองทัพไทยทราบเรื่องจึงแต่งทัพติดตามกองทัพพระเจ้าอนุวง และสามารถจับตัวเจ้าอนุวงได้

ตั้งแต่ไทยได้ปกครองลาวมา 47 ปี ก็เกิดกบฏขึ้นหลายกลุ่ม ที่จะต่อต้านการปกครองของไทย กลุ่มของเจ้าอนุวง เป็นกลุ่มที่กบฏที่ใหญ่ที่สุด การก่อกบฏครั้งนี้ได้มีผลกระทบต่อจำนวนประชากรในประเทศลาวและต่อการตั้งถิ่นฐาน ของประชากรในแถบลุ่มน้ำโขงมาก

สาเหตุของการกบฏ สุวิทย์ ธีรศาศวัต (2543: 109 – 111) ได้กล่าวถึงในเอกสารของฝ่ายไทยได้บันทึกไว้ 4 ประการคือ

<u>ประการแรก</u> เจ้าอนุวงศ์ขอแบ่งครัวชาวเวียงจันทน์ที่กวาดต้อนลงมา เมื่อกองทัพไทยไปตีกรุงศรีสัตตะนาคนหุต ครั้งกรุงธนบุรี จะเอากลับขึ้นไปบ้านเมือง พระบาทสมเด็จฯ พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำริว่า พวกครัวก็ได้ตั้งภูมิลำเนาเป็นหลักแหล่งอยู่หัวเมืองชั้นในแล้ว ถ้าพระราชทานไปแม้แต่พวกใดพวกหนึ่ง พวกอื่นก็จะพากำเริบ จึงไม่พระราชทานตามประสงค์ (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 109 อ้างถึง จดหมายเหตุเรื่อง ปราบกบฏเวียงจันทน์, 2479: 4)

ประการที่สอง เจ้าอนุวงศ์กราบบถวายบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพวกหม่อมละครเล็ก ผู้หญิงข้างในซึ่งเป็นละครเล็กในรัชกาลที่ 2

ประการที่สาม เจ้าอนุวงศ์ ขอพระราชทานเจ้าดวงคำลาวชาวเวียงจันทน์ซึ่งตกมาแต่ครั้งแผ่นดินกรุงธนบุรีนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่พระราชทานให้ตามเจ้าอนุวงศ์ขอสักอย่างเดียว(สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 111 อ้างถึง จดหมายเหตุ ร. 3 จ.ศ. 1187 เลขที่ 5/ข)

ประการที่สี่ ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ยังได้กล่าวถึงารที่รัชกาลที่ 3 ทรงมีรับสั่งให้เจ้าอนุวงศ์ ซึ่งลงมาช่วยงานพระบรมศพรัชกาลที่ 2 เสร็จแล้วให้นำคนลาวที่มาด้วยไปตัดต้นตาลที่สุพรรณบุรี และลำเลียงไปสมุทรปราการ (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 111 อ้างถึง เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2506: 30)

จากสาเหตุทั้งสี่ประการนี้ อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้พระอนุวงศ์ไม่พอใจประกอบกับที่พระอนุวงศ์เป็นนักรบผู้มีใจรักชาติ รักอิสระภาพเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงมองว่าประเทศสยามนั้นกดขี่ขมเหงคนลาวในฐานะเป็นเมืองขึ้น จึงเป็นจุดฉนวนที่ทำให้เกิดการก่อตั้งกลุ่มกบฏขึ้นต่อมา

ในการกบฏครั้งนี้ ได้มีกลุ่มกบฏกลุ่มใหญ่ขึ้นมาอีกกลุ่มหนึ่ง คือ **กบฏข่า** กลุ่มพวกข่า ส่วยนี้เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในดินแดนเขตลาวตอนใต้เป็นจำนวน ได้แก่กลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ ในตระกูลภาษามอญ – เขมร ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มกบฏเชียงแก้ว และ กลุ่มกบฏสาเกียดโง้ง

กลุ่มกบฏเชียงแก้ว ค.ศ.1791 (พ.ศ. 2334) เป็นกบฏของพวกข่า ซึ่งอาศัยอยู่ตำบลเขาโองฝั่งลำน้ำโขงตะวันออก แขวงเมืองโขง (สีพันดอน) ซึ่งได้กล่าวไว้ในพงศาวดารไทยนับตั้งแต่ไทยเข้าปกครองลาวว่า

> จ.ศ. 1153 (ตรงกับ ค.ศ. 1791 (พ.ศ. 2334) สมัย ร. 1) อ้ายเชียงแก้วซึ่งอยู่ตำบลเขาโองฝั่งลำน้ำโขงตะวันออก แขวงเมืองโขง (ศรีทันดร) แสดงตนเป็นคนมีวิทยาคุณ มีคนนับถือมาก และอ้ายเชียงแก้วรู้ข่าวว่าเจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) ป่วยหนักอยู่ เห็นเป็นโอกาสอันดี จึงคิดการเป็นกบฏยกกำลังมาล้อมเมืองจำปาศักดิ์ ฝ่ายเจ้านครจำปาศักดิ์ ทราบดังนั้นก็ตกใจโรคกำเริบขึ้นเลยถึงแก่พิราลัย อายุได้ 81 ปี กองทัพอ้ายเชียงแก้วก็เข้าตีเมืองนครจำปาศักดิ์ได้ ครั้นความทราบถึงกรุงเทพฯ จึงโปรดเกล้า ให้พระยานครราชสีมา (ทองอิน) ไป

> ปราบปรามอ้ายเชียงแก้ว และจัดราชการเมืองนครจำปาศักดิ์ กองทัพยกขึ้นไปยังมิทันถึงพระปทุมสุรราช (คำผง)[23] นายกองใหญ่บ้านเวียงดองกองซึ่งย้ายไปตั้งอยู่ที่บ้านห้วยแจะละแม[24] กับท้าวฝ่ายหน้าบุตรพระตาซึ่งไปตั้งอยู่บ้านสิงทา จึงพากันยกกำลังไปตีอ้ายเชียงแก้ว อ้ายเชียงแก้วยกกำลังออกต่อสู้ ณ ที่แก่งตะนะ กองทัพอ้ายเชียงแก้วแตกหนี ท้าวฝ่ายหน้าจับอ้ายเชียงแก้วได้ให้ฆ่าเสียแล้ว (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 98 อ้างถึง หม่อมอมรวงศ์วิจิตร, 2512: 205–206)

สุวิทย์ ธีรศาศวัต ได้กล่าวอีกว่า สาเหตุของการกบฏในครั้งเกิดจากการกดขี่ เรื่องการเก็บส่วยกับชาวข่า เป็นเหตุให้พวกข่าไม่พอใจ จึงลุกขึ้นต่อสู้ ต่อศักดินาไทย มีหลักฐานว่าดังนี้

> จ.ศ. 1142 (ค.ศ. 1780 (พ.ศ. 2323) ปลายกรุงธนบุรี) เจ้าโอบุตรเจ้าอุปราชธรรมเทโว ผู้เป็นเจ้าเมือง และเจ้าอินอุปฮาดผู้น้อง เมืองอัตตะปือ กระทำการกดขี่ข่มเหงราษฎรให้ได้รับความเดือดร้อน เจ้านครจำปาศักดิ์ (ไชยกุมาร) ทราบข่าว จัดให้เจ้าเชฐ เจ้านู หลานคุมกำลังไปตามตัวเจ้าโอออกมา แล้วเอาเชือกหนังรัดคอเจ้าโอถึงแก่กรรม (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 99 อ้างถึง หม่อมอมรวงศ์วิจิตร, 2512: 204)

<u>กลุ่มกบฏสาเกียดโง้ง</u> ค.ศ. 1820 (พ.ศ. 2363) เป็นกบฏพวกข่าที่ใหญ่ที่สุด ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เจ้าหมาน้อย ผู้ครองนครจำปาศักดิ์ ได้ส่งข่าวไปบอกทางกรุงเทพฯว่า อ้ายสาเกียดโง้ง ตั้งตัวเป็นผู้วิเศษในพวกข่าเมืองสาละวัน เมืองคำทอง และเมืองอัตตะปือ (ลาวตอนใต้) โดยกล่าว “ *ที่ตรงนี้ตัวเราได้เล็งญานดูแล้วว่า แต่ก่อนเคยสร้างเป็นที่อยู่อาศัยมาแล้ว เราได้มาเกิดที่นี่สามชาติแล้ว ชาติก่อนเราเป็นพระราชาพระนามว่า* ***เจืองหาญ***” (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 103) มีชาวข่าได้ถูกเกลี้ยกล่อมให้เป็นสมัครพรรคพวกอ้ายเกียดโง้งจำนวนมาก เมื่อมีกำลังพลมากพอก็นำกำลังเข้าตีเมืองจำปาสัก เจ้านครจำปาสักราษฎรต้องอพยพหนีมาอยู่ที่เมืองอุบล และเสียนครจำปาสักไปในครานั้น ต่อมากองทัพของเจ้าราชบุตร (โย้) เมืองเวียงจันทน์จับตัวอ้ายเกียดโง้งไว้ได้

---

[23] รัชกาลที่ 1 โดยโปรดเกล้าตั้งชื่อตามนาม **พระประทุมวรราชสุริยวงศ์** (ท้าวคำผง) ด้วยบำเหน็จความดีความชอบที่ พระปทุมฯ ได้ยกทัพไปปราบอ้ายเชียงแก้วที่แก่งตะนะบริเวณลำน้ำมูลได้เป็นผลสำเร็จ (เติม วิภาคย์พจนกิจ, 2546)

[24] ปัจจุบัน ชื่อ ห้วยแจระแม จ.อุบลราชธานี

และคุมตัวไปกุมขังไว้ที่กรุงเทพฯ ส่วนเมืองจำปาสักนั้นก็ให้ เจ้าราชบุตร(โย้) เป็น เจ้าครองนครจำปาสัก

จากการต่อสู้เพื่ออิสระภาพของเจ้าอนุวงศ์เป็นเวลา 2 ปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1827 ถึง 1829 (พ.ศ. 2370-2372) ท้ายที่สุดก็ไม่สามารถทำการกู้เอกราชให้กับลาวได้ สยามจึงเข้าปราบปรามและเผาทำลายเมืองเวียงจันทน์ กวาดต้อนผู้คนลงไปกรุงเทพฯหมด และไม่ให้มีเจ้าเชื้อกษัตริย์ปกครองอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์อีก แต่นั้นมานครเวียงจันทน์จึงกลายเป็นเมืองร้าง ส่วนอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง และอาณาจักรนครจำปาสัก ยังมีเจ้าปกครองนครอยู่

ต่อมาจนถึง ค.ศ. 1880 ถึง ปี ค.ศ. 1887 (พ.ศ. 2423-2430)ได้เกิดศึกจีนฮ้อ คือพวกโจนจีนเข้ามามาตีและปล้นสะดมในดินแดนลาว เป็นเวลา 7 ปี สยามก็สามารถขับไล่จีนฮ้อออกไปได้ และเพื่อจะได้ควบคุมหัวเมืองต่าง ๆ ได้ทั่วถึง เพราะเวลานั้นฝรั่งเศสสามารถเข้ายึดเมืองแกว(เวียดนาม)ได้แล้ว ส่วนเขมรที่เป็นหัวเมืองขึ้นกับสยามก็ยอมอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลฝรั่งเศส สยามจึงได้แบ่งเขตการปกครองอาณาจักรลาว ทั้ง 3 อาณาจักรใหม่ โดยแบ่งออกเป็น 4 เขตการปกครองในปี ค.ศ. 1890 (พ.ศ. 2433) ได้แก่

1. หัวเมืองลาว ฝ่ายตะวันออก หัวเมืองเอก 6 เมือง คือ นครจำปาสัก เมืองสีพันดอน เมืองคำทองใหญ่ เมืองสุรินทร์ เมืองสังขะ และเมืองขุขันธ์
2. หัวเมืองลาว ฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ หัวเมืองเอก 12 เมือง คือ เมืองอุบล เมืองร้อยเอ็ด เมืองสุวรรณภูมิ เมืองกาฬสินธุ์ เมืองมหาสารคาม เมืองกมลาไสย เมืองศรีสะเกษ เมืองเขมราฐ เมืองสองคอนดอนดง เมืองนอง เมืองยโสธร และเมืองภูแล่นช้าง
3. หัวเมืองลาว ฝ่ายเหนือ หัวเมืองเอก 16 เมือง คือ เมืองหนองคาย เมืองเชียงขวาง เมืองบริคันหะนิคม เมืองคำม่วน เมืองมุกดาหาร เมืองนครพนม เมืองสกลนคร เมืองขอนแก่น เมืองหล่มสัก เมืองบุรีรัมย์ เมืองคำเกิด เมืองท่าอุเทน เมืองไชยบุรี เมืองโพนพิสัย (หนองคาย)เมืองกมุดทาสัย และเมืองหนองหานใหญ่ (อุดรธานี)
4. หัวเมืองลาว ฝ่ายกลาง หัวเมืองเอก 3 เมือง คือ เมืองนครราชสีมา เมืองชนบท(จังหวัดขอนแก่น) และเมืองภูเขียว (มะหาสีลา วิระวงส์, 2001: 170-176)

ต่อในปี ค.ศ. 1891 (พ.ศ. 2434) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงได้จัดระเบียบการปกครองใหม่ โดยรวมหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก และหัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ เข้าเป็นเขตเดียวกัน แต่ยังคงไว้ 4 เขตเหมือนเดิมโดยเพิ่มเขตหลวงพระบาง เข้าไปเป็นอีกหนึ่งเขต และเรียกชื่อใหม่ได้แก่

1. หัวเมืองลาวกาว รวมเอาหัวเมืองฝ่ายตะวันออกและฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือเข้าด้วยกัน มีเมืองเอก 23 เมือง เพิ่มจากเดิมอีก 5 เมืองเชียงแตง เมืองแสนปาง เมืองอัตตะปือ เมืองสาละวัน และเมืองเดชอุดม
2. หัวเมืองลาวพวน มีหัวเมืองเอก 16 เมืองเหมือนเดิม สำนักงานว่าการอยู่ที่เมืองหนองคาย
3. หัวเมืองลาวพุงขาว คืออาณาเขตเมืองหลวงพระบาง รวมทั้ง แขวง สิบสองพันนา หรือ สิบสองจุไท แขวงซำเหนือ
4. หัวเมืองลาวกลาง มีเมืองใหญ่ 3 เมือง และเมืองขึ้น 12 เมือง ตามเดิม

(ມะຫาสีลา ວีระวิงส์, 2001: 177-179)

เขตการปกครองทั้ง 4 เขต และหัวเมืองเอก เมืองขึ้นทั้งหมด มีข้าหลวงใหญ่เป็นผู้บัญชาการประจำ อยู่ทั้ง 4 เขต แต่ข้าหลวงที่ใหญ่ที่สุดในเวลานั้น คือ “พระยามหาอำมาตยาธิบดี” มีสำนักงานว่าการอยู่ที่ นครจำปาสัก

การปกครองของฝรั่งเศส (พ.ศ. 2436-2497)

ศักดินาสยามได้ปกครองหัวเมืองลาวทั้งหมด มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1779 จนถึงปี ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2322-2436) รวมเวลาปกครองลาวนานถึง 114 ปี ในที่สุดสยามก็เสียดินแดนทั้งฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส ตามสนธิสัญญาฉบับวันที่ 3 ตุลาคม พ. ศ. 2436

ก่อนที่จะเสียดินแดนลาวฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศสไปนั้น ฝรั่งเศสได้เข้ายึดปกครองประเทศเวียดนามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และหมายจะเอาดินแดนลาว และประเทศไทยด้วยในคราวนั้น จึงออกกลอุบายต่าง ๆ นานาเพื่อเข้ายึดครองลาว ในประวัติศาสตร์ลาว ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ ถอดความโดย สมชาย นิลอาธิ (2545: 24-25) ซึ่งสรุปได้ว่า

ฝรั่งเศสได้ยุยงฮ่อธงดำธงแดง ก่อความวุ่นวายขึ้นในเขตสิบสองจุไท แล้วฉวยโอกาสส่งทหารไปตนไปยึดครอง โดยอ้างว่าไป “ปราบโจรฮ่อ” เพราะโจรฮ่อ ได้ออกปล้นสะดมชาวบ้านลงมาทางนครเวียงจันทน์ถึงเมืองหนองคาย พวกฮ่อได้ทำลายธาตุหลวง ธาตุดำ เพื่อตรวจค้นหวังเอาทรัพย์สมบัติ เวลานั้นฝ่ายสยามก็ได้ส่งกองทหารภายใต้การบัญชาการของ พระยาสุรศักดิ์มนตรีขึ้นมาปราบฮ่อ ขณะเดียวกันฝรั่งเศสก็ฉวยโอกาสขนทหารของตนเข้ามาในลาวเหมือนกัน โดยแบ่งออกเป็น 3 ปีก คือ ปีกหนึ่งจากกัมพูชาผ่านเมืองเชียงแตงตีเอาจำปาสัก ปีกที่สองเข้าทางกิ่งลาวบาวข้ามสายภูหลวง ตีเอาเมืองสะหวันนะเขต และปีกที่สามจากดงเฮียตีเอาเมืองคำม่วน (สมชาย นิลอาธิ, 2545: 24-25)

ผลจากการส่งกองกำลังทหารสยามและฝรั่งเศส เพื่อเข้ามาปรามจีนฮ่อในลาว ทำให้ทหารทั้งสองฝ่ายมาเจอกัน และเกิดการปะทะกัน เป็นเหตุให้ทหารฝรั่งเศสล้มตายไปหลายคน ฝรั่งเศสจึงใช้เหตุนี้เป็นข้ออ้างบังคับให้สยามชดใช้ค่าเสียหาย และค่าหัวทหารฝรั่งที่ตายไปและบังคับให้สยามถอนกำลังออกจากลาวภายใน 48 ชั่วโมง และยกดินแดนทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศส

ในปี ค.ศ. 1887 (พ.ศ. 2430) ฝรั่งเศสเข้ามาขอทำสัญญากับสยาม ตั้งศาลกงสุลที่เมืองหลวงพระบาง และมอบให้ ม. ปาวีร์ เป็นกงสุล เจรจาขอเอาเขตแดนทางภาคตะวันออกของอาณาจักรหลวงพระบาง ที่มีพื้นที่ติดประเทศเวียดนาม ซึ่งฝรั่งเศสได้ถามเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศสยาม ว่า

> “ดินแดนส่วนนี้ พ้อมทั้งหัวพันทั้งห้าทั้งหก และแขวง 12 จุไท เป็นของเวียดนาม ถ้าสยามถือว่า เป็นของสยามแล้ว สยามมีแผนที่อันใด สะแดงให้รู้ว่า ดินแดนส่วนนี้ เป็นของสยาม” (มะหาสิลา วิธะวิงส์, 2001: 184)

แปลว่า “ดินแดนส่วนนี้ พร้อมทั้งหัวพันทั้งห้าทั้งหก และแขวงสิบสองจุไท เป็นของเวียดนามถ้าสยามถือว่าเป็นของสยามแล้ว สยามมีแผนที่อันใด แสดงให้รู้ว่า ดินแดนส่วนนี้เป็นของสยาม”

จากเหตุนี้สยามจะเจรจาอย่างไรฝรั่งเศสไม่ยอมถอยทัพกลับ ฉะนั้นใน พ.ศ. 2431 แคว้นสิบสองจุไทยจึงตกเป็นของฝรั่งเศส

ต่อมาในปี ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2436) ฝรั่งเศสก็ได้ดินแดนลาวทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงจากสยามไปทั้งหมด แต่นั้นมาลาวจึงตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งตรงกับที่พงศาวดารพวนบันทึกไว้ว่า

"จ.ส. 1255 ปีกาเส้ สมเดัจพระเจ้ายาเที กรมหมื่นเทอาว์งอะโธปะกาม เสนาบ่ดีกะซวงกานต่างปะเทด สยาม ได้เซ็นสันยากับฝรั่งเสด ลงวันที่ 3 อีกโต้บ 1893 ยอมยีกดินฝั่งซ้ายแม่น้ำของให้ฝรั่งเสด,,," (เจ้าคำหมั้น วงกตรัตนะ, 1969: 31)

แปลว่า "จ.ส. 1255 ปีมะเส็ง สมเด็จพระเจ้ายาเธอ กรมหมื่นเทวงศ์วโรปการ[25] เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ สยาม ได้เซ็นสัญญากับฝรั่งเศส ลงวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2436) ยอมยกแผ่นดินฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส…"(เจ้าคำหมั้น วงกตรัตนะ, 1969: 31)

ในสมัยยุคล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจตะวันตก สยามประเทศได้เสียดินแดนให้กับฝรั่งเศส จำนวน 5 ครั้ง ดังนี้

ภาพที่ 76 การเสียดินแดนไทยให้ฝรั่งเศส 5 ครั้ง
ที่มา: หนังสือชุดภาพกรุงรัตนโกสินทร์สองร้อยปี (2525: 162-169).

[25] สมเด็จกรมพระยาเทวงศ์วโรปการ เป็นเสนาบดีกระทรวงนี้เป็นพระองค์แรก

ครั้งที่ 1 ในสมัยรัชกาลที่ 4 ใน พ.ศ.2410 ไทยเสียเขมรส่วนนอกและเกาะอีก 6 เกาะ ให้แก่ฝรั่งเศส นับเป็นการเสียดินแดนครั้งแรก

ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2431 .ในรัชกาลที่ 5 ไทยเสียแคว้นสิบสองจุไทยจึงตกเป็นของฝรั่งเศส

ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2436 ไทยเสียดินแดนลาวฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ทั้งหมด

ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2446 ไทยเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง

ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2449 ไทยเสียจังหวัดพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ

การปกครองของฝรั่งเศสใน สปป.ลาว

เมื่อฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองลาว ก็ได้ดำเนินนโยบายแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 เขตใหญ่ คือ เขตภาคเหนือ หรือเขตหลวงพระบาง และเขตภาคใต้

1. <u>เขตภาคเหนือ หรือเขตหลวงพระบาง</u> เขตนี้ฝรั่งเศสยกให้เป็นประเทศอยู่ในความอารักขา เรียกว่า โปรเต็กโตรา (Protectorat) โดยกำหนดเอาดินแดนในอาณาจักรล้านช้างหลวงพระบางแต่เดิมเป็นหลัก แล้วมอบให้สมเด็จพระเจ้าสักรินทรฤทธิ์ เป็นผู้ครองภายใต้การควบคุมของฝรั่งเศส

2. <u>เขตภาคใต้</u> นับตั้งแต่แขวงเวียงจันทน์ ลงไปจนสุดเขตแดนประเทศลาว ฝรั่งเศสได้รวมหัวเมืองขึ้นต่าง ๆ ให้ขึ้นต่อฝรั่งเศส เรียกว่า Colonie Francaise เพราะอาณาจักรในเขตนครเวียงจันทน์ไม่มีเจ้าครองนคร และเจ้าครองนครจำปาสัก ก็มีฐานะไม่สูงพอ ดังนั้นฝรั่งเศสจึงรวมสองอาณาจักรนี้ให้ขึ้นตรงกับฝรั่งเศส

และฝรั่งเศสได้แบ่งลาวออกเป็น 10 แขวง แต่ละแขวงนั้นให้ข้าหลวงของฝรั่งเศสเป็นผู้ดูแลปกครอง หรือ เรียกว่า เจ้าแขวง แขวงทั้ง 10 แขวง ได้แก่ แขวงเวียงจันทน์ แขวงหลวงพระบาง แขวงเชียงขวาง แขวงหัวพัน หรือซำเหนือ แขวงหัวของหรือน้ำทา แขวงผงสาลี แขวงคำม่วน หรือท่าแขก แขวงสวันนะเขต แขวงสาละวัน และแขวงจำปาสัก

นอกจากแบ่งเขตการปกครองและแขวงทั้ง 10 แขวงแล้ว ฝรั่งเศสยังได้จัดการบริหารราชการ จาก 6 กระทรวง หรือ เพียง 5 กระทรวง ได้แก่

1. กระทรวงการคลัง
2. กระทรวงศึกษาธิการ
3. กระทรวงโยธาธิการ
4. กระทรวงป่าไม้ และน้ำ
5. กระทรวงภาษีอากร (ມະຫາສິລາ ວີຣະວົງສ໌, 2001: 248)

ซึ่งในกระทรวงต่าง ๆ นี้ หัวหน้ากระทรวงจะเป็นคนฝรั่งเศสทั้งหมด รองลงมาก็เป็นคนเวียดนาม ส่วนคนลาวนั้น นอกจากเป็นเจ้าเมืองอยู่ตามบ้านนอกแล้วก็มีตำแหน่งเป็นได้เพียงแต่เสมียนอยู่ตามเมืองต่าง ๆ หรืออย่างดีก็เป็น เสมียนล่าม และเป็นครูสอนชั้นประถมในเวลาต่อมา

ด้านการศึกษา ฝรั่งเศสจะให้ชาวลาว และพวกชนชั้นเจ้านายให้พาบุตรหลานไป เรียนภาษาฝรั่งเศสที่เวียดนาม เมื่อคนลาวเรียนรู้ภาษาฝรั่งเศสมากขึ้น จึงจัดให้มีสถานศึกษาระดับประถม สอนหนังสือภาษาลาวควบคู่ไปกับ หนังสือภาษาฝรั่งเศส ส่วนในระดับมัธยมหรือระดับวิทยาลัย จึงได้เกิดขึ้นมาภายหลังตามลำดับ

ด้านวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา ทางการฝรั่งเศส ไม่ได้เข้ามาจัดการแต่อย่างใด เพียงแต่ได้จัดระเบียบการปกครองพระสงฆ์ขึ้นตามระเบียบการปกครองบ้านเมือง โดยให้พระสงฆ์ขึ้นตรงต่อข้าหลวงใหญ่ของฝรั่งเศส ไม่มีพระสังฆราชเหมือนแต่ก่อน ส่วนเรื่องการปฏิบัติธรรม หรือกิจสงฆ์ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามฮีตคองประเพณีที่สืบปฏิบัติมาแต่เดิม

สมาคมนักปราชญ์ฝรั่งเศส จึงได้ออกขอกำหนดเกี่ยวกับการบำรุงรักษาโบราณสถานโบราณวัตถุ พระพุทธรูป สถูปเจดีย์ เพราะแต่ก่อนนั้นยังไม่ได้รับการดูแลรักษาเท่าที่ควร วัดวาอารามเก่าแก่ก็ถูกขุดรื้อถอนทำเป็นถนน กำแพงพระราชวังเวียงจันที่สง่างาม ก็ถูกกองทัพไทยทำลายในสมัยพระเจ้าอนุวงศ์ (ค.ศ.1827 – 1828) (พ.ศ. 2370-2371) มิหนำซ้ำยังถูกทางการฝรั่งเศสมาทำลายลงเพื่อสร้างเป็นถนน ไม่เหลือเป็นอนุสรณ์ ให้คนรุ่นหลังได้เห็น พระพุทธรูป และโบราณวัตถุก็ถูกเจ้านายชั้นปกครองขนเอาไปหมดไม่เหลือ ด้วยเหตุนี้ ทางสมาคมนักปราชญ์ฝรั่งเศส จึงได้ออกข้อระเบียบห้ามลักลอบ หรือทำลายโบราณวัตถุ และโบราณสถานดังกล่าว และจัดตั้งโรงเรียนพุทธบัณฑิตสภาขึ้น ที่นครเวียงจันทน์ โดยให้มีหอสมุด มีโรงเรียนปริยัติธรรม หรือโรงเรียนบาลี มีโรงเรียนช่างแต้ม ขึ้นต่อพุทธบัณฑิตสภาโดยมี เจ้าเพชราชเป็นนายก จึงได้

รวบรวมพระพุทธรูปทั้งหมดที่เหลือจากไฟไหม่ และหนังสือใบลานมารวมเก็บไว้จนเป็นมรดกที่สืบทอดมาถึงทุกวันนี้

ด้านการเมืองการปกครอง รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ได้ให้ความสนใจอะไรมากนัก นอกจากเก็บส่วย และเกณฑ์คนให้ทางการฝรั่งเศสเท่านั้น ส่วนเรื่องอื่น ๆ ได้ปล่อยปะละเลยให้ประชาชนพลเมืองอยู่กินไปตามสภาพเดิมเหมือนอย่างที่เป็นมา โดยปล่อยให้ผู้คนเล่นการพนัน สูบฝิ่น กินเกล้า ได้โดยไม่มีการเก็บภาษี หรือมีการจับกุมลงโทษแต่อย่างใด

ด้านการคมนาคม เป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ฝรั่งเศสได้บุกเบิกให้กับประเทศลาว คือ ระบบการคมนาคมทั้งทางน้ำและทางบก ทางน้ำคือการคมนาคมด้วยเรือกลไฟตามลำน้ำโขง การเดินเรือเชื่อมต่อปากเซ-สะหวันเขต–เวียงจันทน์ เป็นเรือขนาดใหญ่ การคมนาคมทางบกในสมัยฝรั่งเศสเพื่อเชื่อมสมาพันธุ์อินโดจีนของฝรั่งเศสทั้ง 5 แคว้นเข้าด้วยกัน คือ ตังเกี๋ย อันนัม โคชินจีน เขมร และลาว เพื่อเป็นเส้นทางขนถ่ายทรัพยากร และเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ปราบปรามกวาดล้างขบวนการต่อต้านฝรั่งเศส (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2542: 140)

ขบวนการต่อต้านอำนาจฝรั่งเศส

หลังจากที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองลาวแล้ว ได้กดขี่ขูดรีดประชาชนลาว จึงทำให้ผู้รักชาติ รักความเป็นเอกราช ได้รวมตัวก่อตั้งขบวนการต่อต้านลับไล่ฝรั่งเศส ซึ่งเกิดขึ้นมาหลายกลุ่มด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นชนเผ่าในกลุ่มลาวสูง ลาวเทิง และลาวลุ่ม ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงเพียงกลุ่ม 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่นำโดยพ่อกะดวด และกลุ่มที่นำโดยองค์แก้ว และองค์กมมะดำ ซึ่งเป็นกลุ่มของชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงที่มีบทบาทในการนำบรรดาชนเผ่าต่าง ๆ ในลาวตอนใต้เข้าต่อต้านอำนาจรัฐบาลฝรั่งเศส เป็นวีรกรรมที่แสดงถึงความกล้าหาญและเด็ดเดี่ยวของชนเผ่าที่รักชาติ ที่ประวัติศาสตร์ลาวได้จารึกและเล่าขานสืบมาในผลของวีรกรรมครั้งนี้ไว้ ดังนี้คือ

กลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสที่นำโดยพ่อกะดวด (ค.ศ. 1901-1903) (พ.ศ. 2444-2446)

พ่อกะดวด ชื่อจริงว่า ท้าวยี่ หรืออายี่ เป็นชนเผ่าลาวเทิง เกิดที่บ้านคันทะจาน เมืองคันทะบุรี แขวงสะหวันนะเขต การก่อตั้งขบวนการนี่ เพราะทนต่อการกดขี่ขูดรีดของพวกฝรั่งเศสไม่ได้ จึงได้รวบรวมไพร่พลแนวร่วมบรรดาชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ เพื่อสร้างเป็นกองกำลัง

ต่อต้านอำนาจรัฐบาลฝรั่งเศส พ่อกะดวดกับญาท่านแก้ว[26] ได้จัดตั้งขบวนการผู้มีบุญ[27]ขึ้น และเขียนลายแทงเป็นคำพยากรณ์ทำนายเพื่อปลุกระดมคน ผู้วิจัยได้ปริวรรตมาจาก มหาสิลา วีระวงส์ (2001: 218)ไว้ดังนี้

> ถึงกลางเดือน 6 ปีฉลู จุลศักราช 1263 (ค.ศ. 1901) จะเกิดเหตุเพศภัยใหญ่หลวง หินแร่จะกลายเกิดเป็นเงินเป็นคำ หมากอึหมากโต่นจะกลายเป็นเกิดเป็นช้างเป็นม้า ควายตู้ด่อน และหมู จะกลายเกิดเป็นยักกินคน ท้าวพระยาธรรมิกราช จะมาเป็นใหญ่ในโลกนี้ ผู้ใดอยากพ้นเหตุร้ายอันนี้ จงให้เอาลายแทงอันนี้ บอกเล่าต่อ ๆ กันไป ถ้าผู้ใดเป็นคนบริสุทธิ์ไม่ได้ทำบาปหยาบช้าอันใดแล้ว ให้เอาหินแร่มาท้อนไว้ คอยถ้าให้พระยาธรรมิกราช มาชุบให้เป็นเงินเป็นทอง ถ้าผู้ใดได้กระทำบาปกรรมต่าง ๆ และเพื่ออยากเป็นคนบริสุทธิ์นั้น ก็ให้ควายตู้ด่อน กับหมูเสียในเวลาก่อนนี้กลางเดือนหก ปีฉลู(ค.ศ. 1901) อย่าพึ่งให้มันได้กลายเป็นยักษ์ ผู้ที่ยังเป็นสาวอยู่ ไม่มีผัว ก็ให้รีบเอาผัวสา ไม่ดังนั้นยักษ์จะกินหมด
>
> (ມะหาสิลา ວີຣะวงส์, 2001: 218)

การใช้วิธีการปลุกระดมคนโดยอาศัยความเชื่อทางศาสนา มาเป็นเครื่องมือทำให้คนกลัวและเชื่อในผู้มีบุญ และความเชื่อนี้ได้แพร่ไปทั่ว โดยที่ฝรั่งเศสไม่ได้ให้ความสนใจอะไร คิดว่าเป็นเรื่องที่ไร้สาระ และไม่ได้ขัดขวางประการใด ทำให้ประชาชนที่มาร่วมตัวกันเป็นจำนวนมาก และพ่อกะดวด ก็ได้ปลุกให้ประชาชนเกลียดชังทั้งไทยและฝรั่งเศส และเกิดความมุ่งมั่นประสานใจเป็นหนึ่งขับไล่ฝรั่งเศสให้ออกไป โดยมีอาวุธพื้นเมืองที่ใช้ต่อสู้ ได้แก่ หอก ดาบ หลาว แหลน ไม้ ค้อน ง้าว และมีด เป็นต้น

กองกำลังพ่อกะดวดเปิดฉากเข้าโจมตีกองกำลังทหารฝรั่งเศส และยึดที่ทำการไปรษณีย์และค่ายทหารที่ตั้งอยู่เมืองสองคอน ฝรั่งเศสได้ส่งกำลังทหารเข้าโจมตีกำลังของพ่อกะดวด ปรากฏว่ากองทหารดังกล่าวไม่สามารถสู้กับกองกำลังของพ่อกะดวดได้ ต้องถอยกลับไป ในคราวนั้นทหารฝรั่งเศสได้บาดเจ็บล้มตายจำนวนหนึ่ง ต่อมากองกำลังทหารฝรั่งเศสได้เข้าปิดล้อมกองกำลังของพ่อกะดวด เนื่องจากฝรั่งเศสมีอาวุธที่ทันสมัยกว่า และได้ปรามปราบระดมยิง ทำให้ทหารพ่อกะดวดตายไป 200 คน พ่อกะดวดกับพวกพ้อง ถูกจับได้และถูกสังหารโดยการทุบตีทรมานจนถึงแก่ความ

---

[26] ท่านองค์แก้ว ผู้เชี่ยวชาญคาถาอาคมและวิชาหมอยาพื้นบ้าน ไสยศาสตร์ (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 264)

[27] ที่ทางการสยามเรียกว่า กบฏผีบาปผีบุญ หรือ ผีบ้าผีบุญ (ມะหาสิลา ວีระวงส์, 2001: 218)

ตาย เรื่องราวของพ่อกะดวดเป็นเรื่องเล่าขานสืบต่อกันมา ในการปลุกระดมคนรักชาติ ในการต่อสู้กับฝรั่งเศส และทหารอเมริกาในเวลาต่อมา

กลุ่มต่อต้านฝรั่งเศสที่นำโดยองค์แก้ว และองค์กมมะดำ (ค.ศ. 1901-1933) (พ.ศ. 2444-2476)

กลุ่มนี้เป็นขบวนการที่ต่อสู้เคียงข้างกับกลุ่มของพ่อกะดวด อยู่ในภาคใต้ของลาวแต่สายภูหลวงแดนเวียดนามถึงฝั่งขวาแม่น้ำโขง ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ภายใต้การนำขององค์แก้ว ซึ่งเป็นลาวเทิงชนเผ่าแงะ ซึ่งประกอบด้วยผู้นำชนเผ่าต่าง ๆ ได้แก่ **องค์แก้ว** และ**องค์ทอง** เผ่าละแว, **องค์กมมะดำ**และ**องค์ปิด** เผ่าอาลัก, **องค์ลอง** และ**องค์ยอด เผ่ากะตู้**, **องค์สังคี**ชาวลาว, **องค์เพยน้อย** เผ่ายาเหิน, **นางแม่เยะ** เผ่าตะโอย, มีฐานที่มั่นอยู่ที่ราบสูงบอละเวน ซึ่งพื้นนี้เป็นที่อุดมสมบรูณ์เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ที่ฝรั่งเศสวางแผนจะสร้างนิคมการเกษตรขึ้น แต่คนในเขตนี้ไม่ยอมจึงลุกขึ้นต่อต้านอย่างอาจหาญ จนพวกฝรั่งเศสขนานนามว่า **"พวกไม่ยอมจำนน"** ศักดินาจำปาสักเรียกว่า **"ข้าขัด"** คือ พวกขัดขืนไม่ยอมเสียส่วย (สมชาย นิลอาธิ, 2545: 37)

ต่อมาองค์แก้วได้นำทหารบุกโจมตีทหารฝรั่งเศส ครั้งแรกโดยนำประชาชน ประมาณ 1500 คน ปิดล้อมทหารฝรั่งเศส แต่ทหารฝรั่งเศสได้ฝ่าวงล้อมหนีไปได้ การกระทำการในครั้งนี้ทำให้ประชาชนเผ่าต่าง ๆ ให้การสนับสนุนองค์แก้วมากขึ้น โดยเฉพาะชนเผ่าที่อยู่เขตฝั่งซ้ายแขวงเซกองชายแดนเวียดนาม ต่างมาเข้าร่วมและให้การสนับสนุนองค์แก้วมากขึ้น และได้เกิดการปะทะกันกับทหารฝรั่งหลายต่อหลายครั้ง ทหารฝรั่งเศสไม่สามารถที่จะปราบได้ แถมยังเสียทหารไปจำนวนมาก ทำให้ฝรั่งเศสต้องระดมกำลังพลจากทั่วประเทศลาว เข้ามาป้องกันแขวงอัตตะปือ สาละวัน และจำปาสัก

ในการเข้าปราบปรามของฝรั่งเศสในแต่ละครั้งไม่ประสบความสำเร็จ จึงแต่งกลอุบายขึ้นโดยเชิญองค์แก้วมาร่วมเจรจา เพื่อยุติการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ โดยฝรั่งเศสอ้างว่าจะทำตามความต้องการของประชาชนทุกอย่าง ตกลงพบกันที่วัดกลางเมืองสาละวัน ในวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2453 เป็นการพบกันสองต่อสองระหว่างองค์แก้วกับแฟงดะแลเจ้าแขวงสาละวันซึ่งเป็นชาวฝรั่งเศสที่พูดภาษาลาวได้ แฟงดะแลได้ฉวยโอกาสใช้ประเพณีของลาวเทิงที่ห้ามแตะต้องศรีษะคนอื่นซ่อนปืนไว้ที่ใต้หมวก หลังจากบรรดาผู้ปัปปงกันได้ออกไปแล้ว แฟงดะแลก็ถอดปืนพกจากหมวกออกมายิงองค์แก้วตายคาที่ ฝรั่งเศสได้ใช้วิธีสังหารองสังคีกับองค์กมมะดำด้วยวิธีเดียวกัน แต่องค์กมมะดำ

เพียงได้รับบาดเจ็บ ส่วนองค์สังคีฝรั่งเศสให้ลูกไปหลอกให้องค์สังคีผู้เป็นพ่อให้มาหา พอมาถึงฝรั่งเศสก็ล้อมจับประหารชีวิตต่อหน้าต่อตาประชาชนจำนวนมาก ด้วยการใช้ง้าวแทงท้ององค์สังคีตายอย่างทารุณ (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2542: 147-149)

ต่อมาองค์กมมะดำที่ได้รักษาอาการบาดเจ็บจากการรอบสังหารหายดีแล้ว ได้รวบรวมกำลังประชาชนในลาวตอนใต้ขึ้นมาใหม่ ด้วยแรงแห่งความเคียดแค้นเกลียดชังฝรั่งเศสเพิ่มเป็นทวีคูณ จึงทำให้กลุ่มต่อต้านได้ใช้วิธีการต่าง ๆ นานา ในการตอบโต้ฝรั่งเศส จนฝรั่งเศสต้องยืนขอเสนอให้องค์กมมดำ เข้ามารับตำแหน่งเป็นหัวหน้าชนเผ่าลาวเทิงทั้งหมด และเป็นผู้เก็บภาษีจากลาวเทิงแทนฝรั่งเศส แต่องค์กมมะดำปฏิเสธ เพราะเป็นผู้มีใจรักชาติ และเกรงเป็นเล่ห์กลอุบายของฝรั่งเศสเหมือนที่ตนเอง ที่ได้เสียรู้จนต้องได้รับบาดเจ็บ และองค์แก้วกับองค์สังคี ต้องจบชีวิตลงอย่างน่าสังเวช

ในปี พ.ศ. 2479 ฝรั่งเศสได้ระดมพลจากทั่วอินโดจีนหลายกองพลกับกองทัพอากาศ 3 กอง พัน ช้าง 200 ตัว กองทหารม้าหลายกอง เข้าทำลายกองกำลังขององค์กมมะดำ (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2543: 272) โดยอาศัยทหารขององค์กมมะดำเองที่ทรยศ นำทางเข้าไปลอบสังหารองค์กมมะดำจนเสียชีวิตพร้อมกับทหารขององค์มกมะดำ อีก 6 คน แล้วบุกทำลายค่ายองค์กมมะดำอย่างรุนแรง (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2542: 150)

แม้ว่าองค์กมมะดำจะเสียชีวิตและค่ายใหญ่จะราพนาสูร แต่ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสในลาวตอนใต้ยังคงดำเนินต่อไป จนฝรั่งเศสยอมรับในสายเลือดของการต่อสู้ ต้านอำนาจฝรั่งเศสในบันทึกตอนหนึ่งความว่า “ประชาชนลาวทั้งหมดเป็นจำนวนประมาณ 250,000 คนที่ดำรงชีวิตกระจายอยู่ในท้องถิ่นอันทุรกันดารทางภาคใต้ของลาว ซึ่งมีเนื้อที่เท่ากับ 5 แขวง ของประเทศฝรั่งเศสนั้น ล้วนแต่ได้เป็นส่วนประกอบโดยตรงในการต่อสู้หรือให้การสนับสนุน ขบวนการต่อสู้ต้านฝรั่งเศส (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2542: 150 อ้างถึง สุเนด โพทิสาน, 2000: 588-603)

สปป.ลาวภายหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2

พ.ศ. 2483-2488 ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่น ได้เข้ามาครอบครองพื้นที่ในอินโดจีนแทนฝรั่งเศส เมื่อสงครามโลกได้ยุติลง ฝรั่งเศสในฐานะที่เป็นชาติพันธมิตรก็ได้รับชัยชนะด้วย แต่หลังสงครามโลกฝรั่งเศส ไม่สามารถส่งคนมาปกครองลาวได้เหมือนแต่ก่อน จึงเปลี่ยนมาเป็น “ที่

ปรึกษา” ให้แก่กษัตริย์ เป็นเบื้องหลังการทำงานของรัฐบาลลาวอยู่ ซึ่งรัฐบาลลาวในสมัยนั้นได้ชื่อว่าเป็น “รัฐบาลหุ่น” (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2542: 151) ของฝรั่งเศส และให้เจ้าบุญอุ้ม สละนามยศเจ้าชีวิตจำปาสักให้ไปขึ้นต่อเจ้าชีวิตหลวงพระบาง และฝรั่งเศสจึงแต่งตั้งให้เจ้าบุญอุ้มเป็นผู้ตรวจราชการแผ่นดิน เป็นบุคคลลำดับที่ 3 ของราชอาณาจักรลาว ต่อจากเจ้าชีวิตกับองค์มกุฎราชกุมาร ทำให้ฝรั่งเศสเข้ามีมีบทบาทและมีอำนาจเหนือลาวอีกครั้ง (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2542: 152 อ้างถึง สุเนด โพทิสาน, 2000: 736-737)

ในปี พ.ศ. 2492 ได้เกิดขบวนต่อต้านฝรั่งเศสขึ้นมาอีก และครั้งนี้เป็นขบวนการที่เข้มแข็งมาก คือ เดิมเป็นทัพปลดปล่อยประชาชนลาว ซึ่งพัฒนาเป็นแนวลาวอิสระ รัฐบาลลาวต่อต้านรัฐบาลหุ่นฝรั่งเศส พรรคประชาชนลาว และพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในที่สุด

พรรคประชาชนปฏิวัติลาว มีบรรดาชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงในลาวตอนใต้ เป็นกำลังสำคัญในการต่อสู้ ซึ่งได้รับการสนับจากรัฐบาลไทย ในสมัยท่านปรีดี พนมยงค์ จนรัฐบาลท่านปรีดี พนมยงค์ได้ถูกโค่นล้ม โดยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา เหตุนี้กองทัพไทยจึงเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับพรรคประชาชนปฏิวัติลาว โดยสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาแทรกแซงลาว แทนฝรั่งเศส และกลัวว่าลาวและประเทศเพื่อนบ้านจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์เหมือนเวียดนามเหนือในระบบสังคมนิยม จึงสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์กำลังคนกับเวียดนามใต้ และรัฐบาลลาว จึงเป็นจุดชนวนเหตุให้เกิดสงคราม ระหว่างฝ่ายสังคมนิยมกับทุนนิยมเสรี หรือฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา คือ ฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาวกับฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทน์

พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้รับการสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ จากเวียดนามเหนือโดยผ่านเส้นทางตามแนวตะเข็บชายแดนลาว-เวียดนาม เรียกเส้นทางนี้ว่า “โฮชิมินส์โร้ด” และนักการเมืองลาวจึงแตกแยกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ฝ่ายขวา (รัฐบาลลาวเวียงจันทน์) และฝ่ายซ้าย (ประชาชนปฏิวัติลาว)

ฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาวได้ทำการปลดปล่อยพื้นที่แถบชนบทออกจากรัฐบาลเวียงจันทน์ รัฐบาลเวียงจันทน์ก็ได้รับการสนับสนุนจากอเมริกา ทั้งด้านการเงิน อาวุธและกำลังคน จึงทำให้เกิดการต่อสู้กันในวงกว้างทำให้ประชาชนพลเมืองล้มตายเป็นจำนวนมาก จากการปราบปรามของรัฐบาลเวียงจันทน์ ด้วยการทำสงครามทิ้งระเบิดทางอากาศ ทำให้พื้นที่ในลาวตอนใต้ บริเวณที่ราบสูงบอละเวน ที่อุดมสมบรูณ์ ได้รับความเสียหาย ผู้คนชนเผ่าต่าง ๆ พากันหนีตาย และอพยพ

โยกย้าย หาที่ปลอดภัยจากการทิ้งระเบิดแบบเลือกสุ่มของรัฐบาลเวียงจันทน์ รวมแล้วจำนวนระเบิดถึง 2,080,000 ตัน นับเป็นสงครามที่ก่อความเสียหายให้กับประเทศลาวเป็นอย่างมาก จากเหตุการณ์นี้จึงทำให้เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานของชนเผ่าในกลุ่มลาวเทิงครั้งใหญ่ และครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ชาติลาว

ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลเวียงจันทน์ก็ได้ปราชัยต่อฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาว โดยกองกำลังปลดปล่อยประชาชนเข้ายึดเวียงจันทน์และหลวงพระบางได้สำเร็จ (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2542: 155)

ระยะเวลาสงครามยืดเยื้อถึง 21 ปี แต่ในที่สุดชัยชนะก็เป็นของฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาว นับเป็นครั้งแรกที่กองกำลังบรรดากลุ่มชนเผ่าได้รับชัยชนะอย่างถาวร ทำให้ชาติลาวพ้นจากระบอบศักดินาและเมืองขึ้นกลายเป็นประเทศเอกราชและประชาธิปไตยจนมาถึงปัจจุบัน

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน

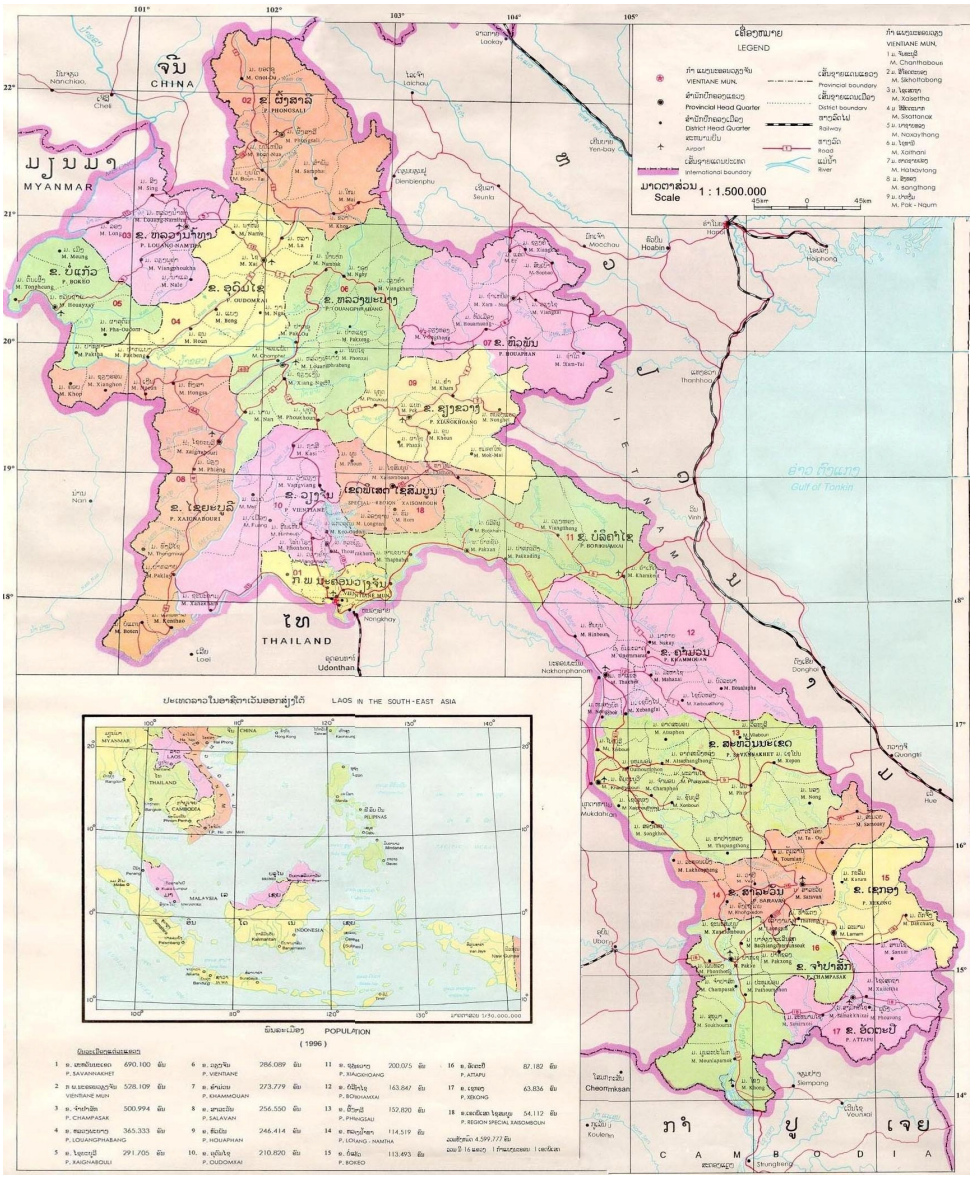
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (TheLao People's Democratic Republic) หรือเรียกย่อว่า สปป.ลาว (Lao PDR)

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ของ สปป.ลาว

สภาพทางภูมิประเทศ

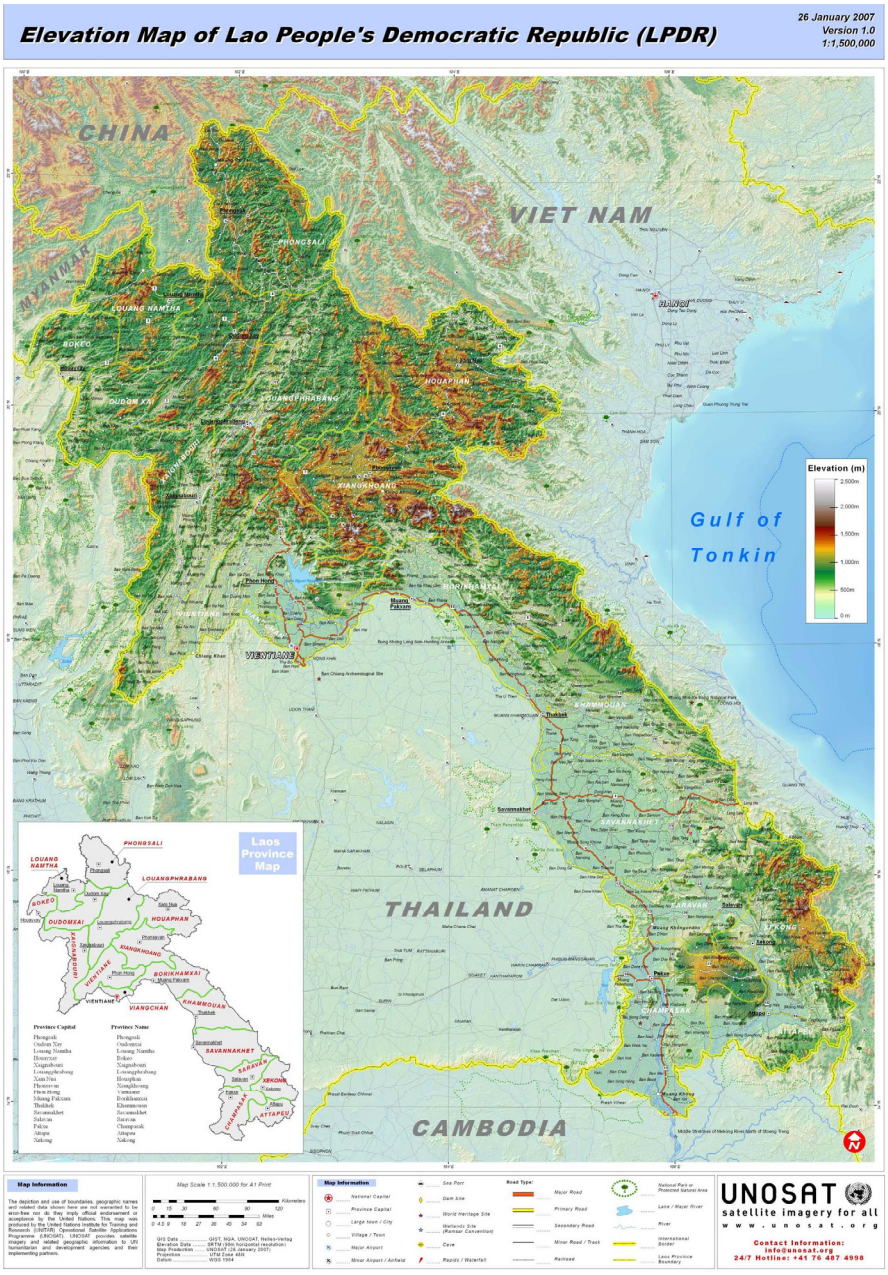
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่เป็นสมาชิกอาเซียนตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 14 ถึง 23 องศาเหนือ และเป็นประเทศหนึ่งที่ไม่มีแผ่นดินส่วนใดติดทะเลมีชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน 5 ประเทศ โดยด้านตะวันออกมีพรมแดนติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม มีความยาว 2,069 ก.ม. ทิศเหนือติดกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ยาว 416 ก.ม. ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่า มีความยาว 230 ก.ม. ทิศตะวันตกติดกับไทย มีความยาว 1,810 ก.ม. ทิศใต้ติดกับสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา มีความยาว 492 ก.ม.

เขตแดนไทย-ลาว สปป.ลาว มีเส้นเขตแดนติดต่อกับประเทศไทย ยาวประมาณ 1,810 กิโลเมตร (ทางบก 702 กิโลเมตร ทางน้ำ 1,108 กิโลเมตร) ประกอบด้วย 11 จังหวัดของไทย (ได้แก่ เชียงราย พะเยา น่าน อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เลย หนองคาย นครพนม อำนาจเจริญ มุกดาหาร และอุบลราชธานี) และ 9 แขวง/จังหวัดของลาว (ได้แก่ บ่อแก้ว ไชยะบุลี เวียงจันทน์ นครหลวงเวียงจันทน์ บอลิคำไซ คำม่วน สะหวันนะเขต สาละวัน และจำปาสัก)

ภาพที่ 77 แผนที่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ที่มา: แผนที่การปกครอง สปป. ลาว ปี ค.ศ. 2000 กรมแผนที่แห่งชาติ

สปป.ลาวมีพื้นที่ทั้งหมด 236,800 ตารางกิโลเมตร โดยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและต่ำ ประมาณร้อยละ 90 ของพื้นที่ประเทศ

ภาพที่ 78 แผนที่แสดงลักษณะทางภูมิศาสตร์ของ สปป ลาว

ที่มา: UNOSAT

ภาคเหนือเต็มไปด้วยเทือกเขาที่สูงชันกว่าภาคอื่น ๆ คือ สูงกว่าระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 1,000 เมตร ขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่ **ภูเบี้ย** เป็นจุดที่สูงที่สุดในประเทศ สูง 2,820 เมตร ก็อยู่ในภาคนี้ โดยมีแม่น้ำสำคัญคือ แม่น้ำอู

ภาคกลางพื้นที่ต่ำกว่าภาคเหนือ โดยเฉพาะในแขวงเวียงจันทร์และกำแพงนครเวียงจันทร์ เป็นราบใหญ่ของประเทศ และได้ขึ้นชื่อว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ มีแม่น้ำสำคัญคือ แม่น้ำกระดิ่ง และแม่น้ำเทิน

ภาคใต้ มีภูเขาเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะในแขวงเซกอง อัตตะปือ และบางส่วนของแขวงจำปาสัก แม่น้ำสำคัญของภาคใต้คือ แม่น้ำเซโดน และแม่น้ำเซกอง

สปป.ลาวมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ และแม่น้ำลำคลองมากมาย แม่น้ำสายสำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนชาวลาว คือ **แม่น้ำโขง** หรือที่ สปป.ลาว เรียกว่า **แม่น้ำของ** เป็นแม่น้ำที่สำคัญที่สุด แม่น้ำเกือบทุกสายในลาวไหลลงแม่น้ำโขง แม่น้ำโขงที่ผ่านสปป.ลาวยาว 1,850 ก.ม. แต่การเดินเรือในฤดูแล้งไม่ค่อยสะดวกเพราะมีแก่งอันตรายหลายแก่ง เช่น แก่งเขมราฐ แต่แก่งที่อันตรายที่สุด คือ แก่งหลี่ผี และคอนพะเพ็ง

สภาพภูมิอากาศ สปป. ลาวมีสภาพภูมิอากาศแบบเขตร้อน มี 3 ฤดู คือ

ฤดูฝน ราวเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนพฤศจิกายน อากาศร้อน เหนอะหนะ และอบอ้าว มีฝนตกชุก อุณหภูมเฉลี่ย 25–30 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,715 มิลลิเมตรต่อปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,715 มิลลิเมตรต่อปี

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนไปถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ อากาศค่อนข้างแห้งแล้ง อุณหภูมิเย็นประมาณ 10–15 องศาเซลเซียส เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสำหรับการท่องเที่ยว

ฤดูร้อน อากาศร้อนและแห้งแล้ง เริ่มจากปลายเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิจะสูงถึง 38 องศาเซลเซียส ในช่วงเดือนเมษายน (อุณหภูมิเฉลี่ย 29–30 องศาเซลเซียส)

การเมือง การปกครอง ทรัพยากร และเศรษฐกิจ

สปป.ลาวปกครองด้วยระบบสังคมนิยม มีพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว คือ พรรคประชาชนปฏิวัติลาว มีประธานพรรคเป็นประมุขของประเทศ ตำแหน่งเรียกว่า **"ประธานประเทศ"**

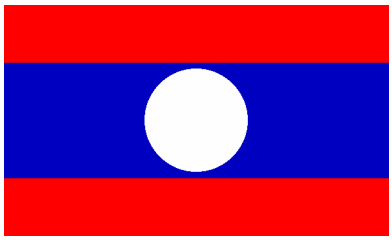
ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวคนปัจจุบัน คือ พลโทจูมมะลี ไชยะสอน เป็นประธานประเทศ คนที่ 6 ต่อจากฯพณฯ คำไต สีพันดอน รับตำแหน่งเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2549

ส่วนนายกรัฐมนตรีเป็นประมุขของฝ่ายบริหาร คือ ท่านบัวสอน บุบผาวัน นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันแห่ง สปป.ลาว รับตำแหน่งเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ต่อจาก ท่านบุญยัง วอละจิด

ทั้ง 2 ตำแหน่งได้รับแต่งตั้งจากสภาแห่งชาติ (เดิมคือ สภาประชาชนสูงสุด) เปรียบได้กับสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่นิติบัญญัติและเป็นผู้ควบคุมอำนาจการปกครองประเทศซึ่งมีรัฐธรรมนูญที่ประกาศใช้เมื่อ วันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2534 (ค.ศ.1991)

ธงชาติ และตราประจำชาติ

ธงชาติลาว

ภาพที่ 79 ธงชาติของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ที่มา: http://world-gazetteer.com/flags/fl_123.png

ธงชาติลาวในปัจจุบันเริ่มใช้เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มี 3 แถบตามแนวนอน แถบด้านบนและด้านล่างสุดเป็นสีแดง แถบตรงกลางเป็นสีน้ำเงิน มีวงกลมสีขาวอยู่ตรงกลางแถบสีน้ำเงิน

สีแดง หมายถึง สีเลือดแห่งการเสียสละ การพลีชีพเพื่อชาติ
สีน้ำเงิน หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ และความเจริญมั่งคั่ง
สีขาว หมายถึง ดวงจันทร์ เปรียบเสมือนน้ำใจของคนลาวที่มีความบริสุทธิ์ผุดผ่อง

สัญลักษณ์หรือตราประจำชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน

ตราแผ่นดินราชอาณาจักรลาว พ.ศ. 2492-2518

ภาพที่ 80 ตราแผ่นดิน พ.ศ. 2492-2518 ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตราประจำพระราชอาณาจักรลาวเป็นตราวงกลม บรรจุรูปช้างสามเศียรยืนแท่น ขนาบด้วยเครื่องสูง (ฉัตร) และเครื่องราชูปโภค ในบางที่จะใช้รูปอย่างเดียวกับสัญลักษณ์ในธงชาติลาวยุคนั้น คือ รูปช้าง 3 เศียรยืนแท่นภายใต้พระมหาเศวตฉัตร

ตราแผ่นดินสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2518-2534

ภาพที่ 81 ตราแผ่นดิน พ.ศ. 2518-2534 ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตราแผ่นดินของลาวในยุคนี้มีลักษณะโดยรวมคล้ายคลึงกับตราแบบปัจจุบัน แต่ระหว่างกลางของรูปปลายรวงข้าวเป็นรูปดาวห้าแฉกเหนือค้อนเคียวไขว้ (สัญลักษณ์ขบวนการคอมมิวนิสต์

สากล) และรูปเสาไฟฟ้าอยู่เหนือเขื่อนไฟฟ้า ส่วนคำขวัญของประเทศในโบว์สีแดงนั้นเขียนว่า "สันติพาบ เอกะลาด เอกะพาบ สังคมนิยม"

ตราแผ่นดินของ ลาว ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 – ปัจจุบัน

ภาพที่ 82 ตราแผ่นดิน พ.ศ.2534 ถึงปัจจุบัน ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ตราแผ่นดินในแบบปัจจุบันเป็นตราของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่เริ่มใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2534 หลังจากการใช้นโยบายจินตนาการใหม่ มีลักษณะตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หมวดที่ 10 มาตราที่ 90 ไว้ว่า

"เครื่องหมายชาติของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นรูปวงกลม ด้านล่างมีรูปครึ่งกงจักรเป็นฟันเฟืองและโบว์มีอักษรเขียนว่า

“ສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ" (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) สองข้างล้อมด้วยรวงข้าวสุกเป็นรูปวงพระจันทร์และโบว์สีแดงเขียนอักษรว่า

“ ສັນຕິພາບ ເອກະລາດ ປະຊາທິປະໄຕ ເອກະພາບ ວັດທະນາຖາວອນ” (สันติภาพ เอกราช ประชาธิป ไตย เอกภาพวัฒนาถาวร) ระหว่างกลางของสองปลายรวงข้าวมีรูปพระธาตุหลวง หมายถึง พุทธศาสนา ถนน หมายถึง การขนส่ง นาข้าวคือกสิกรรม ต้นไม้คือป่าไม้ และเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าเป็นตัวแทนด้านพลังงาน

การปกครอง

ภาพที่ 83 แผนที่การแบ่งเขตการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ที่มา: www.maxlifestyle.net

สปป. ลาวในปัจจุบัน(พ.ศ. 2550) ได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็นแขวงต่าง ๆ รวม 16 แขวง 1 กำแพงนคร (เทศบาลนคร) และ 1 เขตการปกครองพิเศษ แต่ละแขวงแบ่งออกเป็นเมือง (อำเภอ) และตาแสง (ตำบล)

ตารางที่ 10 ชื่อแขวงทั้ง 16 แขวง 1 กำแพงนคร(เทศบาลนคร) เมืองหลวงที่สำคัญ ของ สปป.ลาว

อันดับ	ชื่อภาษาอังกฤษ	ชื่อภาษาลาว	ชื่อภาษาไทย	เมืองหลวง
1	**Attapu**	ແຂວງອັດຕະປື	แขวงอัตตะปือ	อัตตะปือ (Attapu; Muang Samakhisai)
2	Bokeo; Bokèo	ແຂວງບໍ່ແກ້ວ	แขวงบ่อแก้ว	บ้านห้วยทราย (Ban Houayxay)
3	Borikhamxay	ແຂວງບໍລິຄຳໄຊ	แขวงบอลิคำไซ	ปากซัน (Pakxan)
4	Champasak	ແຂວງຈຳປາສັກ	แขวงจำปาสัก	ปากเซ (Pakxe; Paksé)
5	Houaphan	ແຂວງຫົວພັນ	แขวงหัวพัน	ซำเหนือ (Sam Neua)
6	Khammouan	ແຂວງຄຳມ່ວນ	แขวงคำม่วน	ท่าแขก (Thakhek)
7	Louang Namtha	ແຂວງຫລວງນ້ຳທາ	แขวงหลวงน้ำทา	หลวงน้ำทา (Louang Namtha)
8	Louangphabang	ແຂວງຫລວງພະບາງ	แขวงหลวงพระบาง	หลวงพระบาง (Louangphabang)
9	Oudomxay	ແຂວງອຸດົມໄຊ	แขวงอุดมไซ	เมืองสาย (Muang Xay)
10	Phongsali	ແຂວງຜົ້ງສາລີ	แขวงพงสาลี	พงสาลี (Phongsali; Phôngsali)
11	Salavan; Saravane	ແຂວງສາລະວັນ	แขวงสาละวัน	สาละวัน (Salavan; Saravane)
12	Savannakhet	ແຂວງສະຫວັນນະເຂດ	แขวงสะหวันนะเขต	สะหวันนะเขต (Savannakhet; Savannakhét)
13	Sayaboury; Xaignabouli	ແຂວງໄຊຍະບູລີ	แขวงไซยะบุลี	เมืองไซยะบุลี (Muang Xayabury)
14	Vientiane	ແຂວງວຽງຈັນ	แขวงเวียงจันทน์	เมืองพนหงส์ (Muang Phôn-Hông)
15	Xekong; Sékong	ແຂວງເຊກອງ	แขวงเซกอง	บ้านโพน (Ban Phone)
16	Xieng Khouang	ແຂວງຊຽງຂວາງ	แขวงเชียงขวาง	โพนสะหวัน (Phonsavan)
17	Vientiane	ນະຄອນຫລວງວຽງຈັນ	กำแพงนครเวียงจันทน์	เวียงจันทน์ (Vientiane; Wieng Jan)

เขตพิเศษ เขตไชสมบูน (ໄຊສົມບູນ) ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2549 มีการยุบเขตพิเศษไชสมบูน อย่างเป็นทางการ ตามคำรัสนายกรัฐมนตรี เลขที่ 10/นย. ลงวันที่ 13 มกราคม 2549 โดยเมืองท่าโหมถูกรวมกับแขวงเชียงขวาง และเมืองไชสมบูนถูกรวมกับแขวงเวียงจันทน์

เมืองหลวงและแขวงสำคัญ

"นครหลวงเวียงจันทน์" เป็นนครหลวงของประเทศ และเป็นเขตการปกครองพิเศษ เรียกว่านครหลวงเวียงจันทน์ (เดิมเรียกว่ากำแพงนครเวียงจันทน์) อยู่ตรงข้ามกับจังหวัดหนองคาย มีประชากรประมาณ 692,900 คน (พ.ศ. 2547) ซึ่งสมัยอาณาจักรล้านช้าง เวียงจันทน์มีชื่อว่า *"จันทบุรีกรุงศรีสัตนาคณหุต* โดยพระไชยเชษฐาธิราชสถาปนาให้เป็นนครหลวงแห่งอาณาจักรล้านช้าง

"แขวงสะหวันนะเขต" เป็นแขวง (จังหวัด) ที่มีประชากรมากที่สุดในประเทศ อยู่ตรงข้ามกับจังหวัดมุกดาหาร ประชากรประมาณ 721,500 คน (พ.ศ. 2547)

"แขวงจำปาสัก" เป็นแขวง (จังหวัด) ที่มีประชากรมากเป็นอันดับสาม มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดอุบลราชธานี ประชากรประมาณ 575,600คน (พ.ศ. 2547)

"แขวงหลวงพระบาง" เป็นแขวง (จังหวัด) ที่มีประชากรมากเป็นอันดับสี่ อยู่ทางตอนเหนือของ สปป.ลาว มีประชากรประมาณ 408,800 คน (พ.ศ. 2547) ได้รับการประกาศให้เป็นเมืองมรดกโลกในปี 2541 จากองค์การยูเนสโก้ (UNESCO) ซึ่งทำให้เมืองหลวงพระบางเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วโลกเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน เช่น วัดเก่าแก่ที่สำคัญ พระราชวังเจ้ามหาชีวิต และสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่งดงาม ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้คงไว้ ปัจจุบันเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ

ทรัพยากรทางธรรมชาติ และเศรษฐกิจ

สปป.ลาว เป็นประเทศหนึ่งในในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วย ทรัพยากรทางธรรมชาติ และพืชเศรษฐกิจ เช่น ป่าไม้ ข้าว ข้าวโพด ยาสูบ ดีบุก ยิปซั่ม ตะกั่ว ทองแดง หินเกลือ เหล็ก ถ่านหินลิกไนท์ สังกะสี ทองคำ อัญมณี หินอ่อน น้ำมัน (ในภาคกลางและภาคใต้) และ

แหล่งน้ำผลิตไฟฟ้า ที่เป็นมูลค่าเพิ่ม ได้เป็นอย่างดี นอกจากผลิตผลที่ได้ในแต่ละปีมาใช้อุปโภคบริโภคภายในประเทศแล้ว ยังนำเป็นสินค้าส่งออก ได้แก่ เครื่องตัดเย็บสิ่งทอ (26.48%), พลังงานไฟฟ้า (23.05%), ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้ (19.08%), ทองคำ (16.32%), กาแฟ (3.47%) นอกนั้นเป็นประเภทผลิตภัณฑ์กสิกรรม, แร่ธาตุ (ยิปซัม, ตะกั่ว, แร่ธาตุต่าง ๆ) ของป่า, หัตถกรรม, หวายและไม้ไผ่ และอื่น ๆ ส่วนสินค้านำเข้า ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิงและแก๊สหุงต้ม วัสดุใช้ในการตัดเย็บ อะไหล่รถยนต์ วัตถุดิบใช้ในอุตสาหกรรม วัสดุก่อสร้าง เสบียงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องมือการเกษตร

การคมนาคม ขนส่ง ไปรษณีย์ และก่อสร้าง

การคมนาคมเป็นปัญหาสำคัญของ สปป. ลาว เพราะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นป่าเขา ทำให้ลำบากต่อการเดินทางและขนส่ง จึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การค้าขายไม่เจริญก้าวหน้าและเศรษฐกิจไม่มั่นคง ด้วยเหตุนี้ สปป.ลาว ได้ให้ความสำคัญกับการคมมานาคม ขนส่ง ไปรษณีย์ และก่อสร้าง หรือที่เรียกย่อว่า ค.ข.ป.ก ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายของการพัฒนาประเทศ โดยการผันแปรประเทศให้เป็นประเทศทางผ่านแห่งอุตสาหกรรม และความทันสมัยในอนุภาคพื้นอินโดจีน เพื่อให้ประชาชนบรรดาชนเผ่าได้หลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ในแต่ละปีทางรัฐบาลได้ทุ่มทุนเพื่อก่อสร้างและการพัฒนา โดยใช้เงินทุน ประมาณ 30%-50% ของเงินลงทุนรวมประจำปี พร้อมกันนี้ยังอนุมัติให้สร้างกองทุนสำหรับการบูรณะทางขึ้นใน ปี ค.ศ. 2001 เพื่อเสริมสร้างงบประมาณในการก่อสร้างและบำรุงรักษาเส้นทางการคมนาคม ทำให้การคมนาคมของ สปป.ลาวในปัจจุบันพัฒนาขึ้นมาก

ทางบก ในปัจจุบันการคมนาคมทางบกได้พัฒนาขึ้นมาอย่างรวดเร็วตามลำดับ รัฐบาลได้สร้างถนนเพิ่มเติม โดยการก่อสร้างเส้นทางเชื่อมต่อกับเวียดนามทั้งทางเหนือและทางใต้ เส้นทางเข้าถึงทุกตัวเมืองเอกของแขวงต่าง ๆ และยังลงไปถึง 125 เมืองที่เป็นเส้นทางมาตราฐาน คือ ทางถนนลาดยาง 2 ชั้น รถสามารถใช้สัญจรไปมาได้ตลอด เหลือแต่ 17 เมืองเท่านั้นที่ยังเป็นเส้นทางถนนปูด้วยหินอยู่ สปป.ลาว มีเส้นทางบกยาว 31,209 กิโลเมตร เมื่อเทียบกับปี 1975 เพิ่มขึ้นมา 4 เท่า ทางลาดยางยาว 4,497 กิโลเมตร ทางที่ปูด้วยหิน-แร่ยาว 10,097 กิโลเมตร ทางที่เป็นดินแดง ยาว 16,600 กิโลเมตร มีทางสะพานข้ามแม่น้ำ ทั้งหมด 1,000 แห่ง ในนั้นมีสะพานที่ใช้อย่างถาวรอยู่ 500 แห่ง รวมสะพานข้ามแม่น้ำโขง 3 แห่ง

การขนส่งสินค้าและการโดยสารทางบก ทั้งภายในประเทศและชายแดนได้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ปริมาณการขนส่งสินค้าทางบก ปี ค.ศ. 2004 ประมาณ 2,351,000 ตัน ส่วนปริมาณการขนส่งโดยสาร ปี ค.ศ. 2004 ประมาณ 31,000,000 คน

ทางรถไฟ กำลังมีการก่อสร้างเส้นทางรถไฟ ลาว-ไทย สายสะพานมิตรภาพเวียงจันทน์-หนองคาย ในบริเวณท่านาแล้ง จังหวัดหนองคาย ประเทศไทย และเมืองหาดชายฟอง แขวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ระยะทาง 3.5 กิโลเมตร ซึ่งขณะนี้ได้ดำเนินการก่อสร้างไปแล้ว ประมาณ 58% ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จตามสัญญา ภายในวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2551 งบประมาณ 185,740,000 บาท (จะเลินสุก, 2007)

ทางน้ำ ในการคมนาคมขนส่งทางน้ำของ สปป.ลาว ได้รับการปรับปรุงและก่อสร้างให้ดีขึ้นกว่าเดิม มีการก่อสร้างท่าเรือ และขุดดินริมน้ำฝั่งทะลายหลายแห่ง ตามริมแม่น้ำโขง ซึ่งในการคมนาคมทางน้ำ สปป,ลาว จะใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นทางสำคัญ โดยมีท่าเรือริมแม่น้ำโขง ที่สำคัญคือ ท่านาแล้ง-ที่เวียงจันทน์ แก้งกะเบา-ที่สะหวันนะเขต และปากเซ–ที่จำปาสัก และได้ปรับปรุงการเดินเรือตามลำแม่น้ำโขงตอนเหนือ เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งทางน้ำสำหรับ 4 ประเทศ ได้แก่ สปป.ลาว ไทย พม่า และจีน

การขนส่งสินค้าและโดยสารทางน้ำ มีปริมาณเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกับการขนส่งทางบก แต่ยังอยู่ในขอบเขตจำกัด ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลลาว กำลังส่งเสริมการขนส่งตามลำแม่น้ำโขงตอนเหนือให้มีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับต่อปริมาณสินค้าและผู้โดยสารที่เพิ่มขึ้น

ทางอากาศ สนามบินก็ได้ปรับปรุงให้ดีและทันสมัยขึ้น โดยเฉพาะสนามบินสากลวัดไต สามารถรองรับเครื่องบิน โบอิ้ง 747 ได้ ตลอดจนมีการปรับปรุงระบบคุ้มครองการบิน ซึ่งสร้างรายได้ ประมาณ 23,000,000 ดอลล่า ต่อปี (ค.ศ. 2004) มีการบินพาณิชย์ในประเทศ ส่วนภายนอกประเทศมีการบินระหว่างกรุงเทพฯ และเชียงใหม่ ในปี ค.ศ. 2000 มีผู้โดยสาร ประมาณ 440,000 กว่าคน

ด้านไปรษณีย์ และการโทรคมนาคม ได้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เพื่อการให้บริการที่รวดเร็วและดีขึ้น ด้านไปรษณีย์มีที่ทำการอยู่ 104 แห่งมีตู้ไปรษณีย์กว่า 23,000 แห่ง ทั่วประเทศ ด้านการโทรคมนาคมมีศูนย์โทรศัพท์อัตโนมัติ 23 แห่ง และเพิ่มศูนย์เครือข่ายของ

โทรศัพท์มือถือเป็น 4 แห่ง มีเลขหมายทั้งโทรศัพท์แบบตั้งโต๊ะและโทรศัพท์มือถือ กว่า 400,000 เลขหมาย ซึ่งในปัจจุบันสัญญานเครือข่ายได้ครอบคลุมกว่า 80 ตัวเมืองทั่วประเทศ

ประชากรและพลเมือง ของ สปป.ลาว

<u>ประชากร</u> สปป.ลาว มีประชากร 5.924 ล้านคน (ข้อมูล พ.ศ. 2548) จัดเป็นประเทศที่มีความหนาแน่นของประชากรต่ำสุดในทวีปเอเชีย ประชากรเชื้อสายลาวแท้ ๆ มีอยู่ราว 68 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งประเทศ ที่เหลือเป็นชนกลุ่มน้อยมากมายหลายเผ่า ชาวลาวแท้ ๆ นั้นจะอาศัยอยู่ในเขตที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำและทำนาลุ่มกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในขณะที่ชนกลุ่มน้อยเผ่าอื่น ๆ จะอาศัยอยู่ในแถบเทือกเขา ยังชีพอยู่ด้วยการเผาป่าทำไร่เลื่อยลอย ปลูกข้าวนาดอน และหาของป่า–ล่าสัตว์ ด้วยเหตุนี้ สปป.ลาวจึงมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมถึงวัฒนธรรมภาษาที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง การที่พื้นที่ส่วนใหญ่ของ สปป.ลาว มีเทือกเขาเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ในปัจจุบันชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่แถบเทือกเขาได้ลงมาตั้งหลักปักฐานทำกินทำให้ประชากรมาอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบใกล้แม่น้ำโขงกันเป็นจำนวนมาก

รัฐบาล สปป.ลาว ได้ให้ความสำคัญและเอาใจใส่กับประชากรของประเทศตนมาก ไม่ว่าจะเป็นชนลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง ต่างได้รับสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกันหมด โดยได้บัญญัติสิทธิของพลเมืองไว้ 18 มาตราในกฎหมายรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 4 สิทธิ และพันธะพื้นฐานของพลเมือง ดังนี้

มาตรา 34 พลเมืองลาว คือ ผู้ที่มีสัญชาติลาวตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 35 พลเมืองลาวโดยไม่จำแนกหญิงชาย ฐานะทางด้านสังคม ระดับการศึกษา ความเชื่อถือ และชนเผ่าล้วนแต่มีความเสมอภาคต่อกฎหมาย

มาตรา 36 พลเมืองผู้ที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีขึ้นไป มีสิทธิที่เลือกตั้ง และ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ยี่สิบเอ็ดปีขึ้นไป มีสิทธิ์สมัครรับเลือกตั้ง เว้นเสียแต่ผู้ที่เป็นโรคประสาท วิกลจริต และผู้ที่ถูกศาลตัดสินไม่ให้เลือกตั้ง และสมัครรับเลือกตั้ง

มาตรา 37 พลเมืองลาวหญิงชาย มีสิทธิเท่าเทียมกันในด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม-สังคม และครอบครัว

มาตรา 38 พลเมืองลาว มีสิทธิ์ได้รับการศึกษาร่ำเรียน ยกสูงความก้าวหน้า

มาตรา 39 พลเมืองลาวมีสิทธิทำงาน และประกอบอาชีพที่ไม่ขัดกับกฎหมาย ผู้ใช้แรงงานมีสิทธิได้รับการพักผ่อน ได้รับการช่วยเหลือในกรณีที่หมดความสามารถในการใช้แรงงาน เสียองคะในเวลาแก่เฒ่า และในกรณีอื่น ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 40 พลเมืองลาว มีสิทธิเสรีภาพในการตั้งภูมิลำเนา และ ในการไปมาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 41 พลเมืองลาวมีสิทธิ์ร้องทุก ฟ้องร้อง และเสนอต่อองค์การที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่พัวพันถึงสิทธิ และผลประโยชน์รวม หรือ สิทธิและผลประโยชน์ของตน คำร้องทุก คำฟ้องร้อง และความเห็นของพลเมืองต้องได้รับการพิจารณา และแก้ไขตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 42 พลเมืองลาวมีสิทธิโดยไม่มีใครจะลวงละเมิดได้ทางร่างกาย เกียรติศักดิ์ศรี และเคหะสถาน พลเมืองจะไม่ถูกจับตัว หรือ ตรวจค้นเคหะสถานถ้าหากไม่มีคำสั่งของอัยการ หรือ ศาลประชาชน เว้นเสียแต่ในกรณีที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 43 พลเมืองลาว มีสิทธิเสรีภาพในการเชื่อถือหรือไม่เชื่อถือศาสนา

มาตรา 44 พลเมืองลาวมีสิทธิเสรีภาพในการพูด การเขียน รวมชุมนุม จัดตั้งสมาคม และเดินขบวนที่ไม่ขัดกับระเบียบกฎหมาย

มาตรา 45 พลเมืองลาวมีสิทธิเสรีภาพในการค้นคว้า และ นำใช้ความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคนิค และเทคโนโลยี ประดิษฐ์สร้างศิลปะวรรณคดี และดำเนินการเคลื่อนไหววัฒนธรรมที่ไม่ขัดกับกฎหมาย

มาตรา 46 รัฐปกป้องสิทธิ และผลประโยชน์อันถูกกฎหมายของพลเมืองลาวที่อยู่ต่างประเทศ

มาตรา 47 พลเมืองลาว มีพันธะเคารพรัฐธรรมมูน และกฎหมาย ปฏิบัติระเบียบการใช้แรงงาน ระเบียบการดำรงชีวิตของสังคม และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง

มาตรา 48 พลเมืองลาวมีพันธะเสียภาษี และ ส่วยสาอากรตามระเบียบกฎหมาย

มาตรา 49 พลเมืองลาว มีพันธะปกปักรักษาประเทศชาติ และ ป้องกันความสงบ ปฏิบัติพันธะการทหารตามที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย

มาตรา 50 ชาวต่างด้าว และผู้ที่มีสัญชาติก็มีสิทธิได้รับการปกป้องสิทธิ และเสรีภาพที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีสิทธิฟ้องร้องต่อศาล และองค์การที่เกี่ยวข้องของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีพันธะเคารพรัฐธรรมมูน และกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

มาตรา 51 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อนุญาตการลี้ภัยให้แก่ชาวต่างประเทศได้ถูกปรามปราบจากการที่ได้ทำการต่อสู้ เพื่ออิสระภาพ ความเป็นธรรม สันติภาพ และภาระกิจวิทยาศาสตร์ (ผู้วิจัย, 2550: แปลจาก กฎหมายรัฐธรรมมูญลาว)

สังคมและวัฒนธรรม ของสปป.ลาว

พรรคประชาชนปฏิวัติลาว และรัฐบาล สปป.ลาวได้มีทัศนะว่า การพัฒนาสังคม และวัฒนธรรมต้องทำควบคู่ไปกับเศรษฐกิจ การสร้างความศิวิไลซ์ทางจิตใจต้องไปควบคู่กับการสร้างความเจริญทางด้านวัตถุ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายดั่งกล่าวภายหลังประเทศชาติได้รับการปลดปล่อย ได้เอาใจใส่ทุ่มงบประมาณ เพื่อพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม ให้เจริญงอกงามขึ้น โดยปฏิบัติตามทิศทางที่ว่า การพัฒนาวัฒนธรรม และสร้างความศิวิไลซ์ทางด้านจิตใจคือการทำให้คนในสังคม มีโลกทัศน์ และมีค่านิยมที่ถูกต้อง และมีชีวทัศน์ก้าวหน้าสดใส ในระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา พรรคประชาชนปฏิวัติลาว และรัฐบาล สปป.ลาว ได้เอาใจใส่ในการปกปักรักษา ก่อสร้าง และเสริมขยายวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะประจำชาติ และลักษณะของประชาชน ให้เจริญก้าวหน้า โดยได้มีการ

ค้นหาคุณค่า ที่ดีในด้านวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ และสิ่งที่ประกอบเป็นวัฒนธรรมรวมของวงศาคณาญาติแห่งชาติ ศิลปะ วรรณคดี เช่น การแสดง เนื้อร้องทำนองเพลง ได้ส่องแสงให้เห็นชีวิตตัวจริงของสังคม ความขยันหมั่นเพียร ความอาจหาญ ความสามัคคี และหัวคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ของประชาชนชาวลาวบรรดาเผ่า ในภารกิจ ปกปักรักษา และสร้างประเทศชาติ (สำนักงานข่าวสาประเทศลาว[ข.ป.ล.], 2005)

<u>ศิลปวัฒนธรรม</u> มีความคล้ายคลึงกับคนภาคอีสานของไทยเป็นอย่างมาก ยังมีคำกล่าวที่ว่า *" มีลาวอยู่แห่งใด มีมัดหมี่ และลายจกอยู่ที่นั้น "*

<u>ด้านหัตถกรรม</u> เช่น การตำหูกทอผ้า การปั้นหล่อ การแกะสลัก (ควัด) การแต้มสี ภาพพิมพ์ ตีเงิน ตีทอง ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชาติ ได้รับการส่งเสริมอย่างกว้างขวาง และกลายเป็นสินค้าส่งออกที่ได้ความนิยมจากต่างประเทศ

<u>ด้านโบราณสถานและโบราณวัตถุ</u> ก็ได้รับการเอาใจใส่ในการบูรณะซ่อมแซมรักษา ปัจจุบันมีหอพิพิธภัณฑ์ 13 แห่ง หอสำหรับจัดการแสดง 10 แห่ง มีสถานที่เป็นมรดกโลก 2 แห่ง คือ เมืองหลวงพระบาง และปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก พร้อมกันนั้นก็ได้สร้างแผนแม่บท ทุ่งไหหินเพื่อให้องค์การยูเนสโก รับรองเป็นมรดกโลกแห่งที่ 3

ภาพที่ 84 หอคำ เมืองหลวงพระบาง
ที่มา: www.google.com

ภาพที่ 85 วัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง

ที่มา: www.google.com

ภาพที่ 86 ปราสาทวัดพู

ที่มา: ปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

ภาพที่ 87 ทุ่งไหหิน
ที่มา: ມະຫາສິລາ ວິຣະວົງສ์, 2001

ด้านดนตรี การดนตรีของ สปป.ลาว ในปัจจุบัน ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ดนตรีในราชสำนัก และดนตรีพื้นบ้านวัฒนธรรมดนตรีดั้งเดิมของสปป.ลาว มีแคน เป็นเครื่องดนตรีหลักที่ใช้ประกอบการขับร้อง หรือที่ สปป.ลาว เรียกว่า “ ลำ”ผู้ชำนาญในการขับร้อง จะเรียกว่า “หมอลำ”

1. ดนตรีในราชสำนัก

ภาพที่ 88 วงพิณพาทย์หลวง
ที่มา: วีดีโอปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

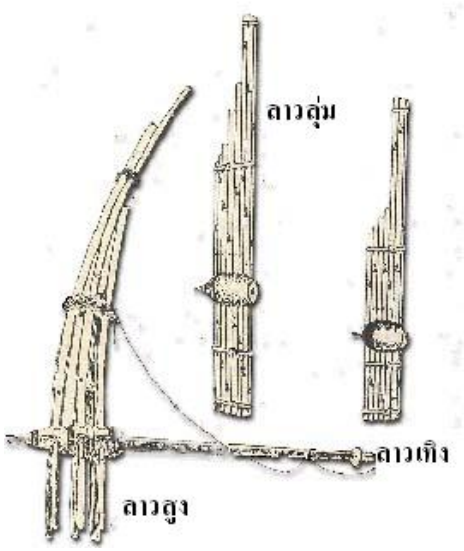
ดนตรีในราชสำนัก จริงแล้วเป็นวัฒนธรรมดนตรีของเมืองเก่า คือ เมืองหลวงพระบาง แต่เดิมเท่านั้น ก่อนที่จะแพร่กระจายไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ของ สปป.ลาว ในอดีต ซึ่งเรียกกันว่าดนตรีพิณพาทย์หลวง หรือปี่พาทย์หลวง วงดนตรีประเภทนี้จะแตกต่างจากวัฒนธรรมดนตรีลาวในภูมิภาคอื่น ๆ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้กล่าวถึงที่มาอยู่ 2 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 ได้ระบุไว้ในพงศาวดารลาว ฉบับของ มหาสิลา วีระวงส์ ว่าในสมัยเจ้าฟ้างุ้ม(พ.ศ. 612) ครั้งที่พระองค์ได้ขอพระราชทานพุทธศาสนาจากพระเจ้านครหลวง(เจ้าสิริจุนทราช) ประเทศเขมร ให้มาประดิษฐานในดินแดนอาณาจักรล้านช้าง และพระเจ้านครหลวงทรงพระราชทานให้พวกช่างฝีมือต่าง ๆ คือ ช่างหล่อพระพุทธรูป ช่างเหล็ก ช่างทองคำ เป็นต้น **ตลอดเครื่องดุริยะดนตรี ปี่พาทย์ ระนาด ฆ้องวง เครื่องเล่นมโหรสพครบครัน**

ประเด็นที่ 2 ได้ระบุไว้ในประวัติศาสตร์ลาว ของมหาสิลา วีระวงส์ (2001: 243-245) ว่าก่อนที่ไทยจะเข้ามาปกครอง เมืองหลวงพระบาง ในปี ค.ศ. 1779 ถึง ค.ศ.1893 ชาวนครหลวงพระบาง จึงได้รับเอาวัฒนธรรมไทยมาใช้ ซึ่งแตกต่างไปจากวัฒนธรรมลาวในภาคอื่น ๆ จำพวก**ดนตรี** ชาวหลวงพระบางใช้**ซอ** ไม่ใช้**แคน**เหมือนภาคอื่น บทร้องก็เป็นทำนองเพลง และเรียกว่า **ขับ** ไม่เรียกว่า **ลำ** ดั่งขับสามสร้าว ขับลอดไค้ เป็นต้น การฟ้อนโคม ซึ่งใช้ในราชวัง ก็เป็นราชธรรมเนียมที่ได้มาจากไทยสยาม. บทเพลง บทละคร ก็ใชบทวรรณกรรมของไทย ดังบทละครเรื่องรามเกียรติ์ บทละครเรื่องอิเหนา เป็นต้น เพราะบทละครทั้งสองเรื่องนี้ อันที่จริงพระเจ้าแผ่นดินสยามได้ทรงแต่งขึ้น โดยเฉพาะบทละครเรื่องอิเหนานั้นสมเด็จพระเจ้าสักรินทรฤทธิ์ ได้นำเอามาแต่งเป็นคำกลอนลาวก็มีหลายตอน นอกจากนี้ การสัมพันธ์ติดต่อของชาวหลวงพระบางก็ได้สนิทสนมกับไทยสยามเป็นอย่างมาก จึงได้มีเชื้อสายสืบพันธุ์ติดต่อกันมา

ในปัจจุบันวงดนตรีพิณพาทย์ หรือ ปี่พาทย์ จึงกลายเป็นดนตรีแบบฉบับของ สปป.ลาว เปิดให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียนศิลปะดนตรีแห่งชาติ ซึ่งเป็นโรงงเรียนสายอาชีพ ซึ่งใช้ในการประกอบพิธีกรรมสำคัญของราชสำนัก หรือใช้ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองที่เป็นคนชั้นสูง นอกนี้ยังใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา รวมทั้งงานมงคลทั่วไป โดยเปิดเป็นการสอนเรียนการสอน

2. ดนตรีพื้นบ้าน

ภาพที่ 89 แคนลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง
ที่มา: www.google.com

ดนตรีพื้นบ้านเป็นดนตรีที่เล่นอยู่กันเป็นประจำ และพบเห็นโดยทั่วไปตามแขวงต่าง ๆ และภูมิภาคอื่น ๆ ของ สปป.ลาว ไม่ได้หมายถึงวัฒนธรรมดนตรีแบบลาวลุ่มเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวัฒนธรรมดนตรีแบบลาวเทิง และแบบลาวสูง ซึ่งจัดได้ว่าเป็นดนตรีพื้นบ้านด้วยกันทั้งหมด เพราะมี “แคน” เป็นเครื่องดนตรีหลัก ที่ใช้ประกอบการขับร้อง หรือที่ สปป.ลาว เรียกว่า “ ลำ” ผู้ชำนาญในการขับร้อง จะเรียกว่า “ หมอลำ” แคน เป็นเครื่องดนตรีที่มีอยู่ในทุก ๆ กลุ่มชนของ สปป.ลาว แต่จะแตกต่างกันบ้างในเรื่องของลักษณะรูปร่าง และระบบเสียง

แคน คือเครื่องดนตรีที่เป็นหัวใจของวัฒนธรรมดนตรีลาวเลยก็ว่าได้ เพราะเพลงพื้นบ้านของ สปป.ลาวจะใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีหลัก แคนยังถือได้ว่าเป็นดนตรีแบบฉบับของลาวอีกด้วย

ลาวตอนบนการลำที่มีแคนประกอบจะเรียกว่า หมอลำคู่ หมอลำเดี่ยว หมอลำเรื่อง โดยการลำ (แปลว่าร้อง) โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบการลำ

ส่วนทางลาวตอนล่าง การลำที่มีแคนประกอบจะเรียกตามภาษถิ่น หรือ ตามชื่อถิ่นฐานที่กำเนิด เช่น ลำสีพันดอน ลำตั้งหวาย ลำสาละวัน และการลำประกอบแคนของชนเผ่าลาวเทิง ลาวสูง เป็นต้น

วัฒนธรรมพื้นบ้านของ สปป.ลาวมีอิทธิพลวัฒนธรรมของประเทศเพื่อบ้านเจือปนอยู่มาก แต่ไม่เคยเปลี่ยนไปเลยตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา ลาวเป็นประเทศเก่าแก่ที่มีความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ในช่วงศตวรรษที่ 14–16 เป็นช่วงที่อาณาจักรล้านช้างรุ่งเรืองสูงสุด และเป็นแว่นแคว้นที่ทรงความสำคัญยิ่งในดินแดนเอเชียอาคเนย์ ขนบประเพณีทางด้านวัฒนธรรมและศาสนาของลาวถือกำเนิดขึ้นในยุคนี้ แม้เวลาผ่านไปหลายศตวรรษ แต่ลาวก็ยังคงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะเอาไว้ได้อย่างเด่นชัด สังคมลาวเป็นสังคมที่ลุ่ม ที่พึ่งพิงอยู่กับพระพุทธศาสนาและการทำนาแปลง แม้ลาวจะสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกันกับไทย แต่ประชากรในเขตเทือกเขาเกือบ 50 เปอร์เซ็นต์กลับประกอบขึ้นจากชนกลุ่มน้อยหลายเผ่า แต่ละเผ่ามีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ อาหารการกิน เครื่องแต่งกาย และความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

วันหยุดราชการ

1 มกราคม	วันปีใหม่สากล
20 มกราคม	วันสร้างตั้งกองทัพประชาชนลาว
8 มกราคม	วันแม่หญิง (วันสตรีสากล)
22 มกราคม	วันสร้างตั้งพรรคประชาชนปฏิวัติลาว
13 – 15 เมษายน	วันขึ้นปีใหม่ (วันสงกรานต์)
1 พฤษภาคม	วันกรรมกร (วันแรงงานสากล)
1 มิถุนายน	วันเด็ก
15 สิงหาคม	วันรัฐธรรมนูญ
7 ตุลาคม	วันครูแห่งชาติ
12 ตุลาคม	วันประกาศเอกราช
2 ธันวาคม	วันชาติ (วันแต่งตั้งสปป.ลาว)

เทศกาลงานบุญต่าง ๆ

ชาวลาวนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทเช่นเดียวกับไทย จึงมีกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นจารีตประเพณีตลอดทั้งปี ซึ่งลาวเรียกว่า ฮีตสิบสองครองสิบสี่ เหมือนกับชาวไทยอีสาน ได้แก่

มกราคม งานบุญผเวด มีการเทศน์พระเวสสันดรชาดก (คนไทยเรียกว่า เทศน์มหาชาติ) วัดต่าง ๆ จะจัดงานฉลอง 3 วัน มีบวชเรียนกันในช่วงนี้

กุมภาพันธ์ งานบุญมาฆบูชา ชาวลาวจะไปวัด สวดมนต์ ทำบุญตักบาตร และเวียนเทียนที่ปราสาทวัดพู เมืองจำปาสัก จะมีงานฉลองที่ยิ่งใหญ่มากที่สุด มีการแข่งขันขบวนแห่ หมอดูการละเล่นต่าง ๆ การแสดงละครพื้นบ้าน และผู้ชายลาวนิยมวิ่งช้าง ชนควาย ชนไก่ และการละเล่นเต้นรำพื้นบ้าน งานตรุษจีน ชาวจีนและเวียดนามในลาวฉลองปีใหม่ จัดขบวนแห่ไปทำบุญที่วัดจีน วัดเวียดนาม

ภาพที่ 90 ทำบุญตักบาตร วันมาฆบูชา ณ ปราสาทวัดพู
ที่มา: ปราสาทวัดพู แขวงจำปาสัก

มีนาคม วันสตรีแห่งชาติ เป็นวันหยุดราชการ

เมษายน วันปีใหม่ของลาว ตรงกับ 13 เมษายนเช่นเดียวกับไทย พม่า เขมร ทางราชการให้หยุดงานเพียง 3 วัน แต่คนมักจะหยุดงานกันทั้งสัปดาห์ ชาวบ้านจะอัญเชิญพระพุทธรูปจากวัดเพื่อสรงน้ำด้วยน้ำอบน้ำปรุง แล้วเล่นสาดน้ำกันตามท้องถนน ถือว่าเป็นการชำระล้างกายและจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดพร้อมทั้งอำลาฤดูแล้งที่กำลังจะผ่านพ้นไป ชาวลาวจะไปทำบุญเลี้ยงพระที่วัดก่อเจดีย์ทรายหรือเจดีย์หินที่ลานวัด ถ้าเป็นหลวงพระบางก็จะก่อกันบนฝั่งแม่น้ำโขง เพื่อให้มีความสุขสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงตลอดปีใหม่ มีขบวนแห่ใหญ่โต ชาวบ้านแต่งชุดประจำชาติ แห่แหนพระบาง ซึ่งเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองศักดิ์สิทธิ์ออกมาให้ผู้คนสรงน้ำสักการะ มีการละเล่นพื้นเมือง ดนตรีประกวดนางสงกรานต์และงานออกร้านจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมต่าง ๆ ด้วย

พฤษภาคม งานบุญวิสาขบูชา ชาวบ้านจะไปทำบุญให้บรรพบุรุษที่วัด มีการสวดมนต์ ฟังเทศน์ เวียนเทียน งานบุญบั้งไฟ ชาวบ้านจะรวมกลุ่มทำบั้งไฟด้วยไม้ไผ่เอาไว้ทำการจุดให้พุ่งขึ้นไปบนฟ้า เพื่อเป็นการเตือนเทวดาให้บันดาลฝนให้ฝนตก พืชพันธุ์ธัญญาหารจะได้อุดมสมบูรณ์

กรกฎาคม งานบุญวันเข้าพรรษา (เข้าวัสสา) ที่ผู้ชายลาวนิยมบวชเรียนในช่วงนี้

สิงหาคม/กันยายน งานบุญห่อข้าวประดับดิน เป็นงานเคารพสักการะบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วโดยการไปทำบุญที่วัด แล้วนิมนต์ให้พระสงฆ์สวดอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตาย

ตุลาคม/พฤศจิกายน งานบุญออกพรรษา เป็นเครื่องแสดงว่าช่วงเข้าพรรษา 3 เดือนในฤดูฝนของพระสงฆ์ได้สิ้นสุดลงแล้ว มีการทำบุญเลี้ยงพระ ทำทาน เวียนเทียน ลอยกระทงในแม่น้ำโขง ระลึกถึงบุญคุณของแม่พระคงคา รวมทั้งมีการลอยประทีปโคมไฟ และงานแข่งเรือยาวในแม่น้ำโขงในวันถัดมา

พฤศจิกายน งานบุญธาตุหลวง จัดขึ้น 3 วันที่พระธาตุหลวงและบริเวณโดยรอบพระสงฆ์หลายร้อยรูปมาบิณฑบาตและรับดอกไม้บูชาจากพุทธศาสนิกชน มีการเวียนเทียนรอบองค์พระธาตุจุดพลุดอกไม้ไฟ รวมถึงการออกร้านขายสินค้าต่าง ๆ เป็นเวลา 7 วัน

ธันวาคม งานวันชาติลาว มีพิธีการสวนสนามของกองทัพ และประชาชนจะประดับสัญลักษณ์รูปค้อนและเคียวตามที่สาธารณะทั่ว ๆ ไป งานวันปีใหม่ของชาวม้ง ชาวม้งจะแต่งกายชุด

ประจำเผ่าที่มีสีสันสวยงาม เล่นดนตรีลักษณะคล้ายแคน และมีการละเล่นต่าง ๆ เช่น ลูกบอล ใยฝ้าย ชนวัว แข่งขันโล้ชิงช้า และการแสดงยิงหน้าไม้

การศึกษา

พรรคประชาชนปฏิวัติลาว และรัฐบาลได้เอาใจใส่ทั้งสองด้านไปพร้อม ๆ กันคือ

1. เอาใจใส่สร้างการเมืองแนวคิด และอุดมคติแบบสังคมนิยม สร้างระบอบกฎหมาย และระเบียบวินัย

2. สร้างให้เก่งทางด้านวิชาเฉพาะทาง วิชาการเทียบเท่ากับนานาชาติ พร้อมกันนั้นก็เสริมขยายผลทางการศึกษาสร้างคนแบบรอบด้าน คือ คุณสมบัติศึกษา ปัญญาศึกษา ศิลปศึกษา กายศึกษา และแรงงาน ศึกษาสมทบการศึกษาในโรงเรียน กับการศึกษาในครอบครัว และสังคม

ซึ่งในปัจจุบันการศึกษาได้มีการขยายตัวอย่างกว้างขวางในทุก ๆ ด้าน เริ่มแต่ชั้นอนุบาล จนถึงระดับมหาวิทยาลัย ทั้งภาครัฐและเอกชน หลักสูตรการเรียนการสอนได้รับการปรับปรุง ปัญหาการขาดครู และครูไม่มีมารตราฐาน ก็ได้รับการแก้ไขไปพร้อมกับการเชิดชูบทบาท และปฏิบัติตามนโยบายต่อครู อาจารย์ ในปีการศึกษา 2004- 2005 ทั่วประเทศมีโรงเรียนเลี้ยงเด็ก และโรงเรียนอนุบาลทั้งหมด 967 แห่ง ในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนเอกชน 136 แห่ง มีครูสอน 2,679 คน มีนักเรียนทั้งหมด 45,166 คน

โรงเรียนประถม มี 12,438 แห่ง ในนั้นมีเรียนเรียนเอกชน 184 แห่ง และโรงเรียนสงฆ์ 10 แห่ง มีครูสอนทั้งหมด 27,618 คน มีนักเรียน 890,821 คน ในนั้นมีนักเรียนสงฆ์ 369 รูป ภาคเอกชนมีนักเรียน 21,020 คน สรุปแล้วทั่วประเทศมีอัตราส่วนของนักเรียนชั้นประถมต่อห้องเรียน 31:1 และอัตราส่วนนักเรียนต่อครูเท่ากับ 32:1

โรงเรียนมัธยมมีทั้งหมด 952 แห่ง แบ่งเป็นมัธยมตอนต้น 638 แห่ง มัธยมตอนปลาย 30 แห่ง และมัธยมที่สมบูรณ์มีทั้งตอนต้นและตอนปลาย มี 284 แห่ง รวมทั้งโรงเรียนกินนอนชนเผ่า 3 แห่ง โรงเรียนเอกชน 34 แห่ง โรงเรียนสงฆ์ 34 แห่ง มีครูสอน 14,637 คน ครูภาคเอกชน 305 คน ครูสอนโรงเรียนสงฆ์ 297 คน และครูศึกษานิเทศ 144 คน นักเรียนมัธยมมีทั้งหมด 388,053 คน

นักเรียนภาคเอกชนมี 6,198 คน อัตราส่วนนักเรียนต่อห้องมัธยมตอน 47:1 มัธยมตอนปลาย 55:1 อัตราส่วนนักเรียนต่อครู 27:1

โรงเรียนสร้างครู มี 10 แห่ง (ไม่รวมคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว มหาวิทยาลัยจำปาสัก และมหาวิทยาลัยสุพานุวง) ในนั้นมีวิทยาลัยครู 5 แห่ง สร้างครูประถมและอนุบาล 3 แห่ง สร้างครูศิลปะ 1 แห่ง และสร้างครูพละ 1 แห่ง มีครูอาจารย์ทั้งหมด 616 คน มีนักเรียนครูทั้งหมด 17,635 คน

อาชีวะศึกษา และวิชาชีพปัจจุบันทั่วประเทศ มีโรงเรียนเทคนิควิชาชีพ 44 แห่ง ในนั้นเป็นโรงเรียนเอกชน 11 แห่ง และ 16 แห่ง ขึ้นกระทรวงอื่น ๆ มีครูอาจารย์ทั้งหมด 1,230 คน มีนักเรียน 24,264 คน เป็นนักเรียน ปีสุดท้าย 2,902 คน การศึกษาชั้นสูง และมหาวิทยาลัยในปีการศึกษา 2004– 2005 ทั่วประเทศมีมหาวิทยาลัย และวิทยาลัย 33 แห่ง เป็นวิทยาลัยเอกชน 27 แห่ง มีครูอาจารย์ทั้งหมด 1,702 คน มีนักศึกษาทั้งหมด 39,921 คน ศึกษาในระดับวิทยาลัยภาคเอกชน 24,634 คน นอกจากระบบปกติแล้วยังมีนักศึกษาในระบบชั้นสูง และปริญญาตรีพิเศษอยู่ตามคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติทั้งหมด 12,249 คน ไปพร้อม ๆ กับการก่อสร้าง อยู่ภายในประเทศแล้วยังได้ส่งพนักงาน และนักศึกษาไปยกระดับอยู่ต่างประเทศอีกด้วย

การศึกษาใน สปป.ลาว ได้เติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพก็ได้มีการปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษา 2003-2004 เช่น นักเรียนสร้างครูเพิ่มขึ้น 29.46% นักเรียนอาชีวะศึกษา เพิ่มขึ้น 22.73% นักศึกษามหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น 41.44% และได้เปิดการสอนในระดับปริญญาโท 2 คณะ คือ คณะเศรษฐศาสตร์การคุ้มครองและคณะวิทยาศาสตร์ (ข.ป.ล., 2005)

ระบบการศึกษา

1. สามัญศึกษา การศึกษาในระบบสามัญศึกษาประกอบด้วย
   1.1 เตรียมอนุบาล (เลี้ยงเด็ก)
   1.2 อนุบาล 3 ปี
   1.3 ประถม 5 ปี
   1.4 มัธยมต้น 3 ปี

1.5 มัธยมปลาย 3 ปี

2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้จัดเป็น 3 ประเภทคือ

2.1 ฝึกอบรมผู้ใหญ่ที่อ่านและเขียนหนังสือไม่เป็น

2.2 ยกระดับวิชาชีพให้แก่ผู้ใหญ่

2.3 ยกระดับวิชาการให้แก่เจ้าหน้าที่ และพนักงาน

1. อาชีวะศึกษา

3.1 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

3.2 ระดับช่างเทคนิค

3.3 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง

2. การศึกษามหาวิทยาลัย

สปป. ลาว มีมหาวิทยาลัยเดียวคือ มหาวิทยาลัยแห่งชาติ เรียน 5-7 ปี ทั้งหมด 6 วิทยาเขต ประกอบด้วย 10 คณะวิชา 1 วิทยาลัย และ 1 ศูนย์ เช่น คณะศึกษาศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์, คณะสังคมวิทยาศาสตร์, คณะภาษาศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์ และการคุ้มครอง, คณะป่าไม้, คณะเกษตรศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์, คณะวิศวกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ และ คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ มี 1 วิทยาลัยวิทยาศาสตร์พื้นฐาน 1 ศูนย์พัฒนาครู และมีโรงเรียนประถมและ มัธยมสาธิต

3. การศึกษาระบบครู (ครุศาสตร์)

5.1 โรงเรียนสร้างครูประถม ใช้เวลาเรียน 2 ปี

5.2 วิทยาลัยครูมัธยมศึกษา ใช้เวลาเรียน 3 ปี

5.3 คณะศึกษาศาสตร์ ใช้เวลาเรียน 5 ปี

4. การศึกษาภาคเอกชน

การศึกษาภาคเอกชน ได้จัดในระดับเตรียมอนุบาลถึงระดับวิทยาลัย หรืออนุปริญญา (ปวส) เท่านั้น ส่วนระดับปริญญาตรี กำลังอยู่ในระยะเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ

ภาคผนวก ข

สภาพการเดินทางและพื้นที่ทำวิจัย

สภาพการเดินทางและพื้นที่ทำวิจัย

ในการออกภาคสนามเพื่อศึกษาดนตรีกะตู้ ผู้วิจัยต้องเตรียมความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน โดยขั้นตอนแรกคือการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของ สปป.ลาว และแผนที่เส้นทางเข้าสู่พื้นที่ทำวิจัย ณ บ้านโดน เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก เมื่อเตรียมความพร้อมด้านข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่วิจัยแล้ว ผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมด้านการเดินทาง คือ การติดต่อทำหนังสือเดินทาง (Passport) ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้เวลา 5 วัน ในการรอรับเอกสาร ซึ่งสามารถอยู่ใน สปป.ลาว ได้ไม่เกิน 1 เดือน ส่วนการทำใบผ่านแดนชั่วคราว (Border pass) จะอยู่ได้เพียง 3 วัน และจำกัดพื้นที่ เนื่องจากเป็นการเดินทางสำรวจพื้นที่ครั้งแรก จำเป็นต้องมีผู้ติดตามไปด้วย จึงต้องทำให้กับผู้ติดตาม ณ ศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี ใช้เวลารอรับเอกสาร 3 ชั่วโมง

การเตรียมตัวก่อนออกเดินทางคือ เตรียมความพร้อมด้านสภาพร่างกาย ยารักษาสามัญประจำบ้าน เสื้อผ้าเครื่องใช้ส่วนตัว และเครื่องมือใช้สำหรับภาคสนาม ได้แก่ กล้องถ่ายภาพนิ่ง กล้องวิดีโอพร้อมขาตั้ง สมุดจดบันทึก ดินสอ ตลับเมตร ปากกา แผนที่การเดินทาง เครื่องวัดระดับเสียง Tuner Chromatic เป็นต้น

ภาพที่ 91 ผู้วิจัยเดินทางถึงด่านตรวจคนเข้าเมืองช่องเม็ก ชายแดนไทย-ลาว
ที่มา: ตำบลช่องเม็ก อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2549)

ในการเดินทางเพื่อไปสำรวจพื้นที่ ผู้วิจัยได้ออกเดินในระหว่างวันที่ 8-10 ธันวาคม พ.ศ. 2549 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเส้นทางในการเดินทางไว้ 2 เส้นทาง คือ เส้นทางที่ 1 เดินทางโดยรถโดยสารประจำทาง อุบล-พิบูลมังสาหาร แล้วไปต่อรถโดยสารประจำทางพิบูลฯ-ช่องเม็ก และเส้นทางที่ 2 เดินทางโดยรถโดยสารระหว่างประเทศ อุบลราชธานี-ปากเซ ผู้วิจัยเลือกการเดินทางเส้นทางที่ 1 ซึ่งเป็นเส้นทาง ที่ลำบากกว่าเส้นทางที่ 2 เพราะต้องต่อรถถึง 4 ต่อ เพื่อจะได้ศึกษาสภาพการเดินทางตลอดระยะเส้นทางได้ครบถ้วน

ที่ราบสูงบอละเวน

ภาพที่ 92 ช่องเม็ก ประเทศไทย ด่านวังเต่า สปป.ลาว และที่ราบสูงบอละเวน
ที่มา: ดัดแปลงจาก Google Earth

วันที่ 8 ธันวาคม 2549 เวลา 10.00 น. ผู้วิจัยออกเดินทางโดยรถโดยสารประจำทางสายอุบลฯ-พิบูลฯ ค่าโดยสารคนละ 35 บาท มาตามเส้นทางหลวงหมายเลข 217 จากอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านมาทางอำเภอวารินชำราบ ระยะทาง 50 กิโลเมตร ถึงอำเภอพิบูลมังสาหารเพื่อไปต่อรถสองแถว สายพิบูลฯ–ช่องเม็ก ค่าโดยสารคนละ 35 บาท ระยะทาง 38 กิโลเมตร เวลา 13.30 น. ถึงด่านตรวจคนเข้าเมืองช่องเม็ก อำเภอสิรินธร เพื่อยื่นหนังสือเดินทาง (Passport) ทำเรื่องขออนุญาตออกนอกประเทศไทย และประทับตราผ่านแดนเข้าสู่ สปป.ลาว

ภาพที่ 93 แผนที่เส้นทางไปบ้านโดน เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก
ที่มา: ดัดแปลงจากแผนที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เมื่อทำเรื่องหนังสือเดินทางเรียบร้อยแล้ว เดินเข้าไปประมาณ 200 เมตร ถึงท่ารถสองแถวสายด่านวังเต่า-ปากเซ สปป.ลาว และต้องนั่งคอยอีกประมาณ 1 ชั่วโมง ไม่มีเวลารถออกที่แน่นอน เพราะเวลารถออกนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนของผู้โดยสาร ต้องรอให้ผู้โดยสารครบ 18 คน รถจึงจะออกเดินทางได้ เมื่อผู้โดยสารครบตามจำนวนแล้ว ก็ออกเดินทางไปเมืองปากเซด้วยระยะทาง 42

กิโลเมตร ข้ามสะพานแม่น้ำโขงมิตรภาพลาว–ญี่ปุ่น มีความยาว 1,380 เมตร เข้าสู่เมืองปากเซ ใช้เวลาการเดินทาง 3 ชั่วโมง (ราคาค่าโดยสาร 10 พันกีบ(10,000 กีบ) /คน จ่ายเป็นเงินไทย 50 บาท/คน ซึ่งจะจ่ายแพงกว่าถ้าคิดตามอัตราแลกเปลี่ยนในปี 2549 1 บาทเท่ากับ 275 กีบ เงิน 50 บาทจะแลกเป็นเงินกีบได้ 13,750 กีบ)

ภาพที่ 94 ท่ารถโดยสาร ด่านวังเต่า–ปากเซ แขวงจำปาสัก สปป.ลาว
ที่มา: ด่านวังเต่า แขวงจำปาสัก สปป. ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2549)

ภาพที่ 95 สะพานข้ามแม่น้ำโขงมิตรภาพลาว-ญี่ปุ่น เชื่อมผ่านเมืองโพนทองสู่เมืองปากเซ
ที่มา: แขวงจำปาสัก สปป. ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2549)

ถึงเมืองปากเซ ลงรถที่ตลาดดาวเรือง ผู้วิจัยจึงได้จ้างเหมารถสามล้อรับจ้าง ไปน้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง เมืองบาเจียงจะเลินสุก เนื่องจากเวลาที่ไปถึงนั้นเป็นช่วงบ่าย 4 โมงเย็นทำให้รถ

โดยสารประจำทางปากเซปลายทางแขวงสาละวันหมด โดยจ้างเหมา เป็นจำนวนเงิน 1,200 บาท ระยะทาง 38 กิโลเมตร ใช้เวลาการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงกว่า ๆ ถึงทางเข้า น้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง

ภาพที่ 96 รถสามล้อรับจ้างสภาพเก่า ยางแตกระหว่างทางไปน้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง
ที่มา: เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป. ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2549)

ภาพที่ 97 ซุ้มประตูทางเข้าบาเจียงรีสอร์ทและทัศนียภาพของน้ำตกผาส้วมช่วงฤดูหนาว
ที่มา: เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป. ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2549)

เดินทางถึงน้ำตกผาส้วม บาเจียงรีสอร์ท ในเขตอุทยานแห่งชาติบาเจียง พื้นที่ทำวิจัย และสำรวจพื้นที่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ศึกษาสถานที่ในหมู่บ้านโดน ผู้วิจัยเข้าพบเจ้าของสถานที่แนะนำตัวบอกถึงจุดประสงค์ การมาศึกษาวิจัยและสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับบุคคลคนที่มี

ความสำคัญต่องานวิจัย ได้แก่ พ่อเอ โดนอาหล่า (นักดนตรีชนเผ่ากะตู้) และ คุณวิมล กิจบำรุง เจ้าของบาเจียงรีสอร์ท (น้ำตกผาส้วม) ตลอดจนชาวบ้านทั่วไปทั้งเผ่ากะตู้ และเผ่าลาวเทิงเผ่าอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านโดนเทิง เช่น ชนเผ่าแงะ ชนเผ่าเตรียง ชนเผ่าอาลัก เป็นต้น

ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับท้าวเอ โดนอาหล่า (เอโดน) เพราะเห็นว่าท่านเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญต่องานวิจัย เพราะเป็นเสมือนตัวแทนนักดนตรีของกลุ่มชนเผ่าลาวเทิง จากเพียงไม่กี่คนที่ยังคงเหลืออยู่ให้เห็นในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยได้สอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องราวทางดนตรีของชนเผ่ากะตู้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ และเตรียมความพร้อมในขั้นดำเนินงานภาคสนาม

การออกภาคสนามเพื่อดำเนินงานวิจัย ในวันที่ 3 กรกฎาคม 2550 ผู้วิจัยได้ออกเดินทางเพื่อไปเก็บข้อมูล และในการเดินทางครั้งนี้ การคมนาคมสะดวกสบายกว่าครั้งไปสำรวจพื้นที่ เพราะผู้วิจัยได้เปลี่ยนแผนการเดินทางใหม่ โดยนั่งรถโดยสารระหว่างประเทศ อุบลฯ-ปากเซ ขึ้นที่สถานีขนส่งจังหวัดอุบลราชธานี เที่ยวรถโดยสารประจำทางมีอยู่ 3 เที่ยวต่อวัน คือ เวลา 07.00 น. เวลา 09.30 น. และเวลา 15.30 น. ผู้วิจัยไปเที่ยวรถ เวลา 09.30 น. อัตราค่าโดยสาร 200 บาท / คน / เที่ยว ในเวลา 10.50 น. รถได้เดินทางถึง ด่านช่องเม็ก ประเทศไทย และด่านวังเต่า สปป.ลาว เพื่อให้ผู้โดยสารลงไปทำเรื่องประทับตราหนังสือผ่านแดน และเวลา 12.10 น. เดินทางต่อไปจนถึงสถานีขนส่งเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก

ภาพที่ 98 รถโดยสารระหว่างประเทศ อุบลราชธานีประเทศไทย-เมืองปากเซ สปป.ลาว
ที่มา: เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สปป. ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2550)

จากนั้นผู้วิจัยได้นั่งรถสามล้อรับจ้างไปหลัก ก.ม.ที่ 8 ท่ารถโดยสารประจำทางเมืองปากเซ – แขวงสาละวัน ในราคา 10 พันกีบ (10,000 กีบ) คิดเป็นเงินบาทเพียง 35 บาทเท่านั้น ซึ่งการมาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนเงินบาทเป็นเงินกีบเพื่อสะดวกในการใช้จ่ายและประหยัดงบประมาณกว่ามาก (โดยอัตราแลกเปลี่ยนตามค่าเงินบาทที่แข็งค่าขึ้นในปี 2550 ค่าเงิน 1 บาทเท่ากับ 290 กีบ)

ภาพที่ 99 รถโดยสารประจำทาง เที่ยวสุดท้ายจากเมืองปากเซ ไปเมืองสาละวัน สปป.ลาว
ที่มา: เมืองปากเซ แขวงจำปาสัก สปป. ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2550)

ผู้วิจัยได้เดินทางมาถึงท่ารถโดยสารประจำทางเมืองปากเซปลายทางแขวงสาละวัน ซึ่งเป็นรถเที่ยวสุดท้ายของวันนี้รถจึงเนืองแน่นไปด้วยข้าวของเครื่องใช้ที่บรรดาพ่อค้าแม่ขายที่เข้ามาซื้อของในเมืองปากเซหรือบางคนก็จ้างวานให้คนขับรถซื้อของให้เพื่อนำกลับไปขายในหมู่บ้าน รถเที่ยวนี้ออกเดินทางใน เวลา 15.30 น ค่าโดยสาร 10 พันกีบ (35 บาท) ใช้เวลาการเดินทาง 1 ชั่วโมงเศษ ถึงหน้าทางเข้าน้ำตกผาส้วม

สภาพโดยทั่วไปของบ้านโดน

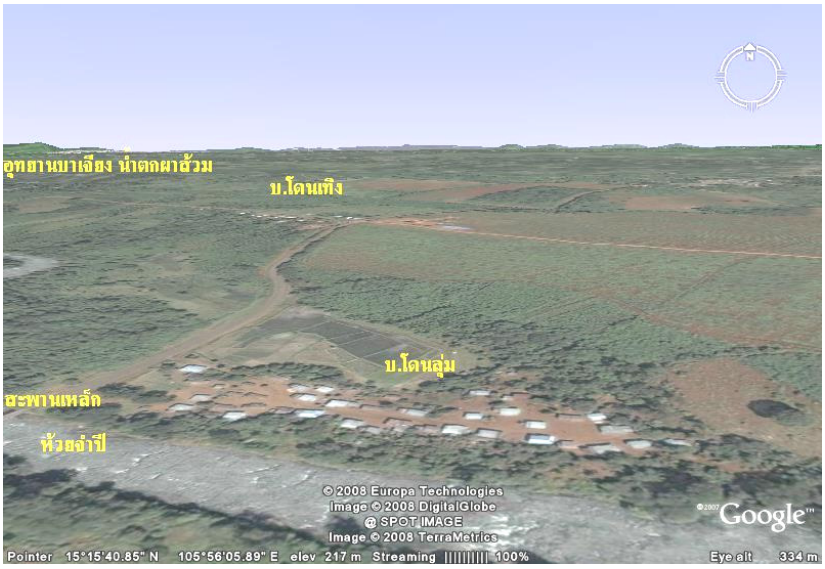
ภาพที่ 100 บ้านโดน และแขวงทั้ง 4 แขวง ในอาณาบริเวณที่ราบสูงบอละเวน
ที่มา: ผู้วิจัย, 2550 ดัดแปลงจากแผนที่ Google Earth

บ้านโดน มีที่ตั้งอยู่ใน ละติจูด 15°15'39.61"N ลองติจูด 105°56'1.78"E เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่รวมคนจากหลาย ๆ ชนเผ่ามาอยู่รวมกัน

ภาพที่ 101 แผนที่เส้นทางเมืองบาเจียงจะเลินสุก บ้านโดน และอุทยานบาเจียง
ที่มา: ผู้วิจัย, 2550 คัดแปลงจากแผนที่ Google Earth

ซึ่งในปัจจุบัน บ้านโดน เมืองบาเจียงจะเลินสุก มีอยู่ด้วยกัน 2 กลุ่ม โดยแบ่งตามลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นรู้จักกันดีในกลุ่มของชาวบ้านทั่วไป คือ บ้านโดนเทิง และบ้านโดนลุ่ม

ภาพที่ 102 ภูมิศาสตร์ที่ตั้งของบ้านโดนเทิง และบ้านโดนลุ่ม
ที่มา: ดัดแปลงจากแผนที่ Google Earth

บ้านโดนเทิง คือ พวกที่สร้างบ้านอยู่บนที่ราบสูง หรืออยู่ข้างบน ภาษาลาวลุ่มเรียกว่า คุ้มเทิง (พื้นที่ทำวิจัย)

บ้านโดนลุ่ม คือ พวกที่สร้างบ้านอยู่ในที่ต่ำ เลียบตามห้วยจำปี[1] หรืออยู่ข้างล่าง ภาษาลาวลุ่มเรียกว่า คุ้มลุ่ม

[1] ห้วยจำปี เป็นธารน้ำไหลที่ผ่านหมู่บ้านกั้นแบ่งระหว่างเมืองบาเจียงจะเลินสุกกับบ้านโดน ห้วยจำปีจะมีน้ำไหลอยู่ตลอดปี คนที่อาศัยอยู่บ้านโดนจะให้ประโยชน์จากลำธารนี้เพื่อบริโภคและอุปโภค อีกทั้งห้วยจำปียังสร้างความอุดมสมบูรณ์แก่พงไพรและพืชพันธุ์อาหารสัตว์ เหมาะสำหรับการเพาะปลูกและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ภาพที่ 103 ห้วยจำปีในช่วงฤดูหนาว (ซ้าย) และห้วยจำปีในช่วงฤดูฝน (ขวา)
ที่มา: เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

ภาพที่ 104 สะพานเหล็กข้ามห้วยจำปี เชื่อมระหว่างเมืองบาเจียงกับบ้านโดน
ที่มา: เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2550)

บ้านโดนเทิง ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2524 โดยที่ครอบครัวของพ่อเอโดนได้เข้ามาอาศัยอยู่เป็นครอบครัวแรก และได้ขยับขยายเป็น 4-5 ครอบครัว แต่ปัจจุบันได้ขยายเพิ่มมากขึ้นมีมากกว่า 10 ครอบครัว ซึ่งมาจากชนเผ่าต่าง ๆ ได้แก่ ลาวลุ่ม เผ่ากะตู้ เผ่าตะโอ้ย และเผ่าแงะ ซึ่งเผ่าตะโอ้ยเป็นชนเผ่าที่มาอาศัยอยู่มากที่สุด

ลักษณะของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ที่ราบสูง มีทางถนนเป็นสามแยกตัดผ่านหมู่บ้าน ถ้ามาจากแขวงจำปาสักถึงบ้านโดนเทิงตรงไปจะเป็นทางไปแขวงสาละวัน แต่ถ้าเลี้ยวซ้ายอีกประมาณ 2 กิโลเมตร ก็จะถึงน้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง หมู่บ้านจะอยู่หน้าทางเข้าในพื้นที่อุทยาน

ภาพที่ 105 บ้านโดนเทิง
ที่มา: แผนที่ Google Earth

ภาพที่ 106 สามแยกบ้านโดนเทิง และทางเข้าไปน้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง
ที่มา: เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป. ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2550)

ผู้วิจัยได้ลงระหว่างทางหน้าทางเข้าน้ำตกผาส้วม ปากทางเข้าเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก พื้นที่ทำวิจัยและเป็นที่อยู่อาศัยของท้าวเอ โดนอาหล่า ต้องเดินเท้าอีกประมาณ 2 กิโลเมตร ถึงบาเจียงรีสอร์ท น้ำตกผาส้วม ซึ่งเป็นที่พักอาศัยในการดำเนินงานวิจัย และช่วงนี้เป็นช่วงฤดูฝน เป็นฤดูที่มีน้ำมาก น้ำจะเป็นสีเหลืองขุ่นนักท่องเที่ยวจะไม่นิยมมาเที่ยวกัน ในช่วงนี้จึงทำให้สะดวกต่อการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้

ภาพที่ 107 ซุ้มประตูทางเข้าบาเจียงรีสอร์ทและทัศนียภาพน้ำตกผาส้วมในฤดูน้ำหลาก
ที่มา: อุทยานแห่งชาติบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป. ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2550)

น้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง

บาเจียง หรือที่รู้จักกันว่า “น้ำตกผาส้วม” ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังบ้านโดนเทิงถึง 19 ปี คือ เริ่มจัดทำเป็นอุทยานในปี ค.ศ. 1999 และปัจจุบันสถานที่นี้ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่พอสร้างรายได้แทนการล่าสัตว์หรือหาของป่า ของคนบ้านโดนเทิงได้เป็นอย่างดี

คุณวิมล กิจบำรุง นักธุรกิจชาวไทย เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่า “ก่อนที่จะมาเป็นอุทยานบาเจียงน้ำตกผาส้วม สภาพของพื้นที่แทบนี้ในสมัยนั้นเป็นป่าเสื่อมโทรม ทางเข้าเป็นทางเกวียนเล็ก ๆ คดเคี้ยวบางตอนลึกชันมีหินก้อนโตรถเข้าลำบาก ถ้าฝนตกก็จะไม่สามารถเข้าออกได้ บริเวณใกล้เคียงน้ำตกเต็มไปด้วยขยะทับถม สะสมอยู่เป็นจำนวนมาก ภายในป่าขณะนั้นแทบจะไม่มีสิ่งมีชีวิตที่เคลื่อนไหวได้ให้เห็นอยู่เลย ทั้งบนต้นไม้ บนพื้นดิน หรือแม้แต่ในน้ำ เพราะถูกจับไปเป็นอาหารของชาวบ้านจนหมด แรงงานจากหมู่บ้านปากทางเข้าอุทยาน (คนบ้านโดนเทิง) คือ คนงานชุดแรกที่ถูกคัดเลือกให้มาร่วมงาน จอบขุดดินเก่า ๆ เพียงหนึ่งด้าม คือ เครื่องมือที่หาได้ในหมู่บ้าน ซาก

โครงรถจักรยาน คือ ทรัพย์สินที่มีค่ามากที่สุดของอดีตผู้ใหญ่บ้านที่แขวนไว้ที่ใต้ถุนบ้านของเขา คนงานมาทำงานด้วยอุปกรณ์จับปลา และหนังสติ๊กยิงนก ขณะที่ทำงานถ้ามีเสียงนกร้องอยู่บนต้นไม้เพียงตัวเดียว ทุกคนจะหยุดทำงาน และเล็งหนังสติ๊กไปที่นกนั้นทันที เมื่อเวลาพักเที่ยงพวกเขาไม่มีอาหารมารับประทาน บางคนลงน้ำหาจับปลา บางคนนอนราบกับพื้นไม้ให้เพื่อนร่วมงานใช้มีดหั่นผมที่ยาวของตนเอง เพราะไม่มีกรรไกรตัดผม และต่อมาก็ใช้เครื่องมือหนักมาช่วยจัดการทำถนน และปรับพื้นที่ทั่วไป ก้อนหินจำนวนมากถูกขนมาจัดเรียงให้เป็นกำแพงดินที่ต่างระดับ ต้นไม้ขนาดใหญ่หลายชนิดถูกขุดล้อม จากภายนอกเข้ามาปลูกเพื่อตกแต่งในบริเวณอุทยาน ผลไม้หลายชนิดรวมทั้งลูกไม้ต่าง ๆ ไม้ดอกหอม ไม้ประดับ รวมถึงต้นกฤษณา ซึ่งเป็นไม้มีค่าหายาก ถูกนำเข้ามาปลูกแทนต้นสุดท้ายที่ถูกลักลอบตัดจนสูญพันธุ์ มีต้นไม้ที่ปลูกแล้วไม่ต่ำกว่า 5,000 ต้น ช้างก็เป็นกำลังสำคัญอย่างมากที่เข้ามาช่วยชักลากไม้ที่ล้มตาย หรือไหลมากับตามลำห้วย เพื่อนำมาสร้างร้านอาหาร

ภาพที่ 108 น้ำตกผาส้วม
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2549)

บริเวณน้ำตกทั้งสองแห่งถูกแต่งเติมจากเดิมที่เป็นร่องน้ำเล็ก ๆ กลางแผ่นหิน ทางน้ำถูกบังคับขยายให้มาตกทั่ว ๆ ไปตามหน้าผา มีการแต่งเติมก้อนหิน เพื่อให้น้ำตกกระทบจะทำให้ดูงดงามยิ่งขึ้น”

ภาพที่ 109 น้ำตกอีกแห่งหนึ่งในอุทยานบาเจียง
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2549)

ภายในน้ำตกผาส้วม อุทยานบาเจียง ไม่เพียงนำเสนอในความงามของธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ที่ได้รวบรวมหมู่บ้านโบราณของหลายชนเผ่าที่ยังมีเอกลักษณ์เหลืออยู่ พร้อมทั้งจัดทำพิพิธภัณฑ์ชนเผ่าไว้ ให้ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษาเยี่ยมชมอีกด้วย

ภาพที่ 110 หมู่บ้านชนเผ่า
ที่มา: อุทยานบาเจียง แขวงจำปาสัก สปป.ลาว (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2550)

จากพื้นที่เล็ก ๆ ในอดีตที่ไม่มีใครรู้จัก นักท่องเที่ยวจากภายใน และต่างประเทศมากมายหลายเชื้อชาติได้เข้ามาเยี่ยมชม ทำให้ความยากจนของชาวบ้านในอดีตผ่านพ้นไปผู้คนบ้านโดนเทิงมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

ภายหลังจากเปิดโครงการเพียงหนึ่งสัปดาห์ คุณวิมลต้องเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล 8 วันที่หมดสติ เมื่อฟื้นขึ้นมากลับสูญเสียการมองเห็น แต่ไม่ใช่อุปสรรคต่อการทำงานของคุณวิมล ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นแบบ ทำให้สถานที่นี่เป็นทั้งสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ และสืบทอดวัฒนธรรมโบราณของชนเผ่าควบคู่กันไปได้อย่างลงตัว

ภาคผนวก ค

ประวัติพ่อเอ โดนอาหล่า นักดนตรีชนเผ่ากะตู้

ประวัติพ่อเอ โดนอาหล่า นักดนตรีชนเผ่ากะตู้

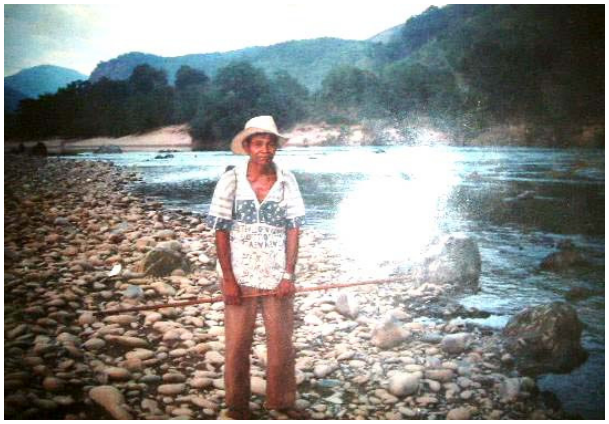
ภาพที่ 111 พ่อเอ โดนอาหล่า (ເອ ໂດນອາລາ)
ที่มา: อุทยานบาเจียง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก สปป.ลาว

เอ โดนอาหล่า ลาวตอนบน เรียกว่า “คำเอ” ลาวลุ่มเรียกว่า “พ่อเอ” หรือเรียกสั้น ๆ ว่า “เอโดน” นักดนตรีชนเผ่ากะตู้ ชายวัย 79 ปี (พ.ศ. 2551) เกิดปี พ.ศ. 2472 ที่บ้านโดน (หมู่บ้านของชนเผ่ากะตู้) เมืองกะลึม ซึ่งสมัยนั้นยังเป็นยุคการปกครองของฝรั่งเศสอยู่ เมื่อพ่อเอโดนเกิดมาได้เพียง 4 ปี คือในปี พ.ศ. 2476 ขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสภายใต้การนำขององค์แก้ว (ชนเผ่าแงะ) กับ **องค์ลอง** และ**องค์ยอด** วีระบุรุษของชนเผ่ากะตู้ ได้ถูกทหารฝรั่งเศสกวาดล้างลงสิ้น

เมื่อพ่อเอโดนอายุได้ 12 ปี ในปีพ.ศ. 2483 ก็เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น เป็นระยะเวลา 5 ปี ที่ญี่ปุ่นได้เข้ามาครอบครองพื้นที่ในอินโดจีนแทนฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2488 หลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้สิ้นสุดลง ฝรั่งเศสในฐานะที่เป็นชาติพันธมิตรก็ได้รับชัยชนะด้วย ฝรั่งเศสจึงได้กลับมามีบทบาทใน สปป.ลาวอีกครั้ง

ขณะที่พ่อเอโดนมีอายุได้ 20 ปี ในปี พ.ศ. 2492 ได้เกิดขบวนต่อต้านฝรั่งเศสขึ้นมาอีกครั้ง และครั้งนี้เป็นขบวนการที่เข้มแข็งมาก จนกลายเป็นขบวนการที่ใหญ่ขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ฝ่ายขวา (รัฐบาลลาวเวียงจันทน์) และฝ่ายซ้าย (ประชาชนปฏิวัติลาว) และในปี พ.ศ. 2497 จึงได้เกิดการสู้รบกันในวงกว้างขึ้น ฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาวได้ทำการปลดปล่อยพื้นที่ทางแถบเมือง

กะลึมออกจากรัฐบาลเวียงจันทน์ ซึ่งบ้านโดนก็เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ได้ถูกปลดปล่อย ทำให้เป็นเป้าหมายในการโจมของรัฐบาลเวียงจันทน์ ที่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงิน อาวุธและกำลังคนจากอเมริกา จึงทำให้เกิดการต่อสู้กันในวงกว้าง ประชาชนพลเมืองล้มตายเป็นจำนวนมาก และพ่อเอโดนก็ต้องสูญเสียภรรยาคนที่สองไป จากการทิ้งระเบิดทางอากาศแบบสุ่มเดาของรัฐบาลเวียงจันทน์ชนเผ่าต่าง ๆ ในแถบเมืองกะลึมพากันหนีตาย และต้องอพยพโยกย้ายหาที่ปลอดภัยจากการทิ้งระเบิดไปคนละทิศละทาง

ภาพที่ 112 วังลา หรือแก่งลา เมืองกะลึม แขวงเซกองในปัจจุบัน
ที่มา: ภาพเก่าของพ่อเอ โดนอาหล่า, 2550

ขณะนั้นพ่อเอโดนมีอายุได้ 25 ปี ต้องอพยพถิ่นฐานมาพร้อมกับภรรยาคนแรก หนีภัยสงครามจากบ้านโดนที่ตั้งอยู่เหนือทางเมืองกะลึม แขวงสาละวัน (ปัจจุบันอยู่ในเขตแขวงเซกอง) หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “แก่งลาหรือวังลา” เพื่อเอาชีวิตรอดและต้องระหกระเหินเร่รอนหลบภัยไปตามที่ต่าง ๆ นานถึง 16 ปี ก่อนที่จะเข้ามาอยู่ในตัวเมืองแขวงจำปาสักในปี พ.ศ. 2513 เพราะเป็นพื้นที่ปลอดจากการทิ้งระเบิดของรัฐบาลเวียงจันทน์

เมื่อพ่อเอโดน ได้หลบภัยสงครามอยู่ในแขวงจำปาสักเป็นระยะเวลา 5 ปี ในปี พ.ศ. 2518 รัฐบาลเวียงจันทน์ก็ได้ปราชัยต่อฝ่ายประชาชนปฏิวัติลาว โดยกองกำลังปลดปล่อยประชาชนเข้ายึดเวียงจันทน์และหลวงพระบางได้สำเร็จ สงครามที่ยืดเยื้อมาถึง 21 ปี ก็ได้สิ้นสุดลง ชนเผ่าบางกลุ่มก็จะกลับถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนที่จากมา และบางกลุ่มก็ยังคงยึดหลักปักฐานอยู่ที่เดิมไม่ไปไหน

หลังจากสงครามสิ้นสุดลง พ่อเอโดนก็ยังคงอยู่แขวงจำปาสักต่อไปอีก 6 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2524 ขณะนั้นพ่อเอโดนมีอายุได้ 52 ปี รัฐบาลที่นำโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้จัดสรรที่ทำกินใหม่ โดยเอาพื้นที่โดยรอบภูเพียงบอละเวนซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศใกล้เคียงกับถิ่นฐานเดิมของชนเผ่าลาวเทิงเผ่าต่าง ๆ ซึ่งพ่อเอโดนเป็นบุคคลแรกที่มาอาศัยในพื้นที่เมืองบาเจียงจะเลินสุก และตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านโดน โดยใช้ชื่อเดียวกันกับบ้านโดนทางเมืองกะลึม

ปัจจุบันพ่อเอโดนอยู่ที่บ้านโดน เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก เป็นพื้นที่ที่อยู่ในอาณาบริเวณที่ราบสูงบอละเวน หรือที่เรียกว่า ภูเพียงบอละเวน (ภาษาฝรั่งเศส เรียกว่า Boloven plateau) ซึ่งมีศูนย์กลางตั้งอยู่ในเขตแขวงจำปาสัก มีอาณาเขตที่กว้างขวาง โดยมีเมืองที่อยู่ในอาณาบริเวณที่สำคัญ ได้แก่ เมืองเลางาม แขวงสาละวัน, เมืองท่าแตง แขวงเซกอง, เมืองปากซ่อง เมืองปากเซ (บางส่วน) เมืองประทุม และเมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก

หลังจากที่รัฐบาลลาวนำโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้จัดสรรที่ดินให้กับผู้คนบรรดาเผ่าต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากสงครามและไม่ได้ย้ายกับไปถิ่นฐานเดิมให้มีที่ทำกิน ส่วนพ่อเอโดน ซึ่งเป็นคนกะตู้ก็ได้รับการจัดสรรที่ทำกินและที่อยู่อาศัยใหม่อยู่ในเขตพื้นที่เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก ในปี พ.ศ. 2524 และตั้งชื่อที่อยู่ใหม่นี้ว่า “บ้านโดน” โดยใช้ชื่อเดียวกันกับบ้านโดน ทางเมืองกะลึม

ปัจจุบันพ่อเอโดนมีอาชีพรับจ้างอยู่ที่อุทยานบาเจียง โดยใช้ความสามารถทางด้านดนตรีที่ได้ติดตัวมาครั้งยังอยู่เมืองกะลึมนำมาประดิษฐ์รื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ โดยขับกล่อมบรรเลงสร้างบรรยากาศให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาชื่นชมธรรมชาติในอุทยาน ซึ่งได้รับค่าจ้างตกราวเดือนละ 1,200–2,000 บาท ถือว่าเพียงพอต่อรายจ่ายที่เกินขึ้นในครอบครัว เพราะไม่ต้องเสียค่าไฟ ค่าน้ำ และค่าอาหารการกินที่พอหาได้ในท้องถิ่น แต่จำนวนเงินดังกล่าวจะไว้เป็นค่าเลี้ยงดูหลาน เพราะภาระในการเลี้ยงดูจะเป็นหน้าที่ของพ่อเอโดนเกือบทั้งสิ้น ทั้งค่ากินอยู่ และค่าเล่าเรียน

ภาคผนวก ง

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ภาพที่ 113 การสัมภาษณ์ที่อบอุ่นเป็นกันเองพร้อมสำรับกับข้าวต้อนรับผู้วิจัย (ซ้าย) เอโดน (ขวา) ที่มา: บ้านโดนเทิง เมืองบาเจียงจะเลินสุก แขวงจำปาสัก (บันทึกภาพเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2550)

1. ประวัติส่วนตัว (แบบไม่เป็นทางการ)

1.1 ชื่อ / นามสกุลอะไร

1.2 เกิด วันที่เท่าไหร่ เดือน ปี อะไร

1.3 ชื่อบิดา / มารดา / พี่ / น้อง / สามี / ภรรยา / บุตร และบุคคลในครอบครัว มีชื่ออะไรกันบ้าง มีชีวิตอยู่กี่คน และเสียชีวิตไปกี่คน เสียชีวิตนานหรือยัง และแต่ละคนเสียชีวิตเพราะสาเหตุใด

1.4 เกิดที่ไหน

1.5 ปัจจุบันมาอยู่ที่นี้ได้อย่างไร / มาอยู่เมื่อไร เพราะเหตุใดจึงย้ายมาอยู่ที่นี้

1.6 บุคคลในครอบครัวคนใดบ้าง

1.7 ปัจจุบันทำอาชีพอะไร ทำที่ไหน ทำเมื่อไร

2. ประวัติการศึกษาของครอบครัว

2.1 คนในครอบครัวมีใครได้เรียนหนังสือบ้าง และจบชั้นไหน

2.2 จากโรงเรียนอะไร

2.3 อยู่ที่เมือง/แขวงอะไร

2.4 เพราะเหตุใดจึงไม่เรียนต่อ

3. ประวัติการศึกษาดนตรีกะตู้

3.1 ใครเป็นคนสอน

3.2 คนสอนชื่ออะไร และสืบทอดมาจากไหน สืบต่อกันมาอย่างไร

3.3 เรียนดนตรีตั้งแต่อายุเท่าไหร่\เพราะเหตุใดจึงสนใจเรียนดนตรี

3.4 มีวิธีการเรียนดนตรีมาอย่างไร

3.5 บทเพลงแต่ละบทมาจากไหน ใครเป็นคนแต่ง

3.6 เครื่องดนตรีมีกี่ชนิด และเล่นชนิดไหนได้บ้าง

4. คำถามที่ใช้อย่างเป็นทางการโดยใช้คำถามจาก หนังสือประกอบการเรียนการสอน หลักวิชาพื้นฐานทางมานุษยดุริยางควิทยา (ปัญญา รุ่งเรือง, 2546)

4.1 ความหมายและคำจำกัดความของดนตรี จุดมุ่งหมายในการใช้ดนตรี ในท้องถิ่นนั้นๆ

4.2 ประเภท และชนิดของดนตรี บทเพลง และการใช้งาน

4.3 คุณภาพของดนตรี บทเพลง มีเกณฑ์ที่ท้องถิ่นกำหนดไว้ หรือหมายรู้กันหรือไม่

4.4 ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักบทเพลงนั้น ๆ ดีหรือไม่ และส่วนมากใครเป็นผู้บรรเลงหรือ ขับร้องเพลงนั้น ๆ

4.5 บทเพลงเหล่านั้นมาจากไหน ใครเป็นผู้แต่ง หรือคิดขึ้น และคิดขึ้นอย่างไร

4.6 บทเพลงแต่ละบทมีลักษณะพิเศษอย่างไร ผู้แต่งจำเพลงนั้นได้หรือไม่ มีเนื้อร้องหรือเปล่าเนื้อร้องกับทำนองมาจากที่เดียวกันหรือแยกกัน ผู้คนร้องเพลนั้นแบบเดียวกันหรือไม่

4.7 ใครเป็นเจ้าของบทเพลง หวงห้ามเฉพาะบุคคลหรือไม่ ใครบ้างที่ได้รับถ่ายทอดคนอื่นนำไปขับร้องได้หรือไม่ บทเพลงนั้นซื้อขายได้หรือไม่

4.8 มีการเรียนบทเพลงเหล่านั้นหรือไม่ อย่างไร และทำประการใดเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น

4.9 มีความแตกต่างระหว่างเพลงรุ่นใหม่กับรุ่นเก่าหรือไม่ อย่างไร อะไรดีกว่ากันเพราะอะไร

4.10 มีการถ่ายโยงทางวัฒนธรรมทางดนตรีกับชุมชนโดยรอบหรือไม่ หรือว่าได้รับอิทธิพลจากดนตรีแบบฉบับหรือไม่ อย่างไร ผู้คนที่นั่นมีความคิดเห็นอย่างไรกับบทเพลงจากภายนอก

4.11 ในการบรรเลงและขับร้องนั้นได้รับค่าจ่ายหรือไม่

4.12 ใครเก่งที่สุดในด้านการขับร้อง การบรรเลง และใครรู้จักเพลงมากที่สุด

5. คำถามเกี่ยวกับดนตรีเฉพาะอย่าง

5.1 การใช้และเป้าหมายในการใช้งานดนตรีและบทเพลงแต่ละชนิด เช่น จะบรรเลงหรือขับร้องเมื่อไร

5.2 การรวมวง (มีหรือไม่) จำนวนเครื่องดนตรี และ/หรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ จำนวน และชนิดของบทเพลง โอกาสที่ใช้

5.3 ผู้บรรเลง/ขับร้อง หรือผู้ที่ไม่ได้รับอนุญาตให้บรรเลง หรือขับร้อง (มีหรือไม่อย่างไร)

5.4 มีหลักการหรือแนวทางในการอธิบายเกี่ยวกับบทเพลงในวัฒนธรรมนั้น ๆ ว่าต่างจากบทเพลงในรูปแบบอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร

5.5 ใคร หรือ กลุ่มไหน เป็นผู้ที่เก่งที่สุดในบทเพลง การบรรเลงชนิดนี้ ฯลฯ

6. ข้อคำถามเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล

6.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับดนตรี นักแสดง เช่น ชื่อ นามสกุล เพศ อายุ และบุคลิกภาพทั่วไป

6.2 รู้และชำนาญบทเพลงประเภทใดหรือเพลงอะไรเป็นพิเศษ ชอบดนตรี บทเพลงใดมากที่สุด

6.3 เครื่องดนตรี ที่ชำนาญที่สุด

6.4 แต่งเพลง สร้างดนตรีเอง สร้างเครื่องดนตรีเอง หรือเปล่า อย่างไร

6.5 เรียนดนตรีจากไหน กับใคร อย่างไร เมื่อไร

6.6 การฝึกฝนจดจำบทเพลงทำอย่างไร จดบันทึกหรือไม่

6.7 ลักษณะการบรรเลง ขับร้อง เหมือนหรือต่างจากผู้อื่นอย่างไร อะไรคือเอกลักษณ์ ฯลฯ

7. คำถามที่ควรถามผู้ที่เกี่ยวข้อง (มิใช่ตัวนักดนตรีเอง)

7.1 บุคคล (ที่กล่าวถึง) เป็นนักดนตรีที่เก่งจริงหรือ เก่งด้านใด อะไรทำให้คิดเช่นนั้น

7.2 บุคคล (ที่กล่าวถึง) มีลักษณะพิเศษเช่น วิธีบรรเลงดนตรี วิธี ทางการขับร้อง ท่าทางการเต้น การรำ การแสดงอื่น แตกต่างจากผู้อื่นอย่างไร

7.3 ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอด เป็นอย่างไร ฯลฯ

8. คำถามเกี่ยวกับบทเพลงแต่ละบท

8.1 แนวความคิดที่มีต่อบทเพลงของเจ้าของวัฒนธรรม กับของเราต่างกันหรือไม่ อย่างไร

8.2 ชื่อเพลง ชื่อผู้ขับร้อง บรรเลง จำนวนนักร้อง นักดนตรี เครื่องดนตรี

8.3 มีการใช้เทคนิคพิเศษอะไรหรือไม่

8.4 บทเพลงนั้นได้รับการถ่ายทอดมาอย่างไร จากใคร

8.5 มีนักวิจัยอื่นบันทึกเสียงหรือศึกษาบทเพลงนั้นไว้หรือไม่ ที่ไหน

8.6 เนื้อร้องเป็นอย่างไร หมายความว่ากระไร เขียนเป็นภาษาไทยได้หรือไม่ อย่างไร

8.7 ความหมายของบทเพลง ดนตรี เพลงร้อง ที่มีต่อบุคคลและชุมชนในขณะนั้น ๆ และทั่วไป

8.8 กิจกรรมประกอบบทเพลงนั้น เช่น การแสดง การเต้นรำ การทำพิธีการ ฯลฯ คืออะไร อย่างไร หมายความว่าอะไร เขียนอธิบายไว้ให้ละเอียด

9. คำถามเกี่ยวกับเครื่องดนตรี

9.1 ประเภท และชนิดของเครื่องดนตรี (จำแนกตามวัฒนธรรมท้องถิ่น และระบบ Sach)

9.2 สัญลักษณ์ ความหมาย อันเนื่องมาจากชื่อ และตัวเครื่องดนตรี ปรัชญาแนวคิดคืออะไร

9.3 รูปร่างลักษณะ ขนาด

9.4 การขึ้นเสียง ระบบเสียง ระดับเสียง ของเครื่องดนตรี ชื่อของระดับเสียงที่ท้องถิ่นใช้

9.5 หลักและวิธีการบรรเลง

9.6 ประวัติความเป็นมาของเครื่องดนตรี แหล่งที่มาของเครื่องดนตรี

9.7 การดูแลรักษา ผู้สร้าง แหล่งที่สร้าง วิธีการสร้าง ฯลฯ

ประวัติการศึกษาและการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นายพัน พงษ์ผล
วัน เดือน ปี ที่เกิด	29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519
สถานที่เกิด	จังหวัดสิงห์บุรี
ประวัติการศึกษา	ศศ.บ. (ดนตรีไทย) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
	ศศ.ม. (ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา) มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	ทุนโครงการผลิตและพัฒนาอาจารย์ (UDC)